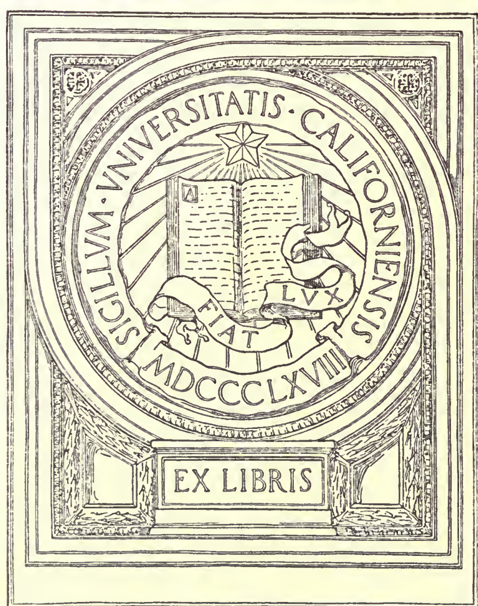

Ex-libris
Charles Atwood
Kofoid

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

BANCROFT LIBRARY

LEES-MUSEUM
BIBLIOTHEEK
TE AMSTERDAM

VAN 'T NOORDEN NAAR 'T ZUIDEN

SCHETSEN EN INDRUKKEN

VAN DE

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA

DOOR

CHARLES BOISSEVAIN, 1842 - 1927.

Eerste Deel

HAARLEM
H. D. TJEENK WILLINK
1881

Stoomdrukkerij van Gebr. van Asperen van der Velde, te Haarlem.

AAN

DEN HEER

W. G. A. DIEDERICHS,

DIRECTEUR-UITGEVER VAN HET

ALGEMEEN HANDELSBLAD.

Met hartelijke waardeering van de vriendschap mij sinds zoo vele jaren betoond, schrijf ik uw naam op de eerste bladzijde van dit boek, waarin ik de schetsen voltooid heb, begonnen in het blad, dat de firma, aan wier hoofd ge staat, sinds 50 jaar dirigeert en uitgeeft.

CHARLES BOISSEVAIN.

Amsterdam, 1 November 1881.

INHOUD.

INLEIDING.

Dit boek bevat de potloodschetsen van een journalist, het verhaal van de eerste indrukken welke de Vereenigde Staten op mij maakten, toen ik dezen winter in enkele weken de machtige republiek van het Noorden tot het Zuiden doortrok.

Wanneer men snel door een nieuw land reist, veel ziet, hoort en opmerkt, dan krijgt men een levendig besef van de verschillende eigenaardigheden der steden en gewesten; men gevoelt ze en neemt ze waar, gelijk men de speling van licht en schaduw, de wisselingen van zonnig hemelsblauw en donkere hagelwolk opmerkt op een Aprildag.

Eer een tweede indruk den eersten verdreef was ik weer verder en vergeleek ik wat ik gezien had, met een andere uiting van 's lands rijkdom en van Amerikaansche geest- en werkkracht. Voor degelijke studie van onderdeelen is dit niet de aangewezen manier, maar ze heeft hare voordeelen als men een groot geheel wil overzien.

Laat mij ter verklaring een denkbeeld leenen bij de dichteres, die ik sinds mijn jonge jaren liefheb en bewonder, bij mevrouw Browning.

Zoo Xerxes had gezegepraald en de berg Athos volgens zijn bevel ware gehakt en gehouwen tot het reusachtig standbeeld van een koning, dan zou de boer, die hakhout zamelde en zijn akker ploegde, in het oog van den geweldige niets hebben waargenomen van die fiere gelaatstrekken en die breede schou-

ders. Hij zou een tiental mijlen ver hebben moeten trekken, en als hij dan omkeek zou de colossus plotseling voor hem zijn opgerezen; hij zou den zwijgenden mond gestreng de lippen op elkander hebben zien klemmen; hij zou het machtige torso hebben gezien en opgemerkt hoe de rechterhand rusteloos de rijke weldaad van een zilveren rivier nederwierp op de groene weiden in de diepte.

Uit het vasteland van Amerika is dus eveneens door machtige handen het ontzagwekkende standbeeld van het rijk der toekomst, van de groote republiek gebeeldhouwd.

Om te begrijpen en te waardeeren hoe reusachtig en overweldigend het is, moet men de omtrekken volgen, hoofd en hart en uiteinden leeren kennen en dan, als de indrukken levendig en frisch zijn, op een afstand den colossus aanschouwen.

Dit heb ik pogen te doen. De schetsen voor het Handelsblad geteekend, heb ik bijgewerkt en met vele vermeerderd, terwijl ik op een afstand mij de groote evenredigheden van wat ik zag voor den geest riep. Ze zullen hun doel hebben getroffen zoo ze hier en daar een vooroordeel helpen verdrijven, en bij enkelen de begeerte wekken, om zelf naar de nieuwe wereld te reizen, en die te leeren waardeeren door eigen aanschouwing.

In korten tijd kan men veel zien en hooren, en voor een handeldrijvend volk als het onze is het vooral nuttig te leeren inzien dat de mailbooten niet alleen voor brieven, maar ook voor reizigers bestemd zijn.

Een groot voordeel van reizen is, dat men niet alleen zijn kennis vergroot maar zijn sympathieën verbreedt.

Aurora Leigh merkte op, hoe men een kind, dat in zijn bedje in een gasthuis kreunt van pijn en benauwdheid, slechts heeft aan te raken met de vingertoppen, om diep te worden aangedaan, terwijl de tijding dat honderdduizend menschen in Afrika's binnenlanden ziek zijn ons onbewogen laat. Men kan zich die cijfers niet voorstellen; het is een afgetrokken denkbeeld en men zou even goed om den regel van drieën of om tiendeelige breuken kunnen gaan weenen als om die kranke menigte in de verte. Men moet een land aanraken, de handen drukken

van zijn inwoners als men begrijpend en waardeerend het leven van het volk wil medeleven.

Ik las onlangs van een oud opperhoofd die tijdens den opstand der Sepoys in Britsch-Indië standvastig geweigerd had zich bij de muiters aan te sluiten. "Ik ben in Engeland geweest!" was zijn eenig antwoord, als men hem naar de reden van die weigering vroeg. Hij had de kracht van Engeland en 't karakter van het Britsche volk leeren kennen.

"Ik ben in Amerika geweest!" luidt eveneens het antwoord zoo van den Engelschman als van den Hollander die weigert mede te doen, wanneer men met geringschatting of schimp hooghartig spreekt over het volk dat de Vereenigde Staten tot zulk een wondere ontwikkeling gebracht heeft.

Het gaat met den goeden naam van volken als met dien van afzonderlijke personen, die ook vaak beklad worden door de babbelaars dezer wereld, welke zoodra zij iets weten of meenen te weten, van huis tot huis, van club tot club, van kennis tot kennis gaan om rond te vertellen wat ze ontdekt hebben. Er wordt gemompeld van revolvers en bowie-messen; men fluistert van ontzettende misdaden; — allemaal bedriegers en oplichters, niet waar?" vraagt de een, het hoofd vooruitstekende; "niets als *humbug* en leugen!" antwoordt een ander, en men slaat de handen ineen, en schudt het hoofd en loopt ijlings verder om het aan een derde te vertellen. Men lastert dus meer door onwetendheid en dofheid van gevoel dan door kwaadwilligheid. Weinige menschen hebben voldoende ervaring, kennis, zelfbedwang en verbeelding om de menschen die ze waarnemen juist te zien en zich duidelijk voor te stellen. Men legt meer valsche getuigenis af en liegt meer door te weinig dan door te veel verbeelding. Te veel verbeelding laat overdrijven, maar gebrek aan verbeelding verhindert iets meer te zien dan de naar ons toegekeerde zijde, belet dat men zich in de plaats, in den toestand en de omgeving denkt van hen die wij beoordeelen.

Reizigers, die den Atlantischen oceaan hebben overgestoken, glimlachen wanneer ze de Vereenigde Staten hooren veroordeelen als weinig beschaafd en ruw; wanneer ze met een

zwiepende algemeenheid goede trouw en eerlijkheid hooren ontzeggen aan amerikaansche handelaars; want ze herinneren zich de nobele mannen, de krachtige beeldhouwers van de groote Republiek, wier handen ze mochten drukken; de beschaafde vrouwen, wier fijne smaak en kunstliefde werd bewezen door haar huis en omgeving en wier lofspraak werd gelezen in de oogen harer kinderen; de hoofden van oude firma's wier naam klinkt als een zilveren klok.

Hun hart heeft heugenis, ze zijn diep getroffen geweest; ze hebben het land leeren bewonderen en het volk liefgekregen, en ze weigeren mede te schimpen zeggende: "Ik ben in Amerika geweest!"

Amsterdam, Maart 1881.

I.

NAAR AMERIKA.

"Do you not think a man may be the wiser (I had almost said the better) for going a hundred or two of miles?" GRAY.

IN IERLAND.

Schaduw doet het licht meer uitkomen, dacht ik, toen ik op weg naar Amerika te Dublin aan wal stapte en al de ellende en armoede van de sombere stad weder opmerkte. Op reis zijnde naar het land van waar in de toekomst meer en meer ons voedsel komen zal, en waar er nog grond te over is voor hen die hard willen werken, troffen mij Ierland's nooddruft en de lompen waarin het volk gekleed is bijzonder. Welk een donkere tegenstelling vormt deze buitenpost der oude wereld, dit land dat lijdt wegens fouten en misdaden een paar eeuwen geleden begaan, met de nieuwe wereld aan de andere zijde van den Oceaan!

Ik heb een tochtje gemaakt naar het Westen en gezien hoe daar bitter gebrek wordt geleden, gehoord hoe somber gestemd, hoe toornig en ontevreden de bevolking is.

Ieder die in Londen wel eens een iersch melodrama gezien heeft, gelijk Arrah-na-pogue of een dergelijk stuk van Boucicault, zal zich den typischen Ier herinneren, gekleed in een oude gescheurde rok van blauw of bruin laken met koperen knoopen, korte broek en hooge slobkousen. In het Westen ziet men de Ieren dus nog uitgedost met een gedeukten, rossigen, hoogen hoed, schuin op het hoofd. De vrouwen en kinderen gaan allen blootvoets, enkelen met scharlaken roode doeken geknoopt over het hoofd, doch de meesten blootshoofds. Zoo stonden ze verleden zondag op de heuvels van Conamara bij Galway in regen en wind geduldig en bedaard te luisteren naar een der redenaars van de *land-league*, die in de open lucht hun toesprak, nadat ze een paar uur gewacht hadden eer hij verscheen. Velen hadden uren ver geloopen om deze vergadering op de heuvels bij te wonen en toch kon niets den ernst en het goed gehumeurd geduld dier groote menigte menschen evenaren, welke hongerig en koud in den stortregen stonden te luisteren.

Het is onmogelijk in enkele woorden een flauw denkbeeld zelfs te geven van den oproerigen, ongeordenden toestand in het westen en zuiden van Ierland. De bevolking die in het westen met handenarbeid den kost verdient is ongelooflijk dom en ongelukkig, en het is zeker, dat de landheeren daar van hen halen al wat er slechts even te krijgen is.

Armoede, religiehaat en vooral rassenhaat maken dat de tegenwoordige manier van verpachting en bebouwing van het land onhoudbaar wordt.

Er heerschen allerlei misbruiken die den grond uitputten, de bevolking verarmen. Duizende bunders worden bijna niet bebouwd, omdat de landheeren vroeger alle roomsche pachters verdreven hebben en indien ze er protestantsche pachters uit het noorden of uit Engeland of Schotland brachten zouden ze gedood worden door de verongelijkte Ieren. Reusachtige landgoederen zijn in één hand en worden door agenten bestuurd, die zooveel mogelijk aan de Engelsche landheeren pogen te zenden, daar dit percentsgewijze hun eigen inkomsten vermeerdert. De boeren, die het meeste klagen, lijden bovendien,

niet door den landheer, maar door den *middleman.* Zoo noemt men den pachter die zijn land verhuurt aan kleinere pachters en die van hen zooveel eischt dat hij zelf, zonder te werken, kan leven; dus wordt de grond uitgemergeld en pauperisme bevorderd.

Zoover ik kan nagaan is de tegenwoordige beweging niet staatkundig. Men wil in ernst geen afscheiding van Engeland, maar een sociale strijd wordt gevoerd; zij die niet hebben, wenschen mede aan te zitten aan den disch voor de meer begunstigden gespreid, die veel hebben. "Is het niet hard, niet ontzettend en tergend hard, dat wij met eindeloos werk niet het noodige verdienen, terwijl daar in Londen rijkaards wonen die duizenden bunders goed Iersch land bezitten, dat feitelijk niet onder cultuur wordt gebracht? Is het niet hard dat, terwijl de rijken te veel hebben, wij te weinig bezitten?" riep een der redenaars uit. Zeker is dit hard, dacht ik, en het is dit niet alleen in Ierland en Nederland, maar ook in Amerika en Afrika. Doch wat harder is dan dit, onbreekbaarder en onbuigzamer hard, is de moeilijkheid hoe dit te verhelpen. Zoolang er ongelijkheid is in gezondheid, lichaamskracht, talent, beschaving, genie, zal er ongelijkheid in fortuin zijn. Slechts nu en dan kan die ongelijkheid kunstmatig een weinig geëffend worden en de Ieren gelooven, dat die mogelijkheid thans bestaat.

Wat men nu in Ierland ziet, is een gevolg der beweging, welke in Engeland den toestand der handwerkslieden zooveel verbeterd heeft.

Het veemgericht der verbondene pachters, die de landheeren dwingen, gelijkt in elk opzicht op een *tradesunion.* De strijd tegen het kapitaal wordt hier gevoerd tegen de eigenaars van het land, daar dit bijna de eenige openbaring en belichaming van het kapitaal is, die de Ieren kennen. Zij pogen door een *strike*, en door niet te betalen, zoolang de pacht niet zal verminderd zijn, de landheeren te dwingen, en die zich verbaast over de gruwelen welke daarbij nu en dan plaats hebben, herinnere zich eens wat in de engelsche fabriekplaatsen geschied is.

Weet men nog wel welke onmenschelijke wreedheden en schandalen plaats hadden te Sheffield en hoe daar werklieden,

die zich tegen de bevelen der meerderheid verzetten, niet beter werden behandeld dan de pachters, die het hier wagen een hoeve te betrekken waaruit een ander wegens niet betaling der huur gejaagd is?

Gisteren sprak ik een landeigenaar, die mij iets mededeelde dat, beter dan een lang betoog, een denkbeeld geeft van den maatschappelijken oorlog welke hier gevoerd wordt. "Ik ben altijd beste vrienden met mijn pachters geweest; ik bebouw zelf een deel van mijn landerijen en ontmoet hen vriendschappelijk elke week als het marktdag is. Ik heb mijn boeren nooit opgeslagen — schoon ik door eigen ondervinding weet dat de grond meer waard is, — doch niettemin weigerden ze mij deze maand gemeenschappelijk te betalen. Eenige van de goede kerels wreven hun mouw over hun voorhoofd, als kostte het hun moeite "neen!" te zeggen, en ze hadden een kleur als kregen ze een beroerte. Ze hadden het geld, doch ze *durfden* het mij niet te geven. Ik deelde hun mede, dat ik het geld noodig had om verbeteringen te betalen door mij aangebracht op het land door hen gepacht en waarvan zij voordeel trokken; ze keken zoo beschaamd mogelijk, doch weigerden. Een hunner trok mij aan de mouw en zeide: "Mijnheer, achter in mijn jaszak is een rolletje banknoten. Als ge het er uitneemt, kan ik zweren dat ik het u niet gegeven heb". Een ander fluisterde mij toe: "Ik heb het geld hier en ik geef het u *te leen*, denk er aan: "*te leen!*"

Beter dan iets anders kan dit verhaal van een gebeurtenis, die natuurlijk een groote uitzondering is, aantoonen, hoe de goeden met de kwaden thans moeten lijden en welk een terrorisme geoefend wordt door de *landleague*. Een nieuw engelsch woord is geboren, dat de handelwijze der samenzweerders aanduidt. Ieder, die de *land league* weerstreeft, "*is Boycotted*", dat wil zeggen, hij wordt in den ban gedaan, gelijk kapitein Boycott, den agent van lord Erne geschied is. Niets is zoo merkwaardig als de eendracht, waarmede zulk een banvloek gehoorzaamd wordt. Wanneer in een engelsche club een der leden gezondigd heeft tegen de maatschappelijke wet en gehandeld heeft op andere wijze dan een *gentleman* past, dan wordt

hij *in Coventry*, in den ban gedaan. Niemand spreekt tot hem; elk wien hij aanspreekt kijkt door hem heen en draait hem den rug toe; komt hij een kamer binnen, dan verlaten de anderen die, en hij wordt zedelijk gedwongen nooit weer in de club te komen. Zelfs prins von Bismarck zou een dus gestraften man niet kunnen helpen. Evenmin zou de gestrengste rechter veel vermogen tegen een samenspanning van een geheele bevolking tegen een man, dien zij weren wil. Er zijn op het oogenblik een twintigtal mannen in verschillende deelen van Ierland, die "geboycot" worden, om het nieuwe woord te verhollandschen.

Ieder hunner heeft, volgens de meening der *landleague*, pachters onrechtvaardig behandeld en wordt daarom gestraft. Alle personen beneden den hoogen stand keeren zich tegen hem. De winkeliers weigeren hem iets te verkoopen, zijn pachters weigeren tot hem te spreken, hem te betalen of iets van hem te ontvangen; zijn werklieden verlaten hem zoowel als zijn dienstboden, tot de kindermeid toe; als hij op straat komt, volgen de vervloekingen en verwenschingen van vrouwen, meisjes, kinderen en grijsaards hem; hij kan geen rijtuig krijgen of kar; zijn paarden en vee blijven onverzorgd, hij wordt reddeloos en radeloos en moet vluchten. Men neme slechts het voorbeeld van kapitein Boycott. Hij bebouwt een van de schoonste, vruchtbaarste pachthoeven van Ierland, in een weergaloos schoone omgeving aan een meer in het Westen gelegen. Een legercorps met een generaal aan het hoofd, met infanterie en cavalerie, heeft 50 protestantsche pachters uit het Noorden in staat gesteld, zijn oogst in te halen en naar Dublin te zenden; doch toen de soldaten vertrokken, was kapitein Boycott gedwongen hen te vergezellen en zijn schoone pachthoeve voor altijd te verlaten, daar hij, zelfs al schiet men hem niet dood, zonder hulp en bijstand niet leven kan. Er wordt zeker terrorisme geoefend, doch dit verklaart de eendracht van een geheele bevolking niet. Zoo b. v. de engelsche regeering op de bloedigste, wreedste wijze ieder strafte, die iemand hielp, door haar in den ban gedaan, dan zouden honderden Ieren hun leven laten om den vervolgde te helpen, van voedsel te voor-

zien, voor hem te werken en te waken. Geen blokkade van een boerderij zou dan mogelijk zijn. Doch de vervolging in vroeger tijden door de Ieren doorstaan, bindt hen onderling aaneen, gelijk de slaven in de zuidelijke staten verbonden waren. Ze mochten elkander onderling haten, doch als een hunner wegliep, konden de verschrikkelijkste martelingen geen hunner tot de openbaarmaking dwingen van de plaats waar de vluchteling zich verscholen had. Het keltische ras in Ierland is aaneengeschakeld en samengesmeed door een gemeenschappelijk geërfden haat jegens de Engelschen. Voor moralisten zou het een belangwekkende studie zijn, na te gaan of een gemeenschappelijke haat niet veel inniger, vaster en onverbreekbaarder de lieden aaneen hecht, en trouw en standvastig maakt, dan een gemeenschappelijke liefde. Het zou geen opwekkende studie zijn, en optimisten zouden haar niet moeten raadplegen, wilden ze gelukkig blijven, doch wellicht zou ze toonen, dat — hoe paradoxaal 't ook luiden moge — zelfs vijanden tot elkander kunnen gebracht worden, zoo ze in een fellen haat jegens een derde deelen. Een der wachtwoorden van de fransche revolutie is thans iets meer dan een klank in Ierland. Er is broederschap, er is bewonderenswaardige, eendrachtige, zelfverzakende broederschap, doch haat en niet liefde is haar drijfkracht.

De heer Parnell, de leider der ontevredene Ieren, die aan het hoofd dezer nieuwe beweging staat, heeft een ontzaglijke verleiding gebracht in het huis van elken pachter. Door te zeggen: betaal niet, en zoo ge betaalt zondigt ge tegen uw land en volk en ge wordt gestraft, heeft hij niet-betaling meer dan aantrekkelijk gemaakt. Een pachter kan zich zelf en zijn vrouw nu diets maken dat hij uit de verhevenste, meest vaderlandlievende beweegredenen zijn geld in zijn zak houdt.

Nauwelijks was dan ook het nieuwe wachtwoord gehoord, dat het onvaderlandlievend is om zijn landheer te betalen en dat hij het land moet uitgejaagd worden, of ieder die geen grond bezat sloot zich bij de beweging aan. En het gevaar van het land in zoo weinig handen te brengen, bespeurt men nu eerst goed. Hoe spoediger de wet het aantal landbezitters vermeerdert en eenig evenwicht brengt in de verhouding tus-

schen hen, die hebben en hen die verlangen, des te beter is het. De beweging is een socialistisch-communistische beweging. Den staat wordt een soort van almacht toegekend; hij moet alles wat onregelmatig is effenen; hij moet wat de een te veel heeft aan den ander geven; hij moet voor aardsche voorzienigheid spelen en met geweld iedereen gelukkig maken. De pachters zeggen, dat zij alleen recht op den grond hebben, en "*j'y suis, j'y reste*" is het motto van elk hunner. De landeigenaars, die ander kapitaal dan grond bezitten, of ook in Engeland grondeigenaars zijn, verlaten het land, en als John Bright zegt, dat er nog slechts weinig moorden werden gepleegd, dan vergeet hij er bij op te merken, dat zoo de iersche landeigenaars vrij rond gingen in stad of dorp, gelijk Bright zelf in Engeland vermag te doen, honderden zouden gedood worden. Ik heb bij een landeigenaar gelogeerd, die nooit na donker buitenshuis komt; die over dag vergezeld gaat van vier met geweren gewapende agenten en te voet of te paard steeds een geladen revolver aan weerszijde onder zijn jas heeft hangen. In de logeerkamer waar ik sliep waren ijzeren luiken en geblindeerde schietgaten. Ik — als zijn gast — was volkomen veilig, doch hij zelf was geen oogenblik zeker van zijn leven. De boeren en pachters vertellen rondweg hún grieven aan hem, die hen ondervraagt. "Zijt ge een Amerikaan?" is de eerste vraag van de meesten, als men verklaart journalist te zijn en hoogte te komen nemen. Uit Amerika toch gelooven ze allen, dat de verlossing (van wat? kan niet een duidelijk zeggen) komen zal. Doch vele hunner grieven zijn billijk, en men gevoelt het innigste medelijden met het harde, vreugdelooze bestaan, dat honderden hebben te leiden.

"Als velen uwer maar niet zulke misdaden begingen zoudt ge eerder geholpen worden," zeide ik tot een "*carman*" (een koetsier van een der vreemdsoortige iersche rijtuigen op twee wielen), die mij met veel warmte de geschiedenis verhaalde van vele kleine pachters, wier ellendige hutten we voorbijreden. "Daarin vergist ge u," was het antwoord. "Het zijn alleen moorden en gruwelen welke de Engelschen wakker schudden. Dan vergeet men ons niet."

Er is slechts al te veel waars in deze opmerking. Zoo de regeering een nieuwe landwet voorstelt is het een gevolg van "het Boycotten" van vele landheeren en agenten, door welke eendrachtige samenzwering getoond is, hoe ernstig het volk het meent.

Men moet zijn persoonlijke indrukken altijd een weinig wantrouwen, zoo bijzonder gemakkelijk is het al te groot gewicht te hechten aan wat men zelf ziet, in vergelijking van wat men van anderen leest, wier kennis toch veel grooter en wier opmerkingsgave scherper is. Ik moet dus waarschuwen tegen mijzelf, doch ik moet eerlijk bekennen dat na de fransche revolutie geen beweging van een geheel volk mij zoo belangrijk, zoo vol beteekenis, zoo *suggestief* en waarschuwend schijnt als deze verwonderlijke beweging hier in Ierland.

Indien Girondijnen en Jacobijnen, indien Landleague en Fenians zich eens verbonden, in plaats van den een den ander te verdelgen? Indien de opgewekte hartstochten — gelijk ik geloof dat ze doen zullen — de kerk van Rome eens geheel overvleugelden? Ik philosopheer in plaats van feiten mede te deelen, doch hoe kan ik de duizende aanwijzingen, welke de toon waarop iets gezegd wordt, de uitdrukking der gezichten, de honderdmaal herhaalde mededeeling van hetzelfde geven, beter beschrijven, dan door te verklaren wat ze mij te denken geven?

Zeer werd ik getroffen door een gesprek dat ik met een dorpspastoor had, met wien ik vele jaren geleden in het zuidwesten van Ierland op reis bevriend raakte.

Hij was mij bekend als een gematigd, welwillend man, en het verwonderde mij niet weinig, in de couranten te lezen dat hij deel nam aan de *landleague* en vergaderingen bijwoonde en zelfs presideerde, waar de radicaalste maatregelen in de onbarmhartigste taal werden voorgesteld en toegejuicht.

"Ziet ge niet in," vroeg ik hem, "dat deze socialistisch-communistische beweging na verwant is aan de fransche en duitsche beweging van dien aard, en waarschuwt u het fransche voorbeeld niet, dat het volk, na de landheeren verdreven te hebben, zich tegen de kerk zal keeren?"

"Wij zien dit gevaar zeer wel in," antwoordde hij, "doch we kunnen ons zelven niet helpen. De meesten onzer zijn van lageren stand en wij deelen in de gevoelens en sympathieën van onze gemeenteleden ten platten lande, doch ook voor die enkelen onzer, die uit beter stand zijn, is de beweging te machtig. Wij kunnen alleen leiden op voorwaarde dat wij volgen."

"Maar dat is de omgekeerde wereld," meende ik. De herder moet leiden, en zoo ge gelooft dat de beweging gevaarlijk...."

"We hebben geen kans, geloof mij. Wij moeten mede. Men kan een beekje versperren, maar dit is een woeste bergstroom. Wij priesters lijden vaak zonder te klagen. We zijn geheel afhankelijk van de bijdragen onzer gemeenteleden, daar de staat ons niet betaalt, en ik kan u verzekeren dat de pastoors, die niet medegaan, alleen achterblijven; hun gemeente spoedt hen voorbij en is dan spoorloos verdwenen. Ik kan u zeggen dat velen onzer stilletjes en in het geniep eenvoudig geboycot zijn door hun gemeenteleden." (There has been a great deal of quiet Boycotting going on). In andere woorden, menige pastoor deed de gemeente niet in den ban, maar de gemeente deed het hem.

Ik geloof dat deze enkele woorden vrij wel doen beseffen hoe fel en diep tevens de beweging is.

OP WEG NAAR QUEENSTOWN.

Een storm uit het westen giert over de Iersche zee, en doet de wolken met onstuimigen spoed vluchten over de toppen der bergen, die mij hier aan alle zijden omringen. Een lange reeks tweewielige karren gaat het huis voorbij, graan en eieren naar de markt brengende in het iersche stadje aan zee, waar ik op het oogenblik verblijf houd. Wie nooit een iersch dorp of stad zag, zou meenen, dat hij te midden van paupers was; zoo haveloos zien mannen en vrouwen er uit; zoo naakt en onverzorgd kijken de huizen u aan, met hun vensters zonder gordijnen, die staren als oogen zonder oogleden. Doch dit uiterlijk bedriegt, want Dundalk en het geheele graafschap waarin het ligt zijn zeer welvarend; de verhouding tusschen pachters en landeigenaars, tusschen Roomsch en Protestant is er goed. Elk die gewend is aan onze vroolijke, vriendelijke hollandsche dorpen, aan de nette huizen met heldere vensters, waarvoor hagelwitte gordijnen hangen, aan de frissche kleur der groen of bruin geschilderde deuren, aan de bruinroode steden in het midden der groene weiden, met boomen langs de grachten en blijken van welvaart en beschaving aan alle zijden, moet door iersche dorpen getroffen worden als door iets barbaarsch. Doch inwendig zijn de huizen beter dan van buiten, en men is nu eenmaal gewoon aan dat gemis van netheid en zindelijkheid. Het is vreemd dat in zulk een heerlijk schoon land de kleur der tintelende, doorschijnende zee, en de bevallige, liefelijke

vormen der bergen het aesthetisch gevoel niet meer opwekken, en de behoefte doen geboren worden om huizen en steden in eenige overeenstemming te brengen met het landschap.

Op weg hierheen van het Westen ben ik zeer getroffen door de groote felheid, waarmede daglooners, arbeiders, huurkoetsiers en dienstboden partij trekken voor de pachters.

Deze ernst en medewerking der lagere standen zijn werkelijk zeer vreemd, als men nagaat dat door de tegenwoordige beweging de daglooner, de boerenarbeider niets te winnen heeft. De pachters zullen waarschijnlijk afslag van pacht, en wellicht hun grond in eigendom krijgen, doch wat baat dit den arbeider, den daglooner. Toch helpt hij zijn meester getrouw en met geestdrift tegen den landheer. Dit is rassenhaat, religiehaat, sympathie, doch het is nog iets meer. Het was marktdag in een iersch provinciestadje waar ik gisteren een half uur op een trein te wachten had. "Er wordt hier alleen op marktdagen veel gedronken," zeide de logementhouder. "De landlieden hebben reeds drie of vier uur van morgen in koude en regen geloopen, ze zijn verkleumd en drinken een glas of wat warme whiskey als ze hier aankomen, en dan worden ze natuurlijk opgewonden, doch Zondags en op de andere werkdagen is hier geen dronken man te zien."

Op de markt waren de tongen los; ieder sprak en lachte of raasde, en in de herberg was ieder zoo vriendelijk en beleefd jegens den vreemdeling, gelijk men dit, geloof ik, slechts in Ierland ziet. De driewerf gelukkige die geen zakdoek breedte gronds bezit, wordt allerbeleefdst behandeld, en in de streken waar men landheeren doodschiet en feitelijk in oproer is, heeft men slechts te zeggen: "*I belong to the press*" (ik ben journalist) om van alle zijden geholpen te worden. Men verdringt zich om het eerst aan het woord te komen, en zijn grieven en opmerkingen mede te deelen. Voor de herberg zaten op groote blokken steen — wier nut of doel ik niet te weten kon komen, daar men enkel wist dat ze er altijd gelegen hadden — een menigte boerenarbeiders die de groote tweewielige karren met graan, hooi, eieren enz. naar de markt gevoerd hadden. De whiskey ging rond en ze zaten daar in den regen, allen

in lompen gekleed, met gescheurde jassen en broeken, sommigen blootshoofds en de goedige breede gezichten glinsterende van den regen, zoo op hun gemak, als zaten ze in een warm salon. Ze praatten met veel warmte en opwinding, en hetgeen zij zeiden deed mij een licht opgaan, waardoor ik veel begreep, dat mij tot nu toe duister was. Hun opmerkingen kwamen hierop neder:

"Heden is het de beurt van den *master* (den pachter) en morgen is het de onze. Hij betaalt den landlord niet, maar wij hebben hem voor ons ellendig aardappelenveldje of kooltuintje wel te betalen. De landheeren hebben geen geld meer; zij waren weldadig; zij bouwden huizen, hadden tuinlui noodig, hielden groote stallen met paarden voor de vossenjacht, dat gaat nu alles verloren, en wij verdienen minder dan vroeger. Wij zullen naderhand, als de pachters maar eens gewonnen hebben, ONZEN *Parnell* vooruitschuiven, en dan zullen wij op dezelfde wijze zeggen wat wij eischen." Dit alles werd half lachend, half driftig gezegd, en de logementhouder zeide: "hecht er niet te veel gewicht aan!" maar ik vond het toch zeer belangrijk als een aanduiding van de richting in welke de wind blies.

Zooals meer geschiedt kreeg ik van iets waarvan ik nooit gehoord had onmiddellijk een bevestiging. Dit geschiedt telkens. Nauwelijks heeft men wat nieuws en ongewoons vernomen, of alles wat men ziet en hoort schijnt daarmede in verband te zijn.

Terwijl ik dit schrijf, komt mijn gastheer binnen en zegt: "Kijk eens in de *Irish Times*, wat een der arbeiders op het landgoed van den markies van Lansdown aan den correspondent van een engelsch blad gezegd heeft!" En daar las ik: "De daglooner antwoordde mij, ik geloof dat niets oproer of rebellie zal brengen in het land, voordat wij dagglooners en boerenarbeiders, ons tegen de pachters keeren om hen te verjagen of op den kop zitten. Wij krijgen niets van de pachters, en die schreeuwers en lawaaimakers, die het land doortrekken om ons op te ruien en niets als verloopen kleêrmakers of kruideniers uit provinciesteden zijn, zullen ons ook niet helpen. Neen, het parlement moet den armen werkman, die het land verzorgt, een stukje grond geven. Als de pachters

het land maar eerst krijgen, zullen wij later wel in staat zijn hen aan te vallen om het hun af te nemen."

Ik kan niet zeggen hoe mij deze woorden nu juist treffen. Het is de oude geschiedenis. De Portugeezen berooven de eilanders, de Nederlanders berooven de Portugeezen, en de Engelschen berooven de Nederlanders weer, en zoo *ad infinitum.*

Dit doet mij denken aan een goede grap, die ik gisteren na het dessert hoorde. Een der heeren noemde den eisch der pachters belachelijk, om den toestand van voor Cromwell terug te krijgen, ten einde het goed dat toen geconfisqueerd werd, weder te verdeelen onder de erfgenamen der eerste bezitters. Hij haalde Stuart Mill's meesterlijke brochure *England and Ireland* aan, en die uit de kast halende, las hij:

"*The confiscations have not been reversed, but the hand of time has passed over them; they have reached the stage at which, in the opinion of reasonable men, the reversal of an injustice is but an injustice the more.*"

("De verbeurdverklaringen zijn nooit geroyeerd en de eigenaars zijn niet in hun rechten hersteld, doch de hand van den tijd is over dit alles heengegaan. Men is thans gekomen tot dat tijdstip wanneer, volgens de meening van verstandige lieden, het verhelpen van een onrechtvaardigheid slechts een onrechtvaardigheid te meer is.")

Hierop ontstond een levendig debat, en een Roomsche riep uit: "Ik ben het niet eens, gij Protestanten hebt onze kathedralen en kerklanden verbeurd verklaard en ik zeg: gij zult ze teruggeven!"

Een der aanwezigen stond op en riep: "Ik teeken hiertegen verzet aan! Ik heb een grooter en vroeger recht op die kerken en landen. Ik ben een heiden!"

Daar het aantal heidenen tegenwoordig zeer aanzienlijk is, en niet het minst in katholieke landen, en zij over groote macht beschikken, oordeelde men deze tegenwerping zoo gevaarlijk, dat mijn roomsche vriend lachend verklaarde de kathedralen dan maar aan de Protestanten te zullen laten.

Het is juist door dit onophoudelijk terugzien naar het verre verleden, door dit ophalen van bittere grieven uit een tijd toen

het volk in elk land van Europa door wanbestuur en onrechtvaardigheid leed, dat Ierland zich zoo onderscheidt. De ergste grieven dateeren van tweehonderd jaar geleden, en de engelsche regeering wordt hard gevallen en veroordeeld op grond van wetten, die onder Cromwell gemaakt zijn en sinds lang in onbruik geraakten of werden ingetrokken.

Het is zeker dat het volk tegenwoordig een vrije pers, het recht tot vergaderen, een vrije nationale school en gelijke wetten met Engeland heeft; doch zoolang de landbouwer den grond niet bezit waarvoor hij nu te hooge pacht betalen moet en van welken hij na één slechten oogst verdreven kan worden, zal de oproerige stemming voortduren, al bezit Ierland ook veel grooter vrijheid dan Duitschland.

De ergste grieven dateeren van oudsher, maar niettemin zijn de mannen die het volk opruien de kleinzoons van hen, die bittere vervolging hebben geleden, enkel omdat ze Roomsch waren, en het leed, waaronder een volk eeuwen lang gebogen ging, wordt niet gedurende twee menschengeslachten vergeten en vergeven. Als de Ieren gebrek lijden, dan herinneren ze zich, dat in de vorige eeuw elke tak van nijverheid in Ierland stelselmatig door de Engelschen werd vernield en geweerd om mededinging te voorkomen; dan vertelt de een den ander dat de groote engelsche lord, die om betaling der pacht na een slecht saizoen maant, het land bezit dat vroeger hun vaderen ontstolen is; dan wordt met bitteren spot opgemerkt hoe de engelsche lord, dien ze niet kunnen betalen zonder hun laatste koe te verkoopen, zijn inkomsten niet verteert te midden van zijn pachters, maar dat 50 millioen gulden, elk jaar door iersche akkers opgebracht, uitgegeven wordt in Engeland, Frankrijk en Italië. Ik heb in het Westen pachters gezien, wier toestand duidelijker dan honderd parlementaire verslagen predikte dat hun natuurlijke voogden afwezig zijn, dat geen grootmoedige, barmhartige landheer ooit van hun leven en lijden kennis neemt. Verschrikkelijk is het lot dat de arme pachters dulden in Donegal en de zeventien westelijke graafschappen, waar ze in hutten van klei — in welke stoelen, tafels en bedden ontbreken — voortdurend honger

lijden, daar de doorweekte grond nagenoeg geen voordeel oplevert. Een millioen menschen uit een bevolking van twee-en-een-half millioen moest aldaar verleden jaar onderstand ontvangen, om niet van gebrek om te komen, en met scheepsladingen zond Amerika hun voedsel.

Zoo het Westen van Ierland een sprekend wapenschild verlangde, zou een geraamte met uitgestrekten arm en het motto *honger* kunnen dienen. De honger naar het onontbeerlijke voedsel, de honger naar land, verteert een bevolking, die enkel van landbouw leeft, in een ongunstig, vochtig klimaat, waar de grond aan landheeren behoort die op verren afstand leven. Het ontbreekt der armoedige natie in het overbevolkte eiland aan hoop en zelfvertrouwen, en met onduldbaar geduld wordt zwijgend de tegenspoed geleden van eeuwigdurende regen en eeuwigdurend onrecht.

De pachters die op eigen kosten het land verbeteren en draineeren, gebouwen oprichten enz., konden, voor dat de eerste landwet van den heer Gladstone, nu tien jaar geleden, werd aangenomen, willekeurig uit hun pachthoeve gezet worden, zonder vergoeding voor gemaakte kosten. Dit mag niet meer, doch zoo de pachter tengevolge van slechte saizoenen en mislukten oogst zijn pacht niet betalen kan, mag de landheer hem, zonder eenige vergoeding te geven, uit zijn hoeve zetten, en hiervan is veel gebruik gemaakt, al is het ook meer door speculanten die grond van de geruïneerde eigenaars kochten, dan door erfelijke landheeren.

Maar de landheeren hebben ook veel op hun geweten. Het iersche volk is loyaal en ziet op tot zijn meerderen. Feudale beginselen, de aanhankelijkheid van een clan aan haar opperhoofd, zijn nog steeds inheemsch; er bestaat een instinktmatige onderdanigheid en tucht; het volk wil geleid worden. Doch de aristocratie heeft schromelijk haar plicht verzuimd door niet aan te voeren en voorbeeld noch leiding te geven.

Wat heeft het iersche volk te danken aan den bevoorrechten stand, aan de erfelijke landheeren? Het huis der Lords heeft elke hervorming bestreden, elke edelmoedige, grootsche opvatting van 's lands plicht steeds verhinderd.

Gaande naar Amerika vooral, herinnert men zich hoe Franklin tegen dien steenen muur, door de erfelijke wetgevers opgetrokken, zijn geestdrift en wijze argumenten verspilde. De edelen, die toch werkelijk het groote Engeland van over zee niet gemaakt hadden, wilden niets toegeven aan de kolonisten; zij hadden geen oogen om te zien dat een machtig engelsch rijk zich zou uitbreiden van de St. Lawrence tot de golf van Mexico, als het moederland niet onderdrukte maar steunde en hielp. Doch de lords schaarden zich toen, als altijd, aan de verkeerde zijde, en als men met een hart vol mededoogen door Ierland trekt, zegent men het erfelijk huis der Pairs evenmin om de edelmoedigheid en breedte van inzicht welke het jegens de Ieren, als om die welke het jegens de amerikaansche kolonisten heeft getoond.

Voor mij te Queenstown naar Amerika in te schepen, trek ik door het droeve Erin, en het is mij of ik dus nog eens al de oude lessen welke Europa's verleden ons inprent repeteer eer ik naar de groote democratie van het Westen ga, om daar te leeren wat een rijker grond, waarvan de bouwvallen van vroeger eeuwen niet behoeven te worden weggeruimd, wat een breeder gebied, een opwekkender lucht, een grooter toekomst, een vuriger hoop en een zekerder verwezenlijking voor ons ras kunnen doen.

Sinds den tijd van Plutarchus hebben schrijvers er altijd veel van gehouden, vergelijkingen te maken en Hannibal te doen kennen, door aan te toonen waarin hij overeenstemde met of verschilde van Scipio Africanus.

Door zulk een vergelijking en tegenstelling van Ierland met de Vereenigde Staten komt men eveneens tot beter begrip van beiden. Welk een somber grauwe achtergrond vormt Ierland voor de Vereenigde Staten, wier rijkdom en jeugd en gouden toekomst dubbel schitterend uitstralen door de donkere tegenstelling.

In Ierland kan men met toorn hooren spreken van den ongevoeligen toast, welke in onbeschaafde taal een vijf-en-twintig jaar geleden door de Tory-landeigenaars gedronken werd: "*Here's to old England, and them as don 't like it let 'em leave it!*" Honderdduizenden hebben dien raad gevolgd en steeds stroomt de

landelijke bevolking van Ierland nog naar het avondland aan de overzijde van den oceaan. Na iets van de ellende in het Westen van Ierland gezien te hebben, is het mijn hartelijke wensch dat regeering en particulieren nog duizenden van die ongelukkige, geduldige arbeiders in staat zullen stellen om te trekken naar het vruchtbare Noordwesten of Zuidwesten van de groote republiek, van waar een reis van twee weken en een honderdtwintig gulden hen slechts scheiden.

Zij die nu ongeholpen gaan, zijn grootendeels krachtige mannen, die hun laatste penningen aan de reis besteden en haar met wrok tegen Engeland aanvaarden. Ik heb te Cork en te Queenstown honderden gezien, die op de kaaien afscheid namen van diep bedroefde, bejaarde ouders, van snikkende, wanhopende echtgenooten. Tal van ernstige, fatsoenlijke, knappe mannen en vrouwen, ieder met zijn kist of koffer, een pak, (soms een vogelkooi) in de hand en met kleine kinderen aan jaspanden of rokken geklemd, stonden gereed zich in te schepen. Enkelen hunner gingen met mij op de kleine sleepboot, welke de mail en ons naar de groote boot zou brengen, die van Liverpool gekomen in de haven van Queenstown op ons wachtte, en dus verliet ik de oude wereld te midden van emigranten, die met een zwaar hart voor altijd het vaderland vaarwel zeiden.

Iersche bedelaars, die het zinnebeeldig klaverblad van het land den emigranten tot vaarwel aanboden, deden ons uitgeleide, en het geweeklaag, soms afgewisseld met grappen en gelach, dier in lompen gekleede menigte klonk over het water, toen we het amphitheatersgewijze tegen de heuvels gebouwde Queenstown verlieten en recht op de mailboot aanhielden.

OP ZEE.

Het was den 1sten December toen het mailschip *Republic* van de gunstig bekende *White Star Line* Queenstown verliet. De vlag werd omlaag gehaald, want *Her Majesty's mail* was aan boord, en onmiddellijk zette het groote schip zich in beweging. De kleine stoomboot, welke de buitengewoon zware mail en eenige passagiers aan boord had gebracht, bleef nog aan zij geklampt van het voortstoomende schip, om den sinaasappelen-venters en tal van ierschen marskramers gelegenheid te geven de *Republic* te verlaten, en toen ze met een laatst hoerah! ons verliet, stoomden wij den Atlantischen Oceaan in. De *Republic* is van 4500 tonnen, geheel van staal, met waterdichte afdeelingen en maakt steeds snelle reizen. We waren slechts met ons dertigen passagiers eerste klasse, waaronder eene dame uit Chicago met haar zoon. We hadden een 250 emigranten en andere passagiers derde klasse aan boord, en een tachtig matrozen en machinisten.

Langs het bovendek (te onderscheiden van het nog hoogere salondek) kan men eene goede wandeling maken.

Het dek is juist zoo lang als de Heerengracht tusschen de Huidenstraat en de Leidschegracht, namelijk ongeveer 140 à 150 passen; en vaak dacht ik aan die fraaie amsterdamsche gracht, waar de ochtendzon zoo vriendelijk kan schijnen, als ik mijn wandeling maakte of poogde te maken over het schip, dat juist in die gracht zou passen.

Het salondek voor passagiers 1ste klasse strekt zich midden-

scheeps over de helft van het schip uit en is een 72 pas lang, en aan de uiteinden ziet men neer op de landverhuizers, die als het redelijk weder is op de luiken van het ruim of op trossen touw nederzitten, met elkander pratende en met de kinderen spelende.

Wij gingen langs de zuidkust van Ierland, waar de lange atlantische golven de kapen en baaien met wit schuim omkransden en het water deden opspringen tegen de rotsen, van welke het in glinsterende cascades weer in zee viel. Er was niet veel beweging in het schip, dat snel door het water gleed langs de schoone bergkust, waar weldra het eene licht na het andere werd ontstoken. De wachtvuren brandende in de torens waren het laatste wat we van Europa zagen.

In regelmatigen cadans welfden zich de atlantische golven; de zee lichtte en het met paarlemoertinten glanzende zeevuur vonkelde tegen den boeg en de gladde zwarte zijden van de boot aan. Links en rechts gleden cirkels van blauw licht door de donkere golven, die nu en dan opflikkerden met vlammen en spattende vonken van paars vuur, en ons waterwiel liet een schuimend ivoorwit spoor achter zich, dat als mat zilver glansde.

Het was een heerlijke avond en onwillekeurig zocht men naar woorden, om iets weer te geven van het liefelijk gevoel van rust en eerbiedig vertrouwen, dat gewekt werd door de stilte en schoonheid van den nacht op zee.

Het is een geluk om verzen van buiten te kennen. Vooral op reis leert men dat waardeeren, want men vindt dan gemakkelijk een uiting voor menigen indruk.

Rhythmus en rijm en melodie geven zachte voldoening, als men 's avonds op het dek zittende, starende op de zee, Victor Hugo's ballade in herinnering brengt:

Mais surtout, quand la brise
Me touche en voltigeant,
La nuit, j'aime être assise,
Être assise en songeant;
L'oeil sur la mer profonde,
Tandis que, pâle et blonde,
La lune ouvre dans l'onde
Son éventail d'argent.

Doen eveneens de volgende regels van Shakespeare niet iets van het gevoel, dat een stille nacht inboezemt, in het hart dalen?

How sweet the moonlight sleeps upon this bank!
Here will we sit, and let the sounds of music
Creep in our ears; soft stillness and the night
Becomes the touches of sweet harmony.

Wanneer men langs het dek op en neergaande, den cirkeldans der sterrenbeelden opmerkt, die de Groote Beer volgen, welke met den kop beneden onder de Poolstar duikt, terwijl de verdere sterren zeewaarts zich neigen, dan herhaalt men op nieuw met Victor Hugo:

Ainsi je rêve, ainsi je songe,
Tandis qu'aux yeux des matelots
La nuit sombre à chaque instant plonge
Des groupes d'astres dans les flots.

Dit zijn schoone verzen en ik geef dit zangerig rijm niet in ruil voor de knarsende, zware rijmlooze verzen, welke op hun hengsels kraken aan het eind van elken regel, en welke men ons in het Hollandsch wil opdringen in onmogelijke nabootsing van het Grieksch of Engelsch.

Opmerkelijk is het hoe zelfs in het zangerigst rijm een schildering kan gegeven worden van de grauwe verlatenheid en doodsche eenzaamheid der zee onder een lagen Decemberhemel, gelijk wij dien den volgenden morgen zagen. Men hoore Swinburne's lied *by the North Sea:*

Thy pastures are herdless and sheepless,
No pasture or shelter for herds:
The wind is relentless and sleepless,
And restless and songless the birds;
Their cries from afar fall breathless,
Their wings are as lightnings that flee;
For the land has two lords that are deathless:
Death's self, and the sea.

These twain, as a king with his fellow,
Hold converse of desolate speech:
And her waters are haggard and yellow

And crass with the scurf of the beach:
And his garments are gray as the hoary
Wan sky where the day lies dim;
And his power is to her, and his glory,
As hers unto him.

In the pride of his power she rejoices,
In her glory he glows and is glad:
In her darkness the sound of his voice is,
With his breath she dilates and is mad:
"If thou slay me, O death, and outlive me,
Yet thy love hath fulfilled me of thee."
"Shall I give thee not back if thou give me
O sister, O sea?"

Ja, de grauwe ontkleurde zee deed aan haar zuster de dood denken; zoo somber en droefgeestig en machtig zag ze er uit. Geen bleek schijnsel van de zon was zelfs te onderkennen; een grijze nevel hangt loodzwaar op de zee niettegenstaande de wind opsteekt, de matrozen hebben hun oliepak aan en zuidwester op, en er is niemand op dek. Er komt een vreemd soort van beweging in het schip, dat nu en dan onder mijn voeten wegvalt, neerstortende in de diepte. Zware zeeën donker water rollen onder en langs het schip, en zware wolken stormen over ons hoofd; de zeilen zijn ingenomen en de spichtige toppen der masten trekken als met een vinger cirkels en kronkelende achten tegen de zwarte lucht. Telkens bonsen groote watermassa's tegen den boeg van het schip, en met majestueuse, honderd mijlen lange golven zwaait de zee langs onze boot, of onze boot langs de zee, of de hemel langs en over en onder me, want een wondere duizeling doet in draaienden, wervelenden rondedans schip en wolken en golven om mij cirkelen en zweven en zinken.

Het schip struikelde en stortte voorwaarts, maar bedacht zich en plompte op zij; het van regen glinsterende dek ging recht over einde staan, het steigerde en dreigde op mij te vallen; ik zag acht, twaalf, zestien masten en zwiepende, draaiende ra's; stomp na stomp tegen den boeg deed het schip suisebollen en dan dof en dom neervallen in de loeiende zee .... ik liep tegen de steile planken omhoog, mij vastklampende aan alles wat niet viel

en nog weerstand bood, omdat ik een onbestemd, verward denkbeeld had, dat mijn hut kalmer en rustiger zou zijn dan dit dwarrelende, zinkende dek, en ofschoon de deur van mijn hut omhoog gezwaaid was tegen het bovendek, en van daar mij aangaapte, liep ik, naar het schijnt, als een vlieg tegen de zoldering mijn hut binnen en kroop in bed, waar een soort van opium-verdooving mij overviel. Als dit nu zeeziekte is, dan is die nog zoo onaangenaam niet! Men moet dan maar stil liggen en de oogen sluiten.... Welk een rust! Werp mij maar op en neer, stoot mij maar, laat mij maar vallen, het kan mij niets schelen, ik lig hier goed, ik zal niets terug doen, beuk er maar op los.

Ik ben nu op zee, en de zee gelijkt het meeste op slaap. De dag, wanneer men wakker is, gelijkt op een schip omringd door de zee, dat is door den slaap, en als het eens vergaat — wat nu maar spoedig moge gebeuren — dan wint de zee en dan wint de slaap, want de dood is een eeuwig verlengde slaap — de dood is de oceaan.

What are the days but islands,
So many little islands,
And sleep the sea of silence
That flows about them all?

En deze regels half mompelende, half zuchtende, viel ik in slaap.... doch de terugkomst op het schip was niet vroolijk!

S^T.-NICOLAASAVOND OP DEN ATLANTISCHEN OCEAAN.

Zijt ge 's nachts op zee wel eens wakker geworden als het stormde, waarde lezer? Geloof mij, het is niet aangenaam. De hut is donker; een soort van oliewalm en kaarsvet-lucht doordringt haar; doch dit zou niets zijn, indien dat stampende, vallende schip maar vijf minuten lang zich rustig wilde houden, en eventjes zoo roerloos en onbeweeglijk als een trekschuit in de Leidsche vaart wilde liggen. Nu wordt men tegen het beschot aangewrongen; dan buigt men de knieën en zet de voeten schrap tegen de beddeplank, om links niet in de diepte te verdwijnen, en dit wordt op den duur onbeschrijfelijk uitputtend. Alles schijnt zoo spookachtig en vreemd, dat het is of hetgeen men beleeft eigenlijk lang geleden geschied is. De zee is zoo oud, zoo verschrikkelijk oud, en ze kreunt zoo angstwekkend. De schorre stem van den oceaan, die beurtelings in alle deelen der aarde geweeklaagd heeft, en die — toen de zee nog jong was — eens de lucht vervulde waar nu de bergen zich verheffen, houdt nooit op te zuchten en te gillen. Aan den grauwen, nevelachtigen voortijd moeten we denken, want die zee is het oudste wat op de aarde bestaat, is ouder dan rotsen en mijnen.

"Deze droevig gekleurde cirkel der winterzee is een eeuwig kerkhof," zeide Emerson, en men herhaalt die woorden of men

wil of niet. "In onze kerkhoven graven we een kuil, doch dit aanrandende, ongeduldige water opent afgronden en gapende kloven die mijlen breed zijn, en maakt een mondvol van een geheele vloot. Den geoloog is deze zee het eenige blijvende, onveranderlijke element; het land is in voortdurende eb en vloed; nu wordt het omhoog geheven dan daalt het, doch de zee handhaaft haar watervlak. Het is geen wonder dat de geschiedenis van ons ras zoo kort is, daar de rollende donderstem der zee onze tradities tot zwijgen brengt." Soms schijnen wondere geluiden uit de diepe afgronden onder het schip te komen. Wanneer men door een mijndistrict gaat, hoort men nu en dan doffe half versmoorde tonen in de diepte. Beneden in de aarde rolt een doffe donder, welke getuigt dat de mijnwerkers aan den arbeid zijn en daar, vele vademen diep, met buskruit de steenkooladeren doen ontploffen. Als dat raadselachtige gedempte geluid rommelt en schokt, trillen de berken en abeelen boven den grond, en schudden en zwaaien ze als of het stormde. Aan dit geluid doet de holle klank der zee denken welken men hoort boven al het rumoer dat den nacht aan boord afschuwelijk maakt.

Ik heb soms zestien verschillende geluiden geteld. Het schip kreunt als werd het gewrongen; het houten beschot kraakt nu met een diepen, dan met een hoogen toon. Een bijzondere lange knarsende krank begint altijd vlak boven mijn hoofd, en splijt scheurende en splinterende links weg tot ze wegsterft in de verte. Één... twee... drie — één... twee... drie, dreunt en stampt de machine. Daar jaagt en rent de schroef telkens als een groote zee den achtersteven omhoog slaat... nu ratelt de stoomlier als een krankzinnige nachtwacht, de asch en sintels omhoog brengende en in zee stortende; de golven spuiten schor en snerpend op tegen het ronde venster; men hoort het water droppelen; nu knarst de mast en krijscht de stoompijp... boven mijn hoofd hoor ik de snelle voetstappen van rennende matrozen, het fluiten van den bootsman en den zwaren slag van een schokkende stortzee... Kletter de kletter, daar vallen rinkinkende een twintigtal wijnglazen in den salon in scherven; onophoudelijk klinken links het benauwde kreunen en de lang uitschietende vlagen van zielsangst van

een zeezieken passagier; het krijten van een kind geeft alleen eenige rust in dit inferno, terwijl de zachte onderzeesche donder in minor al die geluiden accompagneert.

Als het licht wordt en de vale schemering door het staroogende venster dringt, kleedt men zich aan, omdat men de duffe hut ontvlieden wil en naar versche lucht verlangt. O, dat aankleeden! Welk een straf voor een moordenaar, hem te veroordeelen zich een jaar lang aan te kleeden op een schip in een storm!

Op dek begint de duizeling echter op nieuw. Ons reusachtig schip wordt door de golven van den Atlantischen Oceaan nog steeds als een notendopje opgenomen. Ze spelen er mede, ze werpen het elkander toe; het bovendek maakt soms een hoek van 40 graden met de oppervlakte van de zee, en een gymnasticus die goed kan springen, zou soms van het midden van het breede bovendek in zee kunnen wippen.

Eenige dagen lang gevoelde ik dan ook op de meest onmiskenbare wijze, dat ik niet op de Noordzee was en niet over een zomerzee een tochtje naar Napels maakte, maar dat ik over hooge waterbergen trok en telkens in diepe zeevalleien neerdaalde.

Mijn groentijd als zeevaarder duurde lang, doch het feest dat er een einde aan maakte kwam ten laatste.

't Is avond. Ik zit in mijn hut, mijn "*stateroom*", op mijn bed. Mijn beenen rusten op mijn koffer, terwijl ik uit mijn valies iets poog op te delven. De deur van mijn hut gelijkt nu eens een zoldervenster, en dan een kelderluik. Mijn overjas schommelt heen en weder als de slinger van een hangklok, en toen ik mijn valies vastgreep, was het juist van den grond op de onderste kooi gesprongen, als een groote lederen kikvorsch.

De golven wasschen telkens het kleine ronde venster, en geen woorden kunnen de vreemde spookachtige kleur van dat water beschrijven, als het in de schemering opspuit tegen het zware dikke glas. Een geratel achter mij doet mij het duizelig hoofd even omkeeren. De kaars achter het matglas, dat de bovenste kooi verlicht, is aangestoken en maakt de duisternis zichtbaar. Ik was somber gestemd, gelijk niet onnatuurlijk was, want

ik dacht aan vrouw en kinderen, en stelde mij mijn kleintjes voor te Amsterdam, grabbelende naar de lekkernijen die de "Heilige man" in hun midden strooit.

Daar hoor ik plotseling een gestommel en gestamp in de gang, een geroffel en geklop op de deur. Verschrikt roep ik: "*Come in!*" Een arm verschijnt, die mij een pak toewerpt, dat ik juist opvang, en ik hoor weder stommelen en stampen en ratelen. Ik heb begrepen. 't Is mijn opgeruimde gezonde reisgezel, voor wien zeeziekte slechts een abstractie is, en die voor Sinterklaas speelt. De vrienden te huis hebben hem een en ander mede gegeven, om mij op Sinterklaas te verrassen en ik ben dan ook werkelijk verrast. Vrijstertjes van biesjesdeeg spotten met mijn gedrukte stemming en roepen: "bijt maar toe, het zal je goed doen!"

Een nieuwe bloemlezing engelsche verzen brengt mij in herinnering, dat er nog poëzie in de wereld is; een photographie der kinderen brengt mij in herinnering, dat er nog zonneschijn en geluk in de wereld zijn.

O! de goede heilige kindervriend, die een bedrukten zeezieken vader halfweg tusschen de oude en nieuwe wereld dus weet op te beuren en moed in te spreken!

Waarom deel ik deze oogenschijnlijk slechts voor mij belangrijke gebeurtenis mede? Omdat ze aantoont hoe men de ziekte kan overwinnen. Ik overwon dien avond de ziekte der golven; ik werd opgewekt en wakker geschud, en mijn verbeelding werd afgetrokken van dat ziekelijk heen en weder wiegelen in een muffe, duffe hut. Ik was in gedachten in het dierbare Holland, te midden der kinderen; de geest overwon de materie, het hart de zeeziekte. Sinterklaas heeft de zegepraal behaald en de golven voor mij gestild. De moraal hiervan is, dat men niet moet toegeven als men schommelt en wiegelt en wipt en zinkt en steigert, maar moedig moet strijden door de verbeelding *te dwingen* aan iets anders dan aan eigen lichaamstoestand te denken. Men moet overwinnen, wat een mijner engelsche vrienden "*the morbid activity of the imagination* noemt, de ziekelijke opwinding, welke zich van de verbeelding meester maakt, als ze in een *vacuum* ronddwarrelt, wanneer men alleen

is te midden van onbekende, vreemde en onaangename gewaarwordingen, zonder dat men nu en dan gedwongen wordt aan iets anders te denken.

Sinterklaas bracht mij nog eene andere verrassing en eveneens eene blijde.

Ik stond op — een heldendaad! — en mijn krachtsinspanning werd beloond. In het salon gekomen, is het eerste woord dat ik hoorde: "*Willem Barents*", op zijn Engelsch uitgesproken. De ervaren kapitein van ons prachtige schip had — gelijk ik later vernam — den lof gezongen van prof. Buijs Ballot, wiens wetenschappelijke weerkennis hij buitengewoon noemde en den Amerikanen tot voorbeeld stelde. Het gesprek was hierop algemeen geworden over het onderwerp der meteorologie, en een Amerikaan prees de Nederlanders dat zij met hun kleine *Barents* zulk een goed werk deden. In Indië hebben ze echter nooit iets gedaan, zeide hij, en voor het eerst heeft de regeering een speciaal onderzoek ingesteld naar de zee, hare diepte, stroomen, temperaturen enz., door de *Barents* jaarlijks naar het Noorden te zenden.

"De minister van marine heeft geholpen", zeide ik, "en officieren en instrumenten beschikbaar gesteld, doch de regeering doet het eigenlijke werk niet; het onderzoek is te danken aan de burgers, groot en klein, die hunne gaven hebben gestort."

"Wel, hoe het ook zij," zeiden een Amerikaan en Engelschman bijna tegelijk, "het is een goed werk, en het was tijd dat gijlieden, rijke Hollanders, weder eens een teeken gaaft van leven."

O! had een telephoon, langs den Atlantischen kabel, daar in de diepten onder ons, die woorden naar Holland in alle kamers en kantoren kunnen overbrengen. Want wat de Engelschman opmerkte is zoo volkomen waar! Tochten als die van de *Barents* zijn woorden van de internationale taal, welke ieder begrijpt. Wij moeten ons handhaven in den algemeenen eerbied. De Atjeh-oorlog heeft dit niet gedaan — en toch moeten wij met alle kracht die in ons is, er voor waken, dat we niet achteruit gaan in de algemeene schatting, want deze is voor ons kleine land, wat krediet voor den koopman is; ze

vormt het politiek kapitaal, waarmee wij als volk handeldrijven, waarmede wij onze nationale zaak voortzetten, en bondgenooten, vrienden, sympathie, prestige winnen. En ik, die pas de macht van de verbeelding geprezen heb, geloof in de kracht van prestige, als in een beweegkracht zonder wederga.

Ons ministerie, dat een Vissering onder zijn leden telt, den man die IJmuiden uit de baren en het zand zag opdoemen toen niemands verbeelding ze nog zag, zal zeker helpen, om ons in staat te stellen dat natuurkundig onderzoek der zee in een stoomboot voort te zetten. Het onderzoek naar de verschijnselen op en in de zee, zooals dit door den *Challenger* geschied is op kosten der engelsche regeering en eerstdaags zal geschieden door de N.-A. Unie, moet ook onze zeelieden op de hoogte brengen van al hetgeen zij in den tegenwoordigen tijd moeten weten. Welk een St. Nicolaas-verrassing ware het in 1881, zoo het nederlandsche volk ons dan eens een stoomboot schonk, en de regeering de jaarlijksche kosten droeg, opdat we de nobele oude vlag van een zeevarend volk omhoog mogen houden in de wereld, in deze eeuw der wetenschap.

Het wetenschappelijk onderzoek der zee is wat voor den landbouw het scheikundig onderzoek is, en dan komt de practijk. Want de theorie is niet voldoende; de practijk, de ervaring, de wil, het karakter zijn het voornaamste. Die worden ter zee, niet in Oost-Indië gekweekt; de marine zucht onder den invloed van Indië. Op de wilde golven der zee, door stoute tochten naar Noord en Zuid moeten we herboren en versterkt worden. Er is maar één groote vraag in ons land, één quaestie en dat is: *hoe aan het volk een ziel te geven!*

Om te blijven leven, om kracht te herwinnen, moeten we een nationale ziel, een nationalen wil, een ideaal vormen. Die moeten niet gesmeed worden met den door Kuyper weer opgedolven dordtschen hamer, want het metaal van weleer, de edelste krachten van het volk, stellen zich niet langer beschikbaar voor dat ouderwetsche hameren op het nu versleten aanbeeld. Die tijden zijn voorbij. Wij moeten, trouw aan ons beste verleden, ons in de zee verjongen, om wetenschappelijk onderlegd, de diepe Godsvrucht, de eerbied, en tucht, en ge-

hoorzaamheid op de zee te leeren, met welke geen kerk onze zonen meer bezielt.

Hiermede waren de vrienden aan boord het eens, en de St. Nicolaas-avond bracht mij daardoor een heerlijke verrassing. Ik heb op dit schip *vijfhonderd gulden* gekregen voor het uitrusten van de stoomboot (de *Koolemans Beynen?*) waarmede het IJsvaartcomité het werk van de *Barents* hoopt voort te zetten. Zij, die de zee bevaren, begrijpen als de storm loeit het nut van zulke tochten. Komt, hollandsche vrienden, die rustig tehuis zit, laat dit voorbeeld u prikkelen! Zoo ge nog niet overtuigd zijt van het heerlijk doeleinde dier ontdekkingstochten, schrijf ik u een winterreis over den Atlantischen Oceaan voor, om dat nut te leeren begrijpen en gevoelen.

ZONDAG OP ZEE.

In den salon onzer boot staan vier lange tafels, met breede doorgangen er tusschen. Het vale daglicht van een grauwen December-voormiddag kijkt door een dertig ronde, bolle, glazige oogen uit de beide wanden u aan, want de salon beslaat de geheele breedte van de boot. Het stormt buiten; er waait een "kille stoker" zouden onze hollandsche zeelieden zeggen, en de reusachtige salon danst op de maat der golven. Het schip kraakt en kreunt en soms hoort men het jagend en ratelend rennen van de schroef, als de achtersteven boven de golven zich verheft en de schroef in de ijle lucht in plaats van in het zware water rondvliegt.

Het is half elf, doch het wordt donkerder in plaats van lichter, en een paar bedienden komen binnen en steken enkele van de achttien lampen aan, met metalen aan den ballon vastgehechte schoorsteenen, in welke lampen onontplofbare en onontvlambare petroleum brandt, die een helder licht geeft. De *gong* wordt geluidt; achter in den salon gaat een deur open, die ik nog nooit had opgemerkt; de emigranten komen in een lange rij binnen, om de godsdienstoefening bij te wonen. Slechts enkele zeelieden komen mede, want het heeft twee dagen achtereen gestormd, en zij die nachtdienst gehad hebben, slapen nu, terwijl de anderen handen vol werk hebben op dek. Vele der vrouwen en meisjes onder de emigranten hebben zich zoo net mogelijk gekleed, met hoeden met linten,

mantels en handschoenen; zich vasthoudende aan de stoelen, wier draaiende ruggen haar in de war brengen, laveeren ze tusschen de tafels door naar de voor haar bestemde plaatsen. De slingerlatten zijn op de tafels geplaatst, want anders zouden bijbels en gebedenboeken in een oogenblik verstrooid worden over den salon. De passagiers eerste klasse nemen plaats aan de middelste tafel aan wier einde een lessenaar gezet wordt. Nu komt de Anglikaansche bisschop van de Bahama-eilanden (San Salvador, waar Columbus landde, behoort er toe) die, na zijn schoolgaande kinderen in Engeland bezocht te hebben, met zijn kapelaan naar zijn diocees terugkeert, den salon binnen, en de schoone dienst der Engelsche Episcopaalsche kerk begint.

Boven ons woei de storm; we hoorden de zeelieden heen en weder rennen, den bootsman fluiten; de staroogende ronde vensters, waardoor het bleeke daglicht drong, werden aan bakboord zijde soms verduisterd, als brullend de hongerige wolven er tegen aan sprongen, en donkergroene en dofblauwe watervallen er langs deden stroomen. De bisschop hield zich met de rechterhand vast als hij staande den dienst leidde. Gezamenlijk werd gebeden en geloofd, en met eene korte toespraak werd de indrukwekkende dienst te midden der onstuimige winterzee besloten: *The voice of Jehovah is upon many waters, Jehovah is upon great waters.*

Ik kan mij het gemoed en de verbeelding niet voorstellen van den man, die niet ootmoedig en nederig mede het hoofd buigt en het hart omhoog heft, als men den Heiligen Oorsprong van al wat is, aanbidt op den oceaan, terwijl de wonderen der diepte van Hem getuigen.

Men zegt niet spoedig dat men in het onzichtbare en onbegrijpelijke niet gelooft, wanneer het onzichtbaar kleed van onze planeet, door den onzichtbaren stormwind gedreven, den man die op dek komt schier plat drukt tegen de verschansing van het schip dat schuin tegen den storm inloopt.

De proza-dichters die den Bijbel in het Engelsch vertaald hebben, schijnen eenige hunner wonderschoone regels geschreven te hebben op den cadans der breede golven. Ik werd bij de

voorlezing uit de Heilige Schrift bijzonder getroffen door de volgende woorden:

"And I heard, as it were, the voice of a great multitude, and as the voice of many waters, and as the voice of mighty thunderings, saying, Alleluia, for the Lord God Omnipotent reigneth."

De rhythmus en muziek dier woorden klonken mij als een deel uit een symphonie in de ooren.

Na afloop der godsdienstoefening ging ik met den bisschop een praatje maken met enkelen der emigranten met wie we kennis gemaakt hebben. Van ons dek omlaag kijkende zien wij hen op het lange dek — waarvan ik gewag maakte — heen en weder loopen. De mannen helpen de matrozen de touwen te trekken en vast te sjorren; de vrouwen en meisjes zitten neder op de luiken of trossen, met roode of grijze sjaals over het hoofd getrokken en dicht tegen elkander aangedrongen, ter wille van de warmte en gezelligheid. Er zijn slechts weinig kinderen — ten minste op dek ziet men er slechts enkele. Ik had een voorraad flikjes en pruimen medegebracht, om kennis te maken met de kinderen, doch ik raakte nog slechts weinig kwijt. Een kleintje — een jongentje van twee jaar — is 's morgens steeds getrouw op het dek, gedragen door zijn vader, een kleinen breedgeschouderden engelschen werkman, die onuitputtelijk is in teedere zorg voor het bleeke, klierachtige schepseltje. Een meisje van vijf jaren houdt hem bij zijn korte jas vast, als hij, nu en dan loopende, maar meest tegen de verschansing staande, de kinderen laat genieten van de zoete, frissche Atlantische zeelucht. "Ik moet voor moeder spelen," zegt hij met een glimlach, "want mijn arme vrouw is voortdurend zeeziek; ze heeft het hoofd nog niet overeind gehad, en ik kleed en ontkleed de kinderen en pas op hen." Geen der beide kleintjes was ziek geweest en de twee bleeke, bolle gezichtjes begonnen den zevenden dag dat wij op zee waren, een weinig kleur te toonen. Wel zijn ze vuil, want het wasschen der kleinen valt den vader in de beperkte ruimte erg zwaar, doch er is toch leven en frischheid waar te nemen op die gezichtjes uit eene achterbuurt

der groote stad, die tot nu toe weinig licht en lucht hebben gekend.

De vader was twee jaar lang in de Staten geweest, en was met bespaard geld zijn vrouw en kinderen komen halen. "Mijn vrouw zal nog eens een zijden japon dragen, en mijn kinderen zullen prima onderwijs krijgen", zeide hij. Hij had vast werk als machinist in een fabriek in Petersburg in de V.-Staten.

Een ander gezin kwam over op kosten van een jongeren broeder van den man. Ze gingen naar Minnesota, als landbouwers. Drie der meisjes — dikke, gezonde, blozende dochters van Erin — gingen als dienstboden naar Boston, waar ze van 30 tot 35 p. st. loon zouden krijgen. Elk harer had reeds een dienst. Ze waren gehuurd door engelsche familie der gezinnen te Boston, die den overtocht voor haar betaald hadden.

De emigranten worden, zoo ver ik kan nagaan, zeer goed behandeld op deze booten van de *White Star Line;* ze krijgen goed en voldoend voedsel en geen der mannen, met wie ik sprak, klaagde. Welk een voorbeeld, dacht ik, voor ons in den salon, die klagen als een van de vijf of zes gerechten iets minder smakelijk is, en als de kellner een al te groot stuk ijs in de limonade of champagne werpt, waarmede we ons verfrisschen.

Over het eten sprekende, wil ik voor de aardigheid een menu mededeelen van het ontbijt en het diner, dat ons dagelijks wordt voortgezet. Dit menu is elken ochtend en middag verschillend. Ik neem er op den tast van elk een.

WHITE STAR LINE.

SS. Republic.

BILL BREAKFAST OF FARE.

7th December 1880

Findon Haddock.
Cod Fish Cakes.
Red Herrings.
Hashed Calves Head.
Beef Steak and Onions.
Rice Cakes.
Minced Scollops and Poached Eggs.

Omelette and Bacon
Buckwheat Cakes.
Broiled Ham and Fried Eggs.
Irish Stew. Grilled Kidney.
Porridge.
Chipped Jacket and Mashed Potatoes.
Graham and White Rolls.

DINNER.

SOUPS.

Bouilli and Cocky-Leeky.

FISH.

Turbot and Lobster Sauce.

ENTREES.

Compote of Pigeons with Peas.
Chicken and Ham Croquettes.
Raised Pork Pies.
Veal Cutlets à la Zingara.

ROAST.

Ribs of Beef and Baked Potatoes.
Mutton and Currant Jelly.
Loin of Veal and Brown Gravy.
Goose and Apple Sauce.
Ox Heart forced.

BOILED.

Calves Head and Bacon and Brain Sauce.
Corned Beef and Cabbage.
Stewed Ducks and Olives.

COLD.

Ox Tongue.

VEGETABLES.

Mashed and Boiled Potatoes.
Artichokes.
Brussels Sprouts.

PASTRY.

Lemon Pudding. Sago Pudding.
Oxford Dumplings and Hard Sauce.
Cranberry Pie. Nelson Cakes.
Italian Cream.

CHEESE.

Cheshire. Stilton.
Wiltshire.

DESSERT.

Apples. Oranges.
Dates. Pea Nuts.
Nuts Assorted.

TEA AND COFFEE.

Ik kan deze *menu's* niet vertalen. Mijne kennis van keukenboeken schiet te kort, en het schip gaat erg heen en weer, en op en neer. Schrijvende kan men dit wel wat vergeten, maar door aan al die spijzen te denken zou ik dat zelfbedwang verliezen, hetwelk de koppen van het monument op den Dam zoo bijzonder onderscheidt, die enkel bij een buitengewone gelegenheid van zich getuigen.

Uit deze *menu's* blijkt echter voldoende dat men geen honger behoeft te lijden door gebrek aan verscheidenheid van spijzen.

Doch de *menu's* zijn — zelfs onvertaald — mij nog te machtig.... ik word duizelig.... het voorhoofd wordt warm.... ik eindig.... en snel naar het dek!

DE GROOTE SPIL AAN STUKKEN.

In den nacht van Zondag 5 Dec. op Maandag, werd ik plotseling wakker door het ophouden van het geluid der schroef, waaraan men gewent als aan een wiegezang. Een schakel van den ketting, waarmede het roer door stoom bewogen werd, was gesprongen, en we lagen bij om de schade te herstellen. Wanneer de schroef, het hart van het schip, stilstaat, gevoelt men aan eigen hart verdubbelde beweging. Het is een vreemde stilte, welke dan heerscht. Gelukkig was de ketting in een half uur hersteld: plomp, plomp, plomp, karnde de schroef het water weder op.

We hadden twee dagen achtereen hevigen storm gehad.

Elken namiddag om halfeen wordt aangeplakt hoever het schip gevorderd is en hoe wind en weder zijn geweest. Den 4den December werd gemeld: "*Strong southerly gale viering to west*" en den 5den heette het "*strong gale from east and west*". Den 6den hadden wij een "*strong head sea*", wat voor iemand die nog geen zeebeenen heeft, de onaangenaamste beweging van alle aan het schip geeft.

Den 7den December werd het bitter koud. We waren in den Arctischen stroom, en gingen over de groote bank van New-Foundland.

Uit straat Davis en van de kusten van Labrador woei ons een ijzige wind tegen, en we waren weldra in den diksten mist gehuld.

Deze misten hebben hun ontstaan te danken aan de aanwezigheid, in zoo koude zee, van den warmen golfstroom, die zich bij de *grand banks* oostwaarts ombuigt en wier dampen worden gecondenseerd door de koude.

Aanhoudend klonk het schorre, snerpende geluid van de zeetrompet, den stoomhoorn, welke waarschuwt dat er een stoomschip in aantocht is. We konden van het salondek den fokkemast niet zien, zoo dicht was de mist. Plotseling hooren we in onze nabijheid het doffe toeteren van een anderen misthoorn. We hadden sinds Queenstown geen schip gezien, en nu in den mist waren we in de onmiddellijke nabijheid van een onzichtbare stoomboot. We veranderen van koers. Langzamerhand verminderde het geluid van de andere zeetrompet en ten laatste hoorden we niets anders meer dan het slaan van de schroef, die ons na eenige uren uit den dichten nevel bracht.

Woensdag waren we 326 mijl gevorderd sinds den vorigen dag, en we berekenden dat we Vrijdag te New-York zouden zijn. Het weder was kalm, en ik schreef in den salon een brief. Juist was ik aan het einde, toen plotseling een ontzettend geluid het schip vervulde. Een zware slag dreunde; wrrrrrrr! ging de machine; bom, bom, bom, volgde telkens sneller een reeks schokken; gillend ontsnapte de stoom uit de pijp, en het was als of er tal van ontploffingen plaats hadden onder in het sidderende schip. Mij scheen het, dat de boot een weinig uit de zee werd opgeheven, en mijn eerste indruk was, dat we op een rots of ijsberg hadden gestooten. Ik snelde omhoog, en vernam dat de schroefas gebroken was. Deze zware mast van gesmeed staal, die horizontaal onder in het schip ligt, was in stukken geslagen, en een der passagiers kwam gillende op dek vertellen, dat de as een groot gat in het schip gestooten had, en het water binnenstroomde. "Het schip is in waterdichte afdeelingen gebouwd," dacht ik, "zoodat er geen onmiddellijk gevaar is, vooral daar het weder kalm is", doch ik ging naar mijn hut, en pakte in een linnen zak alles wat ik bij de hand zou willen hebben, zoo we in de sloepen moesten gaan. Weder op dek gekomen, zag ik dat het schip kalm en rustig op de zee nederlag, en

vernam ik dat de passagier — een bejaard man die reeds vaak den Atlantischen Oceaan was overgestoken — den stroom water, welke, na voor het condenseeren van den stoom gebruikt te zijn, onder uit het schip stort, voor het binnenstroomend water van een lek had aangezien!

De kapitein ging in een sloep zien wat geschied was, en vond de schroef laag in het water hangen. De as was gebroken, iets wat natuurlijk op zee onherstelbaar is.

Mij kwam een versregel van Antonides in de gedachten, in een gedicht aan zijns vaders nagedachtenis gewijd:

"Nu ligt de groote spil aan stukken,"

en wetende dat onze lange, smalle, sigaarvormige stalen boot, met hare weinige zeilen enkel voor den wind kon voortdrijven, zoodat ze eigenlijk een wrak was, zag ik met bezorgdheid de toekomst te gemoet. We waren op 650 mijlen van New-York, en op 180 mijlen van Halifax in Nova-Scotia, doch we hingen geheel af van den wind, en moesten doen niet wat we wilden, maar wat we konden. Zoo op een zeilschip een onheil plaats grijpt, kan men het meestal herstellen, doch wanneer de ijzeren as van het stoomschip breekt, vermag men niets. Het is trouwens een wonder, dat met de samengestelde, ingewikkelde machinerie zoo zelden een ongeluk plaats vindt.

"Strange that a harp of thousand strings
Should keep in time so long."

De kapitein en de officieren waren allen onmiddellijk kalm aan het werk gegaan. De machinisten lieten den stoom ontsnappen; de eerste officier rapporteerde dat geene schade was aangericht aan de kiel van het schip; de zeilen werden geheschen en de schroef zooveel mogelijk uit het water gehaald. Om 3.20 was het ongeluk geschied en om 4 uur zeilden we, westwaarts gedreven door een oostelijke bramzeilkoelte.

De nacht was niet aangenaam. Het ontzettendste, meest onheilspellende geluid klonk klagend door het schip. Eerst 's morgens vernamen we wat hiervan de reden was. De schroef, welke het water niet langer in beweging bracht, doch nu door het

water werd rondgedreven, schuurde tegen den achtersteven aan, en hierdoor ontstond een geluid als van het angstig loeien en brullen van een gewond wild dier. Dit geluid klinkt ons nu sinds vijf dagen nacht en dag in het oor, doch zelfs aan dat valsche gekerm went men, hoe oorverscheurend het ook zij. Waaraan men minder went is aan de gedachte: "als de schroef, wier as gebroken is, eens werd afgeslagen en het roer mede nam", doch deze gedachte werd steeds ter zijde gezet als te angstwekkend. Men moet de verbeelding dwingen zich niet het ergste voor te stellen. Hieraan was spoedig behoefte.

Donderdag was het weder goed. Om twaalf uren zagen we een boot onder engelsche vlag met een rood kruis en een roode R op den schoorsteen. We seinden met vlaggen dat we hulp noodig hadden, doch de boot antwoordde dat ze met vee geladen was voor New-Castle, en dat haar charterpartij haar verbood hulp te geven. Zij beloofde ons te zullen rapporteeren en wij salueerden elkander. Toch was de teleurstelling groot. We legden dien dag 71 mijlen onder zeil af, ofschoon er een frissche koelte woei, doch het schip is zwaar en de masten laag, want het boventuig wordt 's winters in Engeland gelaten. Bovendien houdt de in het water slepende schroef ons erg tegen.

Vrijdag werden we vroeg gewekt met de tijding, dat een stoomboot in zicht was, koers houdende naar Amerika. Verheugd snelden we naar dek en zagen de boot duidelijk vóór ons. We seinden en heschen onze vlag, doch het schip nam geen notitie van ons, heesch geen vlag, veranderde niet van koers en liet ons aan ons lot over. De kapitein had door ons even te antwoorden, kunnen beloven onzen toestand in New-York bekend te maken, doch hij was ruw en onbarmhartig. Geen hollandsch zeekapitein zou tot zoo iets in staat zijn, daar verwed ik mijn arm om, zeide ik.

In den namiddag zagen we weder een boot. Het was de *Mosel* van de Duitsche *Lloyd* — het schip waarop de misdadiger van Bremerhaven met dynamiet zijn duivelschen aanslag deed — en op ons seinen kwam het onmiddellijk tot ons. Vlak achter onzen steven ging de boot, die prachtig bestuurd werd, om, en legde bij. Onze sloep werd uitgezet, doch bleef

aan zij van ons schip, toen de *Mosel* zich eensklaps verwijderde. Het was duister geworden; ze kwam nog eens even terug; wij brandden bengaalsch vuur als signalen, doch de duitsche stoomboot verliet ons. De reden hiervan begreep niemand. [1] Wellicht was het een misverstand, wellicht ook — en dit is waarschijnlijker — wilde onze kapitein, om zijne maatschappij kosten te besparen, enkel tijding zenden naar New-York en intusschen al zeilende zoo dicht mogelijk bij de haven komen. Het sleepen zou bovendien aanvankelijk bijna onmogelijk geweest zijn, want de zee stond hol, en het begon hard te stormen.

[1] Bij mijn aankomst te New-York, zag ik dat de kapitein van de *Mosel* zich in de bladen alhier had verantwoord aangaande zijn gedrag. De storm was zóó hevig, dat hij zeker 24 uur had moeten bijleggen, eer hij ons op sleeptouw kon nemen, en zijn steenkolenvoorraad was zóó uitgeput, dat hij geen drie dagen langer in zee kon blijven. Hij had bovendien bespeurd dat we niet in onmiddellijk gevaar verkeerden en zeilen konden.

STORM IN DEN GOLFSTROOM.

Nauwelijks hadden we Vrijdag het licht van de *Mosel* uit het oog verloren of een noordooster storm barste op ons los. Deze storm werd gisteren aangeduid als "*a whole gale*", en in vergelijking met zulk een "*whole gale*" is een "*strong gale*" slechts kinderspel.

De storm dreef ons juist in de gewenschte zuidwestelijke richting en de boot lensde met den wind vlak in het lapje, pal voor den storm weg. We zeilden in twintig uren, met ons weinigje doek en onze slepende schroef niet minder dan 175 mijlen! Dien nacht — vooral gedurende de hondewacht — vergeet ik nooit, doch nog minder vergeet ik het verheven, ijzingwekkend tooneel, dat de opgezweepte golven den volgenden ochtend aanboden. Met gereefde zeilen vloog het schip als krankzinnig door en over de hooge zeeën. Het groote zeil was uit de lijken geslagen en een twaalftal matrozen in tweeën gebogen over de ra poogden het weg te nemen en door een ander te vervangen.

We waren midden in den golfstroom, het zeewater was 62 graden Fahrenheit, de lucht slechts 38°. De golven dampten en stoomden en rookten, daar de damp van het lauwe water gecondenseerd werd in de koude lucht. En waarop geleek de zee? Ze deed mij het meest denken aan de duinen bij Zandvoort, als een Noordwester zand en nevel over de duintoppen doet

stuiven. Doch de heuvels en duinen, wier toppen een vierhonderd voet van elkander verwijderd waren, zijn hier van donker, dof indigo-gekleurd water. Schoone hemelsblauwe en helgroene cirkels werden door onze boot, telkens als ze plompend in die heuvels boorde, in dit water geslagen.

Verblindend wit was het schuim dat de wind afsneed van de toppen der golven en sissend tegen en over ons schip wierp. Watervallen donderden neder op het dek en soms was het mij alsof de golven als een razende troep dolle buffels zich van alle zijden te gelijk op ons los wierpen. De eene golf versmoorde en vertrappelde de ander als een *stampedo* van buffels; ze klommen en rolden en steigerden over elkander; soms rees een donkere hooge muur van zwart water achter ons, doch ze verpletterde ons niet, maar ging onder ons door en duwde en stuwde ons met verdubbelde kracht en spoed verder.

Wat zou het een verheven, opwekkend tooneel geweest zijn, indien men, veilig op een rots gezeten, deze woedende wateren had kunnen aanschouwen. Plat gedrukt tegen de verschansing, waaraan we ons met beide vuisten vastgrijpen, was het meer verschrikkelijk dan schoon. Wij leeren levendiger dan ooit beseffen, dat we leven te midden van gestrenge onverbiddelijke natuurkrachten, die vermorselen wat haar in den weg treedt; van wetten, die van geen verontschuldigingen weten en nooit den leerling terugzenden om zijn les nog eens beter te leeren. Doch de bouwers van ons schip hadden de les goed geleerd. Het schip gedroeg zich heldhaftig; het wist steeds een plaats te vinden tusschen de woedende golven in en schuimde en plaste voort door het water.

Men moet eerbied gevoelen voor het menschelijk genie en den mannenmoed van de duizende zeevaarders uit vroegere tijden, als men een boot als deze, met zulke ontzettende natuurkrachten dag aan dag den strijd ziet aanvaarden, en opmerkt hoe ze — zwaar gewond — nog dapper en sterk in den strijd volhardt.

Ten laatste begon de storm te bedaren, na langer geduurd te hebben dan de kapitein ooit een Noordooster in deze streken had zien woeden. Binnen een paar uur dreven we weder in

tamelijk rustig water; we waren buiten den loop van den orkaan gekomen.

Opmerkelijk is het de houding in herinnering te roepen der verschillende passagiers bij zwaar weder, als het gevaar dreigt en de verminkte boot telkens door de stortzeeën wordt ingehaald en trilt en beeft onder de donderende slagen. Eenigen beseffen volstrekt niet dat er gevaar is, en blijven kaartspelen van 's morgens tien tot 's avonds elf. Anderen nemen vaak een diepe teug uit veldflesch of glas; terwijl hier iemand snikkende op de knieën ligt en men weder anderen kreunen of zuchten hoort in de hutten.

Doch er zijn enkele kalme, rustige, ernstige lieden wier houding steeds dezelfde blijft.

Wanneer de zomerwind door het elzenbosch ruischt en de takken doet wuiven, dan schijnt het woud eensklaps van zilver te worden, want de blinkende benedenzij der bladeren, welke men, als het kalm is, niet ziet, komt tintelend aan het licht.

Het straks zoo eentonige, kleurlooze boschje is in een zilveren feeënwoud veranderd zoodra de wind zijn stem doet hooren, en het is alsof de wind alom die tooverkracht bezit. Men is op zee, de dagen glijden kalm voorbij, er is geen opwinding, en men merkt enkele stille, bedaarde passagiers niet op, mannen en vrouwen met kleurlooze deugden en sobere gaven, wier opmerkingen in gesprek alledaagsch en eentonig zijn... Doch de stormwind doet zich hooren, de hooge golven storten op het schip, de masten kraken en de machinerie wordt in stukken geslagen, doodsgevaar dreigt, en ziet, al de rustige gelatenheid, de kalme moed, de hoopvolle geloovige ernst dier stille, ernstige, eentonige lieden, die door smart of nadenken gelouterd zijn, komt aan het licht; ze geven het voorbeeld, hun stem is opwekkend, hun handdruk geeft kracht... de wind heeft de blinkende zijde der bladeren omhoog gekeerd, en het bosch is in een zilveren feeënwoud herschapen.

Te recht zegt Emerson: "Even under the best conditions, a seavoyage is one of the severest tests to try a man. A college examination is nothing to it."

Den volgenden dag maakten we slechts 70 mijlen, schoon er nog een frissche bries woei. De kapitein had zoo veel mogelijk zuidelijk gehouden om in den koers te komen van de vele stoombooten die New-York des Zaterdags verlaten. Hij hoopte vooral dat de *Germanic*, het grootste schip van de *White Star-line*, dat de anderen meest voor is, door hem het eerst zou gezien worden. Dan kon de eene boot der maatschappij de andere op sleeptouw nemen.

Zondagmorgen kregen we reeds vroeg een schip in zicht. We bespeurden aan den horizon zijn rookwimpel, doch het zag ons niet. Teleurgesteld woonden we de godsdienstoefening van onzen tweeden Zondag op zee bij. Hulp toch was hoog noodig, want we hadden den wind pal tegen, en zoo er mist opkwam of de wind uit het westen aanwakkerde, konden we nog dagen lang op zee te zwalken hebben. Ieder keek dan ook verlangend naar bijstand uit.

Toen we beneden in de kajuit de godsdienstoefening bijwoonden, klonken boven ons hoofd de telkens herhaalde noodschoten uit ons kanon, om de aandacht van voorbijgaande schepen te trekken.

"Oh! blessed Sundays on the sea! how softly on the soul
"Falls the sweet sound of prayer and praise, while billows round us roll"

heeft de dichter gezegd, doch dezen Zondag was het moeilijk de aandacht bij den schoonen dienst der Engelsche kerk te houden.

Niettemin werden we zeer gesticht door het gezang. De 222ste hymne werd gezongen: "*for those at sea.*"

Een kleine elfjarige amerikaansche knaap, die twintig mijl van Chicago woont en met zijn moeder naar Europa geweest was, begeleidde het gezang zeer goed op de piano. Hij had de *hymns* geleerd op de Zondagschool van zijn dorp. Het lied luidde:

Eternal Father strong to save,
Whose arm hath bound the restless wave,
Who bid'st the mighty ocean deep

Its own appointed limits keep,
O hear us when we cry to thee,
For those in peril on the sea.

Er waren schoone, diepe duitsche mannenstemmen onder de zangers, en plechtig klonken na elk couplet de beide slotregels, welke door emigranten en passagiers gezongen werden.

Toen we weder op het dek kwamen, zagen wij in de verte, in het zuiden, door onze kijkers een kleine zwarte rookwolk. De wind was zuidwest, zoodat wij niet in die richting konden zeilen, doch gelukkig kwam de rookwolk naderbij en weldra zagen we de masten en den schoorsteen van een groote stoomboot, die onze signalen beantwoordde, en regelrecht op ons aanhield. Het was de *Circassia*, een prachtige, sterke boot van de *Anchor line.* Op onze vraag: "Wilt ge ons sleepen?" klonk het antwoord dadelijk: "ja."

De *Circassia* was den vorigen ochtend van New-York vertrokken en met een gunstigen wind stoomde ze naar Europa. Voor de passagiers moet het hard zijn dus te worden teruggebracht naar New-York, doch onze toestand maakte hulp onontbeerlijk en de kapitein der *Circassia* bracht zijn boot zoo dicht mogelijk bij ons. Er stond een holle zee, en hoogst belangwekkend was het te aanschouwen hoe onze tweede officier met vier roeiers in de kleine sloep een lijn bracht naar de *Circassia.* Aan die lijn was een dikke kabel gebonden en als een reusachtige slang schuifelde hij over de golven. Juist werd hij ingehaald toen de lijn brak, en de sloep moest voor den tweeden keer uit. Ten laatste was de kabel gespannen en nu werd een stalen koord als tweede verbinding aangebracht. Toen de *Circassia* begon te trekken sprong dit stalen koord met een slag als van een geweerschot. Op nieuw werd het overgebracht, en nu ging alles goed.

De *Circassia* zette zich in beweging; ons reusachtig schip, met alle zeilen geborgen en de ra's keurig gebrast, volgde. In een trekschuit zou ik op oud-hollandsche wijze naar het Nieuw-Amsterdam der vaderen, naar New-York, getrokken worden.

IN DE TREKSCHUIT NAAR NIEUW-AMSTERDAM.

Het weder is prachtig, de zee glad en, getrokken door de *Circassia*, komen we tot de overtuiging, dat aan deze wijze van varen de toekomst behoort. Men heeft geen last van de trilling of van den vetten walm van de machine; men is onafhankelijk van den wind en glijdt over de zee. Wanneer we zien hoe de *Circassia* rolt, d. i. links en rechts waggelt, terwijl onze *Republic* vast op de golven ligt, dan worden we weer versterkt in onze bewondering voor de booten van de *White Star line*. Men moet eerbied gevoelen voor al het nadenken, de wetenschap en den smaak, welke aan deze booten besteed zijn, die telkens volkomener gemaakt worden. De ervaring van elke reis helpt de geheele vloot der maatschappij voor het vervolg. Wat van een landsman ook bewondering en verwondering tevens eischt, is de wijze waarop tegenwoordig de zeevaarders op den Oceaan den weg vinden. Onze kapitein zeide, een paar dagen geleden, dat hij naar de laan van Amerika naar Europa ging zeilen, omdat hij daar meer zekerheid had een boot te vinden, welke hem kon helpen dan in de laan van Europa naar Amerika, waarlangs we toen westwaarts gingen. Men zeilt en stoomt niet over een spoorlooze ruimte, maar er zijn twee renbanen tusschen oude en nieuwe wereld. Langs de eene, de noordelijke, snelt men naar Amerika, en langs de zuidelijke keert men weer. Hierdoor

vermindert de kans van botsingen en aanzeilingen op zee, daar de schepen alle in dezelfde richting gaan.

De aanduiding dezer lanen is te danken aan den beroemden Amerikaansche zeeofficier Maury, wiens belangrijk werk: "De natuurkundige beschrijving der zeeën" in 1855 vertaald en uitgegeven werd door zijn vriend kolonel Jansen, die toen luitenant-ter-zee was.

Het is een van de oorspronkelijkste boeken welke bestaan, en heerlijke lectuur, als men op zee is. Men is tegenwoordig veel verder dan Maury in '54 was, gelijk men tegenwoordig ook beter stoomwerktuigen maakt dan de uitvinder ooit vermocht, doch het eerste inzicht, de oorspronkelijke geniale greep eischen onzen eerbied. Zoo Maury niet geleefd, gevoeld en gedacht had, waren we nu wellicht nog op het standpunt van vóór 1854. Zijne bekoorlijke beschouwingen hebben de verbeelding en het nadenken der zeevaarders opgewekt, en we reizen tegenwoordig, voorgelicht door de pijltjes op de kaart, welken de koers aanduiden door honderden ervaren zeevaarders gevolgd.

Welk nut heeft een pasgeboren kind? vroeg Franklin eens, toen men van hem wilde weten waartoe zijn natuurkundig onderzoek toch diende.

Het kind groeit op: een Shakespeare of Newton wordt man, en men herhaalt de vraag niet. Het natuurkundig onderzoek der zee, met geringe hulpmiddelen bescheiden aangevangen, heeft gemaakt, dat men langs het effen plateau tusschen Ierland en Amerika in een diepte van 2000 vademen de telegraafkabels kon leggen; het heeft onschatbare inlichtingen verschaft aan den zeeman en een juister begrip gegeven van het wonderschoone, harmonisch samenstel dezer aarde.

Men raadpleegde de journalen, opgedolven uit oude zeekisten, en bracht zooveel belangrijks aan het licht, dat dra tal van schepen drijvende observatoria werden. De natuurkunde der zee is vol poëzie. Daar heeft men bijv. den golfstroom, een van de wondere slagaders van den Oceaan. Zijn wateren bewaren de overmatige warmte, welke de zomerzon in de golf van Mexico en Florida heeft, en slingeren zich als een rivier door den oceaan. Zijn grootste warmte verliest hij bij de ban-

ken van New-Foundland, waar de stroomen van Groenland en Labrador, door den Noordewind gedreven, zuidwaarts een ijzige temperatuur brengen, die evenveel beneden de normale temperatuur van het water blijft als de golfstroom er boven is. Doch dan voegt de golfstroom zijn warmte bij die van den geheelen Atlantischen Oceaan, welke poolwaarts stroomt, terwijl de Arctische onderstroom in de diepten zuidwaarts trekt. Die warme omloop van het water tempert het winterklimaat der noordsche kustlanden en maakt dat Ierland en Engeland een gematigde luchtstreek hebben.

Welke een wondere wereld is die der wateren! Deze Atlantische Oceaan, die een oppervlakte beslaat van ongeveer 25 millioen vierkante mijlen, is slechts een vijfde van de zeeoppervlakte der geheele aarde. "Het groote hart van den Oceaan slaat", gelijk Maury opmerkte, "niet alleen de tijdmaat voor de jaargetijden, maar ook voor de winden en regenwolken. Als er een duim regen valt op een deel der zee (en in een jaar valt er wel 60 duim) heeft er een waterverplaatsing van duizenden millioenen tonnen plaats; en een verandering van temperatuur van eenige graden, over eenige duizenden mijlen harer oppervlakte, veroorzaakt een verstoring in haar evenwicht en geeft een hartklopping aan de diepten. Nooit staat dat groote zeehart stil. Door de wateraderen zendt het de warme stroomen uit de golf van Mexico en den Indischen Oceaan naar de polen. De golfstroom is een slagaâr gelijk, want het warme, door verdamping extra zoute water van dien stroom vermengt zich niet met het koude water rechts en links; zijne wateren hangen vast aan elkander en worden tusschen de koude waterwanden gekneld, zoodat hij als eene reusachtige slang zich kronkelt met zijn kop in straat Florida en zijn waaiervormigen staart in het midden van den oceaan.

De golfstroom is in enkele opzichten de weerbereider. De wilde zeeën ontstaan als de woedende storm pal tegen zijn stroom in woedt. Hij voert de zomerwarmte in zijn lauwe water aan tot in de nabijheid van de koude van het Noorden. Dan heeft telkens een worsteling plaats tusschen de luchtstreken, en geweldig snelt de koude lucht toe om de warmte te ver-

vangen. De misten van Newfoundland, die voor zeilschepen zoo gevaarlijk zijn, hebben, gelijk ik reeds mededeelde, hun bestaan te danken aan de aanwezigheid in zoo koude zee van een stroom warm water, welks dampen worden gecondenseerd door de koude. Terwijl de lucht aan weerszijden van den stroom het vriespunt aanwijst, heeft het golfwater vaak een warmte van 70 à 80 graden; die zware, warme, vochtige lucht, door den Westenwind van zee aangevoerd, kennen wij ook in Nederland.

De golfstroom heeft echter niet zoo groote macht en beteekenis als aanvankelijk geloofd werd. Veel van wat men hem uitsluitend toeschreef doet de geheele oppervlakte van den oceaan, die oostwaarts en noordwaarts warmte brengt, en men heeft hem nu ook den titel ontnomen van "stormkoning". Sinds de Vereenigde Staten hun voortreffelijk stelsel van weerkundige waarnemingen inrichtten, is het bekend geworden dat de stormen, die den Atlantischen Oceaan opzweepen en de kusten van Europa teisteren vaak op het Amerikaansche vasteland ontstaan, over hetwelk zij met een snelheid van 26 engelsche mijlen per uur oostwaarts spoeden. Op zee vermindert hun spoed meestal tot 15 mijlen per uur, en zoo regelmatig is hun richting van Westen naar Oosten, in de streek tusschen de dertigste en vijftigste paralel, dat hun komst met redelijke zekerheid enkele dagen te voren voorspeld kan worden. [1]

[1] Het verdient aandacht dat in de Stille Zuidzee, welke nog zoo weinig bekend is, tegenwoordig zeer belangrijke waarnemingen worden gedaan door de paters Jezuieten te Zikawei bij Shanghai; zij hebben reden te meenen dat de stormen van de Noordelijke *Pacific* gelijksoortig zijn met die van den Noord-Atlantischen Oceaan in Europa. Ze zijn breede dwarrelwinden die van het westen naar het oosten gaan tusschen dezelfde paralellen, terwijl de Atlantische orkanen evenals de typhonen der Chineesche zee van 't zuiden naar 't noorden gaan. Alle scheepsgezagvoerders en havenmeesters die het werk der paters Jezuieten steunen, zenden hun alle waarnemingen op de Stille Zuidzee gedaan, en de paters maken volgens die gegevens een stormkaart, welke elke maand in het *Zikawei-Bulletin* wordt openbaar gemaakt.

Dit is een nuttig, zeer verdienstelijk werk, dat door alle zeelieden zal gewaardeerd worden.

Elke westenwind gaat op zijn weg naar Europa over de oostwaarts stroomende warme zee, en neemt een deel der warmte mede, om daarmede de drooge koude der noorden- en oostenwinden van den winter te temperen. Het warme water blijft op een 50 à 80 mijlen van de Amerikaansche kust, langs welke de koude arctische stroom vloeit, en daardoor heeft New-York, dat op dezelfde breedte als Madrid en Napels ligt, zulke koude winters. Deze koude stroom zuigt langs de kust van New-Foundland, slaat den hoek van Nova Scotia om, snelt door tot kaap Cod en trekt vlak langs de kust van de V. S. tot op de hoogte van New-York toe. Een vervolg van dezen "kouden muur", die den golfstroom van de Amerikaansche kust scheidt, is tot bij het Florida-kanaal waar te nemen.

De zee-thermometer duidt daarom den weg aan op den Oceaan. Telkens haalt de matroos, die dienst heeft onder de brug waarop de kapitein staat, in een lederen zak water omhoog; de thermometer wordt er een paar minuten in geplaatst, na eerst den warmtegraad van de lucht te hebben aangetoond, en nu weet men onmiddellijk of men de Amerikaansche kust of de bank van New-Foundland nadert.

Ik schrijf dit, zittende op dek en nu en dan uitziende naar ons goede trekpaard, terwijl onze gebroken schroef maar altijd door blijft janken en razen. Het woeste geluid verschrikt de zeemeeuwen echter niet, welke, met uitzondering van de drie ergste stormdagen, ons schip de geheele reis vergezeld hebben. Ze cirkelen voortdurend in enge kringen achter om het schip en verslinden al den over boord geworpen afval.

> The sea-birds following on our track, people with life the waste,
> In ceaseless circles round our stern their wheeling flights are traced.

Deze meeuwen krijgen elken morgen beschuit en stukken brood van de kleine Florence. Florence is een aardig vriendinnetje van nog geen drie jaar oud, waarmede ik op de boot heb kennis gemaakt. "I am a little Canadian," was het antwoord, dat uit het kleine mondje kwam, toen ik op het onderdek haar het eerst ontmoette en vroeg wie ze was. Haar vader woont in een dorp van Canada, waar hij met de andere

kinderen is achtergebleven, terwijl Florence met haar moeder aan de bejaarde grootmoeder in Londen een bezoek ging brengen. Ze waren in October vertrokken en kwamen nu terug. De moeder, een beschaafde, eenvoudige vrouw, vond dit niets buitengewoons. "Ik moet mijn oude moeder toch eens gaan zien," zeide ze. Als men denkt dat ze daartoe hare kinderen moest achterlaten, drie dagen en nachten aanhoudend had te sporen, en dan in de derde klasse van het schip, in het emigrantenruim tweemaal den oceaan moest oversteken, dan zullen onze hollandsche moeders de handen ineenslaan.

"Hebt ge broertjes en zusjes?" vroeg ik Florence. "*Oh yes, sir, I have six children at home*" (o ja, ik heb nog zes kinderen te huis), zeide het kleine miniatuurvrouwtje. Toen de kapitein voorbijging, zeide ik: "*This is the boss* (ons hollandsch "baas", een amerikaansche uitdrukking) *of the ship*". Maar zij antwoordde: "*No, my father is the boss at home*". Al de emigranten lachten en wij niet minder.

Ik heb nooit een grappiger, vermakelijker jong kind gezien. De moeder zeide, dat ze niets buitengewoons was, doch dat de meeste amerikaansche kinderen (door de heldere, opwekkende lucht wellicht?) zoo levendig en scherpzinnig en vlug zijn. Hare uitspraak is niet stamelend, maar helder, duidelijk, gebeeldhouwd zou ik bijna zeggen.

Wat zoo'n kind op een schip een vroolijkheid en zonnige opgewektheid veroorzaakt!

> "Her very foot has music in 't,
> As she comes up the stair,"

gelijk de schotsche ballade zegt. De ruwste emigrant is vriendelijk voor het lieve kind en de matrozen hebben steeds een grap of een lach voor haar ten beste.

Ik eindigde hier plotseling, want er was groote opwinding op dek. De loodsschoener was in zicht. Nu werd er om strijd gewed. Eerst welk nummer de boot op haar zeil zou dragen. Dit bleek dra N^0. 4 te zijn. Toen: of beide schepen een loods zouden krijgen. Ook dit werd spoedig uitgemaakt, want over onze verschansing werd de touwen ladder omlaag gelaten. Vervol-

gens werd gewed welke voet hij het eerst op dek zou zetten. Een bootje ging van den ranken schoener af en rees en daalde op de breede atlantische golven. Eerst kreeg de *Circassia* een loods en toen wij. Een heer met een hoogen zijden hoed, glacé handschoenen en een deftige overjas aan, stapte bij ons over de verschansing. “Rechter voet!” klonk het nu over het dek. Het was de loods en schoon we nog een tachtig mijl van land zijn en eerst morgen om zeven of acht uur te *Sandy hook* kunnen binnen loopen, gevoelden we nu dat de reis achter den rug was.

Voor een winterovertocht hebben wij het werkelijk vrijwel getroffen, wat het weder aangaat. Aan den storm uit het oosten zijn we groote dankbaarheid schuldig, want die heeft ons naar ons doel gevoerd, en verheugd gaan we daarom aan het pakken, om morgen gereed te zijn, als we de haven van New-York in onze trekschuit binnenkomen.

II.

NEW-YORK.

"O Handelsbruid der Vrije Staten!"
POTGIETER.

DE NIEUWE WERELD.

Indien het waar is dat — volgens Thackeray's bewering — de mensch geboren is om te werken en lui te zijn, dan is er zeker geen aangenamer plaats om lui te zijn, dan het dek van een zeeboot als men bij mooi weder de lang verwachte kust nadert.

We hebben dan gelegenheid tot waarnemingen, welke men niet doet zoo men bezig is en leest of schrijft. We worden namelijk al mijmerende en starende onwillekeurig plotseling gewaar dat het land, hetwelk daar ginds nog onder den verren horizon wegschuilt, reeds onze gedachten kleurt en onze stemming wijzigt. Men begint het Engelsch met een neus-accent uit te spreken; met mijlen in plaats van met duimen te rekenen, en zich jong en hoopvol te gevoelen.

Er is iets bijzonder merkwaardigs in dien invloed der omgeving waarin men verkeert, of weldra verkeeren zal, in dien

chromospheer welke al het geschapene op een afstand omringt, en die onze sympathieën reeds van verre dwingt en vormt en kleurt. Het is soms moeielijk te gelooven dat men dezelfde mensch blijft in verschillende landen. Indien we nu inplaats van in het stille avonduur de nog onzichtbare nieuwe wereld te naderen, aan gene zijde der Alpen waren, en door de vallei van de Arno tusschen Fiesoli en de kastanjewouden van Vallombrosa gingen, wat zouden we dan volkomen verschillend denken en gevoelen! Dan zou het verleden ons aantrekken met weêrgalooze kracht. We zouden droomen van den tijd toen, gelijk Vosmaer zegt, "alle handwerk artistisch en alle kunst een handwerk was", en "een warme giorgioneachtige rijpe gele toon" zou onze gedachten tinten. De mystieke aantrekkelijkheid van Italië gevoelde ik eens toen ik in een stoomboot Civita Vecchia naderde en mij daar in het nevelig verschiet het heilige Rome dacht. Ik ben nu weder op een boot, zie weder niets als een heerlijken hemel en een doorschijnende zee, doch het genie van een andere wereld heeft mijn hoofd en hart vastgegrepen, en 't is aan de toekomst inplaats van aan 't verleden dat ik moet denken of ik wil of niet. "Daar ginds ligt Amerika, over een uur of wat zult ge 't eerste vuur zien!" zeide de tweede officier in 't voorbijgaan; en 't was mij of ik het rammelend klinkklinken van zakken gouds hoorde, of ik de eindelooze graanzeeën van 't Westen hoorde ruischen, en ik luisterde weder naar het zingen daar in de diepte onder ons van den telegraafkabel, die oude en nieuwe wereld verbindt, en die mij op reis zoo vaak iets scheen toe te fluisteren van de wonderen van het avondland.

Terwijl de machtig stoomboot tegen de hooge zeeën worstelt, een omweg neemt om ijsbergen te vermijden en dagen en nachten achtereen storm en sneeuwjacht en mist trotseert, vliegt bliksemsnel de tijding van wat na het vertrek der boot in Europa geschied is, door de beweginglooze diepte der zee naar Amerika. Wanneer men in gevaar is en het ontredderde schip door de golven wordt gebeukt, dan is de gedachte aan dien kabel in de diepte martelend. Kon ik me slechts aan dien kabel vastklampen, kon ik een enkelen afscheidsgroet zenden

aan mijn dierbaren! O! er is al geen poëtischer verovering der wetenschap denkbaar dan die, welke Amerika aan Europa schakelde.

Luistert...! In de diepte van den Atlantischen Oceaan liggen de kabels, die Europa aan Amerika verbinden, ze zingen en jubelen als zeeharpen; het is ons alsof aan het amerikaansche einde dier onderzeesche draden een machtige mikrophoon geplaatst is, welke ieder geluid, dat in Europa gefluisterd wordt, met donderende klanken, met den galm van een kerkorgel herhaalt. Men zegt door den telephoon aan de zijde van Europa: "wij hebben steenkoolmijnen, die ons nog vele jaren het noodige kunnen geven," en daar davert het in het verre Westen: "we hebben steenkoolvelden, die ons nog eeuwen lang kunnen helpen." "We hebben graanakkers!" zegt men in Europa. "We hebben graanprovincies!" klinkt het in Amerika, en het Rotsgebergte zendt de echos van dien juichkreet over eindelooze prairieën. "We hebben meren!" fluistert men in den europeeschen telephoon, en van *Lake Superior* wordt een antwoord gebulderd met de stem van een orkaan: "wij hebben zoetwaterzeeën, waarop men dagen en nachten achtereen in dezelfde richting kan stoomen." "We hebben den Rijn en Schaffhausen" klinkt nu bedeesd, en als lachten de goden van Homerus, juichen de wateren van de Mississippi het antwoord, en overstemt de donderende waterval van de Niagara het gemurmel der stroomen van Europa.

Men luistert en luistert en telkens hoort men van nieuwer en grooter wonderen, en men gevoelt dat men naar het land van het batig saldo trekt, waar de bevolking toeneemt, de belasting vermindert, de schuld wordt afbetaald en de minister van finantiën een surplus van 158 millioen aankondigt, bij welke hij nog eene kleinigheid voegde om in ronde cijfers een 170 millioen der schuld af te lossen.

Als men in Europa fluistert: "nationale schuld", zal weldra het amerikaansche antwoord juichen: "een nationaal fonds!" Wanneer men op de boot jaarboeken en verslagen raadpleegt en leest hoeveel Amerika uitvoert, hoeveel geld en werkkracht de landverhuizers er invoeren, hoeveel onontgonnen land en

mijnen er nog zijn, dan gaat het voor de oogen schemeren en is het of de zilvermijnen van Nevada en Colorado, of de zonnige graanvelden van Illinois, Jowa en Dakota, of de bergen van den "gouden Staat", van Californië, een dichten regen juweelen en vonkelend stofgoud over ons uitstorten. Men ziet door dien gouden mist de rijken der toekomst verrijzen en men aanschouwt in gedachten hoe de nieuwe wereld, als een droom van Aladdin, opdoemt uit de golven in het Westen.

NEW-YORK TUSSCHEN ZEE EN RIVIER.

Het was bij het licht van een onvergetelijk schoonen zonsopgang, dat ik de kust van Amerika het eerst zag. De *Circassia* trok ons nog steeds en we waren omgeven door een zestal *tugs* of sleepbooten, die om strijd haar diensten aanboden. Aanvankelijk schijnt het al te dwaas, dat zoo'n kleine spiering een walvisch als de *Republic* zou kunnen voorttrekken, doch weldra zagen we dat ze het vermochten. Deze kleine booten liggen diep in het water en zijn één machine, al machine.

De stuurman staat in een glazen koepel, die zich hoog boven het dek voor den schoorsteen verheft. Boven op dit roerhuis prijkt een gouden amerikaansche vrijheidsarend met gespreide vleugels en het was alsof een geheele vlucht van die gouden arenden om ons cirkelde.

Omringd door een eskader van deze kleine bootjes (kleiner dan die van den Amsterdamschen havendienst) gingen wij *Sandy Hook* voorbij, een landtong van zand, welke den ingang tot de haven beschermt. We stoomden geruimen tijd langs de heuvels van Jersey en tal van kleine eilanden, geheel bedekt met hooge gebouwen, die zich steil uit het water verheffen, en naderden met een groote bocht de beroemde *Narrows*, waar de heerlijke haven zich opent. Deze "engte", tusschen heuvels bedekt met boomen en villas, is een mijl breed. Hier wierp de *Circassia* de sleepkabels van zich af en de passagiers van *the Republic* gaven haar een driewerf herhaald hip! hip! hip!

hoerah! tot afscheid, waarvoor zij, met de vlag salueerende, dank zeide. Ze stoomde snel naar haar ligplaats, waar de schuiten met steenkool reeds gereed lagen om haar voorraad weer aan te vullen en haar in staat te stellen dadelijk de reis naar het oude Europa weder te aanvaarden.

Vijftien mijlen ver stoomden we nu door de prachtige haven van New-York, getrokken door twee voor elkander gespannen sleepbooten, die ons naar Staten-eiland brachten, waar de geneeskundige inspecteur aan boord kwam, die naar ons aller gezondheid informeerde bij onzen doctor, ons even aankeek en verklaarde dat we geen *quarantaine* behoefden te houden. De *Italia*, met duizend landverhuizers uit Italië, die te gelijk met ons binnenkwam, was minder gelukkig; ze moest de groene vlag hijschen, want de pokken heerschten aan boord. De "*health officers*" gingen aan het werk. Al de passagiers werden gevaccineerd (8 doctoren te gelijk waren bezig), waarna de meeste passagiers naar Hoffman-eiland voor acht dagen in *quarantaine* gaan. Het schip wordt vervolgens uitgerookt en ontsmet eer het lossen mag.

Wij stoomden langs de *Italia*, op welker dek de Italianen in zomerkleeding dansten en sprongen op de muziek van een harmonica, een viool en een trompet, en op het achterdek stonden vierhonderd mannen, vrouwen en kinderen, in breede rijen achter elkander, om op last der gezondheidscommissie gereinigd en gedesinfecteerd te worden. Het was een dwaas tooneel. De brandspuitslang werd uit den stoomketel met lauw water gevoed, en een paar matrozen richtten de spuit op de springende, grimassen trekkende, lachende en gillende Italianen, die met buitengewoon goed humeur in hun druipende kleederen het stortbad ondergingen. De katoenen rokken der vrouwen hingen sluik en fladderend als natte vaatdoeken van haar middel en trokken zich eng en glansend om de beenen, als ze een voor een blootvoets omlaag daalden ten einde zich te drogen en ontsmette, geheel doorrookte kleederen aan te doen.

Indien we geloofden dat in een democratische republiek de wet niet op de krachtigste wijze zou worden toegepast, dan werden we al onmiddellijk ontgoocheld.

Nu zijn we de natte, vroolijke Italianen voorbij, en zien de hooge pilaren voor ons van de in aanbouw zijnde *Hangbrug*, de reusachtige *Elevators* of graanpakhuizen, en een horizon vol gebouwen en schepen. Rechts van ons ligt de stad Brooklyn, voor ons New-York en links van ons Jersey-City.

De zon schijnt helder en vroolijk; de hemel gelijkt op dien van Italië; alles is stralend en frisch, en licht; ontelbaar zijn de zeilschepen en stoombooten die binnenloopen of naar zee gaan; reusachtige hooge paleizen, die men hier gebruikt als overhaalbooten, met raderkasten als huizen, steken over naar Brooklyn, en we hooren overal het trompetteren van andere stoombooten. De stoombooten namelijk fluiten niet, maar waarschuwen met iets dat aan een orgeltoon, geaccompagneerd door een valschen *cornet à piston* doet denken. Eenige overhaal-stoombooten (*ferry steamers*) hebben geheele treinen op het bovendek, welke ze naar de lijnen op het vasteland van Amerika overbrengen, van het eiland Manahattan, waarop de Hollanders New-York weleer begonnen te bouwen. Bijzonder trof mij het groote aantal driemastschoeners, bevallig en rank als jachten, die als kustvaartuigen uitzeilden en binnenkwamen.

Een reusachtige ambtenaar van douane, die in den salon van ons schip had plaats genomen, ontbood mij nu, terwijl ik elk oogenblik meer en meer lichtgekleurde of vuurroode huizen links en rechts ontdekte. Ik vulde een papier in, waarin ik mededeelde alleen kleederen voor eigen gebruik (*wearing-apparel*) in mijn koffers te hebben. "*Do you solemnly swear this? here is your ticket*" (zweert ge dit plechtig? hier is uw biljet) zeide hij nu zonder tusschenpoozen zoo rad mogelijk; ik antwoordde: "*of course*" (natuurlijk) op de eerste vraag, en zeide dankje voor het biljet dat hij mij overgaf en dat mij het voorrecht gaf No. 8 gevisiteerd te worden aan wal. Want dit plechtige zweren beteekent niets; niemand gelooft u, en zoodra ge geland zijt wordt in een leelijke loods op beleefde doch scherpe wijze al uw goed nagekeken. Wanneer zal men toch een einde maken aan dat oneerbiedig zweren? Zoo'n eed gelijkt alleen op een vloek. Op dek teruggekomen zag ik hoe we langs een paar honderd steigers voor verschillende stoom-

bootlijnen bestemd, gesleept werden. We passeerden onder anderen de *Cunard*-boot *Gallia*, welke ons 's morgens vroeg voorbij gestoomd was en de *Arizona*, een prachtige boot van de Guyon-lijn, die in 7½ dag de reis van Queenstown had afgelegd.

Een paar bekende gezichten zagen we van verre op den steiger van de *White star* compagnie; we namen afscheid van kleine Florence en al de kennissen, ja vrienden aan boord, en eer we het wisten waren we in den draaikolk van *down town* in New-York, en bracht een vigilante ons in een kwartier naar ons hotel, voor slechts 2½ dollar, over de slechtst mogelijke bestrating, hossende over keien en tramwegen, rakelings langs vrachtkarren, omnibussen en tramwagens snellende, terwijl we telkens het geratel boven ons hoofd hoorden van de treinen van den *elevated railroad*. Welk een levendigheid! een vertier! een drukte! Ieder heeft haast. Een lijkkoets, met de kist onder een glazen dak, holt voorbij; de paarden zijn in gestrekten draf en de koetsier klapt met de zweep! Ook de dooden rijden snel in de nieuwe wereld. De menschen op straat loopen ijlings; men gaat handig voor elkander uit den weg, maar men stoomt elkander voorbij; de beenen schijnen door een werktuig te worden bewogen, zoo snel gaan ze. Het is een vroolijk, zonnig, licht en glanzend Londen, dat we binnenrijden. Alles is helder en stralend; de meeste gebouwen zijn licht gekleurd; de daken verschillen in hoogte; elke bouworde is vertegenwoordigd; *cottages* volgen op paleizen en alles is nieuw, en riekt als het ware naar versche verf, en is zoo verschillend van Europa. Nu zijn we bij ons hotel; hier snijden *Fifth Avenue*, *Broadway* en *Twenty third-street* elkander, en men denkt te Parijs te zijn; maar als we straks gaan wandelen, word ik nu aan een iersche stad dan aan een duitsche, dan aan Manchester en eindelijk onmiskenbaar ook aan ons goede Amsterdam herinnerd, aan Amsterdam, den afgezetten peetvader van dit reusachtig kind, dat zijne afkomst echter bijzonder in eere houdt.

Het behoeft niemand moeite te kosten om te beseffen dat hij in de nieuwe wereld is. Alles is verschillend van bij ons.

De zeilschepen en vooral de stoombooten zien er anders uit; de straten, met haar spoorweg ter hoogte van de derde verdieping der ijzeren, houten en steenen huizen, doen denken dat ge in eene andere planeet zijt aangekomen; de rijtuigen, met hun wijd van elkander aangespannen kleine paarden en met wielen als doorboorde ouwels; de verwonderlijke advertenties links en rechts, omlaag en hoog in de lucht; het geheel eigenaardig uiterlijk der winkels — van welke er met Londen vergeleken zoo weinig zijn, doch enkele waarvan dan ook steden van wit marmer gelijken — alles, alles is anders dan bij ons in Europa. De inrichting van de hotels, de menschen aan tafel, de visch en oesters voor de winkels, de sluiting der deuren, ja, de vensterkozijnen en het waschgerei in de slaapkamer, alles is verschillend. Voor lieden hartstochtelijk gehecht aan hun gewoonten en gebruiken, moet dit werkelijk zeer pijnlijk zijn en hen als het ware duizelig maken, doch even prikkelend en opwekkend als de heerlijke lucht hier is — die mij aan het Engadine doet denken — schijnt mij ook al dit verwonderlijke en ongewone en groteske. Er is zoo veel schoons bij al dat vreemde, dat men aangenaam gestemd en tot bedrijvigheid aangespoord wordt. Het is *suggestief* in de hoogste mate.

Wil men een enkel voorbeeld van al het nieuwe en ongewone?

De portier van ons hotel is een fraai gekleede neger die, met witte handschoenen aan, roerloos de wacht houdt. Ik gaf mijn goed om te wasschen aan een Chinees, en toen ik mijn eerste wandeling maakte zag ik een ongelukkigen tammen roodhuid, getatoueerd en met een bosch vederen op het ongekamde haar, die tot wandelend advertentiebord diende. Gelijk een sneedje rookvleesch tusschen twee boterhammen, liep deze roodhuid tusschen twee witte advertentie-plakkaten. Hij deed mij denken aan een gekortwiekten arend. Mijne gedachten snelden terug naar het verleden, toen Hudson de hollandsche vlag plantte op het eiland Manhattan, dat enkel door Indianen bewoond was, en de rivier die nu zijn naam draagt en door de Indianen de stroom der bergen genoemd werd, naar onzen prins Maurits, Mauritius noemde.

De houten blokhuizen en het fort, welke Hardkoppige Piet,

de Gouverneur, 25 jaren na de stichting van Nieuw-Amsterdam aan de Engelschen moest overgeven, zijn nu vervangen door de paleizen van een rijke wereldstad. De roodhuiden zijn vervangen door inwoners van alle rassen en uit alle landen, en er is iets roerends en grotesks tevens in, dat de overmachtige blanken er nu nog een enkelen tammen roodhuid op nahouden, om te adverteeren, dat de Chickering piano de beste van alle is, en dat er een bitter te koop is, dat ieder die van borrelen houdt, lang leven en gezondheid schenkt en doctoren en apotheker naar een nieuwe betrekking laat uitzien!

NEW-YORK IN VOGELVLUCHT.

Ik zal u de geschiedenis niet verhalen van Abou Hassan, den ontwaakten slaper, en u niet spreken van het Tooverpaard, of van de Wonderlamp, of van Sindbad den zeeman, en evenmin van de schoone toovergodin Pari Banou, maar ik zal u iets vertellen van de ondervindingen van een europeeschen reiziger, die, na de nachtmerrie van den stormachtigen overtocht, plotseling ontwaakt in de nieuwe wereld, waar de Harun al Rashids van Amerika hem eenige weken hun machtig, souverein leven doen medeleven, zoodra hij afgestapt was van het tooverpaard van 4000 tonnen en 3000 gewone paardenkracht, dat hem dwars door de zee der stormen vervoerde, zich aan geen wonden storende. Sindbad de zeeman had zulke vreemde ervaringen niet als hij, en de stoom is ongetwijfeld de schoone toovergodin Pari Banou onzer dagen!

Heden ging ik een gebouw van acht verdiepingen voorbij, waar assurantie-maatschappijen hare kantoren hebben. Ik loop het binnen en ga in een keurig vertrek — lekker verwarmd door stoompijpen en door gas verlicht — op een rood fluweelen bank zitten. Een twaalftal heeren stonden en zaten in dit kamertje van de *lift* of *elevator*, dat door stoom omhoog wordt gedreven en langs een loodrechten spoorweg glijdt. Deze "*perpendicular railway*" in de woningen heeft de bovenste verdiepingen der hooge, brandvrije huizen meer gewild gemaakt dan de lagere, zoodat ze meer huur opbrengen. Plotseling

zweeft het gezellige boudoirtje omhoog en ik stap er eerst uit toen het geheel boven in het gebouw ophield. Ik ga nu een vertrek door, waar gekookt en gewasschen wordt, en door eene deur waarop staat: *roof* (dak). Niemand vraagt u: "wat doet ge hier?" Men loopt op deze wijze alle hotels en openbare gebouwen binnen, en kijkt naar wat men verlangt. Ik stapte dan ook zonder iets te zeggen op het platte dak en zie New-York aan mijn voeten. Een paar verdiepingen lager zie ik andere platte daken, waar evenals op dit dak, linnen te drogen hangt. De lucht is zoo helder en rein; er zijn zoo weinig fabriekschoorsteenen en de steenkool (anthraciet) welke men brandt is zoo eigenaardig, dat de atmosfeer frisch en zindelijk is als ware men op het land; juist het tegenovergestelde dus van die van Londen!

In de diepte strekt zich de drukke *city* van New-York uit, een mierenhoop niet ongelijk. Wall-street is ter linkerzijde en vlak voor mij verheft zich de gebeeldhouwde zandsteenen toren van Trinity Church. Daar achter vele blokken frisch roode huizen, de schoone Hudson-rivier en de blauwe heuvels van Jersey. Aan de andere zijde kijk ik weder over een menigte huizen tot de zee. Ik zie de zon schijnen op tal van witte huizen en merk op hoe het water als gesmolten zilver glinstert; ik zie verblindend witte rook links en rechts afsteken tegen den italiaansch blauwen hemel; ik heb de haven met al haar ontelbare schepen aan mijn voeten en bespeur hoe de *Long Island steamers*, d. i. witte gebouwen van vier verdiepingen, die uit een koepeltoren bestuurd worden, witte lijnen trekken door het water; ik ben vlak bij de hooge hangbrug en Brooklyn dat tegen een heuvel aanligt, en aanschouw hoe het lange, smalle New-York tusschen rivier en zee zich oogenschijnlijk tot in het oneindige uitstrekt. Welk een wonderschoon panorama!

Na vijf minuten den plattegrond van deze reusachtige stad bestudeerd te hebben, kent men er den weg. Het smalle eiland Manhattan is veertien engelsche mijlen (de mijl 20 minuten gaans) lang en weldra zal dit geheel door New-York zijn ingenomen. Over het water aan de eene zijde ligt Brooklyn, over de rivier aan de andere ligt Jersey, twee steden, die

feitelijk één zijn met deze stad. De straten, welke zich van de Hollandsche batterij, d. i. van *Castle gardens* — waar de emigranten landen — in de lengte uitstrekken, zullen eens elk 14 mijl lang zijn; ze heeten lanen (*avenues*) en zijn genummerd *first avenue*, *second avenue*, enz. In het midden der 12 lanen strekt Broadstreet zich uit in dezelfde richting als zij.

Deze lanen zijn honderd voet breed, schoon enkele veel breeder zijn; de huizen van verschillenden vorm, verheffen zich achter voetpaden. Rechthoekig met deze lanen loopen de straten, die van zee tot rivier over het eiland zich uitstrekken. Ze zijn 80 voet in de breedte en ook genummerd. Het district, d. i. de geheele helft der stad aan de eene zijde van *Fifth Avenue* (de schoone laan waar de rijke inwoners wonen) is bekend als *East*, de tegenovergestelde zijde als *West*. Weet men dit, dan kent men den weg. De lanen zijn evenals de straten op gelijken afstand onderling van elkander, zoodat al de blokken huizen even groot zijn. Loopt men een mijl door een *laan* dan snijdt men twintig straten; loopt men een mijl door een *straat*, dan snijdt men zes lanen. Gesteld dan men in 15*th Street* 3d *Avenue* (*west*) is, en naar 30*th Street* 5d *Avenue* (*east*(wil gaan, dan steekt men den weg over, loopt 15 blokken huizen voorbij en slaat de 30*th Street* in, twee lanen overstekende.

En het merkwaardigste is, dat die cijfers kracht voor de verbeelding krijgen, als waren ze namen. *Fifth Avenue*, vormt thans een beeld voor mij, even goed als dat ik zeg: Heerengracht, en *Third Avenue* spreekt even duidelijk tot mij als of ze heette Kalverstraat.

Laat me u *Third Avenue* aanduiden, gelijk die naam tot mij spreekt. Ze is overspannen door een reusachtig stalen visschersnet van telegraaf- en telephoondraden; ze heeft vier lijnen tramweg naast elkander, twee breede wegen voor rijtuigen, twee breede voetpaden en aan elke zijde van de straat een luchtspoorweg, d. i. een spoorweglijn die over een eindelooze spoorwegbrug gaat van ijzeren traliewerk, dat op ijzeren pilaren rust en die hier en daar afgebroken is door een zwitsersch huis, waarheen ijzeren trappen voeren en dat tot station dient.

Deze *elevated railway* ("the L" gelijk de New-Yorkers zeggen), deze luchtspoorweg is mij een voortdurend wonder. Ik kan er niet aan wennen. Hij loopt door *First Avenue*, langs beide zijden van *Third Avenue*, langs *Sixth Avenue* en langs *Ninth Avenue*. Overal heeft hij dubbel spoor, en om de vijf straten, telkens hoog in de lucht, op de hoogte van de derde verdieping der huizen, een dubbel station! Hij loopt dus langs vier wegen de geheele stad door. Het is of er in Amsterdam van Amstel tot IJ vier spoorwegen — aan verschillende maatschappijen behoorend — liepen langs Prinsengracht, Keizersgracht, Heerengracht en Singel, maar de lanen waarlangs ze in New-York loopen zijn vele keeren langer dan onze grachten, en ze liggen op tiendubbelen afstand onderling van elkander. Men zweeft dertig voet en op sommige plaatsen zeven en vijftig voet hoog boven den grond en meer dan 200.000 New-Yorkers vliegen dus dagelijks de stad door. De weg slingert zich met scherpe bochten links en rechts; hij rust op smalle ijzeren pilaren; men wacht nooit langer dan een minuut op een trein, en voor 10 cents, en op enkele uren voor 5 cents, gaat men zoover men wil, b. v. een uur sporens tot Haarlem toe. De schoone breede lanen worden door die ijzeren bruggen geschonden en verduisterd; in haar schaduw gaan de trams en omnibussen, en daar ze den geheelen nacht rijden hebben de inwoners onophoudelijk vlak langs hun vensters dit getier en geratel en gesnuif. Niemand ontving een cent schadeloosstelling! Als een slang windt de trein zich om de hoeken der huizen, zoo dicht bij de vensters, dat men een brief kan werpen in de kamers. Men kijkt in al de huizen, men aanschouwt het intieme, huiselijke leven; men vliegt snel als zwaluwen langs kerken en gebouwen; de trein snort voorwaarts; in volle vaart wordt ze gestuit aan een station, en eer men weet waar men is, snelt de trein weer voort en vliegt langs een trein die van tegenovergestelde richting komt. Geen blokstelsel wordt gevolgd, doch veiligheid wordt verwacht van de ervaring en het uitkijken van den machinist, die den trein met zijn pneumatisch remtoestel volkomen in bedwang heeft. De trein bestaat uit 5 hooge wagens, elk vijftig voet lang, met een deur

aan de beide uiteinden en een zestigtal zitplaatsen. Doch even als in tramwagens en omnibussen is er hier altijd nog plaats als er geen plaats meer is, en een twintigtal heeren en dames, mannen en vrouwen, ziet men in de drukke uren van 12 tot 6 in elken lucht-spoorwagen overeind staan.

Zoo vliegt men *go ahead* door de stad, die men in vogelvlucht leert kennen.

Ik heb u de geschiedenis niet verhaald van Abou Hassan of van het tooverpaard, maar mijn amerikaansch wonderverhaal is dunkt mij niet minder vreemd dan het arabische.

NIEUW-AMSTERDAM.

Onder de Barents-relieken, in Nova-Zembla opgedolven uit het Behouden Huis, vindt men een fluit, die nog eenige tonen geeft, en de kleine schoenen van den armen scheepsjongen, die gedurende den langen Poolwinter stierf.

Zulke relieken zijn vol poëzie, ze zijn stemmen uit het verleden, die meer zeggen tot hart en verbeelding, dan boeken vol mededeelingen en cijfers.

Dergelijke relieken van Holland's gouden eeuw, heb ik hier in het Nieuw-Amsterdam der vaderen ook gezocht en gevonden. Holland, de moeder van vier staten der groote Republiek, heeft links en rechts herinneringen achtergelaten. Het amerikaansch Nieuw-Nederland troostte de Hollanders voor het verlies van Brazilië en men zong:

> "Wat treurt men om Braziel vol snoode Portugeezen,
> Terwijl ons van der Donk vertoont dit Nieuwe Land!"

Nieuw-Nederland was, om Hudson's eigen woorden te gebruiken: "het schoonste land dat men met voeten betreden kon", en dit Nieuw-Nederland is nog vol stemmen die van het verleden getuigen. Hudson, die in Maart 1609 naar Nova-Zembla zeilde, werd door aanhoudende stormen naar de amerikaansche kust gedreven en ontdekte zoo dit "schoone land". Voorwaar, Nova-Zembla en de reizen daarheen bekleeden een roemrijke plaats in den heldenzang van het hollandsche volk! Waar nu de emigranten landen in New-York, in het zuiden

van het eiland Manhattan, stond fort Oranje, het fort der Hollanders, die houten hutten met stroodaken en een windmolen bouwden. Een pakhuis werd opgericht, waar de berenhuiden en bevervellen, welke ze van de Indianen kochten, werden opgestapeld; *Beaverstreet*, de drukke straat vol kantoren bij de beurs (door de voorvaderen gedeeltelijk *Prinsenstraat* en gedeeltelijk *Bevergracht* genoemd), houdt dat hollandsche pakhuis vol bevervellen in herinnering.

Potgieter zong New-York eens toe:

"Uw schoonste vloed draagt Hudson's naam,
Hij schakelt honderd bergen zaam,
Hij ruischt door duizende valleijen;
Welluidendste trompet der faam,
Zoetvloeijend zangrigste aller reijen!"

Het is zeker dat er weinig rivieren in Amerika zijn die zulk een romantisch verleden hebben als deze Hudsonrivier, die beroemd is sinds den tijd toen Hudson met zijn Hollanders in de *Halve Maan* van negentig tonnen van de Noordelijke IJszee naar het geheimzinnig Westen stevende en dertig dagen lang over de heldere wateren zeilde van de schoone *Ma-hie-can-i-tuck* der Mohicanen die nu zijn naam draagt.

Wanneer men in het najaar in New-York is en de bosschen langs de Hudson, van goud en scharlaken stralende, zich in het water spiegelen, moet men die schoone rivier opstoomen. Men glijdt dan langs de *Palisades* en vele steden en dorpen, wier verleden en legenden van Holland's gouden eeuw spreken, gelijk de bouwvallen van den Rijn het Duitschland der middeneeuwen in herinnering brengen.

Met het boek van Benson Lossing, *the Romance of the Hudson*, in handen, kan men dan mijmeren en droomen over het verleden, als gleed men langs Donau of Elbe. Doch telkens zal men aan het heden worden herinnerd, als men de graanvloot van Chicago door de rivier naar New-York ziet trekken. Soms ontmoet men dan een veertig rivierbooten gesleept door twee sleepstoomers, die voor elkander gespannen zijn, en het eene dergelijke eskader volgt het andere. Ze zijn 1400 mijlen ver gekomen, over de meren Michigan, Huron en Erie en door

het Eriekanaal tot Albany dat aan den Hudson legt. Ze zijn met tarwe, gerst, haver of hout geladen en bevatten evenveel als twee-en-twintig spoorwegwagens.

Wat zouden Hudson en Stuyvesant gezegd hebben, als ze hadden kunnen voorzien welk een handelsbeweging hun rivier en dorp eens zouden kennen?

Van Nieuw-Amsterdam hadden ze wellicht iets groots verwacht, maar dat Breukelen (Brooklyn) de vierde stad van een reuzenrijk zou worden en zich zoo zou uitbreiden dat het met Nieuw-Amsterdam tot een werd over de rivier, neen, dat had de stoutste visioen-ziener onder hen niet gedacht.

Telkens worden we gedwongen aan ons verleden te denken als we den staat New-York doorkruisen.

Er zijn tal van namen hier, zoo van inwoners als van straten, dorpen en steden, welke ons vaderland in herinnering brengen. De Amerikanen klagen dat de welluidende indiaansche namen niet gehandhaafd zijn, doch voor een kind der oude wereld is er iets bijzonder treffends en roerends in die vaderlandsliefde, in die loyauteit van het hart, welke de eerste kolonisten de vaderlandsche namen deed overplanten in de nieuwe wereld, welke de Hollanders overal de moerassen deed zoeken al verblijfplaats, hun de voorkeur deed schenken aan havens die op de hollandsche geleken, hun grachten deed graven en hollandsche huizen deed bouwen.

Ik heb een bezoek gebracht aan de stad Amsterdam, in den staat New-York, waarheen de *New-York Central* mij voor $3\frac{1}{2}$ dollar in $6\frac{1}{2}$ uur bracht. Het is een opkomende stad met 10000 inwoners, maar ze is nog niet zoo schilderachtig schoon als Oud-Amsterdam aan het IJ, doch weinige steden in de wereld kunnen met die stad dan ook vergeleken worden.

Naar Vlissingen ging ik een anderen keer. Ik was daar te dineeren gevraagd en zag eerst het sierlijke stadje dat acht mijlen van New-York ligt op Long Island. Er zijn daar nog vele oud-hollandsche families, die op ouderwetsche wijze leven, en men ziet er huizen die onze bruinroode steden in herinnering brengen.

Een paar keer dat ik op den luchtspoorweg had plaats ge-

nomen te Wallstreet en den tijd had, bleef ik voor hetzelfde geld doorrijden tot Haarlem en Bloemendaal (Bloomingdale, voorbij 60*th Street*). Haarlem ligt op een half uur sporen van het begin van Nieuw-Amsterdam, aan de Haarlem-rivier, welke door Spuyten Duyvel Creek met de Hudson vereenigd wordt, het land waarop New-York gebouwd is dus tot een eiland makende. Diederick Knickerbocker weet ons te vertellen hoe die kreek zulk een vreemden naam heeft gekregen. Gouverneur Stuyvesant was in gevaar en zond Antonius van Correlaar, zijn grooten trompetter, de stad uit met last om aan gene zijde van de Haarlem-rivier heinde en ver alarm te blazen. Hij kwam aan den stroom, doch er was geen boot te vinden; de golven sloegen woest tegen den oever en het woei fel. Doch Antonius moest en zou er over TEN SPIJT VAN DEN DUIVEL; hij omhelsde tot afscheid de steenen kruik, waarin hij steeds een hardversterking droeg en wierp zich in het water. Toen hij halverwege over was, zag men hem geweldig worstelen; hij gaf een ontzettenden, wanhopenden stoot op den horen; schril en klagend daverde de koperen klank over het water, en toen zonk de moedige trompetter in de diepte weg. Doch de metalen noodkreet had alarm gewekt en van alle zijden stroomde het volk gouverneur Stuyvesant te hulp!

Iets verder heeft men weder andere herinneringen aan het vaderland. Te Bloemendaal hangt buiten een bakkerswinkel hetzelfde uithangbord dat de kruidnotenwinkel in hollandsch Bloemendaal onderscheidt. De amerikaansche eigenaar weet niet hoe hij het gekregen heeft; het hing er reeds in den tijd van zijn grootvader.

Is de hulde der zeevaarders en kolonisten van weleer aan vaderstad en moederland bewezen, door nieuwe stichtingen naar hen te noemen, niet poëtisch?

Nieuw-Holland, Nieuw-Zeeland, ja het verdoopte Nieuw-Amsterdam zullen den naam van ons dierbaar vaderland bewaren na eeuwen en eeuwen, ten tijde dat het Noordelijk halfrond wellicht door de zeeën van het Zuidelijk halfrond half verzwolgen wordt.

Die liefde, die vruchtbare, machtige, gezegende liefde voor,

die fierheid op het vaderland, welke sterke volken onderscheiden — en waardoor nu de Amerikanen zich aantrekkelijk kenmerken — deed de zeelieden naar Holland steeds hart en verbeelding richten.

De schim van Hercules moest wonen in de Hades onder de verstootenen en onterfden, doch zijn wezen en ziel waren de gast van de onsterfelijke goden die feest vierden.

De hollandsche zeevaarders hadden ontberingen en doodsgevaar te dulden in de nieuwe wereld, maar hun ziel en verbeelding waren in het dierbare vaderland. Ieder, die van de zijnen gescheurd, telkens aan hen denkt, verkeert in dat geval, en welk een dichterlijke, troostende hulde aan de dierbaren is het dan, steden en stroomen, de landen der toekomst, ja werelddeelen naar hen te noemen.

Dit vermochten de Hollanders van weleer!

O, Handelsbruid der Vrije Staten!
  Herinnert ge u, als de avondstond
  Uw lieflijk landschap enger rondt,
Uw baai verkleurd schijnt en verlaten,
Daar vale scheem'ring 't mastbosch huift
  Waaruit u 's daags van steng en staggen
  Een wemelende rij van vlaggen
Den groet der verste volken wuift;
Gedenkt ge in zulk een uur 't verleden,
  Het kleine jagt, de kleine jol,
Het eerst uw engten ingegleden;
  Schiet dan van dank uw boezem vol
Voor wie u stichtten, "Stad der steden"?

Hierop kan New-York geloof ik antwoorden: "ja!"

Als men de kerken en monumenten en tradities van die "Stad der steden" raadpleegt, dan merkt men op dat ze gaarne en met groote fierheid haar afkomst van Nieuw-Amsterdam herdenkt. De *Nation*, het voortreffelijke new-yorker weekblad, zeide onlangs dat de geschiedenis van New-York, uit een wijsgeerig oogpunt beschouwd, nog niet geschreven kan worden. Er zijn zulke nieuwe krachten in staatkunde en finantiën aan het werk gegaan sinds den burgeroorlog, en nieuwe uitvindingen brengen zulke reusachtige fortuinen plotseling in het leven,

dat de stad nu nog te veel in een *Sturm und Drang* tijdperk verkeert. "Doch", zegt de *Nation*, "als eens die geschiedenis geschreven wordt, dan zal gezien worden hoe New-York met al haar roekeloos streven naar rijkdom en genot, niettegenstaande al de nadeelen van haar wanbestuur, toch nog kerngezond is gebleven, dank zij den invloed van het haar doordringende, bewarende en frischhoudende zout van haar hollandsche en oud-engelsche afkomst." [1]

En in de kerken leeft de herinnering ook nog voort aan de Hollanders en Hugenoten, die voor New-York deden wat de Pelgrimvaders voor Boston werkten.

Telkens als ik *down town* was en door de onbeschrijfelijk drukke Wallstreet (de straat der bankiers en effectenhandelaars) ging, trokken de schoone gevels en torens van *Trinity Church* mij steeds op nieuw aan. De kerk is omgeven door een klein kerkhof. Het is een klein rustig eiland te midden van een woesten, onstuimigen oceaan van menschen, die draven en hollen en elkander voorbij loopen in den wedren om geld te verdienen. De honderde kantoren (twee of drie kleine kamertjes) die er aan grenzen worden voor *f* 25,000 tot *f* 50,000 per jaar verhuurd. De grond is er veel duurder dan zelfs in Londen, doch dit eenvoudige dorpskerkhof, met de verweerde, verbrokkelde grafsteenen, blijft ongeschonden en onaangeraakt. Er zat nooit een mensch op de steenen banken in dit doodeneiland en eens trad ik het binnen.

Nu was ik plotseling in het verleden. Indrukwekkend was het tooneel. Onder een ontbladerden boom gezeten te midden der graven, keek ik tusschen de pijlers van het ijzeren hek door langs de schoone kerk, op de duizenden die op de dollarjacht waren in het schitterende New-York, dat overvloeit van leven en geestkracht. De zeelieden, krijgslieden, handelaars, die New-York grondvestten, rusten hier. Het lezen der

---

[1] Die reeds nu een goede monographie van New-York wil lezen, neme ter hand: "*the History of the City of New-York: Its Origin, Rise, and Progress.* By Mrs. Martha J. Lamb. (New-York: A. S. Barnes en Co. 1881 2 vols.)

grafschriften op de liggende zerken of overeindstaande steenen en monumenten, is gelijk aan het bestudeeren van een geschiedenisboek.

Een glimlach brengt het volgende staaltje van amerikaanschen humor op 't gelaat.

SIDNEY BREESE, JUNE 1767.
Made by himself.
"*Ha! Sidney, Sidney,*
Lyest thou here?"
"*I here lye*
Till time is flown
To its extremity."

Deze voorvader van Morse, den uitvinder van het bekende telegraphisch alphabet, had dezen steen gebeeldhouwd, en sprak er zich op toe, zichzelf antwoord gevende.

Welk een tal van namen, die aan het verleden en heden van Holland herinneren, las ik.

Ik merkte de namen op van *Faneuil*, *Neau*, *de Penny*, *Crommelin* en vele andere der Hugenoten, die de nieuwe wereld den invloed deden gevoelen van fransche beschaving en smaak en liefde voor de kunst, gepaard aan die heerlijke vrijheidsliefde, aan die krachtige zelfstandigheid, welke de nakomelingen der Hugenoten zoo fier maakt op hun afstamming van edele helden.

Welk een les zijn die graven der Hugenoten in de Oude Walen kerk in Amsterdam en hier in het kerkhof bij Wallstreet voor aankomende jongens! Men voedt het jonge geslacht het best op, als men het in aanraking brengt met het groote en machtige verleden. Ik vind het voor een afstammeling der oude Hugenoten, die om den geloove het schoone vaderland, vrienden en eigendommen verlieten, een heerlijke opvoeding, bekend te worden gemaakt met de moedige, onzelfzuchtige daden van het ras, waartoe ze behooren. Door met de groote daden en hooge gedachten van de helden van het verleden bekend te worden, leert de knaap als een zonnebloem hart en verbeelding te wenden naar die heilige, hooge beginselen, welke de wereld beheerschen.

Doch als hij ouder wordt moet hij leeren sympathiseeren met het levende geslacht; hij moet door ervaring, aanschouwing en onderzoek vertrouwd worden met hetgeen de tijdgenooten doen. Slechts door ondervinding krijgt men inzicht in karakter; practische kennis wint men *niet* door te studeeren, maar door te leven. Niet boeken, maar het levende hart moet men raadplegen en daarom, jongens van Holland, blokt niet al te veel! wordt niet al te geleerd en veelwetend, maar gaat de wereld in, zoekend naar levend werk. Helpt ons dierbaar vaderland aan flinke, voortvarende, moedige handelaars en nijveren. Stelt u niet tevreden met een rustig, tam en gedwee leven. *Tout peuple satisfait est bien près de mourir.* Helpt ons de oude veerkracht weer te spannen. Op zee is die in de eerste plaats te hervinden! Een van de beste middelen om ons volk bedrijvig, rijk en vol frisch leven te maken, is het een nieuwe hoop en toekomst te geven; zijn kloeke, avontuurlijke zeetochten, welke aan onze marine de zeventiende-eeuwsche ziel doen heroveren. Dan zal hun voorbeeld, hun vertrouwdheid met die zee, waaruit Holland is geboren, aantrekkelijk zijn. Waarom zouden onze zeevaarders, na eenige jaren de zee doorploegd te hebben, niet zelf handel gaan drijven? In elk geval zal hun invloed groot zijn, en een menigte moedige afzonderlijke willetjes zullen zich dan weder tot één machtigen nationalen wil concentreeren.

Komt, zeelieden van Holland, de wereld om, naar Noorden! en Zuiden! en Westen! Komt jonge handelaars, schudt af het bedeesde, het provinciale, het makke; reist naar het land der toekomst, Amerika; weet in Canada en de Vereenigde Staten uw oogen te gebruiken, en laat het kerkhof van Trinity Church bij Wallstreet er u aan herinneren, dat winzucht kan adelen, dat hooge beginselen ook door handelaars in eere kunnen worden gehouden.

DE STRAAT DER PALEIZEN.

In New-York noemen ze u *Fifth Avenue*, o straat der Paleizen! en ze doen u grievend onrecht. Fijner was het instinct, artistieker de aanleg van die groote burgers der wonderstad van een europeesche republiek, die in de 17de eeuw hun bocht van zich in het water spiegelende paleizen de Heerengracht noemden. Doch bij welken naam men de Heerengracht van New-York ook noeme, ze is weergaloos schoon, en dwingt zeker haar naam eens een welluidenden klank te krijgen.

Fifth Avenue is een straat van heerenhuizen, hotels en kerken. Als men voor de witmarmeren kathedraal van St. Patrick bij 50*th Street* staat en naar de zijde van *downtown* van de beurs en de straten met kantoren kijkt, dan ziet men twee mijlen ver een onafgebroken rij bijzonder schoone huizen, boven welke de daken en torens uitsteken van acht nieuwgebouwde kerken in licht bruinen steen opgetrokken. Wendt men zich rechts, dan ziet men de straat zich naar de zijde van Central Park in het verschiet verliezen, en boven de takken der boomen, die van ijzel glinsteren, verheffen andere kerktoren zich, door de winterzon beschenen.

Een straat kan dunkt mij even gemakkelijk te breed als te smal zijn, doch in deze *Avenue* is er een opmerkelijke evenredigheid tusschen de breedte der straat en de hoogte der huizen. Wat iemand die aan onze schilderachtige hollandsche steden gewoon is, aangenaam treft is de verscheidenheid van vorm en

tint der woningen. De drukkende eentonigheid der Rue de Rivoli, die een repeteerende som van daken en gevels is, vindt men hier niet, en er zijn niet zoovele boomen in de straat dat ze des zomers de gevels aan het oog onttrekken.

Wanneer men denkt aan al de verschillende bouwstoffen waaruit de huizen zijn opgetrokken, dan is het opmerkelijk hoe de kleuren en tinten harmonieeren, daar dit min of meer een gelukkig toeval moet zijn. Van new-yorkschen *brown-stone* zijn vele huizen en kerken gebouwd, en de kleur van dezen steen is bijzonder zacht en aangenaam voor het oog. Ik vernam echter dat de kleur niet rijpt, noch dieper en warmer wordt door de jaren. Op de hoek van *Fifth Avenue* en *Fifty-seventh street* zag ik een oud-hollandschen gevel van baksteen en de "*Litlle Church around the Corner*" in *Twenty-nenth street* is ook oud-hollandsch.

Allerlei stijlen vindt men zij aan zij, en de gothische bouworde is bij tal van heerenhuizen gevolgd; soms wordt men aan stadhuizen in Vlaanderen, soms aan oude woningen in het Noorden van Frankrijk herinnerd. Johnny Bouquet, die in de New-York Tribune zijn wandelingen door de stad vertelt, zegt: "Gothische vormen zijn dierbaar aan het Engelsch sprekende ras; het wordt er door aangetrokken, geloof ik, omdat ze de natuur zoo getrouw volgen. Zoo ge een veldbloem neemt en haar onder den mikroskoop plaatst, zult ge zien dat de bloem gothisch is, en gevormd werd uit leunende, buigende, overhellende deelen. Ze is niet stijf en hoekig als de grieksche bouworde, waarbij het mathematisch verstand van den mensch werd gevolgd, en niet de lessen werden ter harte genomen van de wouden en van de booten op zeeën waar kusten met hooge dennen begroeid zijn. Wij Amerikanen zijn ook gothisch of germaansch — wat bijna hetzelfde is — en voor den geur van de dennebosschen hebben we een groote voorliefde."

Hij zegt dit naar aanleiding van een der huizen, welke de heeren Vanderbilt in *Fifth Avenue* thans oprichten. Mij bekoorde het niet zoozeer, doch ik kan er niet goed over oordeelen, daar het nog niet geheel gereed was. In New-York echter bewonderde men dit huis bijzonder. Het wordt van Ohio-

kalksteen gebouwd, terwijl de beide andere Vanderbiltpaleizen van *brown-stone* zijn. Een van deze paleizen bestaat uit drie gebouwen naast elkander tusschen *Fifty-first-* en *Fifty-second street.* Het hoekhuis zal tot residentie dienen van den spoorweg-koning William H. Vanderbilt zelven en de beide andere zijn bestemd voor zijn dochters, mevrouw Elliott F. Shepard en mevrouw William D. Sloane. De drie huizen zijn zeven honderd voet lang en de eerste verdieping der huizen loopt door, zoodat bij een groote receptie een rij van veertien zalen kan geopend worden voor de bezoekers. Boven de eerste verdieping zijn de huizen geheel van elkander afgezonderd. Voor den grond betaalde de heer Vanderbilt 500.000 dollars, en toen ik in New-York was onderhandelde hij, naar men mij mededeelde, met het bestuur van een weeshuis om voor een andere 500.000 dollars een lap gronds vlak tegenover hem te koopen, ten einde daarvan een stads-tuin te maken, daar hij gaarne op boomen en bloemen wilde uitzien.

Voor het houtwerk in gangen en kamers zijn de kostbaarste houtsoorten van de geheele wereld gekozen en fransche, vlaamsche en amerikaansche beeldhouwers zijn aan het werk om het te bijtelen. Drie meubelmakers zijn sinds twee jaar aan het werk voor den spoorweg-koning, en New-York en Parijs wedijveren in deze. De heer John B. Snook is de architect, wiens eerste werk, geloof ik, de oprichting dezer huizen is. Sinds maanden is hij aan het koopen van antiquiteiten en kostbaarheden voor den heer Vanderbilt. Uit Parijs bracht hij oude geschilderde plafonds en gebeeldhouwde trapleuningen mede, terwijl hij ook de beroemde Ghibetti-deuren, welke als voordeur dienst zullen doen, voor 20.000 dollars daar kocht.

De architekt van het huis, dat de heer William K. Vanderbilt in *Fifth Avenue* bouwt, is de heer R. M. Hunt, die het opricht in den overgangsstijl tusschen fransche Gothiek en Renaissance. Een ronde toren vormt een der hoeken, en over breede marmeren treden stijgt men tot de voordeur, die negen voet breed is. Het gebouw zal, de grond niet medegerekend, 400.000 dollars kosten.

In dezelfde *Avenue*, op de hoek van *Fifty-seventh street* bouwt,

de heer Cornelius Vanderbilt zijn paleis, waarvan de heer George B. Post de architekt is. Twee straten verder wordt op de hoek van *Fifth Avenue* in de *Queen Anne style* een reusachtig huis, dat 300,000 dollars kost, door den architekt Kentnel gebouwd voor den heer Ogden Goelet, terwijl dezelfde architekt iets verder voor den heer Robert Goelet een dergelijk huis voor denzelfden prijs bouwt.

Op den hoek van *Fifth Avenue* en *Thirty-fourth street* staat het wit marmeren gebouw, waar de weduwe woont van den heer A. T. Stewart, die als een arme iersche jongen in New-York landde, en met zijn winkel millioenen verdiende. Zijn marmeren paleis heeft twee millioen dollars gekost; voor enkele der korinthische marmeren pilaren van de vestibule werden 4000 dollars het stuk betaald. Het huis is niet bijzonder fraai, doch het had voor mij groote aantrekkingskracht door een spookachtige legende, welke het van nieuwheid glinsterende paleis iets geheimzinnigs geeft. Toen de heer Stewart het huis van de aannemers in ontvangst zou nemen had hij een twist met een der onderbazen, een ruwen kerel, die slecht ter naam stond. Deze man begon te razen en te schelden en vervloekte het huis, den duivel smeekende het te laten invallen zoodra Stewart er een voet inzette. En het duurde een paar jaar eer den heer Stewart te bewegen was zijn huis binnen te treden. Toen hij kort daarna overleed, werd zijn lijk gestolen uit het kerkhof van St. Marks, waar het begraven was totdat de kathedraal van *Garden City* gereed zou zijn. In den nacht van 6 November 1878 werd het ontvoerd, en ofschoon de weduwe 50.000 dollars aanbood, zoo het terug werd gebracht, opdat het in gewijde aarde zou rusten, hebben de misdadigers het lijk nooit terug gegeven. De heer Alexander Stewart, wiens wit marmeren paleis een zoo dramatische geschiedenis in de gedachten herroept, was een weldoener van duizenden.

De kathedraal waarin hij wenschte begraven te worden, werd met de geheele stad, in wier midden ze staat, door den heer Stewart gebouwd. Hij bouwde Garden City met het doel om fatsoenlijke burgers, die van een klein inkomen moeten leven, een aangenaam t'huis te bezorgen. Daarom kocht hij voor

450,000 dollars Hempstead vlakte, welke 10,000 acres groot is en op vier uur gaans van New-York ligt. Hij begon met boulevards aan te leggen, die 27 engelsche mijlen lang en 80 voet breed waren, en waarlangs hij 50,000 boomen plantte. Hierop ving hij met het bouwen der huizen aan, welke hij, met tuinen van voren, 75 voet van de straat af zette. Hij had het plan gevormd, op deze wijze langzamerhand 10,000 woningen voor kantoorbedienden en beambten op te richten. De huizen zouden het eigendom der stad zijn en blijven en de huushuur zou dus tevens als stedelijke belasting strekken en de scholen onderhouden. Langzamerhand zou de stad zeer rijk worden, en moest dan zooveel mogelijk de kunst bevorderen door musea en kunstscholen op te richten. De dood van den heer Stewart verhinderde dat dit plan geheel tot rijpheid kwam, doch het land en de begonnen huizen werden bij testament aan het doel dat hij beoogde, gewijd en de heer Hinsdale poogt zooveel mogelijk het oorspronkelijke plan te volgen. De paar duizend bunders, waarover de stad zich later kan uitbreiden, worden nu bebouwd, en brengen graan, haver en hooi op. De grootste boerderij, oost van de prairieën, kan uit New-York dus op een dagje heen en weer bezocht worden — men gaat er heen per Long Island railroad, — en men kan dan niet alleen de nieuwste werktuigen aan den arbeid zien voor bebouwing van land, maar ook voor onderhoud en bediening eener stad. In het gebouw waaruit de stad van drinkwater voorzien wordt, zijn ketels die stoom maken, welke, door pijpen naar de stad gezonden, tot verwarming der huizen dient. De kathedraal is op den toren na af en de geheele aarde is cijnsbaar gemaakt voor de marmeren pilaren welke haar tot sieraad strekken. De St. Paul Cathedral-school, welke daarnevens is opgericht, heeft plaats voor 300 kostleerlingen en 300 dagjongens. Voortreffelijk is het gebouw ingericht en onder anderen is voor de knapen een witmarmeren zwembad gebouwd, dat zeventig voet lang en dertig voet breed is.

Mevrouw Stewart geeft voortdurend nieuw kapitaal, om het plan van haar echtgenoot te voleinden en zij heeft verleden jaar o. a. nog land en geld gegeven voor twee kerkelijke scholen,

terwijl zij voornemens is om het katholieke seminarie van het diocees van Long Island te Garden City te bouwen, en het de noodige fondsen voor onderhoud te geven. De bisschop zal zich in de nieuwe stad vestigen.

Wij gelooven dat in beginsel besloten is, alle gezindten toe te laten, doch tot nu toe was er nog geen groote aanvraag om in de modelstad te worden opgenomen. Niet onwaarschijnlijk zal de heer Hinsdale er toe moeten overgaan om ook huizen te verkoopen en de reglementen en voorschriften iets minder strikt te maken, daar de vrijheidlievende Amerikanen niet te veel banden en beperkingen dulden willen.

Het plan van den heer Stewart was echter grootsch en zal in elk geval honderde burgers helpen in de worsteling van het bestaan.

Opmerkelijk is het welke voorliefde de Amerikanen hebben voor alles wat grootsch en breed opgezet is. Een plan als dat van den heer Stewart, om alleen een geheele stad te bouwen, is populair en echt amerikaansch. Horace Greeley van de *Tribune* volgde het voorbeeld en kocht in 1870 100,000 acres goed land in Colorado, waar hij de stad *Greeley* bouwde, die nu meer dan 2000 inwoners telt, en de stad welke de heer Pullman bij Chicago bouwt is nog veel grooter.

Men houdt van alles wat groot is en zoo wedijvert men op het oogenblik in New-York wie het hoogste huis zal bouwen. "Andere steden groeien enkel in lengte en breedte, maar New-York wordt ook dikker — juist als ik", zeide mij lachend een Amerikaan, die het beste bewijs leverde dat de typische lange, magere Yankee met een sik en holle kaken, al geen beter voorstelling geeft van de Amerikanen, dan de John Bull, dien de Franschen steeds afbeelden, dit van de Engelschen doet.

New-York groeit zeker in de dikte of hoogte; telkens worden nieuwe verdiepingen op de huizen geplaatst, en als dit zoo voortgaat zal men spoedig een New-York in de wolken hebben. Hiervoor zijn twee redenen. Er is in het centrale deel van New-York meer vraag naar kantoren en winkels dan er plaats beschikbaar is; en de *lift* of loodrechte spoorweg maakt

hooge verdiepingen, waar het luchtig en rustig is, en men een heerlijk uitzicht over zee of rivier geniet, aangenamer, frisscher en meer geld waard dan lage verdiepingen.

Een gebouw dat een goed denkbeeld kan geven van de soort van huizen, welke men in de *city* van New-York meer en meer gaat oprichten, is de winkel waarin de heer Stewart zijn groote fortuin verdiende. De voornaamste zijner winkels staat in *Broadway*, tusschen *Ninth* en *Tenth street* en wordt een "Dry Goods Store" genoemd, omdat droge goederen, als manufacturen, hoeden, handschoenen, laarzen, enz. enz. daar verkocht worden. De winkel is acht verdiepingen hoog en van buiten en van binnen geheel van ijzer gebouwd, dat, wit geschilderd als het is, in de zon schittert en blinkt als ware het van bajonetten of zwaarden gemaakt. Al de verdiepingen naast elkander zouden zes bunders beslaan. Onophoudelijk rijzen en dalen de *lifts*, die de koopers naar de verschillende departementen laten zweven.

Dit gebouw was een der eerste reuzen, doch het is slechts dwerg, vergeleken bij de pyramides welke tegenwoordig gebouwd worden. Huizen van honderd voet hoog zijn niet langer merkwaardig, en men gaat suikerpakhuizen en piano-fabrieken van acht en negen verdiepingen voorbij, die weer in het niet verzinken bij de graanpakhuizen van Vanderbilt in *Sixty-third street*, welke honderd vijftig voet hoog zijn. Ik ben overtuigd dat deze behoefte, om steeds hooger en hooger huizen te bouwen, een geheel nieuwen bouwstijl in het leven zal roepen. De wolken in strevende, kan men de aardsche voorbeelden niet langer volgen. De dagbladen geven in hun gebouwen het voorbeeld, en als men New-York uit zee nadert, dan ziet men reeds van verre de hooge gevels van de paleizen waar de redacteuren van *Tribune* en *Herald* werken. Het hooge rood van het gebouw van de *Tribune* trekt overal het oog; het huis is bovendien met een toren gekroond, zoo grotesk en eigenaardig als men slechts verlangen kan. De *Evening Post* heeft een gebouw van tien verdiepingen, doch dit telt in vergelijking bijna niet mede. Ieder jaar worden er in de benedenstad meer en meer huizen met twee of drie verdiepingen verhoogd, en

het zegt iets ten gunste van de grondslagen, dat men dit zoo algemeen durft te doen. Als een voorbeeld van den reusachtigen omvang der huizen kan ik twee kruidenierswinkels noemen. De eene, die van den heer Schepp, is tien verdiepingen hoog; de andere, welke voor de heeren Francis A. Leigett & Co. gebouwd wordt in Broadway, heeft negen verdiepingen, elk van 10,000 vierkante voet oppervlakte. De muren zijn drie voet dik in den kelder en ongeveer drie voet daarboven. De onderste verdieping wordt van graniet en de anderen van baksteen met granieten pilaren gebouwd.

Een van de eigenaardigheden van New-York zijn de stoepen der huizen, die oorspronkelijk door de Hollanders zijn ingevoerd. Men noemt ze dan ook "stoops", maar hun oorsprong is vergeten en Appleton's uitstekend boekje over New-York zegt: "the High stoop is peculiarly a New-York device — it is never seen abroad. Where the steps are broad we have a very charming and hospitable picture that is New-York in origin and so for distinctly american."

In dit geval heeft New-York Nieuw-Amsterdam verloochend.

Doch we zijn langzamerhand een weinig uit "de straat der paleizen" verdwaald naar die der winkels en moeten dus terug.

Fifth Avenue geeft haar naam aan een reusachtig logement; iets verder staat *Brunswick Hotel*, dat mij meer aantrok, en in welks fraai versierde benedenzalen men 's avonds de heeren en dames kan zien zitten, die na de voorstelling in den schouwburg daar gaan soupeeren. Nog vele andere hotels verheffen zich in de straat der paleizen, doch het schoonste en beste van allen is het *Windsor Hotel* bij *Fourty-ninth street*. Men kan zich de weelde, den goeden smaak en de volledigheid der comfortable inrichting moeielijk overdreven voorstellen. De heer Pullman, de groote millionair uit Chicago, van wien ik u later een en ander vertellen zal, verzekerde mij dat ik het mijzelf nooit vergeven zou, als ik bij mijn terugkomst in New-York daar mijn intrek niet nam. Zulk een voortreffelijk logement was er nergens, en ik ben het met hem eens geworden, toen ik zijn raad opvolgde en kennis maakte met dit prachtstuk uit het Westen, dat voor Oostersche beurzen echter bezwa-

ren heeft. Het is een grappig gevoel voor een Europeaan, die aan het woord Oosterling gaarne in verbeelding zekeren gloed van goud en juweelen geeft, om van iersche en duitsche emigranten, als van lieden uit het oosten te hooren spreken. De wind waait uit een anderen hoek tegenwoordig en Westersche rijkdommen hebben die van het Oosten overschaduwd.

Voor hen die hiervan de volle overtuiging willen krijgen is niets zoo leerzaam als een bezoek aan een der Clubs van New-York. In *Fifth Avenue* staat onder andere op den hoek van *Thirty-ninth street* de nieuwe *Union League club*, en die dit monumentale gebouw, waarvan de eene gevel *Renaissance* en de andere *Queen Anne* is, bezoekt, zal de handen ineenslaan over den rijkdom van dit paradijs der ongehuwde heeren, dat volgens de oorspronkelijke plannen van den Arabier Aladdin versierd is.

Schooner dan deze club voor keizers en koningen, is echter de prachtige wit marmeren kathedraal van St. Patrick, welke, door den architekt Renwick gebouwd, aan *Fifth Avenue* het schoonste sieraad en zekere wijding tevens schenkt.

Ik ben bijzonder getroffen geworden door mijn bezoek aan deze kerk, welke de Roomschen — voornamelijk gesteund door de giften der arme iersche immigranten — gebouwd hebben, en die, op de torens na, af is. De kerk werd begonnen in 1858 en voor den dienst geopend in 1879. De torens zullen 330 voet hoog zijn. De kathedraal is reeds versierd met veel zinnebeeldig beelhouwwerk, doch van de menigte standbeelden, voor welke de nissen gereed zijn, is er nog geen geplaatst. Die van de 12 apostelen zullen het eerst worden opgericht. Het altaar werd in Italië uit wit marmer gehouwen, terwijl de schoon gekleurde vensters uit Chartres in Frankrijk kwamen. Het is een bijzonder schoon en edel gebouw in de versierde gothiek der 13de eeuw, doch wat aan den indruk natuurlijk schaadt is het glinsterend nieuwe, het glad-volmaakte, het comfortable en warme. De geheele vloer der reusachtige kerk is met een tapijt belegd; de lucht is door stoompijpen verwarmd tot 60 graden, en het marmer flikkert u toe als glanzend zilver.

Men denkt onwillekeurig aan de kathedralen van Europa,

gewijd door de traditie, gerijpt in de zon van duizend jaren, de schakels die ons aan het geïdealiseerde verleden binden, de wondere tolken en getuigen van een machtige godsvrucht, van een geduldig werken en volharden om den Allerhoogste te eeren, door ten hemel strevende tempels.

De kathedralen waren "de boeken der495 middeneeuwen", gebouwen waaraan duizende historische en godsdienstige herinneringen verbonden zijn, waarvan elke steen en boog zijn legende heeft. Men ziet in gedachten de kleurige processies door de hooge grijze steenen lanen trekken en aanschouwt de kruisvaarders en bedevaartgangers, die, uit het Heilige land teruggekeerd, daar ootmoedig voor de altaren bogen.

Het witte marmer voert ons in verbeelding naar de kathedraal van Milaan; het is mij als zie ik opnieuw de marmeren vleugels, opgeheven handpalmen en zwijgende witte lippen van madonna's, engelen en heiligen; het Italië der middeleeuwen schijnt door de gloeiende, stralende boogvensters, door het teedere, schier heilige blauw en purper dier apostel-mantels en profetengewaden mij toe te spreken...... Ik kijk op en ben in Amerika, in een spiksplinter nieuwe kathedraal, die verrijst op grond, welke een jaar of wat geleden nog woest en ledig was. Doch juist door hieraan te denken schaamt men zich over de onrechtvaardigheid van elke vergelijking, en men brengt dan tevens hulde aan hen, die dit grootsche, edele bouwwerk in onzen tijd tot stand wisten te brengen. Dit marmer zal, gerijpt en gewijd door de eeuwen, later de poëtische kracht, de muzikale betoovering hebben, welke de kathedralen der middeleeuwen nu op ons uitoefenen.

Ik bezocht met een protestantschen vriend deze schoone kathedraal. Van zijn lippen hoorde ik een warme hulde aan al wat de roomsche geestelijkheid hier in New-York doet voor de evangelisatie en den physieken onderstand der behoeftige Katholieken. "Ze hebben hier hard werk," zeide hij, "doch de kerk van Rome beschikt over edele krachten. Van waar ze het geld krijgen is een wonder, want ze bouwen heerlijke kerken, maar geloof mij, ze verwaarloozen er de arme Ieren niet om."

Ik deel dit getuigenis te eerder mede, omdat hij, die het uitsprak, het niet van hooren zeggen, maar door ervaring weet. Hij zelf doet veel — zeer veel — voor de arme wijken. Hij is een man van groot fortuin, die een druk kantoor heeft, doch hij vindt, hij maakt zich tijd om als armenverzorger heldenwerk te doen, en hij deelde mij mede wat hij door eigen aanschouwing weet.

Van hem hoorde ik een opmerking, welke mij zeer trof. Een kennis van hem, die met ons de kathedraal bezocht, had op veroordeelende, schouderophalende wijze gesproken van de magere gothiek en had op oud-wereldsch-cynische wijze al het mogelijke gedaan om ons genoegen te bederven. "Hij is een knappe, geleerde man," zeide mijn vriend toen hij ons verlaten had, "maar hij is wrang en ontstemd doordien hij aan niets meer gelooft. Hij mist daardoor het recht om over gothische kunst te spreken. Iemand bij wien het godsdienstig instinkt verstompt is, die de behoefte aan aanbidding niet gevoelt, geen diepen eerbied en heilig ontzag gevoelt bij de woorden "God" en "Eeuwigheid", is volkomen onbevoegd over de naieve kunst der middeleeuwen, over kathedralen en oud-italiaansche meesters mede te spreken.

"Hij verloor het recht daartoe, al had hij in zes landen examen afgelegd als architekt en al kende hij alle boeken over aesthetica van buiten.

"Men kan iets dat schoon en grootsch en tot eere van God bedoeld is niet beoordeelen en waardeeren zonder ernstige sympathie, zonder den wensch te koesteren van te begrijpen en te bewonderen."

Ik geloof dat deze opmerking zeer waar is, want geleerdheid en wijsbegeerte brengen ons in de kunst slechts een klein eind weegs.

De wit marmeren St. Patrick's kathedraal staat in *Fifth Avenue*, niet ver van de groote joodsche synagoge Emanuel, welke natuurlijk ook geheel nieuw is, want deze geheele *Fifth Avenue* is met al haar paleizen en kerken nog slechts enkele jaren oud. De synagoge is een juweel van saraceensche bouworde. Ze doet denken aan Spanje, aan het Alhambra, aan de

wondere beschaving der Mooren van weleer; van binnen is ze een onbeschrijfelijk beeld van oostersche pracht en schitterende, maar niet bonte versiering en bouworde. Op haar volgt een geheele reeks kerken met sierlijke torens, die aan *Fifth Avenue* des zondags een karakter geven dat geheel eenig is.

Een Hollander die zondags vroeg te New-York was geland en, uit zijn hotel tredende, den 16 of 18 personen breeden stroom kerkgangers zag, die aan weerszijden der straat uit de kerken kwam, verklaarde dat dit schouwspel alleen de reis waard was, en ik kan mij zijn gevoelen best begrijpen. Het is treffend die duizenden en duizenden rijk gekleede, keurig uitgedoste heeren en dames en kinderen te ontmoeten, die uit de lange reeks kerken huiswaarts gaan, en niets geeft zoo krachtig den indruk dat men in een groote, rijke, beschaafde stad is als die zondagsbedevaart der groote wereld naar de kerken van *Fifth Avenue.*

EEN ZONDAG IN NEW-YORK.

In Noorwegen ziet men op de steile bergen hier en daar steenhoopen verrijzen. Elke bergbestijger werpt een steen op den hoop, welke hem toont waar hij — zoo hij de ervaring zijner voorgangers op prijs stelt — een poos zal gaan nederzitten om te rusten en adem te halen eer hij de moeilijke reis hervat.

We hebben zulke rustplaatsen noodig op onzen moeilijken tocht door het leven, en de eerste dag der week is een dier rustplaatsen, welke het meest wordt in eere gehouden waar men het hardst arbeidt en de steilste wegen beklimt.

In New-York, waar men van negen uur tot half zeven aanhoudend werkt, zou men bezwijken zonder dien rustdag, en behalve geestelijken, journalisten en spoorwegbeambten, rust de geheele wereld hier dan ook dien dag.

Ik heb zelden een zondag doorgebracht, zoo opwekkend en stichtelijk als de twee welke ik in New-York sleet. Er is hier een frischheid en oprechtheid in den eeredienst, in de poging die schier ieder aanwendt om een vorm te vinden waarin hij het heilige en ideale en onzienlijke kan eeren, welke bijzonder aantrekkelijk zijn.

Een veertig of vijftig kerken zijn hier in de laatste jaren gebouwd. Men tast en zoekt en streeft om een uiting te vinden voor die behoefte aan aanbidding, welke de mensch overal gevoelt; men wil een middel, een gelegenheid vinden om de

zedelijke natuur te versterken, om goede voornemens op te vatten. Men gaat eerlijk en oprecht te werk; groote geldelijke offers heeft men er voor over, om een kerk te stichten waar men van ganscher harte, zonder voorbehoud, mede kan doen aan den eeredienst, en dus verrijzen er telkens nieuwe sekten en nieuwe kerken, en het gevolg van dat moedige streven is, dat de kerken vol zijn niet alleen van vrouwen, maar ook van mannen.

Laat mij u als voorbeeld iets vertellen van den eeredienst in *the Church of the Messiah*, welken ik 's morgens bijwoonde. Ik trad een vriendelijk gebouw binnen, niet ongelijk aan de Nieuwe Walekerk te Amsterdam. Een donkerrood, dik tapijt bedekte den vloer. Bruin gepolijste eikenhouten banken met roode kussens belegd, boden een gemakkelijke zitplaats. De kerk was goed verwarmd en geventileerd. Het daglicht straalde door tal van gekleurde vensters, de zonnestralen vielen in de kerk door een met de tinten van de ondergaande zon vlammend rond venster boven het orgel. Voor het orgel zat het koor. Tegenover het orgel was een hooge diepe nis, aan het andere einde der kerk. Met groote letters stond op den Kruisboog: "Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in den mensch een welbehagen," en daar onder: "De Heilige Geest zal u onderwijzen!"

Deze laatste woorden straalden vlak boven een eikenhouten tribune, met een lessenaar in het midden, een paar eikenhouten armstoelen en vazen met natuurlijke bloemen rechts en links.

De wanden waren getint; de zoldering hoog en toeloopend; het geheel bijzonder stemmend en opwekkend.

Op elke plaats lag een predikatie van dr. Henry W. Bellows, in gekleurd omslag en keurig gedrukt, over "vaderlandsliefde en vroomheid". Men komt vroeg in de kerk om bijtijds plaats te krijgen, en men kan om den tijd te korten dan de opwekkende en verfrisschende woorden van een welsprekenden redenaar lezen, terwijl men bovendien de fraaie brochure vervolgens in den zak mag steken en medenemen.

Nadat we rondgekeken en die predikatie gelezen hadden, kwam een man met wit haar, in gewone zwarte kleeding en

met een zwarte das om binnen, en ging op de lage tribune zitten, terwijl het heerlijke orgel een verrukkelijk koor van mannenstemmen begeleidde.

De man die daar optrad, was de predikant van de kerk van den *Messiah*, de heer Robert Collyer. In Engeland geboren, ging hij als gewoon werkman naar Amerika. Hij arbeidde hier als smid en werktuigkundige, was lid van de Methodistenkerk, nam deel in die machtige beweging, doch kwam, na overal in de Unie gereisd en gewerkt te hebben, tot de overtuiging dat overal de mannen zich vervreemdden van de Kerk, omdat ze de helft niet geloofden van wat daar gepredikt werd. Hij zag waar de schoen wrong; hij begon zelf te prediken; veel werd hem duidelijker; hij onderwees zichzelf en stichtte ten laatste een *Unitarian-church*, een kerk, welker dogma bestaat in de twee verklaringen: "Ik geloof in God; ik hoop in het leven hiernamaals."

Zelden, wellicht nooit heb ik iemand hooren spreken als dezen man.

De smid uit Yorkshire, die te Ilkley aan het aambeeld stond, heeft onder de mijnwerkers van het Westen en de werklieden van Chicago een gave van natuurlijke welsprekendheid ontwikkeld, terwijl zijn geloof diep en innig genoeg is om hem zijn humor niet te doen verbannen als niet plechtig genoeg.

Toen het koor een heerlijke hymne gezongen had en een paar sopraanstemmen die besloten met een trillend: "Eere zij God in de hoogste hemelen," werden een paar psalmen gezamenlijk gelezen, bad de predikant en zong de geheele gemeente staande een gezang. "Opgewekt door de liefelijke, heerlijke muziek van Bach, op het diepstemmig orgel, moet een redenaar wel de harten en de verbeelding roeren", dacht ik, en ik had mij niet vergist.

De heer Collyer sprak in gespierd Engelsch, dat mij tegelijk aan Bunyan en aan Addison deed denken — over bidden en het antwoord dat men er op ontvangt.

Eens waren zijn gemeenteleden, toen hij in het Noorden van Massachusetts woonde, hem komen vragen of hij den volgenden zondag om regen wilde bidden, en hij had toen geant-

woord, naar den hemel kijkende: "ik wil het wel doen, maar ik waarschuw u, dat het tot niets dient, zoolang de wind niet verandert." En toen de regen een paar weken uitbleef, legde ik mijn hoorders uit, dat dergelijk bidden om plotselinge wijziging en verandering in de groote natuurwetten, verstandigen, nederigen menschen niet betaamt. Het verhooren van zulke gebeden zou noodlottig zijn voor den landbouwer, hem verhinderen de noodige zorg te wijden aan diep ploegen, aan het graven van slooten, aan het planten van boomen. Het bidden om verschoond te worden van den bliksem, als men nalaat een bliksemafleider te plaatsen op zijn huis, is even dwaas.

"De wijze, waarop men in Californië boomen velt en nu de prairieën ontgint en beploegt, heeft invloed op het weder van over twintig jaren en wekt den orkaan van over dertig jaren. Moeten gebeden terugwerkende kracht hebben? Wat zegt ge van den gouverneur van Missouri, die verleden jaar liet bidden of de zwermen sprinkhanen mochten afgewend worden van de grenzen van zijn staat, hetgeen niet anders ten gevolge kon hebben dan dat Nebraska en Kansas overstroomd zouden worden door die plaag? Vrome lieden in die staten protesteerden tegen dat gebed, doch de eenige verstandige en geloovige lieden waren de mannen van Colorado, die groote vuren aanlegden en chemische middelen zochten om het insect uit te roeien en tot mest te laten dienen. Geeft een vader wat aan zijn kinderen, zoodra ze er slechts om huilen en bidden? Zeker niet. Werken is bidden. Gebruik maken van al de vermogens en krachten, die God ons geeft, is bidden. Wij krijgen niets op aarde of in den hemel "*but at cost-prise.*" Europa werd door hongersnood bedreigd, en men bad om graan. Doch de ware bidders waren de werkers, die in manden aan touwen van 1400 voet nederhangende, gaten sloegen in steile rotswanden, en met heldenmoed tunnels maakten, waardoor de treinen thans den rijken oogst der graanvelden van het Westen naar de havens van Canada en de Staten brengen.

"Bidden is u te doordringen van de overtuiging, dat God enkel hen helpt, die zich zelf helpen; dat wij hier op aarde geplaatst zijn, om ons te ontwikkelen en te vormen door be-

zwaren en gevaren en verleidingen en zwakten te overwinnen, door de vermogens te gebruiken die God ons geeft. Doch we mogen dan ook geen dier vermogens onontgonnen en ongebruikt laten. We hebben behoefte aan aanbidding, aan vereering, en we moeten minstens evenveel moeite aanwenden om ons vermogen om te aanbidden te ontwikkelen, als ons vermogen om een andere taal te leeren gebruiken."

Dus sprak hij met vuur en overtuiging. Nu wekte hij een glimlach, dan gevoelde men die eigenaardige huivering van geestdrift, welke diepgevoelde, vurige woorden wekken. De kerk was vol mannen, die met de diepste aandacht luisterden. Menig oog was vochtig, niet doordien hij op het gevoel werkte, maar door die natuurlijke welsprekendheid van het hart waarmede hij, door verhalen uit het mijnwerkersleven, door eigen ervaringen mede te deelen, door gelijkenissen te gebruiken uit het dagelijksch leven van New-York, zijn woorden begrijpelijk maakte, en hun kleur en leven gaf.

Geen man of vrouw, ik durf er borg voor te staan, verliet de kerk dien morgen, zonder beter te zijn geworden, zonder nieuwe, kloeke voornemens te hebben opgevat.

De heer Collyer heeft in zijn leven zoovele blijken gegeven dat hij niet alleen in woorden maar ook in daden zijn godsdienst toont, dat hij daardoor harten weet te roeren, die voor enkele welsprekendheid doof zijn. Een werkman deelde mij mede hoe de Unity Church te Chicago, waarvan de heer Collyer predikant was, door den grooten brand vernield werd. Hij was dadelijk aan het werk gegaan om zijn gemeenteleden moed in te spreken, hen te helpen en een voorbeeld te geven. Op den gedenkwaardigen zondag welke op den brand volgde, had hij bij de nog rookende, smeulende puinhoopen van zijn geliefde kerk een toespraak gehouden naar de woorden van Jesaja: "Our holy and beautiful house is burned up with fire and all our pleasant things are laid waste."

Hij was later beroepen naar New-York, waar hij bij groot en klein weder denzelden invloed had gekregen.

Het leven alleen is de school van het leven. Niet in theologische boeken had deze leeraar de taal en de leer gevonden

die sticht en opbouwt, maar in eigen ervaring, in smart en beproeving, in twijfel en werk. Het was een bij uitnemendheid practisch geloof, dat hij predikte, doch dat als krijgsmuziek opwekte, de zenuwen staalde en het hoofd deed opheffen.

Toen ik de talrijke schaar van mannen en vrouwen van elken stand gezien had, die diep bewogen luisterde naar Collyer's woorden dacht ik: Er zijn meer zangerige Cremonaviolen in de wereld dan Joachims om ze te bespelen. Er zijn meer adspireerende, naar reinheid, godsvrucht en innig onzelfzuchtig geloof dorstende vrouwen en mannen, dan leeraren en predikers die de heilige, verheffende muziek uit hen weten te voorschijn te brengen, als een vreugde voor goden en menschen.

Ik dacht aan al die zwijgende violen, die de lange jaren door vruchteloos op een Joachim wachten, toen ik aan zekere onbeschrijfelijke stilte in de kerk bespeurde dat deze man, die een practischen, ondogmatischen godsdienst predikte, mannen van zaken, letterkundigen, werklieden en geleerden op hun knieën wist te dwingen.

Mijn gedachten vloden naar ons dierbaar Amsterdam, naar mijn vriend Hugenholtz, die met zijn Vrije Gemeente moedig en hoopvol een beweging is begonnen niet ongelijk aan die van Collyer en Bellew hier in New-York; en van de Nieuwe Wereld uit zond ik hem en Daniel de Lange, die de muziek aan dien nieuwen eeredienst geeft, in gedachten mijn groeten toe.

Er zijn meer Cremonaviolen dan Joachims. Maar heil daarom elken man, die muziek weet te lokken uit de zwijgende violen, die datgene weet te bespelen wat voor conventioneel, vanbuiten geleerd, niet volkomen oprecht spel doof en dood is.

's Middags ging ik een geheel andere godsdienstoefening bijwonen, waarbij stichting bijna uitsluitend aan muziek en koorgezang gevraagd werd.

Ik ging naar de Episcopaalsche kerk, waar er dienst was gelijk aan dien in de engelsche Episcopaalsche kathedralen, en waar ik een van die levenlooze, conventioneele, echt-engelsche predikatiën hoorde, waaraan alle oorspronkelijkheid, frischheid en bezieling ontbreken. Het onderscheid met de

predikatie van Collyer was ontzaglijk groot. Mannen als dr. Magee, de bisschop van Petersborough, als Dean Stanley, als Kingsley en Robertson zijn de heerlijke uitzonderingen in Engeland, doch van de meeste predikatiën, die men daar in de staatskerk hoort, kan men zeggen: ze zijn twintig minuten lang, maar hebben noch breedte, noch diepte. Een prediker moet het beste wat hij weet, begrijpt, gelooft, prediken. Doch hij wordt krachteloos in deze eeuw, zoodra hij niet alles zegt wat hij denkt en weet, of op den preekstoel op eene wijze spreekt, gelijk hij het niet wagen zou te doen op een diner met knappe, beschaafde oude academievrienden; wanneer hij meer aan een draaiorgelspeler doet denken, die met de oogen dicht er op los dreunt, dan aan een Joachim die eene levende viool doet trillen en zingen. Het trof mij, dat ik in New-York, in de Episcopale kerk, weder zulk een echt-engelsche conventioneele prediking moest hooren, die niet geleefd en gevoeld, maar enkel geschreven was.

Anders was weer wat ik 's avonds hoorde, want ik heb mijn zondagen van 's morgens vroeg af besteed om een begrip te krijgen van het geestelijk leven hier in deze wereldstad. Ik hoorde in een presbyteriaansche kerk van den geestelijke, wiens naam mij werd medegedeeld, doch door mij vergeten is, een practische, opwekkende preek over het heilige van het familie-leven, over eerbied voor de vrouw, voor de moeder. Dit trof ik, want ik geloof aan niets zoo innig als aan de noodzakelijkheid om ons familieleven rein, schoon, poëtisch en heilig te houden, om de vrouw te eeren en te heiligen. Wij moeten een maatschappij vormen, waarin de hartstochten in bedwang worden gehouden door plichtbesef, door gevoel van wat recht is. De heilige invloed van het ouderlijk huis moet worden gehandhaafd. De maatschappij behoort te blijven bestaan uit gezinnen, waaraan de zedigheid en fijne beschaving der vrouw poëzie schenkt, waar onschuldige liefde kan ontluiken, waar trouw en eerbaarheid iets meer dan woorden zijn.

"*Home! sweet home!*" moet het lied blijven, dat de harten roert, dat tranen brengt in het oog van hem, die ver van huis voor de zijnen werkt of aan zijn moeder denkt. De prediker

bracht hulde aan die heiligheid van het "tehuis" in Amerika, waar de glimlach der vrouw het huis verlicht, als de echtgenoot moede tehuis komt; waar de man koning en de vrouw koningin is, waar het geluid van zijn huissleutel in het slot van de voordeur het aanstormen van kleine voeten de trap af en den gang door ten gevolge heeft.

Wie Amerika machtig en groot wil maken, moet medewerken om het huwelijk geëerd en heilig te houden; moet vooral helpen om de wet op het huwelijk in de verschillende staten te verbeteren; om dien eerbied te handhaven voor de vrouw, welke een der treffendste en meest vereerende kenmerken is der amerikaansche beschaving!

"Weet ge wat we in dit Amerika, waar we voor de toekomst werken, noodig hebben? Dat we, gelijk onlangs een begaafd Engelschman (ik geloof Frederik Harrison) zeide, de levende kracht en adel en reinheid en meerderheid van het menschelijk karakter toonen in een gebrekkige, maar voor verbetering vatbare wereld. We moeten gedreven worden door den enthousiasten wil om wat slecht is te verbeteren, om de natuur dienstbaar te maken aan onze behoeften, met geduld in het heden en geloof in de toekomst, ten einde de wereld beter achter te laten dan we haar vonden. We hebben een basis voor onze daden, voor onze zedelijke natuur noodig. Er is geen luiheid zoo noodlottig als die van gevoel en verbeelding, we moeten liefhebben, eerbied koesteren, loyale, onzelfzuchtige devotie oefenen.

"Doch ons hart kan geen liefde koesteren voor protoplasme, en zoo we onze geestelijke natuur verloochenen, sluiten we buiten al wat het grootste en meest beteekenisvolle in de menschelijke natuur is. Wees daarom boven alles waar, stamel den geestelijke in de Episcopaalsche kerk niet na: "Christus daalde neder in de hel," indien ge het niet gelooft; maar zoek die kerk, die prediking, die geloofsbelijdenis, welke ge door ondervinding zult bespeuren dat u goede voornemens laat opvatten, u helpt te strijden tegen verleiding en al wat laag, onedel, zwak en onrein is. Poog dus u zelf te leeren eerbied te koesteren voor de bron van aller bestaan, wat niet maar zoo van zelf komt, doch moeite en werk kost, evenals alles wat den geest veredelt."

Dit was weder een practische, opwekkende rede, vol anecdoten en gelijkenissen uit het levende, dagelijksche leven En ik zeg het den onbekenden prediker na:

Handhaven wij het oud-engelsche ideaal van de vrouw, dat tevens het oud-hollandsche ideaal is, het schoone zedige ideaal dat we onzen zonen toewenschen. Zulke vrouw weigerde zacht maar beslist, toe te staan, dat in hare tegenwoordigheid onbehoorlijke, of zelfs twijfelachtige onderwerpen besproken of losse aardigheden verteld werden. Ze ging naar geen voorstellingen, welke, in andere tijden oorbaar nu een blos op het gelaat brengen. Ze hield gesprekken en dagelijkschen omgang op een hoog standpunt en ze won en behield den eerbied, de loyale, ridderlijke toewijding van den man, zoo van haar broeders als van haar zonen.

Helpt ons dat ideaal te handhaven, gij predikers van den dag, gij journalisten van Holland, die de aandacht weet te winnen van hen die geen kerk meer bezoeken. Doet hetzelfde wat de Veer doet in zijn blad: Helpt ons den goeden strijd te strijden voor reinheid, zedigheid en fiere vrouwelijke waardigheid. Host niet mede met dien kermisstoet van oneerbiedige wezens, die de vrouw verlagen willen; met die Farizeërs van het atheïsme, welke den God, die niet bestaat, danken omdat zij niet zoo zijn als die ellendelingen van geloovigen, en die door onreine uitvindingen en pedante opdelvingen uit het verleden de vrouw willen verlagen. Durft u verzetten tegen die ellendige beweging en werpt, evenals de oude Luther deed. den duivel uw inktkoker in het gelaat, opdat amerikaansche beschaving de onze niet overtreffe!

Er waren twee protestantsche predikanten die ik gaarne hooren wilde: Dr. Hall in zijn prachtige kerk in *Fifth Avenue* en Henry Ward Beecher, de bekende predikant die in Plymouth Church te Brooklyn duizende volgelingen heeft. Ik had geen tijd voor beiden en besloot dus per spoor en boot en tram naar Brooklyn over te steken, om den veelbesproken Beecher te zien en te hooren. De groote kerk was stampvol en ik was

in een gedrang van het begin tot het einde, hoewel ik een zitplaats was machtig geworden. De heer Beecher stond en zat beurtelings op een tribune, die in het groot geleek op die van Collyer. De groote, forsche, breedgeschouderde man, in een gewone jas, neergeslagen boorden en zwarte das gekleed, die binnenkwam, zijn hoed achter zich wierp en op de tribune op een stoel ging zitten, terwijl de gemeente zong, was Beecher. Hij las de namen voor van eenige personen die toegelaten wilden worden als leden van Plymouth Church; eerst werd er gebeden, toen gezongen en vervolgens begon de predikatie. De heer Beecher heeft een zeer eigenaardige wijze van spreken. Hij is ongetwijfeld welsprekend, doch hij is het bij buien en vlagen. Hij neemt telkens een langzaam, vervelend aanloopje, doordien hij van een papier hakkelend iets voorleest; dan zoekt hij een plaats in den bijbel; hierop leest hij een paar opmerkingen voor; doch intusschen geraakt hij op dreef, wanneer hij op oorspronkelijke, nu en dan ruwe, en soms schijnbaar oneerbiedige wijze, doch met veel zeggingskracht, overtuiging en geestdrift begint te spreken. Ik vind hem niet te vergelijken met Spurgeon in Engeland, die iets dichterlijks, kinderlijks en grootsch tevens heeft, dat Beecher geheel ontbreekt, doch men kan den amerikaanschen volksprediker toch niet hooren zonder zijn invloed te begrijpen.

Hij sprak dien zondag over de ware viering van den Sabbat, en gaf een dozijn harde waarheden te verduwen aan enkele van zijn rijke gemeenteleden. Als tekst koos hij Marcus II vers 27: "En Hij zeide tot hen: De Sabbat is gemaakt om den mensch, niet de menschen om den Sabbat." In de dagen van Christus heerschte een soort van bijgeloovige vereering van den Sabbat, welke door Hem bestreden werd, als elke andere letterknechterij en vormelijkheid die den mensch nutteloos boeide (*that cramped man*). Gods woord is van groote kracht, doch niet van grooter kracht dan de natuurlijke wet door Hem ingesteld. Toch gelooven enkelen dat "en de Heer zeide" meer kracht heeft dan wat in de menschelijke natuur door God zelf is ingeweven en er mede tot een is gemaakt. Gelooft ge, dat zoo God gezegd had: "de mensch zal niet on-

der water leven", deze woorden meer kracht zouden gegeven hebben aan het feit dat de mensch onder water niet leven kan? De ware zondagsviering wordt door de menschelijke natuur en behoeften ons aangeduid, daar verveling of marteling van ons zelven en anderen ons niet veredelt noch vrome gedachten wekt. De Sabbat staat tot den mensch eenigermate in dezelfde verhouding als zijn kleederen tot hem staan. Kleederen zijn gemaakt voor den mensch en de mensch niet voor de kleederen, al doet het geval zich soms voor — en nu keek de redenaar met een glimlach, niet om den mond maar in het oog, naar de banken waar eenige prachtig gekleede dames zaten — dat men bijna gedwongen zou worden tot een tegenovergestelde meening. (Gelach in meer dan een gedeelte der kerk.) De Sabbat is een dag der rust, wanneer men verademing en tijd tot overdenking kan vinden. Rijke, luie menschen, die te veel eten, slapen en rusten in de week, hebben zulk een rustdag niet noodig; ze maken daarom soms van den rustdag een dag van vasten en marteling, doch de meerderheid, die werkt en lijdt, heeft iets beters noodig. Luiheid is de oorzaak van drievierden der ongevoeligheid, hardheid en slechtheid in de wereld. De meerderheid bestaat uit lieden die hard werken en zwoegen; het is daarom een zegening van God aan de arme menschheid, dat één dag der week voor rust wordt afgezonderd. Ik kan u zeggen dat het voor duizenden in deze groote stad geen kleine zegening is, dat ze één dag der week tijd vinden om zich rein te wasschen, hun kleederen te schikken en het menschelijk lichaam — dien tempel Gods — in eere te houden. Een fabrikant zeide eens in een verslag aan de regeering, dat de werkman, die zijn best niet deed om zich des zondags zoo goed als hij kon te reinigen, en zoo netjes als hij kon te kleeden, geen man was dien hij vertrouwde. Zoo iemand heeft geen eerbied voor zich zelven. Doch de man en de vrouw, die den zondag aanvangen met zich zelven en de kinderen in feestgewaad te kleeden, vinden rust voor geest en verbeelding. Ik ken er die daarop aanmerking maken. Ik ken er die gaarne den werkers willen voorschrijven hoe ze hun zondag moeten vieren. Een man die den winter doorbrengt onder de hooge oranjeboomen

van het liefelijke Florida; die de warme zomermaanden slijt in Saratoga en de White Mountains, en slechts aan New-York gedurende de week of wat van het dans-seizoen de eer van zijn tegenwoordigheid schenkt, is over het algemeen zeer strikt, gestreng en dogmatisch over de wijze waarop andere menschen den zondag moeten slijten. Hij is er tegen dat men dien dag een brief schrijft, of eene wandeling of rijtoer maakt, of gezellig bijeenkomt... Ik zeg... laat zoo'n wetgever eens zaterdagsavonds aan de deur van de fabriek gaan staan, als de werkers naar huis gaan. Ik zal hem de lange rijen jonge meisjes wijzen, die zes dagen lang over haar eentonig werk gebogen zijn geweest. Ik zal hem meisjes, levenslustige, vroolijke kinderen, in den gelukkigsten leeftijd, toonen, die al de dagen van haar leven, de eene doos voor de andere na, met lucifers vullen, en die niets anders doen dan dit uitputtende werk, om zaterdags een paar dollars aan moeder te huis te brengen. Ik geloof dat zoo'n wetgeleerde dan beseffen zou, dat het arme kind behoefte heeft om iets anders te ruiken, iets anders aan te raken dan lucifers, en nog eens lucifers.

Heeft zoo'n kind niet noodig, dat andere vermogens en eigenschappen in het leven worden geroepen, gewekt worden, dan die om een doos met lucifers te vullen. Er zijn lieden voor wie het lezen van den Bijbel en het bidden, des zondags een gezegende afwisseling moet zijn. Maar er zijn anderen, voor wien een hartelijke lach nuttiger is dan bijbellezen en bidden. Het dierlijke moet overwonnen worden, hooger aandoeningen moeten gewekt; doch dit geschiedt niet bij allen op dezelfde wijze, want de rijke heer uit Florida, Saratoga en Fifth Avenue heeft het niet noodig, ten minste een dag der week recht overeind te kunnen loopen in plaats van gebogen te zitten. Hij kan misschien niet begrijpen, van wat de wandeling in het park, van wat het vroolijk samenzijn in 't thee-uurtje dat arme, jonge, menschelijke lastdier redden kan. De Sabbat van den een is die van den ander niet; de boeren op het veld hebben een geheel anderen noodig als de werkers in de volle stad. Dat ieder ten volle overtuigd zij, en dat ieder wete waardoor hij zich ontspannen, vermaakt, verbeterd voelt, waardoor hij nieuwe

hoop en kracht krijgt, en laat er dan juist zoovele Sabbath-vieringen zijn als er menschen in deze groote republiek leven."

Ik geef slechts een dorre schets van een levendige, zonnige redevoering die mij tot luisteren dwong; doch haar thans uit mijn notitieboekje copieerende, is het mij toch of ik den breedgeschouderden man met het forsche, kaalgeschoren gelaat en naar achteren gekamde haar, weer voor mij zie; ik hoor in gedachten weer dat eigenaardig geruisch en gemommel, dat steeds getuigt van de ademlooze aandacht, waarmede naar een man, die de heerlijke gave van het woord bezit, geluisterd wordt.

Ik kan niet meer van de new-yorksche godsdienst-viering vertellen, want ik moet met mijn lezer nog naar 't Noorden, Westen en Zuiden der Republiek, doch eer ik met dit onderwerp eindig, moet ik toch nog even de aandacht vestigen op andere uitingen van 's menschen behoefte aan aanbidding en vereering, welke men te New-York kan waarnemen.

De schoone roomsch-katholieke kathedraal beschreef ik reeds, doch bovendien zijn er nog 56 roomsche kerken in de groote stad, waaronder drie aan St. Joseph, een aan de Onbevlekte Ontvangenis en een aan Maria Magdalena gewijd werden, welke alle vijf duitsche zijn. Er is ook een poolsche kerk die naar St. Stanislaus heet.

De Israëlieten, wier prachtige synagoge Emanuel ik bezocht, zijn over de 90.000 in aantal in New-York en hebben, behalve 16 synagogen, nog 40 huizen voor godsdienstige bijeenkomst en 18 genootschappen van weldadigheid, waaronder hun weeshuis en vooral het Mount Sinai hospitaal uitmunten. Vier vijfden der Israëlieten behooren tot *the Reformed Jews*; slechts een klein deel handhaven den orthodoxen eeredienst.

De namen der synagogen zijn als volgt: Adareth El; Adath Israël; Ahavath Chesed; Beth-El; Beth Hamedrash; Beth Hamedrash Hagodol; Beth Hamedrash Second; Beth Israël Bikor cholem; Bnai Israël; Bnai Jeshurun; Bnai Sholom; Chebra Mikra Kodesh; Darech Amuno; Gates of Hope; Hand in

Hand; Holche Josher; Rodeph Scholem; Shaaer Hashamaim; Shaarai Berocho; Shaarai Rachmin; Shaarai Tephila; Shaarai Zedeck; Sheareth Israël, Sons of Israël; Temple Emanuel.

De negers leert men evenmin als de Ieren van de beste zijde kennen in de groote stad. Men krijgt geen goed denkbeeld van hen, zoo als ze in de zuidelijke staten zijn, wanneer men het amerikaansche Afrika bezoekt. "Afrika" noemt men een deel van Thompson-street, ten noorden van Canal-street, waar de neger-wijk is, en waar men verstandig doet nadat het duister wordt den voet niet te zetten. De negers die daar wonen zijn een ruw en gemeen volkje, en de mannen maken van het lievelingswapen der zwarten — het scheermes — een woest gebruik. Een Engelsch matroos, die honderde gevechten en standjes had bijgewoond en een haantje de voorste was, gelijk men slechts onder zeelieden aantreft, deelde mij in het hospitaal mede, waar hij gewond was binnengebracht, dat hij liever vocht tegen een Amerikaan met een revolver of bowie-mes gewapend, dan tegen een neger met een scheermes.

Een beteren indruk ontvangt men van de negers als men, des zondags of soms 's avonds in de week, een der *African methodist Episcopal churches* binnenloopt. Nog lang hoort men in gedachten hun innig gemoedelijk bidden, hun vreemde pathos, hun wilde uitroepen, hun mooie stemmen. Er zijn negen van die kerken in New-York: *African* 238 W. 50th. street; *Bethel* 214 Suderon street; *First African Union* 106 W. 30th. street; *Little Zion* 236 E. 117th. street; *St. Mark's* 65 W. 35th. street; *St. Paul's* 158th. street; *Union* 1610, 2d Avenue; *Union American* 161 W. 15th. street en *Zion* 351 Bleecker street.

In *Mott street* kan men een chineesch Joss-house zien, waar de vrome "geel-huiden", gelijk men de Chineezen soms noemt, in den eenen hoek bidden om vervolgens in den anderen hoek te gaan dobbelen. De meeste Chineezen zijn wasschers, bleekers en strijkers; er zijn zeker honderd van die chineesche waschhuizen. Des zondags houdt *John Chinaman* — men noemt hem altijd *John* of *Johnny* — ook rustdag even als zijn "Melican" (American) customer, en dan rookt hij zijn

opiumpijpje, terwijl hij in een eng, benauwd kamertje op zijn best gekleed nederzit.

Het gelukte mij niet het *Joss-house* binnen te komen, zoodat ik de chineesche eeredienst niet beschrijven kan, doch te oordeelen naar wat ik er van hoorde, is hij minder stichtelijk dan een kopje thee, volgens den heer Beecher, voor het arme lucifersmeisje des zondags is.

AMERIKA'S HELDENEEUW.

"Het sneeuwt heden aanhoudend, en daar alles hier op grooter schaal gaat dan elders, sneeuwt het in New-York in een uur ook meer dan bij ons in een week", schreef ik den 20sten December 1880. Den vorigen avond, toen het begon te sneeuwen, had juist een proefneming plaats met de electrische verlichting van Broadway, en het felle maanlicht der hooge electrische lampen deed de sneeuwvlokken fonkelen en lichten.

Toen ik in dat vreemde tooverlicht voortwandelde, trok op Union Square eensklaps een standbeeld mijn aandacht, dat ik nog niet had opgemerkt, doch dat mij nu trof gelijk nog nooit een standbeeld gedaan had.

Daar schuin tegenover het edele beeld te paard van Washington, verrees uit de schaduw een man van hooge gestalte, met opgeheven hoofd. Het electrisch licht straalde op het fiere gelaat. Hij doet een stap voorwaarts naar den grooten generaal; zijn linkerarm is naar hem uitgestrekt, als bood hij hem zijn ziel, zijn leven aan, en met de rechterhand houdt hij met een hartstochtelijk gebaar innig en krachtig zijn degen tegen het hart, als zwoer hij den eed van loyale trouw aan den nobelsten held waarop een volk fier is, aan George Washington.

Hij staat op den voorsteven van een schip,. terwijl hij dus zijn generaal te gemoet snelt: het costuum behoef ik niet te raadplegen; ik zoek niet naar de leliën van Frankrijk, want dat gelaat, die houding, dat gebaar hebben hem doen kennen;

de fiere, jonge enthousiaste ridder, die daar in den winternacht plotseling in een aureool van licht voor mij schijnt op te rijzen uit het duister, is La Fayette.

Aan Auguste Bartholdi, den Elzasser, is dit schoone beeld te danken, en wellicht kon dan ook enkel een Franschman naar den eisch hulde brengen aan dien tweeden Bayard, die juist een eeuw geleden blaakte van edelmoedige geestdrift voor hooge beginselen, voor de vrijheid van een volk.

De Amerikanen zeggen telkens dat ze zoo jong zijn, dat ze nog bijna geen geschiedenis hebben, maar ze vergeten dat de jaren voorbijsnellen en dat ze langzamerhand een heldeneeuw zijn rijk geworden. Die gedachte viel mij in, toen ik La Fayette aan Washington zijn hart en degen zag aanbieden, en ik mij herinnerde dat juist een eeuw geleden de bloem van Frankrijk's jonge edelen vol bezieling, hoop en moed Amerika kwam helpen in den tijd van zijn nood. Ik denk met bewondering aan de heldenschaar, die den Atlantischen oceaan overstak in tijden toen de reis lang en gevaarlijk was, en schrikwekkend vooral voor de hovelingen van het schitterend fransche hof. Maar ze waren dan ook opgewekt tot dien riddertocht door het woord van hun koningin, door Marie Antoinette, die de amerikaansche koloniën wilde helpen en steunen. Het is juist honderd jaren geleden dat La Fayette, die paladijn der 18de eeuw, naar Newport ging om een aanval op New-York te beramen.

Is er wel iets zoo tragisch als het levenseinde van de meesten dier jonge fransche ridders, die slachtoffers werden van de beweging, welke ze zelf ondersteunden, en die in Frankrijk het schavot beklommen na voor de vrijheid in Amerika te hebben gestreden?

Doch de gedachte aan La Fayette en al de enthousiaste fransche ridders, die de kleuren van Marie Antoinette in de nieuwe wereld omhoog beurden, geeft thans een eigenaardige bekoorlijkheid aan de geschiedenis van die dagen. Men ziet hen in verbeelding in het fransche hofcostuum, met gepoederd haar en den dunnen degen in handen, voor de vrijheid strijden van den breedgeschouderden, forschen amerikaanschen reus, die

zich zijn kracht nog niet bewust was; men ziet hen voorwaarts springen om Washington te volgen... Weest gegroet, jonge helden! Amerika zal u zeker nooit vergeten, gij fiere, vroolijke, enthousiaste *mousquetaires de la liberté.*

Ja, Amerika heeft een heldeneeuw, een bewonderingswaardige, dichterlijke, heerlijke heldeneeuw. Amerika is jong, maar toch is het reeds drie eeuwen geleden dat de kloeke zeelieden van den grooten Raleigh de leeuwenvlag van de Tudors voor het eerst op dat ongerepte vasteland der nieuwe wereld plantten, dat Elisabeth van Engeland het nieuw ontdekte land *Virginia* noemde, naar haar, de maagdelijke koningin.

We denken aan het verleden, en ziet, welke bonte stoet van avonturiers, van edelen, van soldaten, zeelieden en priesters rijst daar op voor de verbeelding. Daar wappert de spaansche vlag in Peru en in den Archipel; ik zie den oranjewimpel en de driekleur van Holland wuiven in Brazilië en Nieuw-Amsterdam; ik hoor het geruisch van de breede wateren van de Mississippi en zie hoe vrome Jezuïeten het eerst de geheimen ontdekten van den stroom, die lang slechts bekend was als "de verborgen rivier". Het was pater Marquette, van de orde der Franciskanen, een edele zendeling, door wien het kruis van Christus in de amerikaansche wildernis werd geplant, die het grootste deel van den "vader der wateren" in een kano afzakte, waarvoor hij maanden noodig had. Het wapen van Frankrijk werd tegen een rots gehecht, en Louisiana — naar Lodewijk XIV dus genoemd — werd in bezit genomen.

Pater Marquette, die als een heilige der Indianen vereerd werd, behoort te huis onder de helden. Zijne woorden, toen hij de reis aanvaardde, zijn de woorden van een kruisridder: "Ik ga nieuwe volken zoeken naar den kant van de zee van het Zuiden, om hen bekend te maken met onzen grooten God, en de machtige rivier op te zoeken, ten einde een weg te openen voor zoovele onzer paters, die sinds zoolang op dit geluk wachten!"

Dit zijn schoone woorden, door een schoone daad gevolgd.

En als men aan dien heldeneeuw denkt, dan getuigt het hart van ons Protestanten voor de pelgrimsvaders, die op de *May-*

flower, midden in den barren winter te Plymouth-rock landden, en met verheven moed en standvastigheid op de kale granietrotsen Nieuw-Engeland stichtten, den bijstand en de hulp ontvangende van de Hollanders in Nieuw-Amsterdam, die ze voor hun hulp met bazuingeschal dankten.

De heldeneeuw van Amerika!... maar wat hebben we daarvoor terug te gaan naar het verre, verre verleden? Herhaaldelijk werden mij in New-York winkeliers en kooplieden gewezen, die in den ontzettenden oorlog tegen de slavenhouders medestreden: deze man met één arm, in den kruidenierswinkel; gindsche klerk met het houten been, die voor u naar Holland seint, ze hebben als vrijwilliger voor het vaderland gestreden, in den gruwelijksten oorlog welke misschien ooit gestreden is. Hoort naar de verhalen die ze u vertellen uit dien tijd! Ik heb er gehoord, welke mij diep aandeden. Die helden en redders gingen terug in het dagelijksche, burgerlijke leven; ze zijn eenvoudige, nuttige burgers gebleven, die voor Garfield gestemd hebben; geen militarisme werd hier ingevoerd, maar de nationale schuld werd betaald en het land ontgonnen. Een volk, dat zulke zonen telt, is een groot, machtig en edel volk; ik eer van ganscher harte die ex-vrijwilligers van den reuzenstrijd; ze behooren tot de heldeneeuw van Amerika, en La Fayette, Washington en pater Marquette, zoowel als Pieter Stuyvesant van Nieuw-Amsterdam en Raleigh van Virginia, zouden hen als evenknieën begroeten en hun de accolade geven!

BINNENSHUIS.

"Wel zult ge 't zien, als gij dat oord bereikt hebt,
Hoe zich de zin vergist door verren afstand,
En daarom, zet u zelf een weinig aan."

Deze regels van Dante schoten mij te binnen, toen ik van een langen tocht door New-York, waar ik vele bezoeken had afgelegd, teruggekeerd, mij rekenschap gaf hoe geheel verschillend deze stad was van wat ik mij had voorgesteld; hoeveel beschaafder, beminnelijker, ja artistieker de Amerikanen zijn dan ik gedacht had.

"En daarom, zet u zelf een weinig aan!" dacht ik, want er is ontzaglijk veel te leeren en op te merken in deze enkele weken. Gelukkig dat men hier zooveel kan doen.

We hebben thans de zoogenaamde donkere dagen vóór kerstmis, doch twintig minuten over zevenen schijnt de zon vroolijk in mijn kamer; verfrischt staat men op en draait even de kraan om van de stoompijpen aan het kleine koperen orgel dat in een hoek der kamer staat; binnen vijf minuten is de kamer heerlijk warm, ofschoon het daar buiten tien graden vriest. Dan draait men de kraan om voor zijn bad — in dit *Brunswick Hotel* heeft elke kamer een eigen bad en verdere gemakken — wanneer in twee minuten de kuip vol gespoten is met warm, lauw of koud water. Sinds kwart vóór achten ben ik dan ook reeds aan het schrijven.

In elke kamer zijn hier een tiental koperen pijpen van een

drie voet lang (gelijk aan een miniatuur kerkorgel), door welke de stoom schiet wanneer men wil. De huizen, hotels, kerken, spoorwagens, enz. enz. worden dus verwarmd, en dat over het algemeen te veel. Het is hier overal 72 à 75 graden Fahrenheit in de huizen. Door slechts bij uitzondering den gezelligen vlammenden haard te hebben, mist men echter veel, en een huismoeder beklaagde zich bij mij over één gevolg van het groote gemak om overal de kamers met stoom te verwarmen, waaraan ik nooit gedacht zou hebben. "Mijn jongens vinden, als ze te huis komen, altijd hun kamer warm, ze nemen hun kennissen daar mede en brengen ze nooit binnen, gelijk mijn broeders plachten te doen; ik zie mijn kinderen weinig en leer hun vrienden niet kennen, wat mij zeer leed doet."

Dit moet echter niet doen denken dat er geen hartelijk, ouderwetsch familieleven hier is. Integendeel! ik heb reeds meer dan één gelukkig, liefhebbend gezin gezien, en van de wijze, waarop broeders elkander tot vriend zijn, elkander het geheele leven door helpen, vernam ik tal van voorbeelden. Van de groote teederheid der ouders voor de kinderen kon ieder zich overtuigen die om zich heen ziende de uitdrukking van gezichten, de onderlinge verhouding tusschen ouders en kinderen opmerkt. Ik vernam van een amerikaanschen vriend die veel uit dineeren gaat, daar hij ongehuwd is, waardoor hij in vele gezinnen komt, dat volgens zijne ervaring de ouders zich zelfs te veel voor de kinderen opofferen. "Een van de gevaren van den middelbaren leeftijd voor gehuwde lieden hier is," zeide hij, "dat juist op het oogenblik als de man breede inzichten gekregen heeft door ervaring en studie, als zijn macht over zich zelf het grootst is, als hij zijn humeur in bedwang heeft leeren krijgen en het radicale, positieve en rauwe van de jeugd vervangen heeft door rijpere inzichten, hij zich zelf gaat wegcijferen of ten minste niet al zijn beste kracht aanwendt. Dit doet hij ter wille van de aanstaande mannen en vrouwen, die hij in zijn gezin groot brengt. Hij denkt er alleen aan geld voor hen te verdienen, in plaats van aan den staat een deel van zijn kracht te wijden; hij staakt zijne ontwikkeling en geeft niet het beste werk dat hij vermag, enkel omdat hij

voor zijn kinderen nacht en dag wil arbeiden. Men overdrijft dit bij ons, zoodat het openbare leven, kunst en wetenschap er door schade lijden. Het is niet alleen geldzucht, geloof mij, maar vooral te angstvallige zorg voor hun kinderen, die hen drijft." Dit is iets geheel anders dan wij ons wel eens voorstellen van de Amerikanen, en juist daarom deel ik het mede.

Er zijn hier vele mooie kinderen. Voor iemand, die gaarne zijn wijsheid zoekt in de zachte donkere diepten van kinderoogen, is hier veel te leeren. Soms wordt men zeker verrast door het vroegrijpe, het onverwacht, bijna schrikwekkend scherpzinnige en slimme van enkele opmerkingen en vragen, doch evenals er veel menschelijke natuur in elken mensch is, zoo is er ook veel kinderlijke natuur in elk kind, en behalve dat ze levendiger, vlugger, sneller, gejaagder spreken en zich bewegen dan hollandsche kinderen over het algemeen doen, bestaat er toch groote gelijkenis tusschen hun aanvalligheid en frischheid in alle oorden der wereld.

Gisteren had ik na den eten een gesprek met een vader van vele zonen. De jongens gingen op ongedwongene, eenigszins ongegeneerde wijze met hem om. Ze waren niet brutaal, volstrekt niet; maar jongens van 12 tot 14 jaar behandelden hun vader als waren ze academie-vrienden die met hem gestudeerd hadden. De vader was wellicht een weinig beleefder jegens de jongens, dan zij jegens hem, "doch dat komt van mijn meerdere beschaving en ervaring," zeide hij lachend. Wat ik opmerkte was niet onaangenaam, het was slechts ongewoon. "Wij gelooven hier," zeide hij, "dat men kinderen veel eerbied moet toonen, hen meer als gelijken dan als minderen moet behandelen. Ik ben voor de emancipatie van kinderen, voor een minimum van tucht en een maximum van onderlinge samenwerking. Ik ben voor het coöperatieve systeem van ouders en kinderen en raadpleeg mijn jongens over hun opvoeding, onderwijs, enz. Ik heb nog nooit iemand uit Europa gesproken, of hij klaagde over zijn opleiding. Overgroote gestrengheid heeft hem zenuwachtig en angstig gemaakt, of weekelijke toegeeflijkheid, die een kind niet de natuurlijke gevolgen van zijn daden liet ondervinden, heeft hem bedorven. Zoo hij te veel aan zich zelf

en aan eigen initiatief werd overgelaten, heeft hij nooit discipline geleerd en hij springt van den hak op den tak. Zoo hij daarentegen te streng is gehouden en te veel gesnoeid en gedwongen is, dan werd zijn verbeelding opgeofferd. Indien zijn ouders een beroep voor hem kiezen, is zijn neiging niet genoeg geraadpleegd, en als hem de keuze werd overgelaten, werd op hem een verantwoordelijkheid geladen, waarvoor hij niet geschikt was gemaakt door een mannelijk stelsel van opvoeding en onderwijs.

"Ik poog die klachten te voorkomen door mijn jongens niet kunstmatig te straffen, maar hen zooveel mogelijk de natuurlijke gevolgen te doen ondervinden van hun eigen misgrepen. Ik voed hen op als vrije burgers van een republiek, die vroeg moeten leeren oordeelen en snel een beslissing moeten kunnen nemen."

Het gesprek werd algemeen en nam een andere wending, doch ik deel deze onafgewerkte schets van een gesprek mede, om een denkbeeld te geven van de inzichten over opvoeding, van een knap man van zaken, die innig aan zijn kinderen gehecht is. Ik generaliseer niet en zeg niet: dus denken *de* Amerikanen, maar ik zeg: dus sprak één Amerikaan.

Worden de kinderen gedeeltelijk geëmancipeerd, zoo kan ik daarentegen met groote blijdschap zeggen, dat ik van vrouwen-emancipatie, in den hinderlijken zin, nog niets bespeurd heb.

Ik ben werkelijk verwonderd over het aantal zeer schoone, bevallige, elegante vrouwen, dat men hier ziet. Geen *parisienne* kan zich smaakvoller, artistieker kleeden, en Beecher had nog zoo'n ongelijk niet, toen hij in zijn preek te kennen gaf, dat volgens zijn meening "clothes were made for men, but women were made for clothes", want ze zijn gekleed alsof ze in haar japonnen gegroeid zijn. Het onderscheid met Londen is belachelijk groot in dit opzicht. De vrouwen zien er zoo wakker, zoo levendig, vroolijk en opgewekt uit! Levenslust straalt haar uit de oogen, die belangstellend, *vragend* en opmerkend schijnen. Ik weet het niet juist te omschrijven, maar ze hebben iets, dat aan arenden, valken en ongetemde snelvliegende vogels doet denken. Niet dat haar gelaat op een vogelkop gelijkt! — er kijken madonnakopjes uit de donkerrood of donker

purperen fluweelen hoedjes — maar er is iets zoo fiers, ongedwongens en ontzagwekkends en toch vrij's in haar bewegingen en uitdrukking. Ze houden er veel van zich keurig te toiletteeren en komen er voor uit, dat ze het een plicht van de vrouw rekenen om er zoo lief en aantrekkelijk mogelijk uit te zien, en daarom verklaarde een harer mij lachend, dat ze elkander zelden of nooit ijdel of coquet noemen. "In den goeden zin zijn we het allen!"

Bravo! dat doet der Nieuwe Wereld eer aan! Laat dit tot voorbeeld strekken in Holland. Laat vrouwen elkander toch niet te spoedig ijdel en coquet noemen. Een vrouw, die niet een weinig behaagziek is, is zoo erg onvrouwelijk. Dat geven van namen is een slechte gewoonte. Men noemt een man pedant of verwaand, een vrouw coquet of een nest, eer hij of zij weet wat zij gedaan of gezegd hebben. Deze manier van personen een étiquet om den hals te hangen, als een drankjesfleschje, gelijkt op niets zoo zeer als op de eigenaardige wijze, waarop de communisten door de officieren van Mac-Mahon behandeld werden. Een korte roffel op de trom, geen onderzoek — en de pedante, de ijdeltuit, de coquette wordt tegen den muur geplaatst en gefusilleerd met een naam even scherp als een puntkogel.

Aan de vrouwen-emancipatie, in den goeden zin, heeft men hier echter veel aandacht geschonken. Men acht het hier minder een quaestie van wat *mogelijk* is, dan wat *geschikt* is voor de vrouw. Hiermede ben ik het eens. Zelfs nadat vrouwen getoond hebben, dat ze even goed op rondrennende paarden kunnen staan als mannen, en eveneens, zonder een al te benauwd gezicht te zetten, door een hoepel kunnen springen, vind ik deze bezigheid nog steeds even barbaarsch, onvrouwelijk en letterlijk afzichtelijk.

Daarentegen is menige vrouw bijzonder goed geschikt om als dokter op te treden. Er zijn trouwens — met eerbied gezegd — onder de geneesheeren altijd zulk een groot aantal bejaarde dames geweest, die beter voor baker dan voor dokter geschikt waren, dat het optreden van jonge dames als dokter een frissche afwisseling geeft. Ze voldoen hier dan ook bijzonder goed, naar ik hoor.

OP DE EFFECTENBEURS.

"Ik geloof stellig in de toekomst van het electrisch licht, niet alleen voor straatverlichting, maar ook als plaatsvervanger van gaspitten, olielampen en stoom!"

Het was op een heerendiner bij Delmonico, dat ik dus mijne meening uitsprak, en ik had nog nauwelijks uitgesproken, of ik werd "in de maling genomen", als gerechte straf voor de pedanterie waarmede ik kort te voren "ja!" geantwoord had, toen een jonge bankier mij lachend had gevraagd of ik Engelsch verstond.

"I am afraid you are a curbstone-broker ballooning electric stock," zeide de een.

"He is long in stocks in shares of the Edison lightcompany, and bulling the market expecting a boom!" zeide een tweede met een ernstig gelaat.

"Well, this is nice work for a respectable foreigner to milk the street and to take a flyer in fancy stocks!" riep een derde mij toe, de handen van ontzetting ineen slaande, en als ware dit nog niet genoeg, nam N°. 1 mij in bescherming door te verklaren: "No, he is a lamb and afraid of kite-flying."

Ik erkende mij overwonnen, trok mijn woorden in en verzekerde, dat ik dit Engelsch niet verstond en vroeg: "Wat is dat voor een dieventaal of *argot*, dat ge spreekt?"

"Een weinig meer eerbied, mijnheer, voor ons Wal street-Engelsch; dit is de taal die wij op de effectenbeurs bezigen."

Men gaf mij hierop de vertaling der gebezigde uitdrukkingen, die ik als curiositeit mededeel.

a curbstone broker... Iemand die geen lid der effectenbeurs is, en voornamelijk na beurstijd zaken doet op straat, staande op het voetpad van Wall-street.

ballooning a stock. Door opgeblazen advertentiën, fraaie verhalen, bedriegelijken koop en verkoop een fonds boven zijn waarde opdrijven.

long in stocks, is een handelaar die veel van een fonds heeft liggen, een groote rijzing verwachtende.

to bull the market. Operaties doen om een rijzing te veroorzaken.

a boom. Een snelle rijzing, die slechts het begin schijnt van een nog williger stemming.

milking the street. De handelwijze van een consortium of een groot bankiershuis, hetwelk eenig fonds zoo geheel in handen heeft, dat het naar willekeur daling of rijzing kan veroorzaken door los te laten of te knijpen, waardoor het groote publiek, dat niet in het geheim is, "gemolken" wordt.

a flyer. Een speculatie in eenig fonds of artikel waarin men gewoonlijk niet handelt.

fancystocks. Speculatie-fondsen in tegenoverstelling van fondsen voor vaste belegging.

a lamb. Een "groen", een "leek", die zonder kennis van zaken eens speculeert.

kite-flying. Meer te wagen dan men verantwoorden kan, door deel te nemen aan roekelooze ondernemingen.

Er zijn een menigte dergelijke uitdrukkingen, welke men kennen moet, zoo men een gesprek van amerikaansche bankiers en makelaars in effecten volgen wil, doch het aangehaalde is voldoende om er een denkbeeld van te geven.

De handelaars in geld en effecten komen dagelijks bijeen in de groote wit marmeren beurs, welke zich tusschen Broadstreet en Wall-street uitstrekt en bestaat uit een reusachtige hooge zaal met een gaanderij aan het eene einde. De leden der effectenbeurs vergaderen beneden, de beurs begint om tien uur 's morgens en wordt om drie uur gesloten, terwijl aan de leden

strikt verboden is in of bij de beurs, behalve gedurende deze uren, zaken te doen in effecten.

Er zijn 1100 leden der effectenbeurs; elk hunner heeft zijn plaats, zijn *seat*, en zulk een plaats kan met vergunning van de commissie van toezicht verkocht worden. Op het oogenblik is zulk een *seat* *f* 45,000 à *f* 50,000 waard, ofschoon verleden jaar een enkele *f* 60,000 opbracht. De candidaat heeft de vragen te beantwoorden, hem door de commissie gedaan omtrent zijn verleden; aan hen die vroeger zaken met hem gedaan hebben, wordt getuigenis omtrent hem gevraagd, en als hij toegelaten wordt betaalt hij *f* 2500 in het beursfonds.

Wanneer een lid der effectenbeurs sterft, wordt zijn plaats verkocht door de commissie, en na aftrek van al wat hij op de beurs mocht schuldig zijn, wordt het geld overhandigd aan zijn erfgenamen. Bovendien bestaat er een verzekeringsfonds, waaruit zonder eenigen aftrek voor schulden, welke ook, *f* 25,000 aan zijne erfgenamen wordt gegeven.

Het fonds, waaruit dit betaald wordt, heet het "*Gratuity Fund*", en elk lid der effectenbeurs betaalt bij zulk een sterfgeval *f* 25 in het fonds. Zoo meer dan dertig leden in een jaar sterven, wordt de *f* 25,000 uit het kapitaal van het fonds betaald.

Wanneer een der leden bankroet slaat of zijn betalingen staakt, wordt hij geschorst als lid van de beurs, waar hij eerst terug kan keeren na met zijn crediteuren te hebben afgerekend. Wanneer hij binnen zeker tijdsverloop nalaat dit te doen, wordt zijn plaats ten voordeele zijner schuldeischers verkocht.

Het gaat op de effectenbeurs in New-York zeer onstuimig toe, en het dringen, gillen en schreeuwen in den amsterdamschen effectenhoek is in vergelijking kalm en bedaard; doch in dagen van spanning gelijkt de *Stock Exchange* in Wall street, volgens deskundigen, meer op een krankzinnigengesticht, dan op iets anders. Naar men mij mededeelde, wordt vrij gestrenge tucht geoefend op de new-yorksche beurs en soms wordt een lid door de commissie beboet, ja van zijn lidmaatschap ontzet, wanneer hij zich schuldig gemaakt heeft aan "*washing*". *Washing* heet op de amsterdamsche beurs *alleichem*, gelijk men den valschen koers noemt, welke gemaakt

wordt door het sluiten van een fictieven koop. Zulk een onderhandsche afspraak tusschen twee leden die den koers willen drukken of opdrijven, mag geen grond zijn voor *bona fide* zaken en ik heb hooren beweren dat de commissie van toezicht dit *wasschen* werkelijk grootendeels belet, doch de Amerikaan die mij dit mededeelde is mij bekend en door mij gewaardeerd als een echte optimist.

Deze commissie (*the governing committee* genoemd) bestaat uit veertig leden, een president en penningmeester. Zij beslecht de geschillen en twisten en beslist welke fondsen officieel zullen verhandeld worden.

Dagelijks houdt een sub-commissie van toezicht en arbitrage zitting in het beursgebouw; zij verklaart welke aandeelen en obligatiën *a good delivery* zijn en zij beslist onmiddellijk elke oneenigheid. Zoo met die beslissing geen genoegen wordt genomen, kan men in hooger beroep komen bij het geheele *governing committee*, wier uitspraak finaal is. Een lid der effectenbeurs mag een zaak, welke hij voor de commissie gebracht heeft, niet aan de beslissing van een gerechtshof onderwerpen, zoodat een proces tusschen leden der beurs zeer zeldzaam is.

Dit is gelukkig voor de rechters, want zaken worden op de minst vormelijke wijze gesloten. Eene noteering met potlood in een zakboekje en een mondelinge vergelijking van cijfers naderhand, is het eenige contract dat wordt aangegaan. Ik weet niet hoevele mannen van zaken mijn aandacht hebben gevestigd op deze wijze van zaken doen, die volgens hen alleen mogelijk is zoo er eene groote mate van eerlijkheid en loyauteit onder de handelaars heerscht.

Wanneer men eens hartelijk lachen wil, moet men pogen den 15den September te worden toegelaten op de gaanderij der beurs, wat tegenwoordig niet zoo gemakkelijk meer gaat als vroeger. Het is dan "witte hoeden dag". Des zomers als het bijzonder heet is in New-York, dragen vele mannen van zaken witte hoeden. Wanneer het najaar in het land komt en de bosschen zich in scharlaken en goud kleeden, acht men het voor een eerbaar makelaar in effecten tijd om weer deftig een zwarten hoed op te zetten, en op plechtige, vroolijke of ruwe

wijze slaat men daarom den 15den September op de effectenbeurs elkanders witte hoeden in.

Gelijk men weet is *my duck!* in het Engelsch een liefkozende uitdrukking, het is een *term of endearment.* Zoo een hollandsch meisje zich engageert met een effectenmakelaar uit New-York, zal zij echter verstandig doen hem niet *my duck* te noemen, want dit is op de beurs een scheldnaam. Een makelaar, dien men *duck* noemt, is niet veel bijzonders; *a lame duck* is een lid der beurs, die zijn betalingen heeft gestaakt, en *a dead duck*, een die bankroet geslagen heeft en onherstelbaar gevallen is.

Wanneer eens makelaars krediet niet hoog staat aangeschreven en men bevreesd is dat hij niet bij machte zal zijn te betalen wat hij koopt, wordt geroepen: *ten up.* Dit beteekent, dat 10 pCt. van de waarde der gekochte fondsen moet gedeponeerd worden eer de koop geldig zal worden beschouwd.

Soms wordt een makelaar ten gevolge van dit roepen van *ten up* "een lamme eend" en staakt hij zijn betalingen. Wanneer het eene of andere consortium een handelaar zoo in de zaken verwikkelt, dat hij ten laatste het hoofd er bij neer legt en zijn betalingen staakt, dan noemt men deze wreede strafoefening *wiping out an operator*, en dit doet men soms door groote hoeveelheden obligaties van eenig fonds, waarin de gehate man *à la hausse* werkt, op de markt te brengen. Dit heet *spilling stock*, en door dus een daling te bewerken *you bear the market.*

Ten slotte moet ik opmerken, dat de leden der effectenbeurs van New-York overal in Amerika een zeer goeden naam hebben. Zelfs in Chicago en New-Orleans — twee steden waar men vrij naijverig is op New-York — sprak men met veel lof van de effectenbeurs. "*You get nowhere such square dealing*," zeide een groote industrieel te Chicago tot mij. "Ge kunt u niet voorstellen welke gestrenge tucht wordt uitgeoefend en hoe onmogelijk het is voor een handelaar die knoeit of oneerlijk is, om met de goede firma's zaken te doen. Doch zoo men zaken doet in New-York, moet men zich in acht nemen voor de makelaars, die geen leden der *stock exchange* zijn. Onder hen loopt men groot risico!"

Deze opmerking deel ik mede, "geloovende op gezag".

OP 'T KANTOOR VAN DEN EFFECTEN-MAKELAAR.

"Daar heb je nu een *stormy petrel!*" fluisterde een amerikaansch man van zaken mij toe, met wien ik een der grootste effecten-kantoren in New-York was binnengeloopen. Ik had pas die wilde zee-zwaluw op den Atlantischen oceaan gezien, waar ze, als herauten van den orkaan, honderden mijlen van de kust met onstuimigen spoed boven de woeste golven vliegen, en ik was zeer verlangend een dier ontembare vogels van nabij te zien. Ik zag een langen man met een tandenstoker in den mond, de hooge hoed een weinig achterover, de linkerhand in den zak en met de rechter een lang lint, dat met schokken en sprongen door een machinetje als een slang in een mand werd gedraaid en gestuwd, vlak bij zijn oogen brengende. Hij keek eenige cijfers na, die op het lint gedrukt waren, schreef iets op in een zakboekje, gaf in korte woorden een order aan een bediende die aan een lessenaar zat, en verliet de kamer.

Hij zag er buitengewoon tam voor een *stormy petrel* uit, doch niettemin kwam die naam hem toe, want hij was een speculant die steeds realiseert zoodra hij een paar percent gewonnen heeft. Als de markt onstuimig begint te worden en een rijzing aanstaande schijnt, koopt hij om over een paar dagen weder te verkoopen. Hij wacht dan een nieuwe daling af om, als op de eb de vloed weer schijnt te zullen volgen, opnieuw aan het koopen te gaan.

Zulk een man ziet men in de hotels of effectenkantoren van tien tot drie uur voortdurend gebogen over die geheimzinnige witte wurmen, die in een hoek van elk kantoor onophoudelijk kronkelen en dwarrelen, onder het eentoonig tik, tik — tik, tik, tik — tik, tik van het telegrapheerwerktuig, dat automatisch de prijzen van de effectenbeurs op het lint drukt. Dit machine heet "*the gold- and stock-indicator*" en stelt speculanten op verren afstand van de effectenbeurs in staat om minuut aan minuut de variaties der prijzen te volgen en per telephoon of telegraaf onmiddellijk hun orders te seinen.

De ware speculanten zijn daarmede echter niet tevreden en kiezen het kantoor van hun effectenmakelaar als het terrein van den veldslag, wanneer ze begeerte tot den strijd gevoelen. Van daar uit, vlak bij de beurs is hun het werk gemakkelijker. Die kantoren zijn dan ook tegenwoordig ingericht om de patroons in staatsie te ontvangen en het is nog zoo onaangenaam niet om eens een kijkje op zulk een kantoor te gaan nemen. Het kantoor is b. v. in Broadway en strekt zich in de diepte uit tot Exchange court. Men wordt in een prachtig gemeubileerd vertrek gelaten, met ingelegden eikenhouten vloer en een engelschen haard, waarop een paar houtblokken vlammen, terwijl het koperen stoomregister voor de noodige warmte zorgt. De schoorsteenmantel is gestreng van stijl en draagt enkel een bronzen pendule van groote artistieke waarde. Gemakkelijke stoelen en sopha's met bruin leder overtrokken stellen u in staat op uw gemak de courant of uw brieven te lezen of, peinzend en mijmerend aan de gouden toekomst, het witte lint door de vingers te laten glijden.

Uit deze kamer kan men in een andere gaan, waar een paar lessenaars zijn die ge gebruiken kunt, en waar een paar chefs en bedienden zitten. De anderen, bedienden en boekhouders, zitten aan de tegenovergestelde zijde van den gang in een groote zaal.

Om klokke twaalf opent een negerbediende, met witte garen handschoenen aan, de deur van de lunch-zaal, en alle patroons, ja zelfs zij die toevallig aanwezig zijn, worden verzocht zich te bedienen van koud vleesch, *stewed oysters*, d. i. oesters ge-

stoofd in melk, kreeftensalade of zoo iets. De tafel blijft van 12 tot 2 uur gespreid daar vele patroons nooit juist weten wanneer ze even vijf minuten kunnen vinden om stoomsnel iets te eten. Ook in die kamer staat een *indicator* te tikken, wat een speculant gedurende het eten zenuwachtig moet maken.

De Gold and Stock Telegraph Company, bij welke men zich abonneert op deze verklikkers van alles wat op de beurs plaats grijpt, hebben in verschillende hoeken van de beurs hun *operators*, hun klerken, die de transactiën zooals ze hun worden opgegeven, seinen naar alle oorden van Amerika.

De officieele noteeringen van de beurs worden een paar keer per dag opgegeven. Dan heeft er een *call* plaats. Dus zijn er twee *calls* voor *stocks;* drie voor obligatiën van staten en spoorwegen; drie voor obligatiën der Vereenigde Staten. Getelegrapheerd wordt, voor welk bedrag er verkocht is, de naam van het fonds en de prijs.

Er zijn allerlei soorten van geldbeleggers, handelaars en speculanten die de groote makelaarskantoren gestadig in en uitloopen. Behalve den *stormy petrel* heeft men den *scalper*. Deze heeft tot beginsel: een klein winstje is een zoet winstje, en hij verkoopt als hij een kwart of half percentje verdienen kan. Doch men beweert dat deze soort speculanten in den regel geld verliest. Zij die beginnen te spelen, speculeeren meestal *à la hausse*, of gelijk men het in New-York noemt: *on the long side of the market*, daar het hun te ingewikkeld schijnt, om op eene daling rekenende, fondsen te verkoopen en ze later goedkooper in te koopen tegen dat zij leveren moeten. Toch verklaarde men aan een redacteur van den *Boston Herald*, van wien ik de bijzonderheid weer heb, dat er in Wallstreet (d. i. op de beurs) meer geld verdiend wordt *on the short* dan *on the long side of the market.*

Onder hen die bij den makelaar binnenloopen, zijn altijd een menigte heeren, die eigen zaken hebben. Doctoren, advocaten, fabrikanten, kantoorbedienden, enz., die liefhebberen en een stuivertje zien te verdienen, door het aas even uit te werpen in de troebele wateren.

Het speculeeren wordt hun in New-York niet moeilijk ge-

maakt. De eigenaar van een kapitaal van *f* 2500 kan dit doen. Hij gaat daartoe naar een makelaarskantoor, dat geheel een *commission house* is, voor provisie koopt en verkoopt, en den patroons krediet geeft door voor hen te betalen als zij 10 pCt. van de waarde storten en laten staan, 6 pCt. betalende voor het geleende geld, als zij het gekochte fonds langer dan drie dagen onverkocht laten. Deze wijze van speculeeren heet *buying on a margin*, en dergelijke commissionairs willen meestal op dezelfde voorwaarden ook *short* verkoopen voor hun patroons, als deze *bears* zijn, d. i. als ze fondsen, die ze niet hebben op tijd verkoopen, in de hoop ze bijtijds goedkooper te zullen inkoopen.

Er zijn echter ook commissionairs, die geen voorschot doen en bij wie de patroons onmiddellijk moeten betalen als ze een fonds gekocht hebben.

Wanneer de adspirant-speculant duizend dollars à deposito gestort heeft, kan hij beginnen en hij seint of zegt aan zijn makelaar b. v. koop 100 aandeelen Erie. De makelaar gaat naar de beurs en rent naar den Eriehoek, waar hij honderd lieden dringen en in massa heen en weder bewegen ziet. Hij houdt zijn hand hoog in de lucht en, hoorende dat allen om hem heen 39⁷/₈ schreeuwen, gilt hij 40. Eensklaps springt het centrum der groep op hem los, brullende *verkocht!* Dit beteekent dat hij honderd aandeelen Erie voor 40 pCt gekocht heeft en in alle steden van Amerika, alle kantoren en hotels van New-York wordt per telegraaf op de witte linten gedrukt dat Erie voor 40 pCt. gedaan is.

De nieuwe patroon is dus houder geworden van 100 Erie, en de makelaar die den volgenden dag voor hem een kasbriefje van 4000 dollars betaald heeft, staat hem toe de aandeelen zoo lang te houden als het fonds rijst. Rijst het twee percent, dan heeft hij, zoo hij verkoopt, 200 dollar gewonnen; hiervan gaat af ¹/₈ pCt. commissieloon voor het koopen en ¹/₈ pCt. voor het verkoopen, zoodat hij gecrediteerd wordt met slechts 175 dollars. Met dit geld kan hij zijn *margin* vergrooten, en pogen het langzamerhand op 2000 dollars te brengen, wanneer de makelaar 200 aandeelen Erie voor hem zou willen koopen.

De commissie op mijn-aandeelen wordt verschillend berekend en wel naar de marktwaarde van het fonds.

Op de effectenbeurs betaalt men 3.12½ dollar voor het koopen van 100 aandeelen als deze niet boven de 5 dollar per aandeel opbrengen, en 12½ dollar per 100 aandeelen als ze voor meer dan 10 dollar verhandeld worden.

Op de Mining-Stock-Exchange, waarin veel meer in verschillende mijnaandeelen wordt handel gedreven, berekent men de commissie als volgt:

Stocks	selling	at and under 50 c. per sh.,	Com.	of 50 c.	per	100	sh.
„	„	over 50 c. per sh. and to $ 1,	„	$ 1.00	„	100	„
„	„	$ 1 to $ 2 „	„	2.00	„	100	„
„	„	2 to 10 „	„	3.00	„	100	„
„	„	10 to 25 „	„	6.25	„	100	„
„	„	25 to 50 „	„	12.50	„	100	„
„	„	over 50 „	„	25.00	„	100	„

Bij het koopen van fondsen op de effectenbeurs kan men bedingen "*cash*", "*regular way*", "*seller three* of *buyer three*". Een fonds dat tegen comptante betaling verkocht wordt, moet of kan denzelfden dag ontvangen worden; "volgens usantie" wil zeggen dat het den volgenden dag geleverd en betaald wordt. Als niets bedongen wordt bij den koop, beteekent dit "*regular way*". Wanneer een fonds verkocht wordt *seller three*, dan wil dit zeggen, dat de verkooper de voorwaarde gesteld heeft van te kunnen leveren binnen drie dagen. Hij mag het doen wanneer hij wil, doch moet het doen vóór twee uur op den derden dag. Wanneer gekocht wordt *buyer three*, dan kan de kooper het fonds, wanneer hij wil, vragen gedurende drie dagen, maar hij moet ontvangen en betalen voor het einde van den derden dag.

Wanneer die termijn om is en kwart over twee uur het verkochte fonds niet geleverd is, dan kan op de klacht van een makelaar door den vice-president der effectenbeurs de inkoop van het gevraagde fonds voor den klager gelast worden. De kosten en het mogelijk verlies zijn voor rekening van hem die niet geleverd heeft, en die niet geaccepteerd en betaald heeft

moet eveneens de kosten en het verlies dragen van een gedwongen verkoop.

Eenige der grootste en meest invloedrijke speculanten in het groot, of *operators*, zijn zelf geen leden van de effectenbeurs. Zij doen zaken door tusschenkomst van een aantal makelaars, terwijl zij niet altijd denzelfden gebruiken. Nu verbergen zij hun spel, dan toonen ze hun hand, door er voor uit te komen dat voor hen gekocht of verkocht wordt, doch hun operaties geschieden zoo snel en vaak zoo onverwacht, dat iedere effectenmakelaar de merkwaardigste anecdotes kan vertellen van de slimme wendingen en stoute ondernemingen van enkele *bulls* en *bears*, vooral in de dagen toen de koers van het papieren geld bij het uur veranderde en de groote speculatiekoorts in mijnaandeelen heerschte.

Mijn new-yorksche vrienden brachten mij niet alleen naar de effectenbeurs, maar ook naar de katoenbeurs, waar de handelaars en makelaars in een cirkel geschaard staan om een lief klein vijvertje met goudvisschen, waarin een fontein een kristallen waterstraaltje opspuit. Over die onschuldige, onnoozele visschen, en dat rustige, vreedzame vijvertje gillen, en schreeuwen de makelaars elkander in pijnlijke opwinding de prijzen toe die ze bieden. De goudvisschen zijn daar alleen om te beletten dat ze zich dooddringen. Ik heb vervolgens een kijkje genomen op de graanbeurs of Products Exchange; op de Coal and Iron Exchange en op de Maritime Exchange, doch ik zal mijn lezers nu maar liever *Josh!* toe roepen. Dit wordt op de effectenbeurs geschreeuwd in het oor van den makelaar, die slaperig is of vermoeid en afgetobt even de oogen sluit. Men mag niets anders roepen dan *josh; josh* is de geijkte uitdrukking, elke andere is beleedigend, en dus, waarde lezer, die knikkebolt over dit droog verhaal: JOSH!

SANTA CLAUS THE CHRISTMAS KING.

Men behoefde in December 1880 niet te vragen of de handelswereld in New-York een goed jaar gehad had. Ik liep de straten door, verwonderd over den rijkdom, de weelde die ik zag, over de koninklijke wijze waarop men in de prachtige paleizen waar de winkeliers hun schatten ten toon spreiden, orders gaf. Iedereen koopt geschenken voor het naderend feest en geeft geld met volle handen uit. Men besteedt ontzaglijke sommen bij juweliers en in de winkels waar bronzen en europeesche schilderijen verkocht worden, want kunst komt hier zeer in de mode.

Overal, in winkels voor rijken zoowel als voor armen, ziet men St. Nicolaas, of gelijk hij hier genoemd wordt, *Santa Claus the Christmas King*. Hij is de patroon van New-York, en herinneringen aan Nieuw-Amsterdam hebben veroorzaakt, dat men St. Nicolaas en Kerstmis tot één gemaakt heeft. Schoenen worden uitgezet en kousen uitgehangen in alle kinderkamers van New-York, waarheen kleine kinderen in nachtgewaad, met de bloote voeten over den grond trippelende, snellen op Kerstmismorgen.

St. Nicolaas wordt overal in de winkels en op prenten voorgesteld als bij ons, doch hij heeft geen zwarten knecht. Dat is waarschijnlijk uit beleefdheid voor de negers, die stemmen hebben bij de verkiezing, en zeer spoedig op de teenen getrapt zijn.

Twee dagen voor Kerstmis deed ik een tocht door de stra-

ten, waar de winkels zijn en de uitgestalde waren door een onafzienbare schaar menschen, een Mississippi van koopers, gekocht worden.

Het vroor slechts twee graden, de zon scheen helder en vroolijk, gisteren kon niemand uit wegens den sneeuwstorm, doch het is over een paar dagen Kerstmis en honderdduizenden hebben nog hun geschenken te koopen. Iedereen was dan ook op straat; grootvaders, ouders, kinderen groot en klein, heeren, dames, bedelaars, straatmuzikanten, marskramers, lieden met kruiwagens en spoorwegwagens vol goedkoop speelgoed, karren met bloemen en groene festoenen, eigen rijtuigen, huurrijtuigen, omnibussen, trams .... de geheele wereld was op straat. Stel u de Botermarkt voor in de kermisdagen van weleer om negen uur des avonds, verleng de Botermarkt met al haar menschen mijlen ver, denk u breede voetpaden rechts en links en in het midden een krioelende massa rijtuigen, tramwagens — soms negen bijeen in vollen draf! — karren, enz., en poog dan te verwezenlijken dat het dichte gedrang van menschen zich vrij snel voortbeweegt door die eindelooze straat. Ik ben vier uren lang gedragen door eene dichte menigte langs prachtige winkels, vonkelend van zilver, juweelen en kristal; ik kreeg hier en daar een kijkje in een straat van toonbanken vol bronzen, in een overdekte markt vol boeken (winkels noemt men ze hier); ik hoorde praten en lachen en jubelen; vaders geleidden hun kinderen door die menigte en ik bewonderde hun moed; ieder had pakken in de hand of onder den arm; nu en dan keek een Chinees in een sneeuwwit kaphemd gekleed boven de horretjes van zijn winkel uit, waar hij aan het mangelen en strijken was; soms hoorde ik onstuimig lachen, als een zevental menschen te gelijk door de gladdigheid vielen; dan brak een witte omnibus haar as, door een gat in de straat, en vielen en tuimelden de verschrikte passagiers in de sneeuw; doch men lachte slechts nog wat harder, en vooruit ging het maar weder. Intusschen schoten voortdurend de tramwagens links en rechts voorbij, en donderden aanhoudend de spoortreinen ons boven het hoofd. Welk een menigte negers! Gisteren zag ik een paar besneeuwde negerkoetsiers, die precies geleken op

grijnzende inktmoppen op wit vloeipapier, doch de negers en negerinnen die ik heden zag waren veel grappiger. Ik was platgedrukt in het gedrang achter een zestal hunner, en kan niet beschrijven hoe komiek ik het vond negers en negerinnen samen te zien "*flirten*"; jonge negers met hooge zware hoeden, opstaande witte boordjes en ontzaglijk witte oogen en tanden, complimentjes te zien maken aan jonge negerinnen met chignons, nieuw-modische hoeden met rood lint, zijden mantels, en groote oorringen van verschillende vorm en kleur in de ooren. "Ik hoor dat het ijs in *Centralpark* goed is", zeide een negerinnetje zoo zwart als inkt, doch die een goed figuurtje had, en de rokken vrij hoog optilde met de handen in lichtgele handschoenen, die een armband van zwart-bruin vel deden uitkomen. "Zeker! komt ge morgen schaatsen rijden?" was het antwoord. "Of mag ik u komen afhalen, misschien?" en toen gegichel en gelach, en ophalen van schoudertjes; de meisjes grepen elkander bij den arm om gezellig uit te lachen, en een der schalksche zwartjes schudde den voorvinger tegen den jongen neger, die een platje scheen.

Waarom zouden negers niet evenveel van een *flirtation* met jonge meisjes houden als een blanke? Zeker, maar intusschen scheen het mij erg grappig toe, en ik scheen dit te toonen op het gelaat, want eensklaps klonk met een echt iersch accent: "Zeker goede zaken gemaakt in Wallstreet! dat ge zoo vroolijk kijkt, mijnheer; kom, koop wat voor de kindertjes!" en een der honderden marskramers, die in de sneeuw op den rijweg langs het voetpad hun waren ventten, bood mij een keuze van voortreffelijke kinderspaarpotten aan. De mooiste was een woeste koperen bulhond; men legt hem een cent voor, trekt aan zijn staart en hij maakt u aan het schrikken, zoo woedend als hij er naar bijt en zoo koppig als hij het geld vasthoudt.

Een andere marskramer had een grooten goudvischkom vol water en met een magnetisch aas hengelde hij daar stalen visschen uit; velocipèderijders renden over een koord van wel 20 meter dat langs den weg was gespannen; poppen en speelgoed zonder einde werden ieder in de handen geduwd; en intusschen

dringt men u van alle zijden, en glijdt en struikelt ge voort, want vooruit steeds, vooruit gaat de breede, zwarte menschen-rivier. Hier is een opstopping, en komt men in verdrukking. Een winkelier had achter zijn breede spiegelruiten den Niagara waterval voorgesteld met "heusch" water en keurige poppetjes, die op de hoogte boven het water zitten. Verder op heeft een speelgoedverkooper achter zijn winkelruit een geheel theater gebouwd, waarin een voorstelling plaats heeft van Asschepoester, door allergrappigste marionetten. Ik was op vijf duim afstands van den schoonen prins onwrikbaar gedrukt tegen de spiegelruit, toen een zachte, welluidende stem zeide: "Ach, mijnheer, laat mijn kleintje de poppen even zien," en meteen wordt mij een kind aangegeven. Ik kijk om en zie een ontzaglijk leelijke, diklippige negerin, wier stem mij echter aan Sarah Bernhardt had doen denken, en daar stond ik op den hoek van 6th Avenue met een driejarig negerinnetje op den arm, een kind met een geel satijnen hoedje op het kroese paardenharen kopje, en dat mij met groote verschrikte oogen aankeek, en ik haar ook. Want nooit in mijn leven ben ik zoo geschrikt. Lieve hemel! als die negerin zich uit de voeten maakt, dacht ik, wat moet ik dan beginnen? Ik heb kinderen genoeg te huis en behoef er niet te importeeren in het zwart. En daar begon het kind te huilen op den koop toe, en ik ben zoo weinig aan negers gewend, dat toen ik de tranen van het arme schepseltje afdroogde, ik naar mijn zakdoek keek, of die niet zwart was geworden. Eindelijk drong men mij van het raam weg, en angstig, schier wanhopend, keek ik naar de moeder van Topsy om. "Zeg nu dankje wel, tegen mijnheer, mijn liefje," hoorde ik eensklaps vlak aan mijn zijde; Topsy, met zeer gekreukelden geel satijnen hoed, werd mij afgenomen, en nu begon ik te dringen zoo hard als ik kon, om weg te komen, wat mij ten laatste gelukte.

New-York is een groote fabrieksplaats. De inwoners wisten zelven niet hoevele takken van nijverheid in hun stad bloeiden, en zij waren zeer verwonderd in het begin van dit jaar de officieele cijfers te lezen, die in het verslag van de volkstelling worden medegedeeld. De heer Charles Hill, een be-

jaard koopman in New-York, werd verleden jaar door de regeering benoemd om de statistiek voor New-York op te maken, en hij heeft zijn werk volledig gedaan, hetgeen hem gemakkelijk werd gemaakt door zijn takt en zaakkennis, maar ook door de omstandigheid dat elke fabrikant die zijn vragen weigerde te beantwoorden, in hechtenis werd genomen. Men neemt in de Republiek in tal van gevallen veel krasser en gestrenger maatregelen dan men in menige oude monarchie zou wagen voor te stellen. Eerbied voor de wet wordt met ijzeren hand gehandhaafd. Zelfs de Amerikanen die de levendigste, hartelijkste sympathie voor het iersche volk gevoelden, konden, als men over de ongeregeldheden in dat land sprak, de opmerking niet weerhouden: "dergelijk verzet tegen de wet zouden wij nooit dulden!"

De fabrieken van New-York hebben in het vorig jaar voor een waarde van 400 millioen dollars aan goederen voortgebracht. Kleedermaken in het groot is de voornaamste tak van nijverheid. In 180 inrichtingen vinden 38,790 personen werk, die 9,184,436 dollars loon krijgen, en daarvoor, van 28,535,732 dollars aan grondstoffen, kleederen maken die dan een waarde vertegenwoordigen van ongeveer 42 millioen dollars.

Doch ofschoon, naar de waarde der goederen te oordeelen, New-York de grootste fabriekstad van het land is, zoo zijn handel en zeevaart toch de hoofdbronnen van haar rijkdom. Alleen een verstoorde mierenhoop kan een denkbeeld geven van de drukte en het vertier op de breede kaaien langs rivier en zee, waar onberekenbare rijkdommen gestapeld werden op verrotte, vermolmde steigers, en in bouwvallige, onoogelijke houten loodsen langs het water. Men wordt hier eerst goed gewaar welk een ongelukkig stedelijk bestuur telkens aan het bewind wordt gebracht door de volksmenners van beroep en de onwetende, omkoopbare iersche kiezers. Men heeft in New-York niets zoo hoog noodig als een goede, steenen kade langs de rivier, als dokken en fatsoenlijke aanlegplaatsen voor de booten. Doch met onbegrijpelijke lankmoedigheid en goed humeur dulden de mannen van zaken een toestand, die handelaars en reeders uit Londen en Liverpool de haren te berge doet rijzen.

Voor een vreemdeling die geen man van zaken is, geen goederen in te schepen of te lossen heeft en op zijn gemak kan rondkijken, is echter New-York's handelskade langs rivier en haven zoo aantrekkelijk mogelijk. Geen dag ging om of ik ging er tijdens mijn verblijf in de groote stad heen. Daar New-York op een eiland ligt en er slechts één station in de stad zelve is, moet ongeveer iedereen die op reis gaat of naar Brooklyn of Jersey-City wil, naar de kade om zich op een der reusachtige overhaalbooten in te schepen. Dit vermeerdert het gewoel op de mijlenlange kade niet weinig; want er zijn een groote menigte van die booten, welke duizend personen en een menigte rijtuigen en wagens kunnen overzetten, en om de zeven minuten vertrekken. Van en naar de *ferry-boats* trekt een eindelooze optocht van karren met "lager-beer", ijzer, katoen of koopmansgoederen beladen, elk met vier paarden bespannen, van keurige rijtuigen en van wagens met groenten, melk en vleesch. Op de East-river alleen gaan in de overhaalbooten dagelijks een 220,000 menschen per dag over; en in de drukke morgen- en namiddaguren is het vermakelijk de verbazende drukte en het wild gedrang te zien der heeren die de boot op- en afgaan, en reeds op de kade springen als de boot nog een paar voet van den wal is.

Langs North en East-river, d. i. langs de Hudson (aan de overzijde waarvan Jersey-City ligt) en langs den tak der zee die New-York van Brooklyn scheidt, staan vlak aan het water de loodsen en hulpgebouwtjes der verschillende aanlegplaatsen. Hoog opgestapeld liggen balen en kisten en vaten, waar in eindeloozen optocht de tramwagens rakelings langs gaan. Aan de zijde der huizen is het voetpad vaak onbegaanbaar door het gedrang. Overal staan en zitten groepen zeelieden van alle naties en landen; Negers en Chineezen, loopen zij aan zij met iersche venters en deftige amerikaansche heeren en vloekende pakkendragers. Omnibussen, handkarren, vrachtwagens rollen en schokken over het hobbelige plaveisel voorbij; wijkt men, dan komt men in botsing met visschers die manden veelkleurige visschen en oesters op den rug torschen en naar de winkels en de markt brengen, want de markten die New-

York van voedsel voorzien, zijn ook aan den waterkant opgericht. Washington Market is aan den Hudson gelegen, en, zoo men goed gehumeurd een stootje en duw verdragen kan, geen kleederen draagt die elk vlekje toonen en geen haast heeft, geeft een bezoek aan die markt een van de onvergetelijkste en vroolijkste indrukken welke men in New-York kan ontvangen. Op die eene markt telde ik tusschen de 500 en 600 kramen en uitstallingen. Voor de ellendige, onzindelijke, onvoldoende staanplaats betalen ze 150,000 dollars aan de gemeente, en dezelfde som betalen de kramers aan de overzijde, die gezamenlijk "West Washington Market" vormen. Door een luifel overdekt, bieden daar bij de tweehonderd slagerswinkels hun waar te koop; groenten en vruchten, ingemaakt voedsel van allerlei soort, boter en kaas, kippen, gevogelte, groot en klein wild, gelijk ik nooit te voren aanschouwde, eieren, visch, oesters en bloemen, alles is hier te koop in de heerlijkste overdaad.

Laat ons een oogenblik stilstaan voor deze lange tafel in de open lucht, waar een compagnie mannen in blauwe kielen aan het openen van oesters is. Automatisch bewegen ze de armen; het mes flikkert, de schaal gaapt, de oester verdwijnt rechts in een schaal en, als werden ze door een uurwerk gedreven, gaan de handen regelmatig en snel met den arbeid voort. Het is een genot hen aan het werk te zien, en dan eventjes in een der vele oesterhuizen in te loopen om een twaalftal oesters met peper, zout en citroen, een schoteltje engelsche beschuitjes en een glas ijswater voor 10 of 15 cents (Amerika) te genieten. Oesters verdienen eerbied in het dure New-York, want ze zijn het eenige goedkoope artikel dat ik er gezien heb. Voor iemand die van oesters houdt is New-York in de wintermaanden het beloofde land. Men eet ze overdekt met geschaafd ijs, dat als kristal vonkelt, of men neemt ze gekookt, gestoomd, gebraden, of gestoofd. In vele restaurants levert men ze op 30 verschillende manieren, en men maakt er vooral soep en pasteien van. "Wilt ge een Cow-bay oester probeeren?" vroeg mij een vriend, bij mijn eerste bezoek in een oesterwinkel. "Gaarne!" antwoordde ik. Maar wie beschrijft mijn ontzetting, toen ik een

paar oesters als soepborden voor mij kreeg. De schaal van de een was drie palm lang en anderhalve palm breed, en men moest een mond als een brievenbus hebben om zoo'n zeemonster aan te durven.

Doch die de grooten niet aandurft kan zich op de kleintjes wreken, of kan zijn portuur kiezen. Mij bekoorden vooral de *blue points*, doch er zijn twintig andere soorten, die eveneens de kennismaking bijzonder verdienen. De Amerikanen kunnen dien heerlijken overvloed van oesters niet op, en uit New-York worden alleen naar Engeland voor een 120,000 gulden aan vaatjes oesters gezonden. Een groot aantal van de 3568 lager-bier "salons" van New-York vindt men op de kaaien, zoodat men gelegenheid genoeg vindt om iets anders dan ijswater te drinken. Doch ijswater smaakt het best bij de oesters, beweren de liefhebbers.

Als ik een paar uur door het drukke gewoel langs de honderde zeil en stoomschepen gewandeld had, eindigde ik mijn tocht meestal in *Castle Garden*, om daar een boot met emigranten te zien aankomen. Ik weet niet of ik het bijzonder trof, maar elke keer dat ik die model-inrichting voor de ontvangst van landverhuizers bezocht, legden er een paar groote booten aan, waaruit, na de moeielijke zeereis, honderde mannen, vrouwen en kinderen die een paar weken geleden Europa verlaten hadden, met pakken beladen, in de nieuwe wereld aan wal stapten.

De volksverhuizing naar Amerika heeft haar eb en vloed, maar dit jaar is het onmiskenbaar springvloed, en een breede, machtige stroom spoedt zich uit de oude wereld westwaarts. Als ergens het evenwicht in de atmospheer is verstoord, stormt de lucht uit andere oorden aan, om het te herstellen, en op dezelfde wijze snellen de duizenden uit overbevolkte landen toe naar de ledige plekken op aarde, waar voor werkzame handen brood te verdienen is.

Schier ongeëvenaard is de beweging op het oogenblik. Den 19den April 1881 kwamen er te New-York 6417 immigranten aan, het grootste aantal dat daar ooit op één dag aan wal stapte. Het is of die duizenden, door het zwaluwen-instinkt gedreven, na koude en lijden het voorjaar gaan zoeken.

Men weet hoevele honderden uit ons land tegenwoordig mede die aandrift, die behoefte gevoelen, om een beteren werkkring, een ruimer arbeidsveld te vinden in de Nieuwe Wereld, en als men hoort welk een ontzaglijk aantal landverhuizers op één dag in New-York landen, dan denkt men onwillekeurig aan dat kleine hoopje eenvoudige Nederlanders, hetwelk de taal van het land niet kent en te midden van dien stroom de worsteling voor het bestaan hervatten moet. De immigranten landen volgens de wet van den staat New-York in het *Castle Garden Emigrant Landing Depôt*, en de Hollanders zetten daar hun voet op de plek, waar eens de hollandsche batterij stond en het eerst de oude vlag wapperde. Zij ontvangen hier hun eersten, wel wat misleidenden indruk van hun nieuwe tehuis, want het drukke, levendige depôt, waar voor hen gezorgd en over hen gewaakt wordt, geeft geen denkbeeld van dat verre Westen, waarheen de meesten hun schreden richten. Vroeger werd Castle Garden overstroomd door venters, geldwisselaars, agenten van logementen enz. enz., die op de vreemdelingen loerden, welke 's lands taal niet verstonden, en hen bestalen en oplichtten. Doch dit is veranderd. De landverhuizer wordt beschermd, onder dak gebracht, gevoed en met zijn goederen naar het station gebracht waar de overland-reis begint. Zelden blijven de landverhuizers langer dan 24 uren in Castle Garden. Nadat hun goed door de beambten der douanen is nagezien, worden ze ontvangen door klerken van de regeeringscommissarissen voor emigratie, die hun namen, plaats van afkomst en bestemming opschrijven zoowel als alle bijzonderheden die hun identificatie mogelijk maken, indien dit ooit noodig mocht zijn. Nu worden de namen opgeroepen van allen aan wie geld of brieven gezonden zijn, of die vrienden hebben welke hen afhalen. De brieven en het geld worden overhandigd en de landverhuizers gebracht bij de personen die naar hen gevraagd hebben, nadat eerst onderzocht is of ze werkelijk vrienden of welwillende kennissen zijn. Vooral wordt nauwkeurig gelet op de aanspraken van hen die jonge meisjes en vrouwen afhalen. Er zitten klerken gereed om voor hen die niet kunnen schrijven, in welke taal ze ook willen, een brief of telegram te

schrijven en te verzenden. De verschillende spoorwegen hebben hun kantoren en agentschappen in Castle Garden, waar de emigranten hun biljetten kunnen koopen en hun bagage dadelijk kunnen afgeven; er zijn geldwisselaars die het goud, zilver of papier der immigranten wisselen en die zich aan hun tarief hebben te houden, waarop strikt wordt gelet; men kan eenvoudig voedsel voor matigen prijs verkrijgen; er zijn doctoren aanwezig, en voor hen die ziek zijn als ze landen, staat er een overgangshospitaal, waar ze blijven tot ze kunnen overgebracht worden naar de landverhuizers-gasthuizen op Ward's-eiland. Zij die werk zoeken, kunnen inlichting inwinnen aan het *labor-bureau*, dat verbonden is aan de inrichting, en allen die niet verder willen gaan, doch voorloopig in New-York verlangen te blijven, worden verwezen naar de houders van logementen, die in Castle Garden worden toegelaten en die, om deze vergunning te verkrijgen en te behouden, onder strikt toezicht der commissarissen staan, die hun logementen telkens laten onderzoeken en zich vergewissen dat geen stuiver boven het tarief gevraagd wordt.

Al deze diensten worden den landverhuizers geheel gratis bewezen en de commissarissen die voor hen zorgen verdienen wel eenige aandacht.

Er zijn negen "*commissioners of emigration*", van welke zes door den gouverneur van den staat benoemd worden, terwijl de burgemeester der stad New-York en de presidenten van *the Irish Emigrant society* en van *the German society* (de Duitsche Vereeniging) *ex officio* lid van de commissie zijn. Vroeger werd een belasting van 1.50 dollar per hoofd voor elken emigrant door de stoombootmaatschappijen aan deze commissarissen betaald, doch een uitspraak van het opperste gerechtshof der V. S. heeft onlangs deze belasting onwettig verklaard, en het geheele onderhoud dezer nuttige instelling wordt nu uitsluitend door den staat betaald, die jaarlijks daarvoor 150,000 dollars uitgeeft. De gasthuizen eischen echter veel meer.

Het *labor bureau* waarvan ik sprak, trekt steeds de bijzondere aandacht der commissarissen en is meer en meer een arbeidsbeurs geworden.

Fabrikanten en landbouwers die werklieden noodig hebben, geven hun naam, woonplaats en beroep op, met de namen van een paar gezeten burgers die hen kennen en de juistheid hunner verklaring bevestigen. Zij geven op wat voor bijstand ze verlangen en welk loon ze aanbieden. Uit alle oorden van de staten krijgt het bureel aanvraag, en duizenden werklieden en boerenarbeiders worden dus onmiddellijk bij aankomst geplaatst. Wanneer de stroom van landverhuizers zoo overweldigend groot is als thans, geschiedt dit echter natuurlijk minder gemakkelijk.

Voor den Ier en Duitscher wordt afzonderlijk gezorgd, en voor nederlandsche landverhuizers doet, blijkens een artikel in het weekblad *the Hope*, de hollandsche predikant A. H. Bechthold (hij woont 279 West 11th street) zoo veel mogelijk zijn best. Hij helpt nederlandsche landverhuizers kosteloos met raad en voorlichting, hij spreekt hen toe en zorgt, zooveel zijn tijd en omstandigheden dit toelaten, dat ze niet in handen van slechte menschen vallen.

Aan zulken bijstand is groote behoefte. Meest alle volken hebben in Castle Garden een klerk of vertegenwoordiger, die de taal van de landverhuizers spreekt. Onze emigranten, die niet gewend zijn aan reizen en de engelsche of duitsche taal niet kennen, hebben zulk een bijstand dubbel noodig, en wat ds. Bechthold kan doen is natuurlijk zeer beperkt. Ik heb hem om inlichting gevraagd, waarop hij vriendelijk genoeg was mij het volgende te schrijven:

"Bij de aankomst van elke uit Nederland komende stoomboot tracht ik in Castle Garden te zijn, of in het daar tegenoverliggend Hollandsch logement, N°. 3 Batterij, om mijne hulp aan te bieden, die, als wel te denken is, in vele gevallen hoogst welkom en den landverhuizer in menig opzicht zeer geriefelijk is. Deze arbeid breidt zich, nu stoombooten in de vaart zijn gebracht tusschen Amsterdam en hier, zeer uit, doch als geboren Amsterdammer verheug ik mij daar ten hoogste in. Waarom zou ook de hoofdstad van Nederland daarin ten achteren zijn? Mijn wensch en bede is dat de Amsterdamsche booten spoedig denzelfden lof verwerven, dien de Rotterdamsche

zich gedurende haar bestaan hebben waardig gemaakt. Of de beide ondernemingen goede resultaten zullen en blijven leveren, kan ik, als op het gebied des handels onbekend niet beoordeelen. En toch kan men in een land als Amerika, en vooral in het groote New-York, niet geheel onkundig op dat gebied blijven.

"Ieder die de Amerikaansche wereld doorgaat met oogen en ooren open, en daarbij een weinig gezond oordeel heeft, komt als vanzelf tot het besluit, dat de vaart op Amerika niet anders kan, dan zich uitbreiden, om de eenvoudige reden, dat dit land, zoo ontzettend groot en uitgestrekt, nog pas aan het begin van zijn ontwikkeling is. Wij oogsten slechts de eerstelingen van den voorspoed, die in de verre toekomst door dit land beloofd wordt. De rijke bronnen van bestaan openen zich nog pas, en worden elken dag met nieuwe vermeerderd, die door den niet te stuiten ondernemingsgeest der Amerikanen in werking gebracht, der menschheid verzekeren, dat ditzelfde Amerika eenmaal het gezegendste land der aarde zal zijn.

"Ons Westen en Noordwesten bieden millioenen acres van het beste bouwland en ruime gelegenheid aan voor millioenen menschen, die allen, met goed overleg, gezondheid, rustelooze vlijt en een paar honderd dollars toegerust, niet alleen overvloedig brood kunnen winnen, maar mettertijd bezitters van eigen huis en hof worden.

"Amerika is een practisch land, handenarbeid is hier eervol, hij is de bron der welvaart van dit rijk, en de goede God geve, dat het altoos zoo blijven moge. Hij die werken wil en kan, waarvoor zich hier niemand behoeft te schamen, kan de toekomst onbezorgd te gemoet gaan. Maar ik moet ieder afraden naar Amerika te komen met het denkbeeld, van in de een of andere groote stad eene betrekking van kantoorklerk, boekhouder, winkelbediende of schoolmeester, enz. te verkrijgen. Die dit pogen lijden gebrek, honderden loopen werkeloos langs de straten. Van wel onderwezen menschen, die als kantoorbedienden of beambten plaats zoeken, is de Amerikaansche markt meer dan overvoerd; dagelijks komen er jongelui bij mij om geholpen te worden voor een der bovengenoemde

betrekkingen, die allen, hoe gaarne ik ze ook wil helpen, afgewezen moeten worden. Doch de man die een goed ambacht degelijk verstaat of een paar flinke handen aan het lijf en een helder hoofd voor den landbouw heeft, komt hier meestal dadelijk aan den gang.

"De landverhuizing gaat steeds op groote schaal voort; alleen te New-York landden in 1880 320,889 menschen, behalve die in andere havens van ons land aankwamen, en de commissarissen voor landverhuizing in Castle Garden zijn van meening, dat dit jaar minstens 500,000 naar hier zullen komen. De emigratie wordt een zaak van belang, en ik ben overtuigd, dat onze Nederlandsche stoombootmaatschappijen daar veel voordeel uit kunnen trekken, als zij maar zooveel mogelijk, evenals Engeland en Amerika, spoed, gemak en laag tarief voor passagiers en goederen, aan eene steeds goede behandeling paren."

Deze brief van een predikant, die 25 jaar in New-York is en daar door zijn werken voor de emigranten ervaring heeft opgedaan, verdient alle overweging. Mogen vele landgenooten, die voornemens zijn naar Amerika te vertrekken, den brief wel overwegen.

Iemand die handenarbeid beneden zich acht, van geen zaak bijzondere kennis heeft, en over geen kapitaal beschikt, heeft zeer weinig kans om in de Vereenigde Staten te slagen. Indien een vader er een van zijn jongens heen wil zenden, dan kieze hij vooral den meest ontwikkelde, die de meeste geestkracht en volharding en goed humeur bezit, en die niet opziet tegen hard werk en een ruwe leerschool. Voor allen die later in Nederland zich als mannen van zaken willen vestigen, of die reeds chef zijn en met Amerika betrekkingen willen aanknoopen, is een bezoek aan het land goud waard.

Aan chefs of aanstaande chefs van handelsfirma's, en aan alle jongelieden, die hun opvoeding kunnen voltooien door een reis naar Amerika, durf ik raden: trekt naar de machtige rijken der toekomst; maakt de Amerikanen bekend met de hollandsche wijze van zaken doen en de voortreffelijke gele-

genheid voor transito-vervoer, welke wij meer en meer hopen aan te bieden. Kijkt den Amerikanen iets van hun geestkracht en veelzijdigheid, hun ruimen blik, menschenkennis en rusteloozen ijver af, en ge zult weldoeners van uw vaderland worden.

Verder ben ik overtuigd dat boeren en boerenarbeiders, die het land kunnen bewerken, met paarden en vee weten om te gaan en in ons land het noodige niet kunnen verdienen, vrij goede kansen voor zich en voortreffelijke kansen op een goeden werkkring voor hun kinderen kunnen vinden in het Westen. Zoo ze eenig kapitaal hebben is het natuurlijk des te beter, doch aan hen die wat te verliezen hebben, durf ik ernstig en op grond van veel wat ik zag en hoorde, één raad geven, en die is: "Laat uw geld te huis." Legt het vast en verbiedt den broeder of vriend dien ge het toevertrouwt, het te zenden vóórdat een jaar verstreken is. Neemt slechts het onontbeerlijke mede en trekt, hetzij betalende, hetzij werkend en den kost verdienende, een groot deel van het ontzaglijke rijk door, eer ge een keuze doet en u vestigt. Dit geldt natuurlijk niet voor hen, die vrienden hebben in Amerika, welke ze vertrouwen kunnen en in wier buurt ze land kunnen krijgen, doch voor hen, die zonder kennis van land en volk en zonder zeer bijzondere voorlichting naar het Westen trekken. Zij die geld kunnen besteden, zullen zich het uitstel niet beklagen, en kennis en ervaring opdoen zonder met hun kapitaaltje daarvoor te betalen.

VIVA L'ITALIA!

Eens op een morgen langs de aanlegplaatsen der europeesche stoombooten wandelende, zag ik een aantal heeren in pelzen gekleed onder hevige gebaren met elkander spreken. "Dit zijn Franschen!" verklaarde de vriend die bij mij was, op stelligen toon. Dit zag hij ten eerste aan de pelzen, en ten tweede aan de levendige gebaren. Ofschoon het gedurende mijn verblijf in New-York bitter koud was, droeg niemand er een pels, en ik liet den mijnen dan ook den tweeden dag uit, daar ik niet gaarne adverteerde dat ik een vreemdeling was. De levendige Franschen bleken zenuwachtige Italianen te zijn, die in den grootsten angst verkeerden voor een kostbare lading, welke door te lang op reis te zijn, door te groote koude of warmte vernield kon worden, en die nog niet aangekomen was, ofschoon de loopplanken reeds waren weggenomen van het groote stoomschip dat de lading naar Italië moest brengen. Een aanzienlijke som gelds stond voor de Italianen op het spel, die op den houten steiger van de *General Transatlantic Company* heen en weder renden, en telkens den agent omringden, hem smeekend hen te helpen. Hun gebaren waren zoo welsprekend, dat we alles van verre begrepen, behalve den naam van het handelsartikel. Naderbij gekomen, vernamen we dat de heeren eieren van zijdewormen hadden medegebracht van Yokohama, en juist over land van San Francisco waren aangekomen. Het station lag aan de andere zijde der rivier, die vol ijsblokken was, en de schuit

die de eieren overbracht was vertraagd en spoorloos verdwenen. Welk een wanhoop! Acteurs die dus op de planken hadden gemimeerd, zouden bedolven zijn onder lauwerkransen! En die wanhoop had reden, want het waren vijf flinke ondernemende mannen, die de moedige speculatie waren begonnen, en in den winter de wereld rondreisden, ten einde "hun goet ende have door de koopmanschappen te vermeerderen", gelijk de oude Jan Huygens van Linschoten zeide van de amsterdamsche kooplieden die schepen naar de IJszee zonden.

Zou de kloeke onderneming, juist nu het ergste van den tocht voorbij was, verijdeld worden? Ik nam levendig deel in de bezorgdheid der beschaafde, en zelfs in hun gejaagdheid toch zoo beleefde Italianen, en met blijdschap hoorde ik den kalmen agent uitroepen: "I have just ascertained by telephone that your eggs have this moment left the Pennsylvania Railroad in Jersey-City, by a barge, and, therefore, we will hold the steamer back for you." De onvolprezen telephoon had rust en vrede gebracht op den steiger, en terwijl we de schuit afwachtten, vertelde een der heeren, professor E. Ottolini, hoe hij met zijn vier compagnons den 26sten November Yokohoma verlaten en den 14den December San Francisco bereikt had, van waar ze onmiddellijk met hun kostbare eieren waren doorgereisd. Te Yokohoma hadden ze 330.000 kaarten, elk van 30.000 eiertjes, gekocht. Ze zijn in kisten gepakt, elk waarvan 1300 *cards* bevat, zoodat de reisgezellen voor niet minder dan 1200 pakjes — van twee voet lengte en twee en een halve voet breedte — te zorgen hadden.

Ieder die, met dames reizende, wel eens gejaagd en zenuwachtig geweest is, als hij voor slechts zeven koffers, vijf hoedendoozen en dertien kleine pakjes te zorgen had, zal eenigszins kunnen beseffen hoe opwekkend het moet zijn van Yokohama via San Francisco en New-York naar Venetië te reizen met 1300 pakjes, die adspirant zijdewormen bevatten welke bevriezen kunnen, of door groote warmte ontijdig kunnen geboren worden.

Ik meen verstaan te hebben dat elke "card" te Yokohama drie dollars kostte, zoodat de geheele bezending met 990.000

dollars betaald was. De verpakking en verzorging, het vervoer en de reiskosten der compagnons kwamen daarbij, zoodat de nu in stille berusting en hoopvollen moed overgegane opwinding der italiaansche "avonturiers" — om nog eens met van Linschoten te spreken — begrijpelijk genoeg was.

"Daar is de schuit!" riep de agent, en ik — die als echt Amsterdammer mij had voorgesteld weldra een zolderschuit vol nette withouten kistjes te zien — aanschouwde nu een reusachtig gevaarte, waarop een paar goederenwagens van den *Pacific* stonden. "Ze hebben die wagens sinds San Francisco niet verlaten!" riep de professor, die met zijn vier vrienden het nederlaten der kisten bestuurde. Ik ging even mede in het stoomschip, en zag hoe een der hutten geheel gereed was voor de ontvangst der aanstaande vervaardigers van zijden japonnen. Ik durf niet zeggen of al de kisten in die hut gingen, want ik had weinig tijd en was bevreesd te worden medegenomen naar Italië, daar de stoompijp nu en dan floot, maar ik geloof dat de meeste kisten dus nacht en dag onder toezicht van den professor en zijn compagnons bleven. Moge de zeeziekte hun genadig zijn geweest, en de zee der stormen hun Decemberovertocht niet al te pijnlijk gemaakt hebben!

Professor Ottolini ging met zijn kostbare lading bij zijn aankomst in Italië eerst naar de bergen, omdat het daar koeler was dan in de steden. Op het einde van Mei wilde hij ze dan naar Lombardije, Piemont en Venetië brengen, om ze te verkoopen aan de boeren die de zijdewormen teelen.

Het groote schip zette zich in beweging en stoomde naar Italië, en onmiddellijk werd zijn plaats aan de drukke werf weder ingenomen door een andere groote boot die met katoen zou geladen worden. Er is aan de rivierzijde zoo oneindig veel te hooren en te zien, dat deze enkele schets zelfs geen flauw denkbeeld kan geven van de drukte en het vertier, doch het voorbeeld der ondernemende Italianen kan onzen kooplieden toonen, hoe er gewerkt, gespéculeerd en gereisd wordt door hen die tegenwoordig geld willen verdienen. "Men wordt niet rijk door stilletjes te huis te zitten!" zeide een der Italianen, en ik stemde het hem van harte toe. Ik heb in mijn jeugd

zoo met het herlevende Italië en zijn streven naar eenheid gedweept, dat ik buitengewoon veel genoegen schepte in dat kloeke voorbeeld der vijf Italianen. "Vive l'Italia!" riep ik toen de boot vertrok, en "Viva l'Inghilterra!" klonk het antwoord.

Dit was pijnlijk! Na mij afgesloofd te hebben om mijn Fransch nu en dan met een italiaansch woord te doorspekken, was het hard om ten slotte van een engelsch accent beschuldigd te worden. Doch geen herstel was nu meer mogelijk. Ik overwon dus mijn spijt, en riep de kloeke "avonturiers" nog eens een hartelijk "Viva l'Italia!" toe, want ik wist niets anders, en kon mij niet herinneren, hoe ik mij ook martelde, wat "goede reis!" in het Italiaansch was. Doch op de goede bedoeling komt het aan. Viva l'Italia! dus; en ik moet erkennen dat, als ik op deze wijze op reis ging, geen afscheidsgroet mij liever in het oor zou hebben geklonken dan een hartelijk "leve Holland!"

WATER, STOOM EN SPOED.

Het vorig hoofdstuk eindigt als een toast, waardoor mij een andere toast in gedachten komt.

Toen ik in Chicago was werd aan een maaltijd in een der groote clubs een toast op Nederland uitgebracht welke ik de eer had te mogen beantwoorden. De handelaar die ons vaderland dezen dronk bracht, sprak van Holland als: "*the queen of the rivers and the sea; the canals are her arteries and the water is her life blood!*" (Uw land is lang de koningin geweest van de zee en de rivieren. De kanalen en vaarten blijven nog steeds zijn slagaderen en het water zijn hartebloed.)

In mijn antwoord kon ik van harte hulde brengen aan alles wat de groote republiek tegenwoordig doet om Holland's voorbeeld te volgen en waterwegen te gebruiken, want het is opmerkelijk hoe er gewerkt en geijverd wordt om de *inland navigation* te verbeteren en te ontwikkelen, door rivieren uit te diepen en kanalen te graven.

Voor een bewoner der overbevolkte oude wereld, die in het vervolg meer en meer haar graan uit Amerika zal krijgen, is deze ijver om waterwegen te gebruiken, heerlijk om te aanschouwen. Hij wordt er opgewekt en vroolijk door, want die ijver beteekent goedkoop brood voor Europa. Het is een verwonderlijk denkbeeld, dat het engelsche Hoogerhuis gevaar loopt en de britsche landeigenaars geruïneerd worden omdat men kanalen graaft in Amerika, en toch is dit werkelijk waar.

Elke nieuwe uitvinding, elk middel van versnelde gemeenschap maakt ons menschen meer afhankelijk van elkander, en het is werkelijk tijd dat we in onze taal een woord smeden om het fransche *solidarité* te vertalen. Het landstelsel van Engeland waggelt op zijn grondslagen, omdat de kapitalisten van Amerika, door onderlinge mededinging zoowel als door onderlinge samenwerking, voor ongeloofelijk goedkoope vracht graan en meel duizenden mijlen vervoeren. De spoorwegkoningen, wier dwingelandij gevreesd wordt in de Staten, hebben niettemin meer dan vele andere koningen gedaan om de hongerigen van Europa te spijzigen en de naakten te kleeden. Niet de staatslieden en de philanthropen, maar de op winst bedachte, rustelooze kapitalisten, de Cunards en de Vanderbilts hebben Amerika ontwikkeld en een hongersnood in Europa zoo goed als onmogelijk gemaakt. In Chicago, New-Orleans, Baltimore en Boston brengt menig man van zaken een slapeloozen nacht door, peinzende en denkende hoe hij New-York een deel van zijn handel ontrooven kan, en de spoorwegen en kanalen die aangelegd en gegraven worden om dit te pogen, maken dat in eindeloozen stroom het graan naar het Oosten vloeit.

In een vorig hoofdstuk (pag. 73) heb ik de graanvloot uit het Westen beschreven, die over de meren, het Erie-kanaal en den Hudson naar New-York gaat. De eskaders van veertig rivierbooten, die door twee stoomers gesleept worden, hebben gespookt in de droomen der kooplieden van St. Louis en New-Orleans. Verleden jaar werden 6,462,290 tonnen vervoerd door het Erie-kanaal, en de tol welke geheven werd bedroeg niet minder dan 1,164,567 doll. Van Buffalo naar New-York werd het graan door het kanaal vervoerd voor 6½ amerik. cent de bushel (1 *bushel* = 36 liter) en dat met inbegrip der tollen. Doordien men de tollen verlaagde, werden de spoorwegen gedwongen ook hun vrachten te verlagen, en dit jaar zal de mededinging tusschen kanaal en spoorweg feller dan ooit worden. De spoorwegdirecties besteden groote sommen voor proefnemingen om het vervoer goedkooper te maken en ik hoorde de kooplieden van New-York soms spreken over "*the danger for our commerce*", het gevaar dat hun handel dreigde, door hetgeen

Philadelphia, Baltimore, Boston en Montreal deden om het vervoer uit het westen naar hen beter te maken dan spoorweg en kanaal dit naar New-York vermochten. Massachusetts heeft de Hoosac-tunnel geboord en Canada is aan een net van waterwegen begonnen, dat het beste en schoonste der wereld belooft te worden. De waterweg door het dal van de St. Lawrence zal wellicht in enkele jaren tijds de spoorweg- en kanaaldirecties der republiek tot de ontzaglijkste krachtsinspanningen dwingen, en wat men in Chicago doet is eveneens van buitengewoon belang voor de Europeanen die goedkoop brood verlangen. Men wil een diep breed kanaal graven van het meer Michigan naar de Mississippi, en in elk geval zullen binnen een jaar of drie britsche schepen van 2000 tonnen in de dokken liggen van de steden aan de meren, om het graan rechtstreeks, zonder overlading, naar Europa te brengen.

De spoorweg-directeur naar wiens belangrijk gesprek ik eens tot laat in den nacht in een der clubs van New-York luisterde, was vooral bevreesd voor de mededinging der Mississippi. "Er gaat tegenwoordig veel te veel graan over New-Orleans naar Europa," zeide hij. "De Mississippi wordt de weg voor het graan van het Westen, Noordwesten en Zuidwesten, als de navigatie op de meren, of beter gezegd op de kanalen bij de meren, door het ijs gesloten is. De hoeveelheid graan, welke tegenwoordig in schuiten (*barges*) voor 6 à 8 cents naar New-Orleans gebracht wordt, is ontzaglijk groot, en die schuiten doen het werk dat des winters vroeger de *trunk lines* der spoorwegen hadden. In New-Orleans verheft men zich er op, dat de graandistricten van Minnesota, Wisconsin, Illinois en Indiana, zoowel als die van Missouri, Kansas en Nebraska door de Mississippi worden getapt; dat ze gedeeltelijk gelijk hebben blijkt hieruit, dat New-Orleans, hetwelk in 1878—79 slechts $5^1/_2$ millioen bushels (2 millioen hectoliter) granen verscheepte, in het seizoen van 1879—80 meer dan $13^1/_2$ millioen *bushels* ($4^{10}/_{11}$ millioen hectoliter) naar Europa zond.

Ik heb in de dagbladen nagekeken hoe het dezen winter gegaan is en heb o. a. gevonden, dat tusschen 18 Februari en 1 April alleen van St. Louis vier millioen bushels ($16^5/_{11}$ mil-

lioen hectoliter) in booten langs de Mississippi naar New-Orleans gezonden zijn, waar groote Oceaan-booten gereed lagen.

De mededinging van de Mississippi was het groote onderwerp van de gesprekken in handelskringen, toen ik in New-York was, en uit enkele mededeelingen mij gedaan, blijkt, hoe de spoorweg- en kanaaldirectiën pogen den hoofdstroom van het graan langs New-York te houden.

Twee verminderingen, elk van vijf amerik. centen per 100 pond, zijn toegestaan door de spoorwegdirectiën, die het Westen aan de oostelijke havens verbinden, d. i. door den *east bound railway pool*, gelijk men in de Unie zegt. Dit beteekent een verlaging der graanvracht met 25 pCt., en die verlaging — let wel — is toegestaan eer de vaart op de kanalen geopend is. En dit is nog niet alles. Behalve deze openbare verlaging hebben de spoorwegdirecties nog geheime contracten aangegaan, waarbij ze zich verplichten om tarwe van Chicago naar New-York te vervoeren voor 19 cents per honderd, dat wil zeggen voor 11 cents per bushel.

In New-York bespeurt men het hoe moeielijk de kanalen het den spoorwegdirecteuren maken. Het overgroote gedeelte van de goederen welke te New-York worden gebracht door de treinen uit Noorden, Zuiden en Westen zijn voor uitvoer bestemd. Ze moeten worden ontladen uit de wagens (uit *the carrs*, gelijk men in Amerika zegt) en voor korten of langen tijd in pakhuizen geborgen worden, naar mate er vraag op de markt of aanbod van schepen is. In lichters overgeladen, worden ze dan ten slotte gebracht naar het stoomschip dat ze naar de oude wereld zal vervoeren. De correspondent van de Times te Philadelphia heeft uitgerekend, dat al dit noodelooze vervoer de transportkosten naar Europa met drie cents (amerik.) per honderd pond gewicht verhoogt. De spoorwegmaatschappijen zijn daarom aan 't werk gegaan om steigers te maken en pakhuizen te bouwen bij de aanlegplaatsen, opdat de goederen direct uit den trein in het europeesche stoomschip mogen overgeladen worden. De pakhuizen zijn noodig om den export-handel de kosten van het vervoer per lichter naar pakhuizen van particulieren aan een andere zijde van de haven, te besparen. Ze waren ook

noodig gemaakt door het tegenwoordige stelsel van doorloopende cognossementen (*through bills of lading*), waardoor uit de middelpunten van de productie in het Westen de goederen rechtstreeks naar de middelpunten van consumptie in Europa gezonden worden.

Opmerkelijk is het wat de Pennsylvania-spoorweg gedaan heeft om den handel de noodige faciliteiten aan te bieden ten einde met goed gevolg mede te dingen met de kanalen. De directie heeft aan de Jersey-City zijde van de haven van New-York 118 *acres* grond gekocht, waardoor ze over niet minder dan 3,460 voet kade langs den Hudson beschikt. Ze heeft drie lange, breede stoomboot-steigers gebouwd, en tien *acres* grond onder dak gebracht om 20,000 ton koopwaren tijdelijk op te stapelen. Ze heeft dus plaats voor de lading van achttien groote trans-atlantische stoombooten.

Hiermede nog niet tevreden heeft ze een graanpakhuis, een *elevator* opgericht die 1,500,000 bushels bevatten kan en waaruit vier stoombooten tegelijk geladen kunnen worden, die aan de steigers liggende bovendien tevens andere goederen zullen lossen en laden.

Een andere aanlegsteiger, waar zes zeilschepen plaats vinden, is ingericht voor de ontvangst voornamelijk van erts, welke dadelijk uit de schepen op de wagens overgeladen, westwaarts gebracht wordt naar de hoogovens van Pennsylvanië.

De geheele inrichting is nog niet gereed, maar vier transatlantische booten kunnen reeds nu tegelijk door 1200 goederenwagens per dag bediend worden.

Te Baltimore en Philadelphia heeft deze spoorwegmaatschappij even goede zoo niet betere inrichtingen om den uitvoerhandel te helpen. Er zou voor menige spoorwegdirectie in Europa, waarover de handel vaak klaagt, veel te leeren zijn van deze maatschappij. Te Philadelphia heeft ze de *piers* voor den uitvoerhandel vooral bijzonder practisch ingericht. Op het rangeerterrein is er plaats voor 4,170 geladen goederenwagens tegelijk; de steigers hebben 21,175 voet in de lengte beschikbaar voor zeil- en stoomschepen, terwijl op deze steigers 894 goederenwagens kunnen bediend worden. Verleden jaar werden 100 wagens met

graan per dag meer geladen dan het vorig jaar. Bij de 1400 wagens per dag worden geladen en ontladen, terwijl het electrisch licht het mogelijk maakt met dubbele ploegen te werken zoodat 's nachts de arbeid niet behoeft te worden gestaakt.

Ik zag des nachts honderde wagens steenkool en graan aanvoeren, dat in de donkere gevaarten aan de zijde der steigers ontladen werd, en diep was de indruk dien deze rustelooze bedrijvigheid op mij maakte.

"Goedkoop brood!" "goedkoop brood!" schenen die puffende, jubelende stoomwerktuigen te zingen, welke met de eigenaardige bevallige waardigheid en beleefden spoed van machines elkander het graan overreikten dat Europa noodig heeft. De lichten der locomotieven schenen als glimwormen, wanneer de wagens, dwars door het blinkende electrische licht, naar de stoombooten reden. De mededinging der kanalen maakt noodig dat deze lange slangvormige treinen in eindelooze reeks over de nieuwe stalen spoorwegen van het Westen naar de zee glijden, waardoor het vervoer goedkoop wordt. Een nacht op het station van de Pensylvanian Railway doorgebracht, geeft het antwoord op de vraag der twijfelaars, die niet begrijpen waarom de mededinging der amerikaansche graanvelden tegenwoordig juist zoo dreigend zou zijn voor de landbouwers van Europa. Zijn de praïriën dan pas ontdekt, en waren ze er tien jaar geleden wellicht nog niet? Ja, ze waren ontdekt, maar niet geopend voor den wereldhandel. Dat hebben de renteniers van Europa gedaan, die de spoorwegen hebben aangelegd, hun eigen werelddeel dus voor hongersnood behoedende, en zoo ze geduld konden oefenen, daarbij zelve geen schade lijdende. Nog slechts acht jaar is het geleden dat een commissie van het amerikaansche congres, verslag uitbrengende over den toestand in Ohio, verklaarde dat tarwe in dien staat niet met voordeel kon worden voortgebracht, daar de vervoerkosten naar de havens te groot waren. En thans rekent men Ohio niet eens meer onder de Westelijke staten en wordt Europa gevoed met goedkoop graan uit staten duizend mijlen ten westen van Ohio! Binnen tien jaar tijds is de vracht op de spoorwegen van het Westen tot een derde verminderd. Van $1\frac{1}{2}$ cent (amerik.) per ton en per mijl is de vracht tot $\frac{1}{2}$ cent

gedaald. De spoorwegen zijn verbeterd; stalen spoorwegstaven zijn gelegd over een eindelijk goed geballasten weg, bochten zijn afgesneden, heuvels geëffend of doorboord, en tengevolge daarvan konden zware locomotieven worden gebouwd die driemaal grooter treinen sleepten over gladde, effen wegen, over nieuwe ijzeren en steenen bruggen, naar groote stations, waar geen nacht bekend is, doch waar in het heldere maanlicht der Jablokoff-kaarsen gewerkt wordt, *ohne Rast*, *ohne Hast*, altijd door, met den regelmatigen, rusteloozen drang van een natuurkracht.

Doch de directie van den waterweg, de mannen die het graan naar New-York vervoeren over de groote rivieren en door de Erie- en Oswegokanalen, zitten ook niet stil. "Hoe grooter de lading is, des te lager kan de vracht zijn," redeneeren ze. Indien door onze kanalen schepen gaan, welke een voet dieper geladen kunnen worden dan de booten die door de Canadawateren en vooral door het Willand-kanaal gaan, dan genieten wij een aanzienlijk voordeel boven den britschen weg.

In plaats van de schepen te vergrooten, wat zeer duur is, moeten we het Eriekanaal dieper maken. Het is best mogelijk, door de Buffalo-haven te verbeteren, overal twintig voet water te verkrijgen op de meren, en de dokken in het Willand-kanaal laten slechts een diepgang van 13½ voet toe. Zoo wij bovendien in het Eriekanaal een voet meer water laten, dan kunnen we in onze tegenwoordige graanbooten, zonder dat eenige verandering of verbouwing noodig is, 50 ton meer laden.

Dit plan zal gevolgd worden en de heer Horatio Seymour, de staats-ingenieur van New-York, heeft berekend, dat voor een millioen dollars de dijken langs het kanaal voldoende kunnen opgehoogd worden om een voet water meer in de kanalen te laten.

Verleden voorjaar zijn reeds 30,000 dollars besteed aan het uitdiepen van het Erie-kanaal, en nu is men met verdubbelde kracht bezig aan het ophoogen der dijken.

Rustelooze mededinging, stalen geestkracht en noeste vlijt ziet men in Amerika. Deze zijn het levensbloed, de kracht van een handeldrijvend volk. We zien hoe onze amerikaansche vrienden in deze spoorweg-eeuw toch de kanalen en waterwegen

op prijs stellen. Laat dit voor ons in Nederland een prikkel te meer zijn om toch voor Amsterdam het kanaal naar de Mississippi van Europa, naar den Rijn, den grootvorst der stroomen van ons werelddeel, te verkrijgen. Census-verlaging is noodig en goed, maar verlaging der vrachten naar Amsterdam is noodiger en beter. Een billijker en gelijkmatiger drukkend belastingstelsel is nuttig en goed, maar een diep, breed kanaal zonder veel sluizen dat uit den Rijn 't kanaal naar IJmuiden voedt en groote schepen doorlaat, is nuttiger en onmisbaarder.

Er is haast bij het werk. De trekschuiteneeuw is voorbij, en die niet dadelijk de handen aan het werk slaat, wordt overvleugeld eer hij het weet, gelijk de New-Yorkers toonen te begrijpen.

Moge het voorbeeld der voortvarende Amerikanen tot leering strekken en tot navolging wekken. Het is een leugen geworden dat wie er vandaag niet komt er morgen nog wel komt!

AMERIKAANSCHE STRAATJONGENS.

Soms hoorde ik op de club, of op een diner, of arrende door de glooiende lanen van Central Park de opmerking: "die mijnheer daar met zijn vroolijk gelaat", of "die dikkert daar in zijn ar met de twee bruine harddravers was eens een straatjongen in New-York."

Het erts waaruit goud getrokken wordt verdient steeds eerbiedige aandacht, en ik poogde dus vaak iets te vernemen van deze verwonderlijke adspirant-millionairs, die op bloote voeten, zonder hoofddeksel, door sneeuw en modder liepen en buitelden, en wier magere gezichten met de heldere, vonkelende oogen men zag, waarheen men, vroeg of laat, ook de schreden wendde.

Als men iets eigenaardigs en kenschetsends in gelaatstrekken, houding en manieren ziet, denkt men meestal het eerst aan de kunstenaars, waardoor we ook dra zeggen: hoe schilderachtig! En zoo dacht ik vaak aan Hendschel en Leech, die den duitschen *Schusterbube* en engelschen *raggamuffin* vereeuwigd hebben, als ik die verwonderlijke amerikaansche straatjongens aan het werk zag, letterlijk worstelende om het bestaan. Ook in Amerika is er veel armoede, vooral in New-York, waar landverhuizers landen en de Ieren blijven hokken. Tal van deze jongens zijn dan ook kinderen van paupers of van bedelaars van beroep. Nergens heb ik ooit zulke vroeg-rijpe, schrikwekkend intelligente, scherpzinnige jonge kinderen gezien,

als de arme mannetjes van zeven jaar te New-York, die reeds als jonge vogels voor eigen onderhoud moesten zorgen.

En bewegelijk en vlug als jonge vogels zijn ze trouwens. Armen en beenen gaan heen en weder als door stoom bewogen, en ik vroeg mij zelf vaak af, wat die jongens toch bezielde om steeds alles, wat ze in de handen hadden of beet konden krijgen, omhoog te werpen en te vangen, terwijl ze door de drukke straten liepen.

Een amerikaansch schrijver, die aan de *Small Arabs of New-York* een opstel wijdde in een nummer van *the Atlantic Magazine*, dat ik in het Zuiden in een klein houten logement vond liggen, gaf mij het antwoord op die vraag.

Al die jongens oefenen zich in *base-ball*, het amerikaansche cricket, een balspel waarop alle jongens en mannen verzot zijn. Ze werpen met alles wat in hun bereik is, om lenig en vlug te worden. Als een jongen in den winkel om den hoek voor zijn moeder een paar appelen is gaan koopen, dan ziet men hem huiswaarts gaan, terwijl de appelen diagonalen beschrijven door de lucht en andere jongens ze vangen en terugwerpen. Met alles wordt gegooid. Jongens met pakjes, met flesschen, met kleine katten die verdronken moeten worden, gaan door de straat, werpende en vangende en in de handen klappende; als ze een makker ontmoeten vliegt het pak of de jonge kat over de hoofden der voorbijgangers, en de breede, zware politieagenten hebben geen gemakkelijke taak als ze hun dit pogen te beletten.

Ze hebben echter nog andere spelen, en deze wisselen elkander af gelijk ze het in Holland doen. In Maart begint de vliegertijd, en iedere knaap die een el of wat draad en een stukje papier kan machtig worden, acht zich dan verplicht door de straten te draven om zijn lapje papier halverwege de huizen te doen stijgen. Knikkeren is ook een geliefd spel, doch de priktol is niet in trek, omdat hij gekocht moet worden en dus kapitaal noodig maakt, terwijl de punt bijzonder pijnlijk is voor bloote voeten.

Windmolentjes zijn meer populair, want deze *pin-wheels* kosten aan een handigen jongen niets. Hij zoekt op straat, bij

huizen die afgebroken of gebouwd worden, twee vlinderdunne, latjes — aan de uiteinden wordt een vleugeltje papier geplakt; hij legt ze dan kruiselings, waarna hij ze op elkander en tegen een stokje prikt met een bakerspeld. Alle jongens kunnen ze niet maken, en daar er geen muntstuk klein genoeg is om in Amerika zulk een windmolentje te kunnen koopen, wordt de ouderwetsche ruilhandel te hulp geroepen, of beter gezegd, een nieuw metalen ruilmiddel komt in omloop, namelijk spelden.

Voor zooveel spelden het stuk worden de molentjes verkocht, en wanneer de handige knutselaar er een groot aantal bijeen heeft, verkoopt hij ze in een der kleine winkeltjes in de achterbuurt. De straatjongen die een paar dollars bespaard heeft, vult vaak een mars met gillende ketahperdja-poppetjes of lucifersdoozen en begint handel te drijven. Menig koopman is dus begonnen, "waardoor ik sparen, speculeeren en menschenkennis leerde," gelijk een hunner mij verklaarde.

Onder de vlugste en knapste straat-speculanten nemen de jonge dagbladventers een eereplaats in. Verreweg de meeste couranten worden bij het nummer verkocht, en 's morgens vroeg worden de kantoren der dagbladen belegerd door honderde jongens, die tegen contante betaling een honderd couranten halen. In den loop van den dag koopen en betalen ze een coupon voor een bepaald aantal, en tegen overgave van deze coupons krijgen ze 's morgens wat ze noodig hebben. Des zomers zijn de meesten blootvoets, en hoeden of petten behooren tot de zeldzaamheden. Ze zijn meestal klein van stuk, doch de stem is pasklaar voor een groot mensch. Gelijk de rechterarm van den smid gespierd wordt door aanhoudend werk, krijgt de stem dier miniatuur-kereltjes door aanhoudende oefening een eigenaardigen, schellen locomotieftoon. De vlugste en onversaagste jongens winnen het meest. Ze springen achter op omnibus of tramwagen, werpen een courant op de knieën van elken passagier, doen een tweede rondte en zamelen of de bladen of het geld in en springen weer op de straatsteenen om op de drukke stoombooten of in de kalme ledige straten, waar rustige burgers wonen, al gillende en dravende hun couranten te venten. Als er nieuws van groot belang is· als een amerikaansch paard

den Derby-wedren gewonnen heeft; als er paniek heerscht op de effectenbeurs, of als 't bekend is wie de nieuwe president zal zijn, dan slaan de krantenjongens hun slag, en er zijn voorbeelden dat een jongen op een enkelen dag 10 dollars verdiend heeft. Hun gewone winst is echter reeds aanzienlijk genoeg. Een vlugge jongen, die zijn stad goed kent en er vroeg bij is, verdient van 50 cents (amerik.) tot 2 dollars per dag. De meisjes zijn voor het werk minder geschikt. De schrijver van het opstel over *the small Arabs* zegt dat ze te veel tijd verspillen door met elkander te kibbelen en te babbelen, en ze worden door haar rokken en betrekkelijke ingetogenheid verhinderd, om zoo vlug en brutaal als de jongens op de tramwagens te springen en zich overal in te dringen.

Een groot aantal van die kinderen staat geheel op zich zelf. Ze zijn weezen of verlaten door hun ouders, en veel wordt ten hunnen behoeve gedaan door de *Children's Aid Society*, in het bestuur waarvan een der vertegenwoordigers in New-York van de Nederl. Handelmaatschappij zitting heeft, die mij belangrijke bijzonderheden mededeelde aangaande deze nuttige inrichting.

Acht-en-twintig jaar geleden begon deze maatschappij tot bescherming en bijstand van kinderen op nederige wijze haar werk, en op het oogenblik worden 20.000 arme kinderen zonder te huis door haar geholpen, en 9000 weezen door haar verzorgd. Ze heeft 21 ambachtsscholen gesticht, en men kan al geen opwekkender, aandoenlijker geschiedenis lezen dan die van de jarenlange geduldige vriendelijkheid en toewijding, waardoor honderden en honderden van de kleinen bij tijds gered zijn uit ellende en misdaad.

Er zijn zes *lodging-houses* die, elk onder een "superintendent" en een "*matron*", een eigen werkkring hebben. Men heeft er een uitsluitend voor courantenjongens, een voor jonge meisjes en vier die naar de straat waar ze gelegen zijn heeten. [1]

---

[1] Ter wille van bezoekers van New-York, die deze schoone inrichtingen zouden willen zien, geef ik de adressen. Het hoofdkantoor der maatschappij is in East Fourth Street No. 19, en de slaaphuizen: Newsboys' Lodging-

Elke krantenjongen, die er logies heeft gevonden, betaalt als hij 's avonds te huis komt 15 cts. (amerik.) aan den "vader", waarvoor hij avondeten, een goed bed en ontbijt krijgt. Er zijn groote badkuipen, waarvan ze druk gebruik maken, en ze kunnen hun eigen kleederen wasschen of die voor weinig geld laten reinigen. Opmerkelijk is in deze inrichting de "Couranten-jongens bank", welke eigenlijk een tafel is. De tafel staat in de groote zaal. Onder het blad is een lade, die in honderde afdeelingen gesplitst is; boven elk hokje is een spleet in de tafel en een nummer. De lade is gesloten, en elke jongen heeft zijn eigen nummer. Als hij 's avonds te huis komt werpt hij het geld dat hij niet volstrekt noodig heeft in zijn hokje. Om de twee maanden wordt de tafel, die een bank is, geopend, en de meeste deposito-houders zijn verwonderd en worden aangemoedigd tot sparen door het aanzienlijk bedrag. Het noodige voor kleeding enz. wordt dan aangekocht, en het overschot in een spaarbank, welke rente geeft, belegd.

Verleden jaar hebben 829 krantenjongens 2.533. dollars in hun tafel-bank bespaard, of ongeveer 3 dollar per hoofd.

De jongens die geen geld hebben, worden echter niet weggezonden, maar gewasschen, gekleed, gevoed en geherbergd en meestal betalen ze later het hun voorgeschotene. Ofschoon ze slechts iets meer dan een derde der kosten opbrengen, hebben ze het gevoelen dat ze in hun eigen huis zijn, dat ze het zelve bekostigen, en aan tucht en reinheid komt deze overtuiging bijzonder ten goede.

Van de jongens, die een ambacht wilden leeren of door landbouw zich voelden aangetrokken, zijn duizenden en duizenden naar het Westen gezonden. Van 50.000 jongens ontving de directie uit het Westen verslag. Ze heeft in New-York elf

House—C. O'Connor, Sup't—Cor. of Reade, Deane, and Chambers Sts. Girls' Lodging-House—Mrs. E. S. Hurley, Matron—No. 27 St. Mark's Place. Eighteenth Street Lodging-House—W. J. McCully, Sup't—No. 211 West 18th Street. Eleventh Ward Lodging-House—M. Dupuy, Sup't—No. 709 East 11th Street. East Side Lodging-House—G. Calder, Sup't—No. 287 East Broadway. Thirty-Fifth Street Lodging-House—H. Mathews, Sup't—No. 314 East 35th Street.

avondscholen voor kinderen opgericht; er is een *Summer home*, een TE HUIS, waar des zomers 3000 kinderen frissche lucht en verademing vinden. Dezen zomer wordt er voor zieke kinderen een TE HUIS opgericht aan de zee, waar arme moeders wier kleintjes lijden aan de *cholera infantum*, die in den heeten zomer zoo velen doet sterven, genezing kunnen vragen aan den frisschen, zouten zeewind.

De mannen en vrouwen uit *the fortunate classes* [1], (een aardige amerikaansche benaming voor wat wij de hoogere standen noemen), die met groote zelfopoffering aan deze instelling hun vrijen tijd geven, spreken met geestdrift over de *science of charity*, over de wetenschap der weldadigheid, welke moeite, nadenken en ervaring eischt. "Wij hebben godsdienst noodig om de groote zedelijke lessen aan de verwaarloosden in te prenten", zeide een hunner tot mij, "en we hebben twee ondervindingen opgedaan, welke geloofsovertuigingen zijn geworden. Men kan zegenrijken invloed op die kinderen enkel verwachten van "*individual influence*", van den diepen indruk, welke een innig overtuigd, vriendelijk, ernstig mensch op een kind maakt, welks vertrouwen en eerbied het wint. Men moet hen niet regimentsgewijze, maar afzonderlijk behandelen. De tweede overtuiging is aan de eerste verwant. We zien geen nut in groote weeshuizen en instellingen; we verkiezen *home-life* boven *institutional life*. Sinds 27 jaren hebben welgeleerd dat het plaatsen van kinderen in gezinnen op het land het beste werkt. Hun familiebetrekkingen zijn er vaak tegen, en vele geestelijken werken ons ook niet in de hand, omdat ze vreezen dat er dus zieltjes voor hun kerk verloren gaan en door een andere kerk gewonnen worden, doch we hebben in het Westen zoovele duizenden een gelukkig leven en nuttig werk bezorgd,

---

[1] In Engeland spreekt men van de lagere standen steeds als van: *the common pople*, het gemeen. Toen G. J. Holyoake, de engelsche radicaal, in New-York werklieden zou toespreken, waarschuwde men hem dat zijne toehoorders niet dulden zouden dus toegesproken te worden. "The reverend R. Heber Newton said to me; remember, Mr. Holyoake, we have no "common pople" in America. We may have a few uncommon ones!"

dat een minder goed geslaagde uitbesteding hier en daar, ons niet schokt in onze overtuiging". De rijke mevrouw Astor zond verleden jaar voor 1500 dollars 120 jongens naar het Westen; een jonge dame zond er 67 voor 1000 dollars, en de heer Whitelaw Reid kon voor hem gezonden giften er nog een extra 328 zenden voor 3.801. dollars. De heer Reid krijgt van een werkman, die aldus zelf eens gered werd, jaarlijks *een vijfde* van zijn inkomen voor dat doel.

Onder de geredde kinderen zijn er die nog slechts een paar dagen in Amerika zijn, doch hun ouders verloren hebben op reis.

Ik stip het belangrijkste slechts aan, want ik zou een geheel boek kunnen vullen met leerzame bijzonderheden betreffende deze modelinrichting, welke duizenden redt van wanhoop en misdaad. Wat voor de meisjes gedaan wordt is vooral ook treffend, omdat het zoo practisch werkt en goede dienstboden door de instelling gevormd worden, doch ik moet mij tot het weinige beperken. Ik nam bovendien slechts een uit honderden weldadigheidsgenootschappen in New-York tot voorbeeld, om te bewijzen dat ook in de nieuwe wereld gedacht, gevoeld en gewerkt wordt voor de misdeelden, de hongerigen en verlatenen.

AMERIKAANSCHE ENGELEN, REPORTERS EN SCHOUWBURGEN.

In de maand December, op een helderen, vroolijken morgen, toen het even vroor, langs *Booth's Theatre* gaande, wees de journalist, die mij begeleidde, mij een 200 vrouwen en meisjes, die ongeduldig voor de deur stonden te wachten. "De directeur heeft geadverteerd voor engelen die hij noodig heeft in een stuk dat na Kerstmis gegeven wordt. Laat ons de engelen eens de *revue* doen passeeren!" Zoo gezegd, zoo gedaan, en daar stond ik weldra omgeven door adspirant cherubims uit New-York, Brooklyn, Jersey en Hoboken. Ik had mijn pels nog aan, waarvan mijn ondeugende metgezel misbruik maakte om links en rechts te vertellen dat ik een tooneel-directeur uit Europa was, die een amerikaansch ballet wilde monteeren. Ik bespeurde dit eerst na eenigen tijd aan de beleefdheid der bejaarde dames, die als trouwe kloekhennen voor haar blonde kuikentjes zorgden, en vooral mijn kennis den *reporter*, op eerbiedigen afstand hielden van hare dochters. Een lief, frisch meisje, met een onschuldig, fijn gelaat, werd door haar vader begeleid, die, twistziek en ongeduldig als hij was, erg in het ootje genomen werd door een drietal verslaggevers, die op de brutaalste wijze overal doordrongen, iedereen vragen deden, en nota's namen voor een pikant opstelletje in hun courant. Opmerkelijk was het dat verreweg de meeste meisjes één zelfde type vertoonden. Slanke magere figuurtjes, mooie, groote, donkere oogen, een niet zeer kleine mond, een mager gelaat, en een levendige, volkomen

uitgeslapen uitdrukking, welke mij overtuigde dat ze alles opletten, en steeds gereed waren met een antwoord of een besluit.

Er was een dikke jufvrouw, die zeker in de veertig was, en een uitzondering maakte door haar blozende, ronde wangen en haar zware gestalte.

"Komt u, als ik vragen mag, voor uw dochter?" vroeg de vader van het mooie meisje.

"Neen, mijnheer!" werd bedeesd en zachtkens, schier fluisterend geantwoord. "Ik wil pogen zelf als engel te worden aangenomen!"

De arme ziel! Haar antwoord was door mijnheer den verslaggever gehoord, en dadelijk klonk zijn onbeschaamde vraag: "Maar madame, is u niet wat te oud voor een engel?"

Het bedeesde gelaat veranderde bliksemsnel in dat van een furie.

"What's that your business, sir? What right have you to ask me how old I am? I suppose I have just as good a right to be an angel as anybody else, and that too without any impertinence from saucy young men. So, sir, you had better go right away from me and attend to your own business. You certainly want to be a devil, and goodness knows you are ugly enough for two!" en tevens draaide ze hem haar breeden rug toe, onder algemeen gelach.

"Ik heb eerbied voor eene vrouw die weet te antwoorden," merkte nu met onverstoorbare kalmte de *reporter* op, "en het gaat mij aan het hart dat ze niet geplaatst zal worden. Maar er is geen wolk die haar houdt, niettegenstaande al de wolken pas gerepareerd zijn. 't Is toch vreemd dat vrouwen altijd boos worden, wanneer men naar haar leeftijd vraagt, zoodra ze eens de vijftig achter den rug hebben."

Doch nu draaide de beleedigde engel zich om, ten strijd gereed en de plager begon behendig den terugtocht, den arm voor het gelaat houdende als een kleine jongen die vreest slaag te krijgen, en uitroepende: "och engel, sla mij niet met je harp!"

"Plaag dat arme mensch niet zoo!" zeide een fatsoenlijke, deftige dame in den rouw, die met twee dochters uit Jersey City gekomen was.

"Uwe dochters zijn heusche engelen en gij zijt een beschermengel," klonk het antwoord. "Wat een engelachtige familie!" Doch tevens gaf hij de moeder een aanwijzing wat ze doen zou, en hij hielp haar zoo voort dat ze het eerst werd toegelaten.

"Die meisjes zien er lief uit, hebben blond haar en een fatsoenlijke moeder, zoodat ze zeker geplaatst worden," zeide hij. "Ik heb haar mijn kaartje gegeven en nu krijg ik zeker bij gelegenheid wel er eens inlichting of een nieuwtje. Dan is mijn moeite betaald!"

Een vermakelijker voorbeeld van den verslaggever, die alles weet, zich overal te huis gevoelt, en door plagerij, vriendelijkheid, onbeschaamdheid en goedhartige vroolijkheid steeds zijn zin krijgt, zag ik nooit, dan deze amerikaansche reporter, die mij in twee avonden al de voornaamste schouwburgen van New-York wilde laten zien, overal inliep, op zijn wenken bediend werd, iedereen kende, en op straat, in den schouwburg, en in den luchtspoorweg telkens notities nam.

"Als ge iets weten wilt, dan moet ge het immers vragen!" antwoordde hij mij, toen ik hem vroeg, hoe hij een rechter, dien hij ontmoette, had durven vragen naar de vermoedelijke afloop van een proces dat veel belangstelling wekte. "Een man kan mij niet zeggen: "neen, waarde heer, ik mag u hierop werkelijk niet antwoorden!" zonder dat ik iets, dat ik weten wilde, van hem leer of begrijp. Ga even mede," en meteen snelde hij een trap op, presenteerde mij ijlings aan vier, vijf heeren, vroeg: "Is er iets nieuws?" en was toen weer op weg. "Dit was nu ons eigen policie-bureel," zeide hij. "Wij en een paar andere kranten hebben elk een kantoor, of een paar kamers vlak tegenover het bureau waarheen alle misdadigers en wetsovertreders, die 's nachts zijn gevangen genomen, worden gebracht. Wij zien en hooren dus alles, hebben steeds een klerk op den uitkijk, die ons telephoneert wat we weten willen. Hulloh! daar is een stantje (*a row*)!" en meteen was hij weg.

's Avonds haalde hij mij af, steeds onvermoeid, vroolijk pratende, mij uithoorende, en mij een volgeschreven notitieboekje toonende, waarin hij had opgeschreven hoe hij, nadat hij mij

verlaten had, een der meest bekende bankiers *geinterviewd* had over een voorgenomen "consolidatie" van telegraaflijnen, of "de beroemde samenzwering der bankiers tegen het publiek", gelijk hij de overeenkomst noemde.

Van een dergelijke ondervraging van een der "*grands de la terre*" door een detective van de amerikaansche pers, vertel ik later een en ander. We moeten nu op weg naar de schouwburgen, waarvan ik echter zeer weinig te vertellen heb. Het eigenaardigste scheen mij het *Madison-Square Theatre*, dat echt amerikaansch is, doordien men het overwicht heeft gegeven aan de machinerieën en het publiek trekt door wonderen van werktuigkunde, welke de vervelende *entre-actes* verbannen. De schouwburg heeft namelijk een dubbel tooneel (*Mackay's double stage*). Het eene tooneel met al de decoraties verdwijnt in de diepte, en van omhoog daalt een andere vloer neder, geheel bedekt met wat voor de volgende acte noodig is. De decoraties zijn bijzonder schoon; frissche lucht, door stoom verwarmd of door ijs verkoeld, wordt toegevoerd, en de gebruikte lucht door ingewikkelde toestellen snel verwijderd. Men zit er gemakkelijk en heeft weinig last van de muziek, daar de artistes met bassen, trombones en cornets-à-piston ergens in de hoogte, boven een groote boog zitten. Het gordijn is uit een groote lap geborduurd satijn gemaakt, en wordt geadverteerd, als bijzonder duur en kunstig bewerkt. Bovendien heeft men ook nog een aantal tooneelspelers, die mij zeer middelmatig toeschenen.

Mijn manier om den schouwburg te beschrijven is slaafsch gevolgd van de advertenties die den roem van *Madison Theatre* verkondigen. Men oordeele:

MADISON SQUARE THEATRE.
24th St., adjoining Fifth Ave. Hotel.

THE MOST BEAUTIFUL THEATRE IN THE WORLD.

The Double Stage,
Elevated Orchestra,
Perfect Ventilation,
Embroidered Curtain,

(It is the most expensive and most beautiful Drop Curtain ever seen. It is entirely embroidered in silk and satin, and is an exquisite specimen of decorative art, and the most extensive piece of decorative work of the kind ever made.)

EXQUISITE DECORATIONS,

AND

THE MOST SUCCESSFUL PLAY EVER PRODUCED IN AMERICA.

Het tooneelstuk, waarvan als bij postscriptum melding wordt gemaakt, was een "comedy-drama" en heette HAZEL KIRKE; het was tien maanden achtereen avond aan avond opgevoerd, zoodat de acteurs hun rollen goed kenden, doch het melodrama was vrij vervelend, en de acteurs middelmatig. In de geheele anglo-saxische wereld aan weerszijden van den oceaan, verheft het tooneelspel zich bijna nooit tot een goed *ensemble*. Nu en dan treedt een genie op, maar de meerderheid der acteurs wordt niet opgevoed, niet *getraineerd* gelijk men in Engeland zeggen zou. De vraag moet het aanbod ook regelen in de tooneelwereld. De eischen van het publiek zijn zelden hoog; opgeschroefde taal en valsche pathos worden vaak zeer bewonderd; men beseft niet voldoende welk een lange voorbereiding, welke geroutineerde kunst noodig is om een Coquelin in staat te stellen zijn publiek te dwingen tot lachen. De *Comédie Française* wordt door Engelschen en Amerikanen bewonderd, maar niets wordt gedaan om haar na te volgen. Ik leerde in Amerika onze Nederlandsche Tooneelschool op nieuw hartelijk waardeeren. Men heeft bij ons beseft, dat het tooneel geen gewone handelsonderneming is, en dat acteurs even goed langzamerhand hun kunst moeten leeren als schilders of vioolspelers.

De illusie dat wat op het tooneel geschiedt waar is, de indruk waardoor men lijdt met Othello of geniet met Figaro, worden enkel verkregen door het spel der acteurs, niet door het realisme van decoratie en schikking op het tooneel. De menschen verdienen schier alle, de werktuigen en de coulisses slechts ondergeschikte aandacht. Doordien men dit in Amerika niet beseft, is een groote actrice als Clara Morris gedeeltelijk bedorven. Sarah Bernhardt had New-York een paar weken verlaten voor

dat ik er kwam, doch ieder sprak er nog van hoe zij onmiddellijk miss Clara Morris was gaan zien, en zoo diep bewogen was door haar spel, dat ze haar weenende omhelsd had. Ieder die miss Morris in *Article forty-seven* of *Alexis* gezien heeft zal dit begrijpen. Haar aandoening schijnt echt en uit het hart te komen, doch terwijl ze nu en dan treft en roert, is ze zoo slecht onderwezen en opgeleid, dat ze telkens en telkens de illusie verstoort, doordien ze nooit geleerd heeft zich zelve geheel in handen te hebben, en stem en houding te bedwingen.

In het *Union Square Theatre* speelde men *Daniel Rochat.* "Niet onverdienstelijk", zou ik zeggen als ik in twee woorden mijn meening moest duidelijk maken. Er is bij menigen acteur veel *verve* en kracht van uitdrukking; maar ze schieten te kort in het stille spel; ze leven hun rollen niet; ze hinderen door een zeker gemis aan tact, aan fijnheid van toets, dat men beter gevoelen dan omschrijven kan.

De schouwburg waar ik mij het best vermaakte was het *Byou Opera House*, dat onder directie staat van een geestigen, talentvollen Ier, en waar op keurige wijze lichte, vroolijke operettes werden gegeven. Salvini hoorde en zag ik twee keer, doch hij werd bijgestaan door amerikaansche acteurs en actrices, die tot een onbedaarlijk lachen dwongen door hun houten spel, steenen gezichten en bromstemmen.

Het is te dwaas om een groot acteur met een ontzettend realisme, vol hartstocht te zien spelen en in het liefelijk Italiaansch te hooren spreken, terwijl een paar houten poppen uit de poppenkast staroogende om hem heen stappen, en door hun neus, met snijdende stem en een amerikaansch accent sprekende, hem antwoorden. De Amerikanen zijn nog geen "dramatisch volk", gelijk ik een Amerikaan de Franschen hoorde noemen. Ze hebben geen groote voorliefde voor het tooneel en schijnen tevreden te zijn met middelmatig spel en mooie decoraties. Waren ze "een dramatisch volk", dan zoude thans een groot tooneelschrijver in hun midden moeten opstaan. Men kan niet door Amerika reizen zonder getroffen te worden door honderde verkeerdheden, dwaasheden, overdrijvingen in het staatkundig en maatschap-

pelijk leven, welke enkel op het tooneel gehekeld, enkel door het tooneel verbeterd zouden kunnen worden.

Wat die bewonderenswaardige kunstenaar van een Thomas Nast weleer gedaan heeft in *Harpers Weekly*, om door zijn geestige spotprenten de Tammany Ring omver te werpen en Tweed te ontmaskeren, zou op het tooneel, met oneindig grooter uitwerking kunnen gedaan worden, zoo er in het land tooneelschrijvers en tooneelkunstenaars waren met de helft van de *vis comica* en de geest van Nast. Indien Amerika in zijn tegenwoordigen staat van ontwikkeling geen groot tooneelschrijver voortbrengt, nu de onderwerpen letterlijk voor het grijpen zijn, dan krijgt het land er waarschijnlijk nooit een, en is het bewijs geleverd dat "the Americans are not a dramatic people."

EENE TENTOONSTELLING VAN "BEAUTIES".

Naar aanleiding van de tentoonstelling op straat van engelen, waarvan ik in het vorig hoofdstuk sprak, kan ik nog van een andere tentoonstelling van *beauties* gewagen, welke echt amerikaansch is, en die tevens onzen vriend den verslaggever weder beter leert kennen.

In den afgeloopen winter schreef de directeur van een paardenspel een prijs van 10.000 dollars uit voor de schoonste vrouw van Amerika, die een jaar lang met het circus zoude willen reizen door het land. Candidaten moesten haar photographie inzenden met opgave der kleur van haar en oogen, van lengte, gewicht, enz. Zij die in aanmerking kwamen moesten naar Philadelphia reizen, om daar door eene "aesthetische commissie beoordeeld te worden." De naam alleen van de gelukkige candidaat zou bekend worden gemaakt. Slechts vijf dames werden tot het admissie-examen toegelaten; Chicago, New-York, Pennsylvania, Kentucky en Georgia waren elk vertegenwoordigd door een blozende afgevaardigde met ponyhaar, een zoeten glimlach en een hartje vervuld van ijdelheid en jaloezie. Miss Louise Montague, eene actrice uit New-York, werd eenstemmig gekozen. Alle verslaggevers hadden genoegen in dezen wedstrijd; ze poogden er alles van te weten te komen en de een poogde den ander een vlieg af te vangen. Drie muntten in dezen wedstrijd uit. De eene *reporter* wist in gezelschap te komen met miss Montague en een praatje met haar te maken. Zij had

echter weinig te zeggen, want ze was bescheiden over de verdiensten harer mededingsters, doch haar uiterlijk ontlokte den verslaggever den enthousiasten uitroep: "*she is a daisy*", (Ze is een madeliefje). Hij beschrijft haar als een mooie brunette met een zielvol oog. Het signalement verdient vermelding:

"She has big, swimming, black-brown eyes, with a quart of soul to a pint of eyes; lovely, cream-white complexion and coal-black hair and long lashes that fell on her cheeks when she looked down. She was slender, but graceful and plump, and as pretty as a picture."

De tweede verslaggever was slimmer. Hij bedacht dat wel door den directeur beloofd was de namen te verzwijgen van de mededingsters, doch dat hij niet beloofd had de hem toegezondene photographieën niet in een album te bewaren. Dat album der *prize beauties* moest dus gevonden, gezien en beschreven worden. Dit gelukte hem. Zijn beschrijving is te lang om aangehaald te worden, en bevat bovendien vele locale aardigheden die onvertaalbaar of onbegrijpelijk zijn, doch ze is zeer vermakelijk. Er waren werkelijk vele bijzonder schoone vrouwen en meisjes in deze collectie, eene waarvan hij erkende als de *belle* der stad Milwaukee, wat hij natuurlijk onmiddellijk mededeelt! Een ander portret, het schoonste van allen, stelt eene brunette voor met een zwart fluweelen kapsel als dat der Elzasser vrouwen. Doch het origineel viel erg tegen, want de photographie was geretoucheerd, en aan het geflatteerde meisje werd door de aesthetische commissie medegedeeld dat "her picture did more than justice to her beauty." De gestereotypeerde glimlach der candidaten, haar provinciale wijze van zich te kleeden en te kappen, werden beschreven, terwijl aanschouwelijk werd gemaakt hoe twee zusters in witte calico japonnen zich hadden laten afbeelden naast elkander gezeten, met de scheiding op zijde, het haar naar achteren geschuierd, een vet, glanzend, rond krulletje, geplaatst boven elk oor, en de vast besloten, ernstige uitdrukking om den mond van: "ik ben de koningin der schoonheid!" Opmerkelijk was het groote aantal oude jonge of jonge oude dames die haar beeltenis hadden ingezonden. Eén portret was een curiositeit. Men werd aangestaard door eene dame

van diep in de veertig, met een rond blozend gelaat, en een onnoozelen glimlach, die gekleed was als een meisje van 16, doch met een lager uitgesneden japon dan jonge meisjes plegen te dragen. Een bos krullen hing links en rechts van het glad gestreken haar; armen en vingers waren vol braceletten en ringen, die ze boven de handschoenen droeg.

Doch de derde verslaggever was het handigst van allen. Hij ging op reis om eene der overwonnenen te zoeken en van haar een en ander te vernemen omtrent de mededinging. Eene vrouw, die in haar eigenliefde en ijdelheid gekwetst is, over de schoonheid harer mededingsters uit te hooren, was de taak die deze verslaggever zich stelde. Een hollandsch dagblad zou voor zulke wraakneming zijn kolommen niet beschikbaar stellen, doch de eerste dagbladen in Amerika pogen *pikante* lectuur te verschaffen, en beseffen dat onbeschaamde persoonlijkheden een groot deel der lezers — zoolang ze zelve niet aangevallen worden — steeds aangenaam zijn.

De jonge dame uit Kentucky werd te Louisville opgespoord, waar ze op haar terugreis naar huis een paar dagen bij vrienden logeerde, en waar de verslaggever haar een bezoek bracht.

"Ik vroeg haar of ze er erg op tegen had mij iets mede te deelen van de manier waarop de beslissing verkregen was, en van de mededingsters. Eerst weigerde ze te antwoorden, maar ik haalde er haar ten laatste toe over, en een zeer belangwekkende conversatie van een half uur lang was daarvan het gevolg. Miss Georgie Winnitt, die Kentucky's schoonheden vertegenwoordigde in den gedenkwaardigen wedstrijd, is een mooie vrouw, wier schoonheid mij trof toen ze mij keurig gekleed in den salon van haar nicht ontving."

De beschrijving die nu volgt kan toonen, waaraan jonge dames zich blootstellen, die een amerikaanschen verslaggever te woord staan:

"She is above the medium size, and is what would be technically called a magnificent blonde. While not fleshy, miss Winnett is plump, with that rich curve and fullness of outline which, when the divine form is incased in the tight-fitting

dresses of fashionable design, suggest the idea of "running-overness". She was dressed in some dark material, neatly, but not in a style to set off her full grace, nor the splendid color of the "head", regarding her as a picture. She has a fine, frank face, with a rather small but beautifully arched mouth and pink lips. Her eyes are approaching brown in color, large and flashing, while her nose is well cut and almost classical. Her complexion is like a lily, with a faint tinge in her cheeks, but it is as transparent and smooth as enamel. This face is framed by a splendid suit of "fluffy" golden hair, which she said reached to her waist, but which at the time was worn in a French twist down the back of her head."

— "Was het een eerlijke mededinging?"

— "Neen, het was niets als bedrog en oplichterij van het begin tot het einde."

— "Dit verwondert mij niet, wanneer een beeldschoon Kentucky meisje wordt afgewezen."

— "Ja ik ben uit Kentucky afkomstig, maar ik woon te Troy (Indiana) met mijne tante die hier met mij is, en mij vergezeld heeft naar het examen. Ik ben geboren in Franklin-county, doch later zette mijn vader hier een kruidenierswinkel op in Hancockstreet. Ik ben lang genoeg in Kentucky geweest om een mooi meisje te kennen als ik haar zie, en er was geen enkele ware *beauty* in de heele zooi."

— "Dit kan ik niet met u eens zijn, daar gij toch deel naamt aan den wedstrijd!"

— "Dat is allemaal *humbug* en onzin! Die vleierij raakt mij zelfs niet. Ik zie er goed uit, ik ben "*a right peart girl*" zooals ze in Kentucky zeggen, maar er zijn hier in Louisville tal van meisjes, die er precies zoo goed uitzien als ik, doch dat ik de schoonste vrouw van Amerika zou zijn, dat is *bosh*, malle onzin, en ik was nooit zoo zot om dit te gelooven. Ik heb mijn portret ingezonden letterlijk uit joligheid, voor de grap, want ik had het juist te huis gekregen, en volgde mijn inval. Ik was bijzonder verwonderd toen ik van mijnheer Forepaugh een brief kreeg met 150 dollars voor reiskosten en het verzoek om met vier andere candidaten een vergelijkend examen af

te leggen voor een aesthetische jury. Ik wees tante den brief, en zij zeide dat 10.000 dollar een groote som was, zoodat ik moest pogen den prijs te verdienen. Hierop gingen wij samen naar Philadelphia. Ik heb echter geen jury gezien, maar een mijnheer ging rond, maakte een praatje met ons, zeide een massa dingen, die hij zelf erg grappig vond, verzocht ons te lachen, en schreef ons toen na vier dagen een brief waarin hij mededeelde dat miss Montague gekozen was."

— "Hebt ge haar gezien?"

— "Ja, en het is al te zot om haar de mooiste vrouw van Amerika te noemen. She is one of these sly, kittenish brunettes with hatchet shoulders. She has got big, black-brown eyes, and wears a big hat. (Dit is een fijn geciseleerde beschrijving!) Ik kan u vijftig meisjes toonen, in vergelijking met welke ze letterlijk geen cent waard is. Ze zag er niet half zoo goed uit als het kind uit Chicago, hoe heet ze ook? miss Edwards. Ze noemen haar miss Montague, maar ze is getrouwd, en haar echtgenoot is Bobby Newcomb, de man die de comieke liedjes zingt. Ze heeft een kind dat drie jaar oud is, en ik geloof niet dat ze lief en goed is voor het schaap. Ik heb niets tegen haar. Ik benijd haar niet; ik heb mijn reisje gehad en ben tevreden, maar ik moet lachen, als ik hoor en lees hoe ze aangaan over dat preutsche, slimme, kleine, wesp-achtige wezentje!"

Toen men vernam dat miss Montague Mrs Newcomb heette en dat de *queen of beauty* er een cupidootje op nahield, werd den eersten verslaggever gevraagd waarom hij dat niet had medegedeeld. Ziet het kind er lief uit? vroeg men hem, doch hij antwoordde ruwweg: "Oh, d—n the baby; I never looked at the bratt!"

Mij schenen deze geheele mededinging en de publiciteit er aan gegeven door den verslaggever bijzonder kenschetsend, vooral omdat de jufvrouw uit Kentucky, al was ze ontegenzeggelijk ook *vulgair* in haar uitdrukkingen, een fatsoenlijk burgermeisje schijnt te zijn, dat niet in de achting van haar vrienden gedaald is door hare oorspronkelijke poging om op eerlijke wijze 10.000 dollar te verdienen.

DE REPORTER BIJ DEN HEER W. H. VANDERBILT.

Wanneer er iets belangrijks plaats heeft, snellen de verslaggevers der Amerikaansche dagbladen steeds naar de personen, die ze meenen dat hun iets nieuws dienaangaande kunnen mededeelen. Heeft er een groote rijzing of daling op de beurs plaats, dan worden de bankiers in verhoor genomen; geschiedt er iets dat aandacht trekt op een maatschappij, op het congres of den senaat, dan worden directeuren, afgevaardigden, ministers scherp ondervraagd, en het was en is mij steeds een wonder waarom op de vaak onbeschaamde, indringende vragen steeds antwoord gegeven wordt. "Zoo zijn onze manieren! het is nu eenmaal gewoonte!" zegt men met een glimlach de schouders ophalende, en soms vindt men het aangenaam om ondervraagd te worden, daar men dus zijn meeningen kenbaar kan maken zonder veel moeite, zonder eene redevoering te houden of een brochure te schrijven.

Gelijk ik mededeelde had tijdens mijn verblijf een *consolidation of telegraph companies* plaats gehad, waarover het publiek zich ergerde, daar het meende dat dus op onbehoorlijke wijze een monopolie was tot stand gekomen.

Men wilde weten wat de heer Vanderbilt, de groote millionair en spoorwegkoning wiens fortuin op honderd millioen dollars geschat wordt, die tot de consolidatie had medegewerkt, er van dacht, en op een mooien namiddag ging een van de reporters van den *Herald* hem ondervragen. Ik deel zijn verhaal

mede, als een staaltje van *reporter's* vlugheid en gladheid, terwijl het tevens een kijkje geeft in het huis en de omgeving van den grooten millionair.

"Ik ben de laatste drie weken ziek te huis geweest!" zeide de heer Vanderbilt verleden zaterdag middag, "maar het zal mij aangenaam zijn de vragen te beantwoorden welke de *Herald* mij wenscht te doen," en dit zeggende strekte hij zijn beenen gemakkelijk uit. Hij zat in een breede, ouderwetsche armstoel in zijn bibliotheek welke het uitzicht heeft op *Fifth Avenue* en *Fortieth street.* Even eenvoudig als de man, is zijn geheele omgeving. De meubelen, schoon smaakvol en elegant, hebben niets van het opzichtige dat men in de huizen van veel minder rijke menschen opmerkt. Alles is *comfortable*, gemakkelijk, rustig en eenvoudig. De eenigste aanduiding van onmetelijken rijkdom geven vele meesterwerken van Gérôme, Meissonier, Knaus, Diaz en andere groote schilders, die elk beschikbaar plaatsje innemen. Door de groote, hooge ramen heeft men een heerlijk uitzicht op *Fifth Avenue* en, recht gemakkelijk achterover gelegen in zijn diepen armstoel, welke voor het venster stond, praatte de heer Vanderbilt op vriendelijke wijze met mij, een vlug beslist antwoord gevende op alles wat ik zeide of vroeg. Ik kon niet nalaten op te merken hoe eenvoudig hij gekleed was, de kleine wit-ivoren hemdsknoopjes zouden menigen fattigen bediende in een manufactuurwinkel hebben doen blozen van schaamte. De heer Vanderbilt spreekt gemakkelijk en vloeiend. Zijn hoofd is groot en massief; zijn voorhoofd is machtig en breed; zijn heldere, doordringende grijsblauwe oogen zijn vol wereldwijsheid en scherpzinnigheid; zijn krachtig geteekende neus en mond en vierkante kin spreken van een vastbesloten karakter, en van zekere ruwe kracht, welke getemperd wordt door een uitdrukking van volkomen rust en tevredenheid. Hij spreekt als een man die elk woord gelooft dat hij zegt, en zijn oogen fonkelen soms terwijl een ironische glimlach zich nu en dan om zijn lippen teekent.

—"Laat mij u eerst eens iets vragen over de spoorwegen, mijnheer Vanderbilt. In welken toestand zijn ze, en wat acht ge hun vooruitzichten?"

— "We hebben een gestrengen winter gehad," zeide hij, zich keerende naar een grooten engelschen haard waarop takkebossen vlamden en knetterden — en de spoorwegen hebben het hard te verantwoorden gehad. De voortdurende opeenvolging van sneeuwstormen heeft zoovele onheilen veroorzaakt, dat de spoorwegen vele kosten hebben moeten maken, en de maatschappijen, die slechts een even voldoend aantal locomotieven hadden, hebben het meest geleden. Er is veel goed te vervoeren en de vaart op de meren en kanalen zal van het jaar zeker laat geopend worden, zoodat de maatschappijen volop werk hebben en er groote vraag is naar locomotieven. Ik geloof dat het zoo goed als onmogelijk is om een bestelling op locomotieven voor dit jaar aangenomen te krijgen, terwijl vele fabrieken reeds groote bestellingen hebben voor 1882."

— "Hebt ge vertrouwen in de tegenwoordige gewoonte der spoorweg-directies om *pools*, dat is consortiums op te richten?"

— "Wel, deze *pools* worden door ons gebezigd als een middel om te beletten dat we elkander ruïneeren door telkens uit mededinging de vrachten te verlagen. Voor het publiek is het ook van belang. Het heeft nu een vast tarief waarop het rekenen kan, terwijl vroeger elke verzender, producent en kooper gedwongen werd te speculeeren door de snelle rijzing en daling der vrachten. De spoorwegen verdeelen nu de zaken onderling."

— "Maar drijft dit de vrachten niet omhoog, tot nadeel van het publiek?"

— "Volstrekt niet. We vervoeren zoo goedkoop mogelijk, en geen enkele *pool* van spoorwegdirecties kan mededinging beletten. Daarvoor zorgen de kanalen, de waterwegen; dit verhinderen de Mississippi en de groote meren, die de *regulators* van het vervoer te land zijn."

— "Zijn de groote consolidaties van spoorwegen, hun ineensmelting en vereeniging onder ééne directie niet een bedreiging voor 's lands welvaart?"

— "Geenszins! Ik ben volkomen overtuigd dat ze goed zijn, zoo voor de spoorwegen als voor het publiek. Neem b. v. den New-York Central en den Hudson River spoorweg. Sinds ze samensmolten wordt het publiek beter en vlugger bediend voor

juist het halve geld. Hetzelfde kan men ook zeggen van den Lakeshore en Pennsylvania, en van elke andere consolidatie. Het vervoer over de groote *trunkways* is er veel goedkooper door geworden. Ik moet echter opmerken dat ik enkel ten gunste ben van de ineensmelting van lijnen, welke elkander verlengen en aanvullen en beter gezamenlijk dan afzonderlijk bestuurd worden, doch dat ik niet voor de consolidatie ben van mededingende, evenwijdig loopende spoorwegen."

— "Ge hebt zeker opgemerkt hoe een *anti-monopolie* beweging in de republiek begonnen is?"

— "Die beweging is belachelijk. Volksmenners en demagogen beginnen steeds met een aanval op het kapitaal, op den eigendom. Ze hopen altijd populair te worden door het volk op een verkeerd spoor te leiden en de zaken verkeerd voor te stellen. Hun aanval is thans in de eerste plaats op de spoorwegen gericht. Nu is het echter een feit, dat de spoorwegen meer dan iets anders ons land ontwikkeld hebben; er is meer geld belegd in spoorwegen dan in welke andere zaak ook, terwijl de kapitalist die aanlegde, meestal geld verloor, ofschoon het volk intusschen toch zijn wegen en het vervoermiddel voor zijn producten verkreeg. Telkens worden nieuwe spoorwegen aangelegd om met de ouden mede te dingen, en het is eenvoudig onmogelijk een monopolie van vervoer te verkrijgen. Daartoe is er te veel ondernemingsgeest in het land, daartoe worden nieuwe wegen te gemakkelijk aangelegd. Neen, het groote gevaar voor het land moet elders gezocht worden."

— "Waar dan?"

— "Voor het doen van zaken is er al geen grooter gevaar dan de manie om te speculeeren, de dobbelkoorts welke alle standen schijnt te hebben aangetast. Het land is rijker dan het ooit te voren was en zijn rijkdom neemt steeds toe, doch de rijke lieden van dit jaar zijn niet steeds dezelfde van verleden jaar, al is het land zelf ook rijker dan ooit. Zij, die de eigendommen waarin ze hun geld beleggen met overleg hebben gekozen, ze behouden en niet verruilen voor ze daartoe een zeer groote reden vinden, blijven en worden zeker rijker dan de lieden die door telkens te veranderen, speculeeren op een

snelle aanzienlijke rijzing in eenig fonds. Die veranderingen brengen even vaak verlies als winst. Er zijn slechts weinig voorbeelden geloof, ik, dat een man, die tien jaar geleden in een goed fonds zijn geld belegde, evenveel gewonnen heeft door het telkens te verwisselen en te speculeeren als zijn buurman, die het stilletjes in zijn portefeuille of brandkist liet liggen. Het fonds is in waarde gestegen, terwijl zij die zich snel verrijken wilden, veelal hun geheele kapitaal verkruimelden."

— "Gij hebt dus vertrouwen in een blijvende geldbelegging?"

— "Ja, ik geloof dat men in den regel solide belegd geld met rust moet laten. Het overleeft alle dalingen en panieken, want de waarde is blijvend. Ik verander zelden mijn geldbelegging. Ik heb natuurlijk groote sommen in verschillende ondernemingen te beleggen, en als voornaam aandeelhouder heb ik dan steeds gelegenheid alles te vernemen aangaande de wijze van directie en er deel in te nemen. Vele medeburgers gelooven op gezag van de dagbladen dat ik een groote speculant ben. Ze doen mij onrecht. Ik lees dagelijks van groot transacties waarin ik deelneem, en die mij hartelijk doen lachen."

— "Ge hebt zeker veel last van lieden die u vragen hun een wenk te geven, waarin ze hun geld moeten steken, geloovende dat gij reusachtige operaties bestuurt?"

— "Ja, dat heb ik. Er zijn een menigte heeren uit Wallstreet, die mij telkens een bezoek brengen, en dagelijks hoor ik van ieder hunner een verschillende theorie over hetgeen Jay Gould, Sage of Kain doet of van plan is. Elke man van zaken in Wallstreet heeft een eigen theorie. Hoe belachelijker het bedenksel is, des te grooter indruk maakt het voor het oogenblik op de beurs. Onpartijdige toeschouwers verwonderen zich over die lichtgeloovigheid, doch ze bewijst hoezeer speculatie-woede het gezond verstand uit zijn scharnieren ligt, het oordeel der menschen uit het spoor leidt en hen demoraliseert. Er zijn tal van eigendommen in het land, welke goede geldbeleggingen zouden aanbieden, indien de eigenaars, dat is de aandeelhouders, er slechts voor zorgden dat ze bestuurd werden gelijk ze hun eigen zaken zouden besturen. Doch dit kan niet het

geval zijn, daar er betrekkelijk slechts weinig aandeelhouders zijn, die voor zulk een groot bedrag bij de zaak betrokken zijn, dat ze zelve hun tijd en aandacht aan het bestuur van hun eigendom willen wijden.

"Menige spoorweg b. v. wordt bestuurd door mannen die speculeeren naar aanleiding van de dagelijksche en wekelijksche ontvangsten van den weg, en we zien dan hoe bijzonder ijverig president, directeuren en superintendenten zijn in het publiceeceeren van staten van ontvangst. Ze seinen links en rechts hoe het met den oogst staat en welk vervoer waarschijnlijk is. Ze wijden zich aan alles wat op de oogenblikkelijke waarde van hun fonds betrekking heeft, en speculeeren er in zonder voldoende aandacht te schenken aan de blijvende belangen hunner maatschappij. De speculatie-koorts heeft het geheele volk aangetast en weinigen kunnen haar weerstand bieden. Er gaat geen dag voorbij of mij wordt bijstand gevraagd voor een man of vrouw, die alles verloren heeft door een speculatie op de beurs, want vrouwen lijden even erg aan deze dobbelziekte als de mannen. Als ik hulp geef, op voorwaarde dat er niet weder gespeculeerd zal worden, is het een zeldzaamheid wanneer ik niet weldra van een gelijksoortig verlies wegens de zelfde reden hoor."

"Men heeft veel gesproken en geschreven over uw aandeel in het consolideeren der telegraaf-maatschappijen."

"Ja, daar is het onnoodige van gezegd! Wat mij aangaat, ik heb volgens mijn overtuiging en beste weten gehandeld als directeur van de Western Union Company. Ik had op dat oogenblik minder belang bij de fondsen der maatschappij dan ik in de laatste drie jaren had, doch er was geen verschil van meening in de directie, en ik heb van geen enkelen grooten aandeelhouder gehoord, die de vereeniging met de andere maatschappijen niet voordeelig en *businesslike* vond."

"Ja, maar ik had nu meer het oog op de belangen van het publiek."

"Ik kan niet zien hoe het publiek benadeeld is. We hebben den prijs der telegrammen niet verhoogd en het bestuur zal voortaan minder geld kosten. Men klaagt niet dat we te duur

zijn of het publiek slecht bedienen. Het voordeel van drie afzonderlijke lijnen te hebben werd slechts in enkele groote steden gevoeld, terwijl al de kleinere stations ontevreden waren. Ernstige mededinging zou de kapitalen in gevaar hebben gebracht zonder het publiek ten slotte te dienen."

"Wie acht ge uw groote evenknieën als spoorwegdirecteurs?"

"In mijn oog is Thomas A. Scott de beste bestuurder en *manager* van spoorwegen dien ik ooit leerde kennen. Jay Gould is zeer kundig en scherpzinnig (*shrewd.*) Men zegt dat hij de hand heeft in vele ondernemingen, welke een groot deel van ons land met hun netwerk overdekken. Zijn beleggingen worden, gelijk ik veronderstel, gewijzigd naar gelang der tijden. Hij wekt steeds gedachten en geeft inzichten, hij is *suggestive*, hij vat en begrijpt een onderwerp of plan dadelijk. De heer Jewitt heeft veel ondervinding als bestuurder en behandelaar van spoorwegen en ik beschouw hem als een bijzonder kundig man, die goed weet te oordeelen. J. W. Garrett neemt een plaats in onder onze eerste spoorwegmannen, maar een van de helderste, nadenkendste mannen met het breedste inzicht in onze spoorwereld is Albert Fink, de tegenwoordige *Railroad Commissioner* van de *trunk lines.*"

"Gelooft ge dat de speculatiekoorts ons land zal stuiten in zijn voorspoed en dat een groote financiëele crisis of paniek aanstaande is?"

"O! het land verkeert in goeden toestand. Het heeft zich te lang gedrukt gevoeld, dan dat de wedergekeerde voorspoed slechts een paar jaar zou stand houden. Natuurlijk kunnen de zaken hier en daar tegenvallen, en de tegenwoordige groote voorspoed kan drie jaar of vijf jaar duren, maar zeker wordt hij nog eenigen tijd gehandhaafd. Het heeft er trouwens veel van alsof we van het jaar een rijken oogst zullen hebben. De zware, diepe sneeuw moet voortreffelijk geweest zijn voor de akkers."

En wil u mij nu, ten gerieve van hen die niet zoovele millioenen bezitten als gij, mededeelen of ge meer dan driemaal per dag smakelijk eet, en langer en beter dan andere menschen slaapt?"

Ge zijt een grappenmaker! Als een man eens een millioen

bezit en de toekomst der zijnen voldoende verzekerd heeft, dan is hij er even goed aan toe alsof hij honderd millioen had, ja hij is er zelfs beter aan toe. Want hij kan van zijn geld al het genoegen trekken dat het geven kan, zonder de toenemende, overweldigende zorgen en beslommeringen, welke meerdere millioenen medebrengen. Een man, die door den wensch wordt beheerscht om groote rijkdom op te hoopen, moet vooral bijzonder op zijn hoede zijn tegen een neiging tot overgroote gierigheid en schraapzucht. Hoe meer men heeft, hoe meer men hebben wil. Men is dan nooit tevreden."

"Ziet ge gevaar voor het land in de ophooping van groote schatten in enkele handen?"

"Ik geloof niet dat de meeste rijke lieden de wenschen en ambitie koesteren, welke het publiek hun toeschrijft, maar in elk geval ben ik meer bevreesd voor de zucht tot speculatie dan voor die tot accumulatie.

"Daar hebt ge nu b. v. Wallstreet. Ge vindt daar een paar duizend van de handigste, slimste, doorkneedste mannen van zaken ter wereld. Zij leven niet van elkander en loeren niet op elkanders winst, maar ze azen op het publiek buiten de beurs. Een man die wat te verliezen heeft is een volmaakte gek als hij zich in het strijdperk begeeft met deze heeren. Ik koop nooit iets in de hoop spoedig er wat op te winnen. Ik koop enkel fondsen als geldbelegging. Indien er echter een georganiseerde aanval aan de beurs geschiedt op den New-York Central, den Lakeshore spoorweg, of een der ondernemingen waarbij ik groot belang heb, en ik een aantal aandeelen koop om de markt op te houden, ten einde ze naderhand als de reactie komt, weer te spuien, dan beschouw ik dit niet als een speculatie, maar als een bescherming van mijn eigendom, welks waarde ik ken."

"Is het waar dat de spoorwegdirecties de wetgevende macht van groote staten zooals New-York of Pennsylvanië onder den duim hebben?"

"Mannen, die voor spoorweg-eigendom te zorgen hebben, zijn te verstandig en bij de hand om zich in zulk een positie te plaatsen. Dit moge in het verleden gedurende een jaar

het geval zijn geweest, maar nooit voor lang, en tegenwoordig is in elk geval de richting geheel naar de andere zijde. Op het oogenblik vergeet men dat spoorwegen ten minste evenveel recht op vertegenwoordiging hebben als elke andere groote tak van nijverheid en handel, en men buigt te spoedig voor den volkskreet tegen monopolie! De rijke kapitalisten zorgen er wel goed voor geen volksnaijver op te wekken. Even als de eene vrouw de andere benijdt, die er beter uitziet en rijker gekleed is dan zij, benijdt de eene man den andere zoodra hij rijker is en beter slaagt."

"Vindt ge dat de tegenwoordige verhouding tusschen kapitaal en arbeid billijk en rechtvaardig is?"

"Wel, kapitaal schijnt mij overal de beste vriend dien arbeid bezit. Kapitaal maakt arbeid, arbeid maakt kapitaal. Ik geef toe dat handwerkslieden vaak van hun werkgevers te weinig ontvangen, maar ik geloof dat het zelden plaats heeft dat ze niet, op vriendschappelijke, ordelijke wijze onderhandelend, billijke bejegening ondervinden en verkrijgen wat recht is. Ik weet ten minste wel dat ik dikwijls bijeenkomsten gehad heb met onze mannen van den Central en Hudson River, en dat wij zonder uitzondering steeds een bevredigende schikking hebben getroffen. Soms heb ik hun bewezen dat we hun eischen niet konden toegeven, en ze hebben erkend dat we gelijk hadden. Ik geloof dat het denkbeeld verdwijnt dat groote corporaties altijd misbruik pogen te maken van de afhankelijkheid hunner werklieden. We hebben een groot aantal mannen, die achttien en twintig jaar bij ons gewerkt hebben, langs onze wegen wonen en met ons een geheel vormen, ja, ons met hart en ziel behooren. De vele moeielijkheden komen steeds door wat ik de vlottende bevolking van het land noem; van die kerels die in geen plaats langer dan een paar maanden blijven en steeds vertrekken, om elders weer onrust te stoken en de ijverige werklieden op te ruien."

"Gelukkig zijn de mannen wien het meeloopt in de wereld, en die door de omstandigheden worden geholpen!"

"Hoort eens mijnheer! mijn vader de *Commodore* zeide altijd dat het belachelijk was om van die goede omstandigheden en

kansen altijd zooveel te spreken. Er zijn nu precies zulke goede kansen om fortuin te maken als in mijn jeugd," placht hij te zeggen. En hij had gelijk ook! Er zijn mannen die er moeten komen, waar ge hen ook plaatst. Mijn vader was er één van. Zoo hij vandaag als jong mensch zijn carrière ware begonnen, zou hij er even zeker gekomen zijn als hij in zijn eigen tijd deed. Andere mannen daarentegen worden door fortuin en omstandigheden, hoe goed ook, nooit geholpen. Ze komen nooit verder dan een zeker punt, ze weten geen voordeel te trekken, geen gebruik te maken van de goede gelegenheid, als die zich aanbiedt. Dat is het geheim van hun weinig succes."

"Nu nog een vraag, mijnheer Vanderbilt. Wat is uw leidende grondstelling in het leven?"

"De heer Vanderbilt keerde zich plotseling om in zijn groote armstoel en zeide met nadruk: "Doe wat ge gelooft dat rechtvaardig en billijk is, zonder er u om te bekreunen wat de menschen gelieven te zeggen!""

Men zal moeten toegeven dat een journalist die zulk een onderhoud weet uit te lokken en mag mededeelen, een dienst bewijst aan het publiek. Van vele onzer groothandelaren en nijveren zouden we dus ook wel eens rondweg de meening leeren kennen over de zaken, die ze het best weten te beoordeelen. De amerikaansche *reporters*, onbescheiden en indringend als ze zijn, worden door 's lands gewoonten in staat gesteld de lectuur der dagbladen vermakelijk, pikant, maar tevens leerrijk te maken.

DE PERS.

Sinds de dagen dat Charles Dickens New-York bezocht is de pers oneindig verbeterd. Bladen als de *Rowdy Journal*, redacteurs als kolonel Diver, en correspondenten van het slag van Jefferson Brick, bestaan niet meer, of missen ten minste allen invloed, en hun couranten worden geweerd zoowel uit de huizen van fatsoenlijke menschen als uit de stations der voornaamste spoorwegmaatschappijen. Wat meer is, er zijn zelfs een paar couranten als de *New-York Tribune*, de *New-York Times*, en de *Nation*, welke voortreffelijk geredigeerd worden, en de gelijken zijn der beste engelsche dagbladen.

De verschillende dagbladen hebben hun hoofdkantoren allen dicht bij het postkantoor. Daar verrijzen in elkanders onmiddellijke nabijheid het hooge, donkerroode gebouw van de *Tribune*, het breede, witte paleis van den *Herald*, en de groote huizen van *World*, *Eveningpost*, *Times*, *Commercial Advertiser*, enz.

Enkele dezer inrichtingen heb ik gezien en met vele journalisten kennis gemaakt. De twee beroemdste redacteurs van New-Yorker dagbladen leefden niet meer. Horace Greeley, de beminnelijke, edelmoedige zonderling die de *Tribune* redigeerde, en bijna president van de republiek werd, is reeds voor enkele jaren overleden, en verleden jaar stierf de dichter William Cullen Bryant, die aan het hoofd van den gunstig bekenden *Eveningpost* stond.

Tegenwoordig wordt de *Tribune* geredigeerd door den heer Whitelaw Reid, die een voorbeeld geeft van goede manieren en eerlijkheid, en zijn blad tot het beste en vertrouwenswaardigste der Unie gemaakt heeft. De *Times* — een ander goed

blad — wordt door den heer George Jones en de democratische *World* door den heer Hurlbert geredigeerd.

De *Herald*, het goedkoopste en meest gelezen blad, dat zich adverteert zoo door Stanley naar Afrika te zenden als door zijn goede weerberichten, poogt door opzichtige bewijzen van ondernemingsgeest, en door alle geruchtmakende schandalen het eerst te verkondigen, zich voorop te plaatsen, doch het blad heeft weinig of geen invloed. Het is het eigendom van den heer Bennett, en bezorgt hem een groot inkomen, doch uit tal van huiskamers wordt het geweerd, wegens zijn toon, berichten en advertenties, en het kan niet vergeleken worden in waarde en waardigheid met den *Tribune*, of met engelsche bladen als de *Standard* en *Daily News*. De *Daily Telegraph* in Engeland is een zwakke copie van den *Herald*, doch het engelsche publiek gedoogt niet de manieren en toon, welke het amerikaansche schouderophalend door de vingers ziet.

De voornaamste dagbladen van New-York hebben gezamenlijk de *Associated Press* opgericht. Hiervan zijn leden: de *Tribune*, *Times*, *Sun*, *World*, *Herald*, *Express* en *Journal of Commerce*. Deze vereeniging verzamelt telegraphisch nieuws uit alle oorden der wereld, en de kosten worden gelijkelijk door de zeven bladen gedragen. Aan vele provinciale dagbladen wordt dit telegraphisch nieuws verkocht, doch niet aan New-Yorker couranten, zoodat aan nieuwe de mededinging zoo goed als onmogelijk wordt gemaakt.

Behalve deze gemeenschappelijke telegrammen hebben *Tribune* en *Herald* een eigen dagelijksch uitvoerig telegram uit Londen en Parijs, doch aan het overige europeesche nieuws wordt weinig aandacht geschonken. De *Tribune* heeft in den heer G. W. Smalley een voortreffelijken correspondent en vertegenwoordiger in Londen; zijn brieven trekken en verdienen steeds groote aandacht.

Aan het binnenlandsche nieuws wordt schier uitsluitend de aandacht gewijd der redacties en *sensational effects* worden boven alles gezocht. Gelukkig de verslaggever die de ontzettendste misdaad met de nieuwste opschriften weet mede te deelen. Met reusachtige letters wordt de aandacht op de kolom gevestigd. Telkens wordt het verhaal afgebroken, door op een nieuwen regel

met kapitale letters een enkel schrikwekkend woord te zetten.

Het kost daarom tijd en oefening om een amerikaansch blad te leeren lezen zonder groote vermoeienis.

IS HET WAAR?

DE TIJDING VAN EEN VOORBEELDELOOZE MOORD IN LAPLATA-COUNTY

DOOR EEN BENDE

WOESTE ROODHUIDEN.

HET IS WAAR!!

Gouverneur Pikin heeft krachtige maatregelen genomen en soldaten gezonden.

OM DE FEITEN TE LEEREN KENNEN

zenden wij een verslaggever naar de plaats waar

DE MOORD

geschied is.

Reeds nu kunnen wij mededeelen dat

VIJF LIJKEN

gevonden zijn.

Het volgende uitknipsel geeft ook een denkbeeld van den stijl welke inheemsch is.

A MORNING TRAGEDY.

A Sickening Murder and
Suicide Just Before
Breakfast.

A Father Shoots His Only Child
Through the Heart and
Himself in the Head.

The Child Dies Embracing Its
Doll, The Father by Its
Side Pistol in Hand.

Grief and Remorse Over the
Death of His Wife the
Cause of the Deed.

The Last Words and Ravings
Of a Melancholy Mo-
nomaniac.

Een der dagbladen — de *Herald* — heeft een eigen stoomboot, welke voortdurend in de haven kruist en tot voorbij de *Narrows*,

in zee gaat om de stoombooten die binnenkomen aan te klampen, naar nieuws te vragen, en, zoo ze passagiers van eenige bekendheid hebben, hen tot een *interview* te noodzaken eer ze het weten.

De onder-redacteur van een der bladen, de *City Editor*, had 45 verslaggevers onder hem. Hij zond hen 's morgens om tien uur uit, en ik was tegenwoordig toen hij hun de noodige bevelen en voorschriften gaf. Vele hunner waren stenographen en werden gezonden naar vergaderingen. Twee moesten de kantoren langs gaan om nieuws dat bankiers en handelaars "kwijt wilden wezen" op te vangen. "Hier is de brutaalste, slimste, knapste *reporter* van Amerika. *He has enough cheek to interview the devil or general Butler!*" met deze woorden werd mij mijn vermakelijken begeleider voorgesteld, die ik hoop dat zijn eigen leven eens beschrijven zal.

Een ander verslaggever kreeg een woord van lof omdat hij zoo goed met vrouwen wist om te gaan, haar wist uit te hooren als geen ander, en zoo veel technische uitdrukkingen van modewinkels van buiten kende, dat geen man beter dan hij een huwelijksplechtigheid beschrijven kon. "Eén blik, en hij weet wat de bruid aan heeft, en wat voor kant ze draagt! En als hij het niet gist, dan raakt hij toch in de buurt van het wit."

Vele dezer *reporters* zouden voorbeeldige rechters van instructie zijn. Ze verstaan de groote kunst van vragen te doen, van iemand te verhooren en uit te hooren en op bondige wijze samen te trekken wat hij zegt. Ik werd *geinterviewd* in Chicago, New-York en Washington, en had mede te deelen wat ik wist over den Transvaal-oorlog, den toestand in Ierland (dat ik pas doortrokken had), het kanaal van Amsterdam naar zee, en de hollandsche expedities naar de IJszee, welke belang inboezemden, daar men ongerust was over de *Jeannette*, het schip dat door den heer Gordon Bennett naar het Noorden gezonden was.[1]

[1] Deze *Jeannette* is sir Allen Young's oude jacht de *Pandora*, waarop Koolemans Beynen twee reizen naar de IJszee mede maakte, en dat door den heer Gordon Bennett gekocht werd, als voortreffelijk ingericht voor arctisch werk. Zoo uitstekend werkt het protectie-stelsel in Amerika, dat een afzonderlijke wet door het Congres moest aangenomen worden, eer een in En-

Ik werd wetenschappelijk uitgehoord, en wat ik van de Transvaal vertelde deed de rondte in de dagbladpers, daar ik vooral scherp ondervraagd werd of de boeren al dan niet slavenhouders waren. De hoofdredacteur van den *Chicago Tribune*, een eerlijke, kundige man, die een goed blad heeft opgericht, weigerde hun sympathie te schenken, omdat hij in hen slavenhouders zag, terwijl hij, een der hoofden van de republikeinsche partij, slavernij terecht verfoeide als uit den booze.

Ik stelde hem dienaangaande gerust, en deelde van het leerlingen-stelsel mede wat ik er van wist. Zulke ondervraging door een ervaren *reporter* is bijzonder leerzaam, vooral als men weten wil hoe weinig nauwkeurige kennis men over vele onderwerpen bezit.

Ik zet het iemand b.v. aan een Amerikaan begrijpelijk te maken waarom er nog geen spoor ligt van Ymuiden naar Amsterdam.

Zoodra er bij de redactie tijding komt van een onverwachte gebeurtenis, een onheil of een moord, wordt er getelephoneerd en geseind om den besten reporter. Gesteld dat er een spoorwegonheil of een schipbreuk heeft plaats gehad ergens een uur of wat van New-York, dan zijn binnen een uur per extra-trein, eigen stoomboot, of in een rijtuig met harddravers eenige verslaggevers op weg, die zorgen dat het publiek den volgenden ochtend

---

geland gebouwd schip van naam en vlag veranderen mocht, en door een Amerikaan kon worden uitgezonden.

De *Jeannette* zeilde den 8sten Juli 1879 van San Francisco onder bevel van luitenant De Long, doch het reisplan werd geheim gehouden. Een kapitein van Jules Verne zou niet op mysterieuser wijze hebben kunnen handelen. Men deelde enkel mede dat Behring-straat de eerste bestemming was. Daar men reeds zoovele maanden niets van het schip gehoord had, deed dezen winter het amerikaansche Aardrijkskundig-Genootschap moeite om de regeering te bewegen een paar schepen uit te zenden, om tijding van de *Jeannette* te gaan inwinnen. En het slaagde. Het Congres stelde tot dit doel 420,000 f. beschikbaar, en in Juni gaat de *Corwin* van San Francisco en de *Rodgen* van New-York noordwaarts, om de *Jeannette* op te sporen. De *Rodgen* heeft voor drie jaar leeftocht aan boord.

Als de *Jeannette* niet vernield is door het ijs, vindt men haar wellicht in de buurt van Wrangell's Land, doch het zoeken wordt bemoeielijkt door het geheimhouden der plannen.

weet wat de machinist, de kapitein, de stuurman, de geredde passagiers of gewonde reizigers te zeggen hebben omtrent hetgeen geschied is.

Een dagblad als *Tribune* of *Times* en een weekblad als de *Nation* wijden hun voornaamste aandacht echter aan beter en belangrijker zaken. Hun hoofdartikelen, finantiëele, wetenschappelijke en maatschappelijke mededeelingen zijn goed en leerzaam, en ze zijn niet persoonlijk en partijdig als de anderen.

De fraai geïllustreerde policiedagbladen, welke al de moorden en misdaden uitvoerig beschrijven, en door onzedelijke voorstellingen en prenten zelfs hen die niet kunnen koopen of lezen op de hoogte houden, doen veel nadeel, en hun groot debiet in New-York strekt der bevolking al zeer weinig tot eer. Aantrekkelijker voor beschaafde lieden is het geïllustreerde dagblad *The New-York Daily Graphic*, dat *dagelijks* verschijnt en eenig in zijn soort is. Het kan niet vergeleken worden met de engelsche *Graphic* of de *Illustrated Londen News*, doch het moet dan ook met de grootste snelheid dag aan dag zijn prenten gereed maken. De illustraties zijn penteekeningen die gephotographeerd en overgebracht worden op een lithographischen steen. Op dezelfde wijze wordt wat op de geïllustreerde bladzijde gedrukt moet schijnen op steen overgebracht. De houtsneeprenten van europeesche weekbladen worden dus in ongeloofelijk korten tijd gecopiëerd en op die wijze kan een zeer goedkoop geïllustreerd dagblad uitkomen. De dagbladpers van New-York verdient aandacht en waardeering. Ze is in de laatste jaren onbeschrijfelijk veel veredeld en verbeterd: enkele couranten zijn de gelijken van de beste engelsche, en de ondernemingsgeest, de snelheid waarmede nieuws gegaard en bekend wordt gemaakt verdienen bewondering en navolging.

Er komen letterlijk honderden tijdschriften in New-York uit. Vele zijn aan bijzondere takken van nijverheid, handel en wetenschap gewijd, en het scheen mij van eenig gewicht, om mijnen lezers de geheele lijst dezer dag- en weekbladen mede te deelen, daar zij, indien ze willen weten wat er in Amerika over eenig vak, waarin ze belangstellen gezegd wordt, een goedkoopen tolk kunnen bestellen.

Wellicht geeft de lange lijst tevens een beter besef van amerikaansche energie en veelzijdige werkzaamheid en belangstelling dan een lange omschrijving, want al deze couranten worden in New-York geredigeerd en uitgegeven.

LIJST DER COURANTEN EN TIJDSCHRIFTEN WELKE TE NEW-YORK UITKOMEN, HUN SPECIALITEIT EN PRIJS PER JAAR.

Dagelijksche Ochtend-Couranten.

American Exchange. dollars 10. 19 Broad st. Financial.
City Record. Legal and official.
Commercial Bulletin, d. 11. 5 and 7 S. William st. Commercial.
Courrier des États-Unis. d. 12. 19 Barclay st. French. Democratic.
Delnicke Listy. 235 E. 4th st. Bohemian. Independent.
Herald. d. 10. Cor. Broadway and Ann st. Independent.
Hotel Reporter. d. 10. 92 White st.
Indicator. d. 10. 42 Broad st. Financial.
Journal of Commerce. d. 12. 76 Beaver st. Commercial.
Le Messager Franco-Américain. d. 10. 42 Great Jones st. French. Republican.
New-Yorker Volkszeitung. d. 6. Printing House sq. German. Independent.
New-Yorker Zeitung. d. 7. 15 Frankfort st. German. Democratic.
Register. d. 10. 303 Broadway. Legal.
Staats-Zeitung. d. 9. Tryon row, cor. Chatham st. German. Anti-Tammany. Democratic.
Star. d. 6. 26 and 28 N. William st. Tammany Hall. Democratic.
Sun. d. 6.50. Printing-House sq. Independent.
Times. d. 12. Printing-House sq. Republican.
Tribune. d. 10. Cor. Printing-House sq. and. Spruce st. Republican.
Truth. d. 4. 142 Nassau st. Independent.
Wall Street Daily News. 49 Exchange pl. Financial
Witness. d. 5. 7. Franklin st. Religious.
World. d. 10. 35 Park row. Democratic.

Dagelijksche Avond-Couranten.

Commercial Advertiser. d. 9. Cor. Fulton and Nassau sts. Republican.
Evening Express. d. 6. 23 Park row. Tammany Hall. Democratic.
Evening Post. d. 9. 208 Broadway. Republican.
Evening Telegram. d. 5. 2 Ann st. Independent.
Graphic. (Illustrated.) d. 12. 39 and 41 Park pl. Republican.
Mail. d. 6. Cor. Park row and Beekman st. Republican.
News. d. 3. 19 City Hall sq. Independent Democratic.
New-Yorker Tages-Nachrichten. d. 3. 19 City Hall sq. German. Democratic.

Couranten die tweemaal 's weeks verschijnen.

Evening Post.
Journal of Commerce. d. 5.
Le Messager Franco-Américain. d. 5.
Times. d. 2.50.
Tribune. d. 3.
World. d. 3.
Jewish Gazette. 74 Canal st. Hebrew.
Las Novedades. d. 15. 57 Broadway. Spanish.
L'Eco D'Italia. d. 6. 51 Liberty st. Italian.
Local Reporter. d. 1.50. Cor. 125th st. and 3d av. Harlem news.
Shipping and Commercial List and Price Current. d. 9. 68 William st. Commercial.

Weekbladen.

Andrews's American Queen. d. 4. "Tribune" building. Society and literature.

Courrier des États-Unis. d. 5.
Evening Express. d. 1.
Evening Post. d. 1,50.
Herald. d. 1.
Journal of Commerce. d. 2.
Mail d. 1.50.
News, Weekly. d. 1.
News, Sunday. d. 1.
Sonntags-Nachrichten. d. 1. 19 City Hall sq. German. Democratic.
New-Yorker Volkszeitung. d. 1.50.
Sonntagsblatt. $ 2. Printing-House sq. German. Independent.
Sun. d. 1.
Times. d. 1.
Tribune. d. 2.
Witness. d. 1,50.
World. d. 1.
American Art Journal. d. 2.50. 10 Union sq.
American Dairyman. d. 1.50. 34 Park row. Dairy interests.
American Grocer. d. 3. 28 and 30 W. Broadway. Commercial.
American Machinist. d. 3. 96 Fulton st. Mechanical.
American Railroad Journal. d. 5. 31 Park row. Financial.
American Ship. d. 3. 3 Park pl. Marine construction.
American Stationer. d. 2. 74 Duane st. Trade.
Amerikanische Schweizer Zeitung, d. 2.50 40 Rivington st. German.
Arm Chair. d. 3. 180 William st. Literary.
Army and Navy Journal. d. 6. 240 Broadway. Professional.
Atlas. 75 cts. 9 Spruce st.
Baptist Weekly. d. 2.70. 37 Park row. Religious.
Board of Trade Gazette and Chambre of Commerce Journal. d. 1. New York and Washington.
Boy's Leader. d. 2.50. 180 William st. Juvenile literature.
Boys of New-York. d. 2.50. 180 William st. Juvenile literature.
Bulletin of Foreign Mails. d. 3. 150 Nassau st. Postal information.
Catholic. d. 2.50. 130 Fulton st.
Catholic Herald. d. 2.50. 25 Beekman st.
Catholic Review. d. 3.20. 11 Barclay st.
Century. d. 4. 335 Broadway. Literary.
Chimney Corner (illustrated) d. 4. 53—57 Park pl. Literature.
Christian Advocate. d. 2.70. 805 Broadway. Methodist Episcopal
Christian at Work. d. 3. 216 Broadway. Evangelical.
Christian Herald. d. 1.50. 63 Bible House. Religious.
Christian Intelligencer. d. 2.65. 6 New Church st. Reformed Church.
Christian Union. d. 3. 27 Park pl. Congregational.
Chronicle. d. 3. 145 Broadway. Insurance.
Church and People. d. 1. 658 Broadway. Unitarian.
Churchman (illustrated). d. 3.50. 47 Lafayette pl. Protestant Episcopal.
Church Sunday-School Teacher's Weekly. d. 1.50. 62 and 64 Duane st. Protestant Episcopal.
Church Union. d. 2.50. 22 Beekman st. Evangelical.
Clipper. d. 4. 88 and 90 Centre st. Sporting.
Coal Trade Journal. d. 2.50. 111 Broadway Trade.
Commercial and Financial Chronicle. d. 10.20. 79 and 81 William st. Financial and commercial.
Corner-Stone. d. 1.25. 737 Broadway. Masonic.
Counting-House Monitor. d. 6. 75 Fulton st. Railway and steamship guide.
Courrier Suisse. d. 2. 18 Ann st. Swiss.
Criminal Revue. d. 2.50. 64 Ann st. German.
Crockery and Glass Journal. d. 4. 60 Church st. Trade.
Der Freischütz. d. 2.50. 3 N. William st. Germain. Humorous.
Der Republikaner. d. 1. 234 and 235 Broadway German. Republlcan.
Deutscher Volksfreund. d. 2.25. 150 Nassau st. German. Evangelical.
Diblik (illustrated). d. 2.50. 235 E. 4th st. Bohemian. Comic.
Die New-Yorker Bundespresse. d. 2.20. 1 Chambers st. German. Masonic.
Digest. d. 5. 21 Park row. Legal.
Disciple's Pulpit. d. 3. 114 E. 14th st. Religious.
Dispatch. d. 2.50 11 Frankfort st. Literary and masonic.

Dramatic News. d. 2.50. 866 Broadway. Theatrical.
Dry-Goods Bulletin. d. 5. 49 W. Broadway. Trade.
Dry-Goods Trade. d. 4. 23 Dey st. Trade.
Engineering and Mining Journal. d.4. 27 Park pl. Scientific.
Engineering News. d. 3 "Tribune" building.
Era. d. 1. 29 Broadway.
Evangelist. d.3. 5 Beekman st. Presbyterian.
Examiner and Chronicle. d.2.50. 39 Park row. Baptist.
Family Story Paper (illustrated). d. 3. 14 and 16 Vandewater st. Literary.
Fireman's Journal. d. 2. 16 Dey st.
Fireside Companion. d.3. 21—25 Vandewater st. Literary.
Forest and Stream. d.4. 111 Fulton st. Sporting.
Fortschritt. d. 2. 234 and 235 Broadway. German. Literary
Frank Leslie's Boys and Girls' Weekly. d 2.50. 53—57 Park pl. Juvenile literature.
Frank Leslie's Illustrated Newspaper. d.4. 53–57 Park pl. Literary.
Frank Leslie's Illustrirte Zeitung d.4. 53–57 Park pl. German. Literary.
Frank Leslie's Ladies' Journal. d.4 53—57 Park pl. Fashions.
Free Field. d.4.50. 38 Pine st.
Freeman's Journal and Catholic Register. d.3. 37 Barclay st. Denominational.
Für Alle. d. 3. 22 Beekman st. German. Literary.
Gazette. 50 cts. 37 Park row.
Grocer. d. 2. 163 Chambers st. Trade.
Handels-Zeitung. d. 8. 131 William st. German. Commercial.
Harper's Bazar (illustrated). d.4. Franklin sq. Fashions.
Harper's Weekly (illustrated). d.4. Franklin sq. Literary.
Harper's Young People (illustrated). d. 1.50. Franklin sq. Juvenile literature.
Hebrew Leader d.3. 294 Broadway. Denominational.
Home Journal. d 2. 3 Park pl. Society.
Hospital Gazette. d. 2. 102 W. 49th st. Medical.
Hotel Gazette. d 1. 111 Broadway. Trade
Hotel Mail. d.2. 82 Nassau st. Trade.
Illustrated American Life. d. 4. 26 Spruce st.
Illustrated Christian Weekly. d.2.50. 150 Nassau st. Evangelical.
Illustrated Times. d. 4. 50—57 Park pl. Sensational.
Illustrirte Nachrichten aus Deutschland, Oesterreich und der Schweiz. d. 5. 12 Frankfort st. German. Literary.
Independant. d.3. 251 Broadway. Congregational.
Internal Revenue Record. d.5. 240 Broadway. Legal.
Irish American. d. 2.50. 12 Warren st.
Irish Democrat. d. 2.50. 25 Beekman st.
Irish World. d. 2.50. 10 Spruce st.
Iron Age. d.4.50. 83 Reade st. Trade.
Jewish Messenger. d 5. 92 Walker st.
Jüdische Volkszeitung. d.—. 128 Canal st. German.
Katholisches Volksblatt. d. 2.50. 1 Chamberst st. German. Catholic.
Kladderadatsch. d 2.50. 251 Wil-st German. Comic.
La Independencia. d. 5. 60 Fulton st. Spanish.
Ledger. d. 3. N. William and Spruce st. Literary.
Magee's Illustrated Weekly. d. 3. 121 Waverley pl. Literary.
Mackey's A. B. C. Guide. d. 6. 3 Beach st Traveler's guide.
Mackey's Office Directory. d. 4. 3 Beach st. Traveler's guide.
Maritime Register. d. 15. 73 William st. Shipping.
Market Index and Journal. d. 1. 218 Fulton st. A market paper.
Masonic Newspaper. d. 1.25. 49 Cedar st.
Medical Record. d. 5. 27 Great Jones st. Scientific.
Mercantile Journal. d. 4. 350 Pearl st. Commercial.
Mercantile Review. d. 4. 822 and 824 Broadway. Commercial.
Mercury. d. 3.50. 136 Fulton st. Sensational.
Metal-Worker. d. 1.20. 83 Reade st. Mechanical.

Methodist. d. 2.20. 15 Murray st. Denominational.

Miller's Journal. d. 2. 74 Duane st.

Mining Record. d. 3. 61 Broadway. Mining.

Mirror. d. 2.50. 12 Union sq. Dramatic.

Nachrichten aus Deutschland und der Schweiz. d. 5. 118 William st. German.

Nation. d. 5.20. 5 Beekman st. Political and Literary.

National Journal. 75 cts. 37 Dey st. Greenback.

National Police Gazette. d. 4. 2, 4 and 6 Reade st. Sensational.

Nautical Gazette. d. 4. 13 and 15 Park row.

New Jeruzalem Messenger. d. 3.20. Cooper Union. Swedenborgian.

New-Yorker Belletristisches Journal. d. 5. 39 Park row. German. Literary.

New-Yorker Deutsches Volksblatt. d. 2. 3d av., cor. 147th st. German. Local.

New-Yorker Schwäbisches Wochenblatt. d. 2.50. 3 Chambers st. German.

New-Yorker Tagblatt. d. 2. 148th st., near 3d av. German. Local.

Noah's Sunday Times. d. 2.50. 18 Ann st. Literary.

Nordstjernau. d. 2. 43 Chatham st. Swedish.

Observer. d. 3.15. 37 Park row. Evangelical.

Oil, Paint, and Drug Reporter. d. 4. 42 Cedar st. Trade.

Paper Trade Journal. d. 4. 74 Duane st. Trade.

People. d. 1. 115 Nassau st.

People's Pulpit. d. 2.50. 46 E. 43d st. Episcopal.

Polytechnic Review. d. 3. 27 Park pl. Scientific.

Printers' and Lithographers' Gazette and Newspaper Reporter. d. 1.50. 78 and 80 Murray st. Trade.

Progressive American. d. 2. 133 W. 30th st.

Public. d. 5. 71 Broadway. Financial.

Publishers' Weekly. d. 3.20. 13 Park row. Trade.

Puck (illustrated). d. 5. 21 Warren st. Comic. In German and English.

Railroad Gazette. d. 4.20. 73 Broadway. Mechanical.

Real Estate Record. d. 10. 345--347 Broadway. Real estate.

Record. d. 5. 24 Park pl. Insurance.

Review. 50 cts. 60 Barclay st. Greenback.

Rural New Yorker. d. 2. 78 Duane st. Agricultural.

Schnedderedengg (illustrated). d. 4. 114 Fulton st. German. Comic.

School Journal. d. 2. 17 Warren st. Educational.

Science. d. 4. Address, box 3838, Post-office. Scientific progress.

Scientific American. d. 3.20. 37 Park row. Mechanical.

Scientific American Supplement d. 5. 37 Park row.

Scieutific Man. d. 1. 9 Dey st. Scientific.

Scotsman and Caledonian Advertiser. d. 3. 117 Walker st.

Scottish Americal Journal. d. 3. 37 Park row.

Sheldon's Dry-Goods Price List. d. 5. 115 Worth st. Trade.

Shoe and Leather Reporter. d. 3.50. 17 Spruce st. Trade.

Spirit of the Times d. 5 102 Chambers st. Sporting.

Sportsman. d. 3. 14 Warren st. Sporting

Standard. d. 1. 9 Spruce st. Episcopal.

Star Journal. d. 3. 98 William st. Literary.

Stockholder. d. 5. 59 Cedar st. Financial.

Sunday Courier. d. 2. 9 Spruce st. Literary.

Sunday Democrat. d. 2.50. 25 Beekman. st. Political.

Tablet. d. 3. 31 Barclay st. Catholic.

Thompson's Bank-Note Reporter. d. 4. 102 Nassau st. Financial.

Tobacco Leaf. d. 4.20. 142 Fulton st. Trade.

Trade Bureau. d. 4. 150 Canal st. Mechanical.

Trade Reporter. d. 5. 23 Dey st. Trade.

Truth-Seeker. d. 3. 141 8th st. Liberal.

Turf, Field, and Farm d. 5. 37 Park row. Agricultural and Sporting.

Under the Gaslight (illustrated).

d. 5. 116 Nassau st. Sensational.

Union. d. 2.50. 148th st. near 3d av. Local (Morrisania).

Union. d. 2. 4 New Chambers st. Temperance. Catholic.

United States Economisl. d. 5. 3 Beach st. Dry-goods trade.

United States Grocer. d. 2. 199 Franklin st. Trade.

United States Tabacco Journal. d. 3. 134 Maiden lane. Trade.

Wall Street Journal. d. 5. 16 South William st. Financial

Watch Tower d. 1.50. 208 Broadway. Baptist.

Weekly. d — 25—31 Rose st. Literary.

Westchester Times d. 1.50. Cor 175 th st. and 3d av. Local (Morrisania).

Wild Oats (illustrated). d. 4. 114 Fulton st. Sensatianal.

Young Christian Soldier and Carrier Dove. 80 cts. 22 Bible Honse. Episcopal.

Young Folks' Weekly. d. 1.75. 78 Bible House. Juvenile.

Young Men of America. d. 2.59. 116 Nassau et Juvenılle.

Young New Yorker. d. 1.25. 98 William st. Juvenile.

Tweemaal 's weeks verschijnen:

Art Interchange. d. 1.50. 140 Nassau st. Decorative art.

Deutscher Familien-Schatz d. 4.14. 31 Beekman st. German. Literary.

Lutherischer Herold. d. 1. 7 W. 126th st. German.

Notions and Fancy Goods Record. d. 3. 23 Dey st. Trade.

Bladen die om de 14 dagen verschijnen:

Advocate and Guardian. d. 1. 29 E. 29th st. Charitable

American Bookseller. d. 1. 10 Spruce st. Trade.

American Gaslight Journal. d. 3. 42 Pine st. Scientific.

American Hairdresser and Perfumer. d 3. 96 Nassau st.

Bonfort's Wine and Liquor Circular. d. 5. 51 Beaver st. Trade.

Buchdrucker-Zeitung. d. 1.50. 173 Hester st. German. Trade.

Bullion d. 1. 52 Wall st Devoted to the means of production and advocaty of bullion.

Der Techniker. d. 2.40. Trion row. German. Scientific.

Echo. d. 2. 120 William st. Prosecret cosiety.

El Educador Popular. d. 3. 40 and 42 Broadway. Spanish. Educational.

Geyer's Stationer. d. 2. 60 Duane st. Trade.

Insurance and Real Estate Journal d. 3. 23 Dey st.

Journal of the Telegraph. d. 2. 195 Broadway. Telegraphie.

National Bankruptcy Register. d. 5. 21 Park row. Legal.

Operator. d. 1.25. 11 Frankfort st. Telegraphie.

Plumber and Sanitary Engineer. d.– 297 Pearl st.

Scientific News. d. 1. 10 Spruce st. Mechanical.

Shipping Gazette and Travelers' Guide. d. 1. 150 Nassau st.

Sower and Gospel Field. 65 cts. 34 Vesey st. Reformed Church.

Sunday-School Advocate. 35 cts. 805 Broadway. Methodist.

Sunday-School Classmate. 40 cts. 508 Broadway. Methodist.

Acta Columbiana. Every three weeks. d. 1.50. Columbia College students' paper.

Maandschriften.

Agents' Journal. 25 Barclay st.

Aldine. d. 5. 18 Vesey st. Art and literature.

Amateur Artisan. d. 2.25. 85 Nassau st. Mechanical.

American Agriculturist. d 1.50. 245 Broadway.

American Brewers' Gazette. d. 5. 194 Fulton st. Trade.

American Builder. d. 3. 176 Broadway. Trade.

American Chess Journal. d. 3. 68 Cortlandt st. Chess-playing

American Exporter. d. 2. 86 Duane st. Commerial.

American Journal of Microscopy. etc. d. 1. 14 Dey st. Scientific.

American Mailand Export Journal. d. 2.50. 74 Duane st. Commercial.

American Messenger. 30 cts. 150 Nassau st. Evangelical.

American Milliner and Dressmaker. d. 1.50. Cor. Franklin and Hudson sts.

American Missionary. 50 cts. 56 Reade st. Religious.

American Wine and Grape-Grower. d. 1. 245 Broadway Trade.

Amerikanischer Botschafter. 32 cts 150 Nassau st. German. Religious.

Andrews's Bazar. d. 1. "Tribune" building. Fashions.

Antony's Photographic Bulletin. d. 2. 591 Broadway. Trade.

Appleton's Journal. d. 3. 1, 3, and 5 Bond st. Literary.

Appleton's Railway and Steam Navigation Guide. d. 6. 1, 3, and 5 Bond st.

Art Amateur. (Illustrated). d. 3 571 Broadway.

Art Journal. (Illustrated). d. 9. 1, 3, and 5 Bond st. Art.

Australasian and American Home News. d. 3. 52 Broadway.

Avalanche. d. 3. 261 Broadway Insurance.

Banker's Magazine. d. 5. 251 Broadway. Financial.

Barnes's Educational Monthly, d. 1.50. 111 and 113 William st.

Beekeepers' Magazine. d. 1.50. 61 Hudson st.

Bible Society Record. 30 cts. Bible House.

Book-Buyer. 25 cts. 743 and 745 Broadway.

Brentano's Aquatic Monthly. d. 4. 39 Union sq.

Brick and Pottery Journal. d. 1. 27 Park pl. Trade.

Browne's Phonographic Monthly. d. 2 737 Broadway.

Cæcilia. d 1,10. 52 Barclay st. Musical. Catholic.

Carpentry and Building. d. 1. 83 Reade st. Mechanics.

Carpet Trade Review. d. 3. 98 Thomas st. Trade.

Catholic World. d. 5. 9 Barclay st. Literary.

Child's Paper. d. 1. 150 Nassau st. Religious.

Christian World. d. 1.10. 45 Bible House. Evangelical.

Church Gazette. d. 2. 153 E. 39th st. Masonic.

Churchman's Companion. 60 cts. 62 and 64 Duane st. Episcopal.

Clothier and Hatter. d. 2. 86 Duane st. Trade.

Comic Monthly (Illustrated). d. 1. 119 Nassau st.

Cricket on the Hearth. d. 1. 245 Broadway. Literary.

Cutter's Journal of American Fashions. 687 Broadway. For tailors.

Delineator. d. 1. 555 Broadway. Fashions.

Demorest's Illustrated Monthly. d. 3. 17 E. 14th st. Literary.

Der Amerikanische Bierbrauer. d. 5. 15 Frankfort st. Trade.

Domestic Monthly. d. 1.50. 849 Broadway. Fashions.

Dr. Foote's Health Monthly. 50 cts. 129 E. 28th st.

Druggist's Circular, etc. d. 1.60. 36 Beekman st. Trade.

Eclectic Magazine. d. 5. 25 Bond st. Literary.

Eclectic Medical and Surgical Journal. d. 2. 586 Lexington av.

El Comercio. d. 2.50. 194 Broadway. Spanish trade.

El Espejo. d. 3. 4 Cedar st. Spanish.

Evolution. d. 1.50. 9 Dey st. Philosophical.

Family Journal. d. 1. 37 Dey st. Literary.

Field-Glass. d. 1. 17 Maiden lane. Military matters.

Fire Record. 50 cts. 72 Maiden lane.

Fireside Monthly. d. 1.50. 298 Broadway. Literary.

Florida New-Yorker. d. 2. 34 Park row.

Foreign Missionary Presbyterian. d. 1. 23 Centre st.

Frank Leslie's Budget. d. 1.50. 53-57 Park pl. Literary.

Frank Leslie's Lady's Magazine. d. 3.50. Fashions and literary.

Frank Leslie's Pleasant Hours. d. 1.50. Literary.

Frank Leslie's Popular Monthly. d. 3.

Frank Leslie's Sunday Magazine. d. 3. Unsectarian.

German and American Brewers' Journal, etc. d. 5. 24 Park pl. Trade.

Grand Army Gazette, etc. d. 1. 84 Nassau st.

Guide to Holiness. d. 1.25. 43 Bible House.

Hall's Journal of Health. d. 2. Bible House. Hygienic.
Harness and Carriage Journal. d 3. 17 Spruce st. Trade.
Harper's New Monthly Magazine. d. 4. Franklin sq. Literary.
Hat, Cap, and Fur Trade Review. d. 3. 38 Howard st. Trade.
Heirath's Anzeiger. d. 1. 251 William st.
Herald of Health. d. 1. 13 Laight st. Hygienic.
Home Missionary. 60 cts. 34 Bible House.
Homœopathic Times. d. 3. 18 W. 23d st. Medical.
House and Garden. 50 cts. 88 New st. Horticultural.
House-Furnishing Guide. d. 2. 13 and 15 Park row.
Hub. d. 3. 323 Pearl st. Mechanics.
Index Medicus. d. 3. 13 and 15 Park row.
Industrial News and Inventor's Guide. d. 2. 733 Broadway.
Insurance Age. d. 3. 176 Broadway. Insurance.
Insurance Law Journal. d. 5. 161 Broadway. Legal.
Insurance Monitor. d. 3.25 161 Broadway. Insurance.
Insurance Times. d. 3. 137 Broadway. Insurance.
International Review. d. 5. 111 and 113 William st. Literary.
Jeweler's Circular and Horological Review. d. 1.25. 42 Nassau st. Trade.
Johnston's Dental Miscellany. d. 2–50. 1260 Broadway. Trade.
Journal for the Stationery Trade. d. 1. 45 Beekman st.
Kind Words 35 cts. 23 Park row. Religious.
Ladies' Floral Cabinet. d. 1.30. 46 Beekman st. Literary.
La Llumanera. d. 2.50. 35 Broadway. Spanish (Catalan dialect)
Leisure Hours. d. 1. 47 Barclay st. Literary.
Library Magazine. d. 55 Beekman st.
Little Gem, etc. d. 1. 22 Beekman st. Für Kindergarten.
Magazine of American History. d. 5. 111 and 113 William st.
Manufacturer and Builder. d. 2. 37 Park row. Mechanical
Manufacturers' Review, etc. d.1.50. 55 Reade st. Commercial.
Medical Eclectic. d. 2. 19 E. 37th st.
Medical Journal. d. 4. 1, 3, and 5 Bond st.
Medical Tribune. d. 2. 60 John st
Men's Furnishing Trade Review. d. 1. 615 Broadway.
Millinery Trade Review. d. 3. 571 Broadway. Trade.
Mirror of Fashion. d. 5. 651 Broadway. Fashions.
Moore's Rural Life. d. 1.50. 34 Park row
Morning. 60 cts. 23 Park row. Evangelical.
Morning Light. d. 1. 150 Nassau st. Evangelical.
Mothers' Magazine. d. 1.60. 5 Beekman st. Domestic.
Munsons Phonographic News. d. 2. Morse building, Nassau and Beekman sts. Technical.
Musical Progress. 50 cts. 42 Cortlandt st.
Nachrichten aus America. d. 1. 251 William st.
National Agriculturist, etc. d.1.10. 128 Nassau st.
National Cab Builder. d. 1.10 170 Broadway. Mechanical.
National Temperance Advocate. d. 1. 58 Reade st.
New Remedies. d. 1.50. 27 Great Jones st. Medical.
North American Review. d. 5. 1, 3, and 5 Bond st. Literary.
Orpheus. d. 1. 27 Park pl. Musical.
Our Animal Friends. d. 1. 100 Nassau st. Natural History.
Painters' Magazine. d. 1.50. 42 Cedar st.
Paper Trade Reporter. d. 1. 37 Dey st. Trade.
Parish Visitor. 50 cts. 2 Bible House. Episcopal.
Pen and Plow. d. 1. 20 Vesey st. Agriculture.
Penman's Art Journal. d. 1. 205 Broadway. Caligraphy.
Pet Stock, Pigeon and Poultry Bulletin. d. 1.25. 54 Cortlandt st. Poultry raising.
Phelan's Checker-Player. d. 2.50. 510 W. 57th. st. Checkers.
Phrenological Journal, etc. d. 2. 737 Broadway.

Physician and Pharmacist. d. 2. 196 Fulton st.
Popular Science Monthly. d. 5. 1, 3 and 5 Bond st. Scientific.
Preacher and Homiletic Monthly. d. 2 50. 21 Barclay st.
Railway Record. d. 2. 37 Park row.
Record of the Five Points House of Industry. d. 1. 155 Worth st. Charitable.
Register of the American Church Missionary Society. 30 cts. 3 Bible House. Episcopal.
Revista Agricola é Industrial. d. 1. 40 and 42 Broadway. Spanish. Commercial.
Rhodes's Journal d. 5. 13 Spruce st. Financial.
Safeguard. 13 Spruce st. Financial.
Sailors' Magazine, etc. d. 1. 80 Wall st. Evangelical.
St. Nicholas. d. 3. 745 Broadway. Juvenile Literature.
Sanitarian. d. 3. 47 Lafayette pl. Medical.
Scholars' Companion. 50 cts. 17 Warren st. Educational.
Schuetzen und Jagd Zeitung. d. 1.50. 64 Ann st.
Schribner's Monthly. d. 4. 743 and 745 Broadway. Literary.
Sewing-Machine Journal. d. 1.25. 73 Bible House. Mechanical.
Sewing-Machine News. d. 1. 16 Cortlandt st. Mechanical.
Sheltering Arms. d. 1. 10th av. and 129th st. Charitable.
South. d. 1,50. 9 Spruce st.
Spectator. d. 3.20. 16 Dey st. Insurance.
Spirit of Missions. d. 1,55. 22 Bible House. Episcopal.
Square. d. 1. 3 E 4th st. Masonic.
Students' Journal. d. 2. Bible House. Educational.
Sunday-School Journal. 65 cts. 805 Broadway. Evangelical.
Tailors' Review. d. 3. 555 Broadway. Fashions.
Teachers' Institute. d. 1. 17 Warren st.
True Citizen. d. 1. 350 Pearl st. Commercial and general.
Underwriter d. 5. 89 Liberty st. Insurance.
Union in Christ. 50 cts. 17 Bible House. Unsectarian.
United States Battleflag. d. 1. 58 Broadway. Military.
United States Insurance Gazette, etc. d. 5. 153 Broadway. Insurance.
Van Nostrand's Engineering Magazine. d. 5. 23 Murray st. Mechanics.
Voice from the Old Brewery. 25 cts. 61 Park st.
Wallace's Monthly. d. 3. 212 Broadway. Live Stock.
Water, Gas, and Steam. d. 2. 37 Dey st. Mechanics.
Widow's Guide. 50 cts. 251 William st. Matrimonial.
Woods Household Magazine. d. 2. 252 Broadway. Literary.
Young Catholic. d. 2.12. 9 Barclay st. Literary. Catolic.
Young Israel. d. 3. 67 William st. Literary. Jewish.
Young Scientist. 50 cts. 14 Dey st. Juvenile. Scientific.
Youths' Temperance Banner. 35 cts. 58 Reade st. Temperance.

Om de twee maanden verschijnen:

Fur, Fin and Feather. d. 3. 149. Chambers st. Sporting.
Medical Eclectic. d. 1.50. 137 W. 47th st. Medical.
Musical Globe etc. d. 1.50. Cor. Franklin and Hudson sts. Music and fashion.
Princeton Review. d. 2. 37 Park row. Collegiate.

Viermaal per jaar komen uit:

American Garden. 25 cts. 7 Barclay st. Floricultural
American Journal of Obstetrics. d. 5. 27 Great Jones st. Medical.
American Life Assurance Magazine. d. 2. 153 Broadway. Life assurance.
Cancer Journal. d. 1. 137 W. 47th st. Medical.
Happy Hours. 25 cts. 5 Beekman st. Advertising.
Ladies Review. 40 cts. 555 Broadway. Fashions.
Methodist Review. d, 2,50. 805 Broadway Denominational.
Musical Monitor. 75 cts. 55 Maiden lane. Music.
National Review. d. 5. 291 Broadway.
Physician and Pharmaceutist. d. 1. Medical.
Typographic Messenger. d. 1. 28 Centre st. Trade.

Uit deze lijst ziet men dat enkele dagbladen ook tweemaal of eens per week verschijnen. Ze bevatten in dien vorm het beste en belangrijkste van hetgeen in de dagelijksche editie gedurende enkele dagen werd medegedeeld. Aan hen, die in den vreemde zich voor weinig geld op de hoogte willen houden van wat in Amerika geschied is, kan ik een der in het Fransch, Duitsch of Engelsch geschreven weekbladen zeer aanbevelen.

Voor slechts twee dollar per jaar met nog een dollar voor frankeering, ontvangt men de wekelijksche editie van de *Tribune*, welke het blad mijner keuze zou zijn.

SCHOORSTEENVEGERS, MELKVENTERS, EN SCHAATSENRIJDERS.

Schilderachtig maken de negers soms de straten door hun uiterlijk, hun kleeding, en de verwonderlijke wilde manier, waarop ze hun ambacht uitoefenen. Van eenige ambachten hebben ze zich meester gemaakt, alle mededinging van blanken uitsluitende. Ze zijn monopolisten als vegers van schoorsteenen, kloppers van tapijten en witters van muren. Het is de moeite waard om een grooten neger op een ladder te zien staan, met een breede witkwast in handen, waarmede hij den achtergrond witter en witter maakt, als deed hij het opzettelijk om zijn zwarte profiel er scherper tegen te doen uitkomen. "Zwart en wit!" denkt men, als het donkere gelaat van omhoog u toelacht, en ge de felwitte tanden en het als zilver blinkende oog-wit ziet afsteken tegen het ebbenhout van voorhoofd en wangen.

De schoorsteenvegers doorloopen de stad in paren. Bij hen huwt het bruine roet zich harmonisch aan de huidskleur, en wanneer een jong emigranten-kind hen van verre in de straat ziet aankomen, dan grijpt het krampachtig de hand van vader en moeder vast en denkt dat twee amerikaansche duivels op de jacht zijn. Grotesk, onmogelijk zien ze er uit. Als stekelvarkens zijn ze van alle zijden begroeid met punten en stekels, met vinnige ijzers, schrapers en borstels. Hun kleeding gelijkt meer op dof zwarte veeren dan op lompen, en terwijl ze loopen

jodelen en gillen ze, half zingend, half schreeuwend, een woeste kreet, die klagend eindigt en als het ware bitter-zoet is.

Nog zwarter dan een neger die met roet besmeerd is, zijn de houtskoolventers, die lang geleden onder de blanken werden gerangschikt, van welke men beweert dat ze afstammen. Ze zitten met hun beiden in een ton op wielen en roepen *charcoal! charcoal!* met een diepen, eentonigen, lang uitgerekten klank, welke zoo oneindig droevig is, dat het is, alsof deze raven, al krassende en klagende, pestilentie en moord of de herleving der inquisitie aankondigen.

Een andere kreet is die van den melkman. Men hoort dien 's morgens vroeg het eerste en men denkt aanvankelijk dat roodhuiden Nieuw-Amsterdam overrompeld hebben, en dat weldra een wilde, zijn tomahawk zwaaiende, u zal komen scalpeeren. Indien woestelingen dus emmers jenever rondventten, dan zou het gebalk en geloei minder verwonderen, maar het is heiligschennend om het symbool van landelijke onschuld en oud-testamentische vruchtbaarheid met zulk demonisch gegil aan eerzame, nog van slaap knikkebollende keukenmeiden aan te bieden.

Reeds om twee uur 's nachts komen de melktreinen aan, en om drie uur worden de spoorwegstations en stoombooten belegerd door de melkmannen, elk op een met één paard bespannen kar staande, welke de hooge kannen bevat die beurt voor beurt gevuld worden. De koetsiers dezer melkkarren gelijken het meest op pioniers in het verre westen. Ze zijn groote, breede kerels, met ruwe door de zon verbrande gezichten, gekleed in flanellen hemd, vilten hoed met neergeslagen randen, en hooge, zware laarzen, welke de broekspijpen bedekken.

Eens op een morgen dat ik door New-York wandelde, hoorde ik te midden van al de kreten ook den uitroep van: "*the ball is up! the ball is up!*" en het was aan een schoorsteenveger dat ik ten laatste vroeg wat deze woorden beteekenden. Hij alleen had geen haast te midden der dravende menigte, en beantwoordde mijn vraag dan ook uitvoerig en op zijn gemak. *The ball is up* wil zeggen: het signaal is gegeven dat men in Central Park veilig kan gaan schaatsenrijden.

Het fraaie park aan het uiteinde der stad, dat bij voorbaat maar vast *Centraal* heet omdat men terecht vermoedt dat dit eens het geval zal zijn, was vol schaatsrijders en arren, toen ik er 's middags heenging, en nooit zag ik beter rijden of zulk een aantal arren, sleden en ijsbooten.

Central Park is 324 bunders groot en heeft tot grootsten en eenigen vijand het klimaat met zijn uitersten van hitte en kou. De winters zijn zoo gestreng, dat tal van boomen en heesters er niet tegen bestand zijn, en in het voorjaar zijn de knoppen en bloesems nauwelijks uit of de heete zomerzon verbleekt en verdroogt ze. Ons vochtige klimaat heeft veel tegen, maar het geeft ons voorjaarsgroen en teedere tinten, welke het droge westen niet kent; daarentegen geeft de herfst in Amerika aan de boomen een kleurengloed van karmozijn, scharlaken en goud, welke wij slechts zien in de avondwolken, en die der zomerzon tot echo strekken in de najaarswouden.

Het Park is verder door natuur en kunst begunstigd. Niet ver van den Hudson, langs wiens oevers arrende en van wiens hoogten pijlsnel neerschietende ik het binnenreed, strekt het Park zich uit met zijn terrassen, cascades, vijvers en musea, dierentuin en bloemkassen. De rijwegen zijn onverbeterlijk, en een vermakelijker schouwspel is moeielijk te bedenken dan dat hetwelk de "meren" aanboden, waarop de duizenden van New-York schaatsenreden. "Schept vreugde in 't leven!" zou als leuze zoowel voor Central Park als voor het amsterdamsche Vondelpark gebeeldhouwd kunnen staan in reusachtige letters van doorzichtig ijs, wanneer het water bevroren is. Het was een genot te leven, en zich te bewegen te midden dier vroolijke, uitgelatene menigte, terwijl de fijne, frissche, reine koude lucht als niet dronkenmakende champagne het oog deed tintelen en de wangen kleurde. Zelfs de arme straatjongens keken vroolijk ofschoon ze niets verdienden, daar niemand schier lette op hun kreet van "*Skates on!*" want de riemen zijn uit de mode en ieder schroefde zelf de enkelbrekende *club-skates* vast. Vroolijke schoolmeisjes reden met gekruiste armen en de hand om elkanders middel; zoo gleden en zweefden ze twee aan twee als ijszwaluwen over de gladde banen. Lachende wijken

ze op zijde, als er iets aankomt wat op eene hospartij op het ijs gelijkt, doch een geïmproviseerde hardrijderij blijkt te zijn, waaraan ieder mededoet. Zulk lachen! Oude heeren, langgebaarde mannen, meisjes, schooljongens, negers en negerinnen snelden in dollen wedloop voorbij; de toeschouwers gilden, juichten en schreeuwden; niemand kon zien wie won, maar ieder lachte; men zag vroolijke gezichten, blozende wangen en stralende oogen.... Wat kan men meer verlangen als men prettig gestemd wenscht te worden!

Even belangwekkend was het kijkje dat we op den bevroren Hudson kregen, waarover de ijsjachten zweefden. Iemand die ze nooit zag kan zich moeielijk een denkbeeld vormen van deze zeemeeuwen, die juist doen wat ze willen, en wenden, draaien, voorwaarts snellen, keeren, als waren ze de Trakhener hengsten van Oscar Carré! Bevalliger schouwspel is niet denkbaar. Er zijn twee ijsjacht-clubs: de *Poughkeepsie* en de *New-Hamburg*.

Wellicht stelt een enkele mijner lezers er belang in de namen en eigenaars te kennen van de jachten welke ik zag.

JACHTEN VAN DE POUGHKEEPSIE.

Jachten.	Lengte.		Eigenaars.
	vt.	dm.	
Avalanche.......	50	10..	E. H. Sanford.
Advance.........	15	06..	E. H. Sanford.
Æolus...........	40	06..	N. Wright.
Cyclone.	45	00..	H. Bergh Jr.
Echo......... ..	35	11..	G. Collingwood.
Ella.............	45	10..	T. V. Johnston.
Fairy............	34	05..	E. H. Sanford.
Flying Dutchman..	45	00..	T. Van Kleeck.
Gracie...........	49	00..	J. A. Roosevelt.
Gypsie...........	33	00..	J. N. Winslow.
Hail.............	45	11..	Aaron Innis.
Haze	58	00..	Aaron Innis.
Icicle............	68	11..	J. A. Roosevelt.
Jessie............	30	06..	W. H. Roe.
Norseman........	42	00..	E. H. Sanford.
Restless........ .	45	00..	O. H. Booth.
Sappho...........	47	00..	A. E. Whitney.
Snowbird.........	21	00..	H. Bergh Jr.

Snowflake........	44 10..	J. A. Roosevelt.
Virginia..........	41 09..	Rechter H. A. Gildersleeve.
Viva.............	49 07..	J. C. Banon.
Zip..............	26 00..	T. H. Ransom.

JACHTEN VAN DE NEW-HAMBURG.

Eerste klasse jachten.

Zephyr.........James R. Lawson.
Zig Zag........Jacob Le Roy.
Zero....... ...Peter Le Roy.
Fly Away......Irving Grinnell.
Flying Cloud...Irving Grinnell.
Scud. ....J. F. Satterthwaite.
Phantom.......P. A. M. Van Wyck.
Quickstep......William Le Roy.

Tweede klasse jachten.

Whiff..........Irving Grinnell.
Puff...........Irving Grinnell.
Boreas.........Irving Grinnell.
Esquimaux.....William Roe.
Dan...........Fred Hughes.
Meteor.........Davis & Satterthwaite.
Comet.........Davis & Satterthwaite.
Qui Vive......Charles Le Roy.

Als men deze jachten heeft zien mededingen op het ijs, letterlijk als vogels de lucht klievende, om dan weder de schaatsenrijders te zien zweven over het ijs, terwijl men zelf achter twee harddravers, *go ahead* de glooiing af, in een ar naar New-York wederkeert, dan heeft men beter denkbeeld gekregen van snelheid, dan door een tocht in een mailtrein. Men snort door de ijle lucht, en ziet alles vliegen, rennen en voorbijsnellen; de muziek der slede-bellen is het passend accompagnement van dit winter-*allegro*, van deze vroolijke, opgewonden sledevaart door het groote park, en langs "de straat der paleizen" huiswaarts. Geen rijtuig was er te zien, niets als arren en gezellige sleden voor vier personen. Nergens stonden ongelukkige mannen ter zijde van de ar, met spit in den rug en rheumatiek in de knieën in aantocht; ieder zat lekker en warm onder het bont; de bevrozen sneeuwkristallen stoven als glinsterend glas

onder de hoeven der paarden op, en prikten het gelaat van frissche, lachende kinderen. Zulk rijden en glijden! Zulk een rijkdom en weelde! De harddravers strekten de dunne pooten ver vooruit, en zoo zweefde ik door Central Park, en langs de groote water-reservoirs, welke het Crotonwater verzamelen dat veertig mijl ver wordt aangevoerd over reusachtige aquaducten, en een brug van meer dan duizend voet, welke met veertien bogen Haarlem-river, aan het einde van Manahattan-eiland, overspant.

Doch het werd donker, en we moesten huiswaarts. De schaatsrijders gaven ons het voorbeeld.

Soms hoort men in Amsterdam, als een handkar met goederen geweerd wordt uit het Vondelpark, wel eens de onnoozele opmerking: "Wat? leven we hier in een vrij land, en mag men niet eens met een kar den kortsten weg nemen!" terwijl velen ook ontevreden zijn als de hekken van het park, als het duister is, voor rijtuigen gesloten worden. Zij die zich voorstellen — en ze zijn legio — dat in een republiek vrijheid zich kenschetst door zekere losheid van banden, welke maakt dat alles geoorloofd is aan ieder, zouden eens moeten zien, hoe in Central Park de orde wordt gehandhaafd. De wet wordt daar geëerbiedigd en die de voorschriften niet volgt, streng gestraft. Om vijf uur hoorde ik fluiten; in een dichte rij marcheerde de policie goedgehumeurd maar onwederstaanbaar voorwaarts, de geheele vroolijke menigte verdween van het ijs... en op het meer heerschten eensklaps stilte en duisternis.

Nu reden we het park uit en zag ik hoe men bezig was aan het oprichten van de groote egyptische obelisk van Thotmes III en Ramses II, welke, weleer door Augustus te Alexandrië hersteld, nu op kosten van W. H. Vanderbilt naar de groote stad der nieuwe wereld gebracht was.

In schuinsche richting door kabels gedragen, die haar weldra op het voetstuk zouden plaatsen, hing daar in de schemering, aan het uiteinde van het Park, de groote steen door den Pharao die Mozes beschermde, opgericht. De obelisk, welke eens in Heliopolis voor den tempel van den Zonnegod stond, hing daar, om straks door stoom, in plaats van door de slaven

van Israël te worden opgericht. Welk een aangrijpend gedenkteeken! Welk een wondere wereldgeschiedenis in steen! We zien de afrikaansche oevers van de Middellandsche zee voor ons; we hooren het geweeklaag der slaven en het gekletter der zweepen; we aanschouwen de machtige Pharao's; we denken aan den grootsten wetgever der wereld, aan Mozes, wiens invloed de obelisken overleeft; we krijgen nog even een kijkje op de pracht en de grootheid van het overheerschende Rome; we denken aan vele zwijgende eeuwen die volgden; we mijmeren.... maar de ar is verder, de lichten van Fifth Avenue vonkelen, en de sneeuw weerkaatst het elektrisch licht in zijn millioenen kristallen. De geslachten der menschen volgen elkander op als de bladeren der boomen; alles verandert en verkeert, en wellicht wordt de obelisk eens uit New-York overgebracht naar een nieuwe, nog grootere wereldstad aan de Amazone, of wordt ze weder teruggebracht naar Afrika, naar de stad der toekomst aan de breede wateren van Livingstone's rivier!

III

IN NIEUW-ENGELAND.

IN DE "DRAWINGROOM CAR".

Vrienden, die op een buiten niet ver van Boston wonen, hadden mij genoodigd de Kerstmisdagen bij hen te komen doorbrengen. Vrijdag 24 December verliet ik New-York uit het eenige station dat de stad bevat. Al de andere stations zijn op het vasteland; men moet dus eerst de zee of de rivier over, eer men in den trein kan stappen. Den dag te voren was een plaats voor mij besproken in een der vier salon-wagens (*drawingroom car*), daar vele reizigers steeds tegen Kerstmis trekken naar hun vrienden of verwanten in Nieuw-Engeland — gelijk de Noordoostelijke staten genoemd worden. Er is slechts ééne klasse op de amerikaansche spoorwegen, doch 's nachts reizend, stellen de *Pullmans-sleeping car* en overdag de salonwagens, waarin men een extra-biljet neemt en een genummerde plaats vooruit bespreken kan, een ideale eerste klasse ter beschikking van de reizigers. De trein bevatte een twaalftal *cars*, met ongeveer 500 reizigers. De vier voorste wagens waren *drawingroom cars*, hooge rijtuigen, dubbel zoo hoog als de onze, goed verwarmd en geventileerd, bekleed met dikke

roode tapijten en met roode gordijnen voor de reusachtige spiegelruiten. Er zijn sopha's en gemakkelijke fauteuils in deze salons, waar voor een veertigtal personen plaats is. Van het eene salon gaat men naar het andere, door een gangetje in de open lucht, dat de wagens verbindt.

Aan beide uiteinden van elken wagen, buiten de deur, is een klein toiletvertrek, waar kranen met koud en warm water ieder in staat stellen zich te verfrisschen.

Tegenover dit vertrekje is een ander, waar een beleefde, vriendelijke neger een buffet houdt en voortreffelijk eten en drinken verkrijgbaar stelt.

Ik was met den morgen-trein van elf uur gegaan, daar ik het land, waardoor we trokken, wenschte te zien. De wagens zijn zoo heerlijk verwarmd door stoompijpen, dat men jas en hoed aflegt en ophangt aan de kapstokken, zoodat men in deze salons als in zijn huiskamer zit. In een gemakkelijken stoel liggende, aanschouwt men door de groote spiegelruiten het landschap en daar men hier betrekkelijk langzaam rijdt — zeker niet sneller dan bij ons, en minder vlug dan onze sneltreinen doen, — kan men van het uitzicht genieten, wat op de engelsche breek-nek-treinen naar Ierland en Schotland zoo goed als onmogelijk is.

Van zijn koffers heeft men geen last. Men neemt zoo min mogelijk mede in den salon-wagen; reisdekens heeft men niet noodig en koffertjes en valiezen misstaan er. Men geeft alles dus ter bewaring in den goederen wagen, waarvoor men niets extra betaalt. Niets wordt gewogen, niets beplakt. Men krijgt een koperen penning met een nummer, een soortgelijke penning, waarop de naam der plaats van bestemming is gegraveerd, wordt met een lederen band aan de koffers gehecht en binnen een paar seconden is men gereed. Dit is practisch!

Omgeven door keurig gekleede amerikaansche jonge dames, met gezichtjes voor een album, door jongens en meisjes, die met de Kerstvacantie naar huis gingen, door heeren die pakjes met geschenken droegen, te teer van aard om in valiezen te bergen, stoomde ik zonder schokken door Manahattan-eiland, langs Haarlem en toen, de brug over, naar het vasteland van

Amerika. Door de staten van New-York en Connecticut gingen we naar Massachusetts, vele rivieren over, dwars door maisvelden, waarop de gele, verdroogde stoppels nog stonden, en langs tallooze houten boerderijen, houten kerken met houten torens, en reusachtige fabrieken.

Zoo leerde ik New-England kennen met zijn weinig vruchtbaren, rotsachtigen grond, waar de "pelgrimvaders", de engelsche Protestanten die in de *Mayflower* overkwamen, zich vestigden en zij die noeste vlijt, dat plichtbesef, die volharding, dien mannenmoed en dat onwrikbare geloof ontwikkelden, welke Nieuw-Engeland tot den ruggegraat van Amerika maakten, tot de kracht van de republiek. Het land ziet er welvarend uit, en de amerikaansche vriend die mij begeleidde, toonde mij hier en daar de ouderwetsche, ongeverfde boerenhuizen van eikenhout aan, met een enkelen baksteenen schoorsteen in het midden van het dak, welke de puriteinen bouwden in het nieuwe land.

De nijverheid heeft zich in deze streek — welker landbouw de mededinging met de Westelijke Staten slechts hier en daar kan volhouden — ontzaglijk ontwikkeld. Ik las op de lange, schier eindelooze fabriekgebouwen menigen bekenden naam. Zoo snelden we de drie bekende fabrieken van naaimachines voorbij, en de wapenfabrieken, welke Rusland en Turkije van het noodige om elkander te vermoorden voorzien. Ook stoomden we langs het buiten van Barnum, een Yankee (d. i. een *New Englander*) van geboorte.

Toen ik een uur lang had rondgekeken, met innige belangstelling in al het nieuwe en merkwaardige dat ik binnen en buiten den wagen zag, zeide mijn vriend: "Er zijn verschillende van onze eerste mannen in den trein, ik zal u aan eenige gaan voorstellen." "Zeker kunt ge dat doen," hernam hij, mijn verwondering ziende; "we brengen elkander op deze lange reizen bezoeken in den trein, want we doen gaarne kennis op door van gedachten te wisselen met vreemdelingen. Menschen zijn leerzamer dan boeken. Een vreemdeling, die komt om het land te zien, wordt hier overal ontvangen als een vorstenzoon bij u in de oude wereld."

En nu gingen we bezoeken afleggen in de reeks salonwagens. Ik leerde en hoorde veel. Iedereen was even wellevend en hartelijk. Zoodra de heeren, die in de omgeving zaten van hem dien men ging aanspreken, ons zagen naderen, stonden ze op, boden hun fauteuils aan, en vroegen naar het nummer van onze plaatsen, waar ze zoo lang gingen zitten. De beleefdheid en goede manieren van allen schenen mij niet weinig merkwaardig.

Een der heeren aan wien ik werd voorgesteld, was de heer James Gillespie Blaine, senator van den staat Maine, die bij twee verkiezingen candidaat voor het presidentschap was en bijna president werd, en dien men doodverfde als de aanstaande minister van buitenlandsche zaken van president Garfield, hetgeen enkele weken later bewaarheid werd. Hij is een der *bosses*, d. i. een der handige, menschkundige partijmenners, en de gezworen vijand van senator Conkling, die de "*machine-man*" of "*boss*" van de verslagen Grant-partij is.

De heer Blaine is lang lid en voorzitter van het Congres geweest, eer hij tot senator verkozen werd. Te Washington bespeurde ik later dat schier geen staatsman zoo populair was als hij, daar zijn huis, No. 821 Fifteenthstreet, platgeloopen werd door solicitanten en vrienden. Hij promoveerde (*graduated*) op zijn achttiende jaar in Washington-college, Pennsylvania, en ging toen naar Ohio, waar hij onderwijzer werd en eene jonge, bevallige onderwijzeres, die in dezelfde school les gaf als hij, huwde. Vervolgens vestigde hij zich in den staat Maine, waar hij journalist werd en beurtelings het *Kennebec Journal* en den *Portland Advertiser* redigeerde. In 1858 werd hij lid van het congres en wijdde zich geheel aan de staatkunde. Hij heeft zich niet altijd vrij gehouden van de praktijken en manipulaties die bij verkiezingen langzamerhand inheemsch werden in Amerika, maar zijn karakter bleef geëerd, en zijn groote kennis en merkwaardige macht als redenaar en aanvoerder van een partij worden hoog geschat.

Hij heeft zes veelbelovende kinderen, van welke hij mij veel vertelde, en bij hem aan huis woont een nicht die, onder den *nom de plume* van "Gail Hamilton", als schrijfster veel naam maakte in de Staten.

Meer dan een uur zat ik met dezen merkwaardigen man te praten, die op al mijn vragen antwoordde, en telkens als ik, uit vrees onbescheiden te zijn, opstond, mij weerhield en op de prettigste, hartelijkste wijze met mij sprak.

Hij heeft een aangenaam, bijzonder innemend uiterlijk en hoffelijke manieren. Hij gelijkt op een engelsch edelman, wat men hem echter niet zou moeten zeggen als een compliment, want hij houdt niet veel van de Engelschen. Hij was in Nederland geweest — ter loops dient vermeld dat het aantal Amerikanen, welke Amsterdam en den Haag bezocht hebben, *bijzonder* groot is — en hij gewaagde van de vooroordeelen tegen Amerika, welke hij in ons land gevonden had. "In zaken is men hier werkelijk minstens even eerlijk als in Engeland en Holland. Zoo in goederen- als in effectenhandel worden, geloof ik, op nederlandsche beurzen praktijken door de vingers gezien, die hier iemands naam voor goed zouden schenden. Zoo men hier eens zijn naam verbeurt, kan men altijd nog zaken doen, doch men moet zich dan beperken tot zijn evenknieën met beschadigde reputatiën. Geen eerste huis laat zich dan meer met zulk een firma in. Er is hier meer goede trouw en eerlijkheid dan gij nu nog beseffen kunt. Er zijn hier natuurlijk schelmen, evenals in elk land; Europa exporteert hen hierheen, en "*we have some very refined scoundrels out of your own country living here*", zeide hij lachende. "Doch zoo uw handelshuizen zich in New-York of Boston of Chicago slechts laten vertegenwoordigen door, of vereenzelvigen met een eerste huis, niet op hooren-zeggen zaken doen, maar eerst onderzoek instellen, dan zult ge weldra Amerika even hoog stellen voor goede trouw en loyauteit in zaken als ge nu het tegendeel doet. Doch gij Hollanders — phlegmatiek als men u noemt — slaat spoedig tot uitersten over. Na wantrouwen in Amerika, komt nu weer overmoedig vertrouwen. Er is veel geld te verdienen, doch onderzoek is werkelijk nu nog even noodig als voor een jaar of wat. Laat uw handelaars toch zelf overkomen, en prima firma's hier in den arm nemen om hen met raad en voorlichting bij te staan.

"Ge gaat naar Chicago, St. Louis, Omaha en het zuiden?

Daarin hebt ge volkomen gelijk. Dat is het hart van Amerika, daar verdienen we ons geld, door het aan moeder-aarde te vragen. Hoe wil Engeland met zijn grond de mededinging met ons volhouden? Een bunder gronds kost hier minder in eigendom, dan een engelsche bunder in pacht; mest is op tal van plaatsen onnoodig, en onze werktuigen besparen ons veel kostbaar handenwerk. Kijk eens! Ginds ziet ge hoe we ook den wind gebruiken," — en hij wees mij een molen, met een loodrecht houten wiel, dat mij zeer klein scheen, doch snel door den wind bewogen werd. "We gelooven dat deze windmolens practischer zijn dan de uwe; doch verandert uw hollandsche windmolens niet, of we zouden uw goede, schilderachtige land niet herkennen, dat onze new-yorker aristocratie steeds nog "*het moederland* noemt."

De heer Blaine schreef enkele namen op van staatslieden, kooplieden en fabrikanten in verschillende steden van Amerika, "die ik moest leeren kennen eer ik het land verliet;" en bij ieder van welke hij mij op een visitekaartje introduceerde, en schreef een brief aan zijn zoon te Chicago, dien hij vroeg mij in de wonderstad van het Westen den weg te wijzen.

"Vertel mij nu eens wat van Ierland, waar ik hoor dat ge pas geweest zijt," zeide hij, en ik deed hem een verhaal van wat ik daar in het Westen en Zuiden had opgemerkt. Nu en dan deed hij een vraag, doch hij gaf zijn eigen meening niet te kennen over den toestand in Ierland, welke in Engeland zooveel ongerustheid, in Amerika zooveel deelneming verwekt.

"De taak die op Engelsche staatslieden rust is schier verpletterend groot," merkte hij ten slotte op... "doch ze vinden altijd nog tijd om boeken te schrijven, over Homerus en theologie, gelijk de heer Gladstone, of romans, zooals Lord Beaconsfield. *Did you ever read such trash?* (Hebt ge ooit zoo iets armzaligs gelezen?) en de heer Blaine nam een exemplaar op van *Endymion*, dat pas was uitgekomen, doch wierp het weer neer op de tafel. "Ik tracht het te lezen, maar ik kan er niet doorkomen. Voor de derde keer nam ik het mede, maar altijd leg ik het verdrietig en ongeduldig weer weg. Het

effectbejag van dien man, zijn epigrammen, zijn hatelijkheden, zijn liefde voor verguldsel, zijn leelijke aanval op Thackeray, die toch zoo verreweg zijn meerdere is als schrijver, ... alles staat mij in dit boek tegen. Wat moet een oud premier van Engeland zijn publiek minachten, als hij het zulk een boek durft aanbieden, dat enkel gelezen wordt omdat men hoopt er bijzonderheden in te vinden van al de lords en ladies met welke hij omgaat. Wat moet hij Thackeray hebben gehaat, om nu nog in St. Barbe een caricatuur van hem voor te stellen!"

"Is uw meening van den staatsman even ongunstig als van den schrijver?" vroeg ik.

"He is a clever, audacious partyleader, but not a great statesman" antwoordde de heer Blaine. In de oppositie vermag hij veel meer dan als minister. Zijn staatkundige reputatie hangt geheel af van hetgeen men denkt omtrent zijn regeering van 1874 tot 80. Vindt ge het verstandig dat men de macht der kroon vermeerdert en die van het parlement verkleint en vernedert; gelooft ge dat hij Turkije gered heeft en Engeland een dienst deed door den oorlog met Afghanistan en de Zoeloes te beginnen, dan acht ge hem ook een groot staatsman, maar in het tegenovergestelde geval vindt ge dat zijn staatkunde veel op zijn *Endymion* gelijkt."

Dus praatte de heer Blaine leerzaam en geestig nog geruimen tijd door, mij vele wenken gevende omtrent hetgeen ik in de Staten zien moest en niet overslaan kon, voor welke ik hem recht dankbaar werd, naarmate ik hun juistheid leerde waardeeren.

Druiven uit Californië, sinaasappelen uit Florida en een schuimend wijntje van Catawaba-druiven met brood en een bout van een wilden kalkoen, stelde ons in staat zonder te groote ontbering de reis naar Boston te maken, waar we het door elektrisch licht dagheldere station om half acht binnengleden, in onzen salonwagen die, door acht rotsolie-lampen verlicht, meer dan ooit op eene gezellige, vroolijke huiskamer geleek.

TE BOSTON.

In Boston aangekomen, bleek het te laat om nog naar het buiten van mijn vrienden te vertrekken, en ik nam dus mijn intrek in het prachtige hotel Brunswick. Ik reed er heen in het hotel-rijtuig, een fraaie oude diligence, hangende op lederen riemen, die als een sloep op zee heen en weder schommelde toen we pijlsnel door de straten reden.

Na gesoupeerd te hebben in een eenzame zaal — daar het diner sinds lang was afgeloopen — bediend door een leger gedienstige negers en mulatten, ging ik een kijkje nemen in Boston.

Het sneeuwde en was glad. Ik ging in de schaduw van hooge huizen van graniet, en langs vele kerken waaruit gezang en muziek opsteeg. Een dezer kerken herinnerde mij aan een decoratie in *Gysbrecht*, en bij het zien der verlichte boogvensters en luisterende naar het zingen op dezen avond voor Kerstmis, kwamen de schoone regels van Vondel mij te binnen, en zeide ik in gedachten het:

"O Kerstnacht schooner dan de dagen!"

Hoe troffen mij die regels op dat oogenblik! Hoe kunnen dezelfde woorden, onder verschillende omstandigheden, een geheel verschillenden indruk maken! Die regels verplaatsten mij in Holland! dwongen mijn verbeelding in een oogwenk naar gene zijde van den Atlantischen oceaan, en brachten lang verleden herinneringen uit de jeugd te voorschijn.

Iets dergelijks trof mij toen ik, ten laatste in Washington-street gekomen, te midden der duizenden liep, die zonder zich om koude en sneeuw te bekommeren de winkels afliepen. De Kerstboomen flikkerden achter de spiegelruiten, in de plaatwinkels hieven de madonna's der glorierijke oude Italianen het kindeke in hare armen op, en zag ik de edele gelaatstrekken van menige *madonna*, die de wanden onzer hollandsche huiskamers adelt.

Welk een heerlijke internationale taal is de kunst toch! dacht ik. Die gravures spreken tot hart en verbeelding in oude en nieuwe wereld; ze doen hier in Boston hem, die alleen rondwaart in eene onbekende stad, zich tehuis gevoelen, en toen ik, een kerk binnengeloopen, naar Beethoven's muziek luisterde en vervolgens een *Te Deum* hoorde zingen, dat tranen in de oogen bracht, boog ik in gedachten voor die heerlijkste van alle gaven der menschen, het wondervermogen der kunst, dat ons reinigt en veredelt, ons opvoedt, en al het beste in ons omhoog, in het licht weet te brengen.

Toen ik de vorige week te New-York door Broadway liep, had ik een muziekwinkel geheel versierd gezien met groen en frissche bloemen. Het was de winkel van Schirmer, waarin de omlauwerde buste stond van Beethoven. Letters van *primulae veris* en *reseda* meldden: geboren 16 December 1770, en de rozen en heliotropes, de palmen en varens, die het borstbeeld omringden, getuigden hoe de grootste muzikale dichter en schepper geëerd wordt in Amerika.

Wat hebben kunstenaars, die met verf en marmer en muziek hun gedachten en gevoel uiten, toch veel voor, doordien ze nooit vertaald behoeven te worden, doordien ze te gelijk verstaanbaar zijn in oude en nieuwe wereld.

Om tien uur keerde ik terug van mijn avondwandeling door Boston.

Ik had mijn brief aan het *Handelsblad* nog te schrijven — want een vredes-correspondent moet, dunkt mij, even als een oorlogs-correspondent, onmiddellijk zijn indrukken frisch op het papier zetten — en het was dus laat eer ik mij te rusten begaf.

's Morgens om acht uur op Kerstdag werd ik gewekt door geklop op de deur. Een telegram werd onder de deur geschoven, en ik las een Christmas-groet uit het Sticht, de mededeeling dat vrouw en kinderen *over* vier uur wel waren. Het telegram was om *twaalf* uur 's middags van Driebergen verzonden en ik las het om *acht* uur 's m o r g e n s te Boston. Voor hollandsche schooljongens, die met de vacantie te huis zijn, is dit een fraaie aanleiding om aan hun zusjes uit te leggen hoe dit mogelijk is. Het verwonderlijke, het bewonderingswaardige van die elektrische gemeenschap onder de zee der stormen door, tusschen oude en nieuwe wereld trof mij nooit zoo diep als nu. Dus geven onze eigene emoties beteekenis aan veel, dat we, door gewoonte verstompt, niet langer opmerken.

Het ontbijt in de groote zaal van het hotel was eigenaardig. De wanden — die aan Pompeji herinneren — zijn bruin rood. De wit marmeren, met gekleurd marmer ingelegde vloer, is bedekt met tal van kleine persische tapijten, op elk waarvan een ontbijttafel staat. De zaal was vol. Aan vele tafels zaten ouders met hun kinderen, en telkens brachten de negers en mulatten witte pakjes, met rose en blauwe linten gebonden, binnen. Onbetaalbaar grappig waren die lachende negerjongens, met hun hagelwitte voorschoten, alpaka buisjes, hooge witte boorden, breede witte dassen, lange witte manchetten en glinsterend witte tanden. Ze konden hun nieuwsgierigheid moeielijk bedwingen als de pakjes werden geopend, en zij langzaam, als met lood aan de voeten, naar hun standplaats aan den wand terugkeerden. Beter, vlugger, vriendelijker kellners dan deze negers en mulatten kan men zich niet denken. Ze voorkomen elken wensch, zijn onhoorbaar en snel in hun bewegingen, gedienstig en daarbij zoo opgeruimd en goed lachs! De hoofdkellners zijn mulatten, met gekleede rokken, terwijl de negerjongens buisjes dragen. Een negerjongen kwam tot mij — den eenigen die geen pakje kreeg — en zeide: "Krijgt gij niets?" Ik antwoordde: "Neen, al mijn geschenken wachten op mij in Holland". "Is dat ver?" vroeg hij .... "O ja, aan de andere zijde van de zee?" — "Verder dan Engeland?" — "Ja, verder dan Engeland!"

"*Than I will bring you a very nice breakfast with hot buckweatcakes*" ("Dan zal ik u een extra lekker ontbijt met warme boetweitkoeken brengen!") zeide hij goedig, terwijl hij met wijden, open mond lachte, alsof hij wilde zeggen: "Kom, laat den moed maar niet zakken, 't is een goede wereld!"

Het geheele ontbijt door was die neger-jongen zoo vriendelijk en gedienstig mogelijk, hij bracht mij telkens nieuwe schotels om uit te kiezen, meer dan ik had kunnen nuttigen al had ik vierentwintig uur doorgegeten.

Het is een aardig slag menschen, die negers, en dat er zoovele goede harten kloppen onder zwart, bruin en wit vel, is een nog aangenamer stemmende gedachte, dan die wondere algemeene macht der kunst, waarvan ik zooeven sprak.

Na 't ontbijt ging ik naar de Episcopale kerk, pas gebouwd door een architect, wien ik dien dag buiten aan het het diner ontmoeten zou.

Deze Trinity Church, waar ik het heerlijkste koraalgezang hoorde, is van een rijke, geheel oorspronkelijke bouworde. Ik durf haar niet beschrijven, uit vrees dat mijn geachte vriend Cuypers — wien we in Nederland zoovele schoone kerken te danken hebben — mij op de vingers zou tikken wegens mijn onwetendheid. Het geheel was zeer indrukwekkend en schoon.

Het kwam mij zeer opmerkelijk voor, dat ik in het puriteinsche Boston dus in een protestantsche kerk zat, die meer aan een middeleeuwsche kathedraal dan aan een bedehuis der gestrenge Nieuw-Engelanders doet denken. De schoone eeredienst, het koraal gezang, de gekleurde boogvensters, de schitterende tinten van wanden en pilaren, het zachte, roode tapijt, het fraaie beeldhouwwerk, zouden geen van allen een twintig jaar geleden hier zijn geduld.

De invloed van de Nederl. gereformeerde kerk in New-York, van de Puriteinen in Massachusetts, van de Baptisten in Rhode-Island, van de Lutheranen en Presbyterianen in de Midden- en Zuidelijke staten en van de Kwakers in Pennsylvania heeft den uitersten eenvoud gebracht en eeuwen lang gehouden in kerk en eeredienst. Ze waren allen afgescheide-

nen van de kerk, die de heerlijke kathedralen in de oude wereld bezat, en zij vreesden en haatten de symbolen van het geloof dat hen vervolgde en tot ballingschap dwong.

Doch de geërfde eerlijkheid van karakter maakt, dat thans andere kerken gebouwd worden voor gewijzigde behoeften en overtuiging. Men heeft gothische kathedralen nagebootst voor protestantsche kerken, men heeft de bouworde van de dagen van koningin Anna gevolgd, maar men is ook oorspronkelijk te werk gegaan, en heeft schoone kerken gesticht. Men vergeet niet, dat de mensch ook zinnen heeft, en door kunst bereidt men hem voor, brengt men hem in de ware stemming. Dit is dunkt mij een voortreffelijke verwarming van den eeredienst.

'sMiddags deed ik een wandeling bij Kernwode, het buiten waar ik logeerde. Onder de zwiepende takken der boomen, over de heuvelen ging mijn weg. De velden toonden zich, waar de sneeuw was weggewaaid, overal bruin en grijszwart; de bevroren beken schenen te slapen onder de overhangende takken. Helder getinte mossen verlichtten de donkere stammen; een vogel tjilpte (ik geloof de *snowbird*), en hier en daar liepen grijze eekhorens snel over den grond en tegen de boomen op, mij een versregel van den amerikaanschen dichter Paul Hayne in herinnering brengende:

"The Squirrel that quaint sylvan harlequin mounts the tall trunks."

Over de heuvelen zag ik den Atlantischen oceaan en geheel Boston met de pyramide van Beaconhill aan mijn voeten. Het begon hard te sneeuwen en het witte gordijn onttrok zee en stad aan mijn oogen, doch ik zie het schoone panorama opnieuw als ik er aan denk. Ik kan de stad, die de kern en de kroon tevens van Nieuw-Engeland is, voortaan voor de verbeelding roepen wanneer ik wil.

De kern van Nieuw-Engeland, dat is de kern van het geloof, van de onverzetbare trouw aan beginselen, van de rustelooze geestkracht en ijver die Amerika gemaakt hebben tot wat het is.

Nieuw Engeland is de *mayflower*, de hagedoorn-bloesem, de bloem op den harden, zwarten tak van Amerika. Op de steenrotsen van Massachusetts en Maine is de republiek gevestigd.

EEN BEZOEK AAN LONGFELLOW.

De familie, op wier buiten ik logeerde, is bevriend met den dichter Longfellow. Den tweeden Kerstdag ging zij hem een bezoek brengen, en zij nam mij mede in de ar. Wij reden eerst naar Boston en van daar naar Cambridge, de kleine stad, een half uur rijdens van Boston, waar de Harvard-hoogeschool gevestigd is en Longfellow woont.

De weg is niet ongelijk aan dien van Driebergen naar Zeist. Links en rechts ziet men op zich zelf staande huizen en villa's, omgeven door tuinen, en van den grintweg gescheiden door lage witte hekken of rasterwerk, doch al de huizen, zonder onderscheid, zijn van hout. Men ziet bruine huizen, gele huizen, grijze huizen, witte huizen, alle van geschilderd hout; de zonneblinden en luiken zijn meestal helder groen, en de woningen zien er *comfortable*, huiselijk en vroolijk uit, alle met koepelkamers.

We reden langs den ouden eik, onder welks breede takken staande George Washington het commando van het leger op zich nam, en gingen toen rechtstreeks naar het huis waar Washington zijn hoofdkwartier hield en nu Longfellow woont, van hetwelk hij, dit verleden herdenkende, gezongen heeft:

"In that mansion used to be
Free-hearted Hospitality;
His great fires up the chimney roared:
The stranger feasted at his board."

Dit is dus een historisch huis, geadeld door het verblijf van twee oprechte vaderlanders: een groot, onzelfzuchtig staatsman en een bezield en nobel dichter.

Het is een houten huis, evenals al de andere, geheel gebouwd in den oud-kolonialen stijl, gelijk men hier de bouworde noemt, welke gevolgd werd in de tijden vóór den vrijheidsoorlog.

Het groote vierkante huis is lichtgeel geschilderd met twee loodrechte witte strepen links en rechts van de voordeur. Een hooge populier staat rechts voor de woning en een geknotte, door den bliksem getroffen stam links. Rozen en clematis groeien des zomers tegen den voorgevel en de naakte twijgen zwiepten tegen den gevel, langs welke ze nederhingen.

Het is een ouderwetsch, gezellig huis, dat op zijn Engelsch, ter herdenking van Christus' geboorte, in gang en kamers met groen versierd was.

Zoodra we waren aangediend kwam Longfellow ons te gemoet. Hij is een schoon grijsaard van over de zeventig, die er niet ouder dan zestig uitziet. Zijn haar en volle baard zijn wit, maar zijn gelaatskleur is nog frisch en zijn oog helder en stralend. Met groote hartelijkheid sprak hij mij toe en met veel belangstelling vroeg hij naar de kinderen van wijlen dr. Hacke van Mijnden, wiens vertaling van Dante hij weleer ten geschenke had ontvangen en met wien hij in briefwisseling geweest was. Toen ik mijn bewondering over die vertaling te kennen gaf en mededeelde hoe de dichter ten Kate en de heer Joan Bohl eveneens hun krachten gewijd hadden aan die reuzentaak, zeide hij: "Dat zegt veel ten gunste van uw letterkunde. Maar uw taal is een smeedbare taal, waarvan ik een weinig kennis heb opgedaan," (hij wees op een *Vondel* in zijn bibliotheek), "en in uw taal kunt ge Dante, den "*Tuscan with the sad majestic eyes*" beter nazingen dan wij in het Engelsch vermogen. Het is goed dat ge hen, die Dante dus eeren en doen begrijpen, bewondert. Bewonderen, opzien en vereeren bouwt op."

"Men moet leeren bewonderen en eerst den onrijpen, waanwijzen tijd te boven komen, waarin men gaarne in de eerste plaats aanmerkingen maakt en critiseert," zeide ik. "Ik ben hieraan schuldig geweest en heb, na u in mijn jonge jaren hartelijk

bewonderd te hebben, eens in een opstel uw populariteit overdreven genoemd. Sinds ben ik tot betere, wijzere gedachten gekomen en ben u dankbaarder dan ooit. Gelijk Tennyson zegt:

"First thoughts are best and third
Which are a riper first."

Longfellow glimlachte over mijn *peccavi* en vroeg mij toen naar den zoon en de dochter van wijlen dr. Meijboom, wiens schoone vertaling van zijn *Song of Hiawatha* hij kende. Met belangstelling vernam hij, dat de zoon van dr. Meijboom eveneens met veel succes als letterkundige was opgetreden en hij droeg mij zijn bijzondere groeten aan de familie op.

"Ik heb uw land en zijne geschiedenis lief," zeide Longfellow, "maar schoon ik altijd hoop het nog eens terug te zien, wanneer ik beloof u te zullen opzoeken, heb ik bitter treurige herinneringen aan Holland. Te Rotterdam verloor ik in 1835 mijne dierbare eerste vrouw. Ze overleed daar, toen we in een hotel aan de Boompjes verblijf hielden. Ik heb diepe smart geleden in uw land!"

Ik dacht aan de heerlijke woorden, waarin mevrouw Browning ons leert hoe de groote God Pan een muziek-instrument maakt van het gebroken riet, hoe hij er in slaagt door bittere smart en beproeving: "*to make a poet out a man*". Dichters leeren in lijden en zielesmart, wat ze ons in hun poëzie onderwijzen. Wat heeft Longfellow niet geleden! Hij verloor zijn aangebeden tweede vrouw nu 15 jaar geleden door het ontzettendst ongeluk, in de kamer zelf, waar ik met hem zat te praten. Ze was na den eten, in dun gewaad gekleed, bezig met hare kinderen te spelen, en met lak zegels voor hen te maken. Eensklaps ontvlamde haar mouw; radeloos liep ze de kamer uit, hulp zoekende bij haar echtgenoot, die na den eten wat lag te rusten op de sopha. Hij wierp zich op haar, en poogde met zijn handen de vlam te blusschen, doch ze stond in laaie vlammen en bezweek. Longfellow werd ontzettend gewond en lag weken lang tusschen leven en dood.

Sinds heeft hij, die zeer levenslustig was en veel van gezelligen omgang hield, de wereld min of meer geschuwd, en heeft

zijn gelaat een ernstige, gestrenge uitdrukking gekregen, welke het vroeger niet had. Doch zijn natuur, zijn hart is gelouterd en teederder en onzelfzuchtiger geworden dan ooit, zeggen zijn vrienden.

Als hij lacht, verheldert zijn gelaat en ziet hij er jong en vriendelijk uit.

Na over verschillende onderwerpen gesproken te hebben en mij te hebben gezegd, dat ik vooral moest gaan kennis maken met dr. Wendell Holmes, "den geestigsten, beminnelijksten letterkundige der Unie", zeide Longfellow: "Ik heb in de laatste jaren vaak in gedachten in uw land verkeerd, daar ik met veel genoegen de werken gelezen heb van Henri Havard. Hij heeft een aardige, causante, echt fransche wijze om op levendige en artistieke wijze van uw schilderachtig land een denkbeeld te geven."

"Ik zal hem uw compliment, dat hij zeker zeer waardeeren zal, overbrengen," zeide ik, "want hij is de parijsche correspondent van het blad, dat ik help redigeeren."

"Doe dit, dan zult ge mij verplichten," hernam Longfellow. "Dergelijke boeken welke mij — die soms denk, dat ik te oud ben geworden om te reizen — in den vreemde verplaatsen, doen mij goed, en rusten den geest uit van zwaarder werk en droevige gedachten."

Toen mijn vrienden opmerkten hoe bijzonder gezond en sterk hij er nu uitzag, verklaarde hij zich sinds eenigen tijd veel krachtiger te gevoelen, daar de neuralgie in het hoofd, waardoor hij zooveel leed, hem thans met rust liet.

"Ik ga nog eens reizen, als gij weer voor mij zorg draagt," zeide hij tot den heer Stanton Blake, die mij vergezelde, en nu verhaalde Longfellow, hartelijk lachende, hoe hij eenige jaren geleden van Dover naar Calais overstekende, onmiddellijk was gaan nederliggen, de oogen sluitende en pogende alles om zich heen te vergeten, totdat hij in Frankrijk zou zijn aangekomen.

De heer Stanton Blake, die in Harvard studeerende, college bij hem gehouden had, vond zijn vroegeren hoogleeraar dus liggen en had hem medegedeeld dat het heerlijk weder en de zee glad was; "hij heeft niet opgehouden en mij niet met rust

gelaten voordat ik iets had gegeten en op het dek was gekomen. Daarvoor ben ik u nog altijd dankbaar," zeide de dichter.

Ten slotte kwam het gesprek op kinderen, en vernemende dat het huiselijk leven in Holland nog even geëerd was als vroeger, en dat kinderen over het algemeen nog steeds als een geluk en zegen beschouwd worden, zeide hij een paar keer: "*that is right! that is right!* Er is geen geluk zoo groot als dat hetwelk kinderen geven." Hoorende dat ik een groot gezin had, zeide hij: "Give my love to your children; and may "*the childrens hour*" (zinspelende op zijn gedicht van dien naam, dat ik om zijn bekoorlijkheid geroemd had) be ever the happiest of the day for your wife and you!"

De liefde voor kinderen van mannen als Longfellow en Victor Hugo is treffend. Ik herinnerde mij, terwijl hij sprak, zijn liefelijk gedicht aan de kinderen in zijn *Birds of passage.*

Come to me, O ye children!
For I hear you at your play,
And the questions that perplexed me
Have vanished quite away.

In your hearts are the birds and the sunshine,
In your thoughts the brooklets flow,
But in mine is the wind of Autumn,
And the first fall of the snow.

Ah! what would the world be to us
If the children were no more?
We chould dread the desert behind us
Worse than the dark before.

Come to me, O ye children!
And whisper in my ear
What the birds and the winds are singing
In your sunny atmosphere.

For what are all our contrivings,
And the wisdom of our books,
When compared with your caresses,
And the gladness of your looks?

Ye are better than all the ballads
  That ever were sung or said;
For ye are living poems,
  And all the rest are dead.

"Ja, ze zijn "levende dichtstukken", zeide hij met een vriendelijken, teederen glimlach, terwijl hij zijn witte baard streek, toen ik hem sprak van die "*living poems*". "Ze zijn levende dichtstukken en de andere zijn doode." Wat zou er een machtig portret van dat edele gelaat te maken zijn dacht ik, toen hij dit opmerkte.

Ik dacht aan jufvrouw Therèse Schwartze, bij het zien van de innige, liefdevolle uitdrukking op het edele, fiere gelaat van Longfellow, terwijl hij ouders, die kinderen hebben, gelukkig prees, en van eene jonge moeder van vele kinderen sprekende, zeide: "What a proud mother she must be!" Een ware kunstenares, die zelve kinderen liefheeft en begrijpt en een groot man weet te waardeeren, zou zulk een heerlijk portret van Longfellow kunnen maken! Mocht ik u hem slechts kunnen schetsen gelijk hij daar stond, met het laatste zonnelicht van den winterdag stralende op zijn gelaat en op het witte haar, dat het omkranst. Hij stond in het volle avondlicht, toen hij ons de voordeur opende en mij nog even op zijn ouderwetsche *Hollandsche klok* bij de trap wees. "Dat is zeker "*the old clock on the stairs*", zeide ik, mij eensklaps een zijner liefelijkste gedichten herinnerende, en met een vriendelijken glimlach en handgebaar ons groetende, riep hij mij nog toe: "Dat hebt ge goed geraden! Kom mij nog eens opzoeken voor ge weg gaat, maar groet in elk geval alle hollandsche vrienden voor mij!"

Met diepen eerbied zeide ik den dichter vaarwel. Ik had een heerlijken, opwekkenden indruk gekregen van dezen edelen man, dezen bezielden dichter, een van die nobele phalanx van dichters:

"Wo through the world's long day of strife
Stil chant their morning song!"

Heengaande keek ik nog eens goed het huis en het landschap aan, om het mij wel te herinneren.

For the poet's memory here
  Of the landscape makes a part;
Like the river, swift and clear,
  Flows his song through many a heart.

Voor hen, die zich het "ouderwetsche buitenhuis" voor oogen willen tooveren, kan de beschrijving dienen welke Longfellow er van geeft in zijn gedicht *The old clock on the stairs.*

Somewhat back from the village street
Stands the old-fashioned country-seat,
  Across its antique portico
  Tall poplar-trees their shadows throw
And from its station in the hall
An ancient timepiece says to all, —
    "For ever — never!
    Never — for ever!"

By day its voice is low and light;
But in the silent dead of night,
  Distinct as a passing footstep's fall,
  It echoes along the vacant hall,
Along the ceiling, along the floor,
And seems to say, at each chamber-door, —
    "For ever — never!
    Never — for ever!"

Never here — for ever there,
Where all parting, pain, and care,
  And death, and time shall disappear, —
  For ever there, but never here!
The horologe of Eternity
Sayeth this incessantly, —
    "For ever — never!
    Never — for ever!"

Moge de oude hollandsche klok op de trap nog tal van rustige, kalme uren tellen voor den dichter, wiens woorden *household words* geworden zijn en zullen blijven in duizenden van gezinnen, wiens eenvoudige, begrijpelijke, diepgevoelde poëzie troost en moed geeft in het gewone, dagelijksche leven dat we allen leiden.

EEN VOORBEREIDER IN DE LETTERKUNDE.

Welk een liefelijk zanger is de dichter van *Evangeline*! In het naar huis arren was het wie de meeste regels uit dat gedicht zich herinnerde.

Op zee had ik *Evangeline* pas herlezen, en de harmonische, rhythmische kadans, de teedere, wegsleepende muziek van dat lied der trouwe liefde trof me nooit zoo diep als toen de wind en de golven het accompagnement leverden, en het droevige ruischen van den nachtwind deed denken aan

> "The mournful tradition still sung by the pines of the forest."

Toen herleefde weder de oude liefde voor den edelen zanger, wiens verzen zijn

> "As pure as water, and as good as bread,"

en de frissche liederen, jong als het zomerveld van bloeiend koren, met zijn golvingen en harmonieën van kleur en licht, kwamen weder op in het geheugen. Gedragen op den kadans dier ernstige, teedere verzen, vierde de verbeelding een lente-

feest, en de scherpe, puntige, ontleedkundige kritiek van sarcastische *Saturday Reviewers* verdween in het niet.

De poëzie van Longfellow is vol waar en diep gevoel. Twee regels in *Evangeline* beschrijven haar:

"Feeling is deep and still; and the word that floats on the surface
Is as the tossing buoy, that betrays where the anchor is hidden;
Therefore trust to thy heart, and to what the world calls illusions."

Overweldigende hartstocht vindt men niet in zijn gedichten, maar hij brengt zijn lezers in een stemming, dwingt hen tusschen de regels te lezen en doet hen dus meer zien dan hij zegt en beschrijft.

Van Evangeline geeft hij slechts een schets, geen portret, maar men kent haar, ziet haar voor zich, en beseft hoe schoon, teeder, rein, volhardend en moedig zij is, ofschoon hij ons dit nooit mededeelt.

"Soon with a soundless step the foot of Evangeline followed.
Up the staircase moved a luminous space in the darkness,
Lighted less by the lamp than the shining face of the maiden
Silent she passed through the hall, and entered the door of her chamber.

. . . .

Ah! she was fair, exceeding fair to behold, as she stood with
Naked snow-white feet on the gleaming floor of her chamber!
Little she dreamed that below, among the trees of the orchard,
Waited her lover and watched for the gleam of her lamp and her shadow."

Beter dan een beschrijving is de regel:

"When she had passed, it seemed like the ceasing of exquisite music."

De zoete prosodie der hexameters van Longfellow, hun eentonigheid welke aan die van het zangerig ruischen der golven doet denken, helpen het gevoel te weeg brengen dat de dichter wekken wil en dat Evangeline onvergetelijk maakt. De rustige waardigheid en teedere ernst dier verzen kunnen als

muziek enkel gevoeld, niet beschreven worden, en evenals sommige muziekstukken wekken deze en de meeste andere verzen van den dichter een gevoel van zachte droefgeestigheid, van mijmerende instemming en weldadige kalmte. Het zijn geen liederen zonder woorden, maar het is muziek zonder noten.

Treffend schoon heeft Longfellow zijn eigen muze beschreven in de volgende regelen, waarvan elk beeld volmaakt is.

The day is done, and the darkness
  Falls from the wings of Night,
As a feather is wafted downward
  From an eagle in his flight.

I see thee lights of the village
  Gleam through the rain and the mist,
And a feeling of sadness comes o'er me,
  That my soul cannot resist:

A feeling of sadness and longing,
  That is not akin to pain,
And resembles sorrow only
  As the mist resembles the rain.

Come, read to me some poem,
  Some simple and heartfelt lay,
That shall soothe this restless feeling,
  And banish the thoughts of day.

Not from the grand old masters,
  Not from the bards sublime,
Whose distant footsteps echo
  Through the corridors of Time.

For, like strains of martial music,
  Their mighty thoughts suggest
Life's endless toil and endeavour;
  And to-night I long for rest.

Read from some humbler poet,
  Whose songs gushed from his heart,
As showers from the clouds of summer,
  Or tears from the eyelids start.

15

Who through long days of labour,
And nights devoid of ease,
Still heard in his soul the music
Of wonderful melodies.

Such songs have power to quiet
The restless pulse of care,
And come like the benediction
That follows after prayer.

Then read from the treasured volume
The poem of thy choice,
And lend to the rhyme of the poet
The beauty of thy voice.

And the night shall be filled with music,
And the cares, that infest the day
Shall fold their tents, like the Arabs,
And as silently steal away.

Dit volmaakte gedichtje is een toonbeeld van wat de dichter vermag en hoe hij gelezen, genoten en gewaardeerd moet worden.

Wanneer men weder een paar dagen in de wereld van Longfellow geleefd heeft, met Evangeline en Hiawatha, met "the Puritan maiden Priscilla" en John Alden, dan geeft de kritiek van hen die hem alledaagsch en laag bij den grond vinden, den indruk van een haardvuurtje in een kamer waar de Aprilzon plotseling warm en lichtend binnenstroomt.

"And generous was the applause and loud,
But less for him than for the sun
That even as the tale was done
Burst from its canopy of cloud,
And filled the room with light, and made
The fire of logs a painted shade.[1]

Ik heb mij, gaande naar Amerika, in die zon van hartelijke, ware poëzie weder gekoesterd, en heb ontdekt dat Longfellow's gedichten de beste voorbereiding zijn voor een bezoek aan de

[1] Uit Longfellows *Three books of Song*.

nieuwe wereld; ze zijn een stemmend praeludium, dat het groote werk begrijpen doet.

Men neemt zijn boeken op en bladert ze door; telkens wordt de aandacht geboeid en

> "Like the odour of brine from the ocean
> Comes the thought of other years."

De overgang van oude naar nieuwe wereld wordt gemakkelijk en geleidelijk gemaakt; men wordt niet plotseling gescheurd van de traditiën, het verleden en de oude beschaving welke men liefheeft.

Wanneer Lowell de amerikaansche staatkunde in geestige verzen hekelt, wanneer Mark Twain of Artemus Ward met grappige, groteske overdrijving spotten en vroolijk zijn, dan smaakt de amerikaansche humor aanvankelijk als iets vreemds en ongewoons. Edgar Poe en Bret Harte zijn twee andere schrijvers, die beiden eveneens op ongewone, nu en dan buitensporige, schoon machtige en aangrijpende wijze de pen voeren, en van wie men beseft en gevoelt dat ze in Europa anders zouden hebben gedacht, zich verschillend zouden hebben uitgedrukt. Doch Longfellow is de schakel die oude aan nieuwe wereld verbindt. Die groote nieuwe wereld van het Westen is met onverbreekbare banden gehecht aan het Oosten, aan Europa en Azië, en eer de engelsche taal verrijkt wordt met een amerikaansche letterkunde, welke nationaal westersch en niet engelsch is, moeten er dichters en schrijvers zijn, die den overgang geleidelijk en harmonisch maken, opdat de eene letterkunde een voortzetting van de andere zij.

Indien er geen Longfellow geweest ware, zou men gevoeld hebben dat hij noodig en onontbeerlijk was, gelijk Leverrier de behoefte berekende welke het planetenstelsel aan Neptunus had. Longfellow trad op als dichter voor een jong volk van plotseling meerderjarig verklaarden, een volk van lezers en weetgierigen, erfgenamen van de machtige, grootsche letterkunde van Groot-Brittannië, doch niettemin verlangende naar eigen stemmen, naar kunstenaars die de muziek vertolkten van Mississippi en Niagara, naar zieners die voor den oneindigen

horizon oog hadden en de wolkschaduwen begrepen, die met ijlenden spoed dagen aan dagen over de prairieën snelden, van Californië tot den mond van den Hudson. Amerika had een voorbereider in de letterkunde noodig, die verhinderen zou dat haar kunst ruw, aanmatigend, woest en schreeuwend werd. En Longfellow was die voorbereider. Met de tronen en altaren van het verleden dweept de fijn beschaafde dichter, die der machtige democratie liefde voor vorm, eerbied en ontzag voor het verleden zal inboezemen, die door zijn voorbeeld prediken zal dat oorspronkelijkheid geen losbandigheid en wilde uitspattingen van ruwe kracht als uiting noodig heeft, dat Amerika een Engeland en Duitschland in het groot is, en de roemrijke tradities dier landen in eere houden en als uitgangspunt handhaven moet.

Als volgde hij een van te voren beraamd plan, door een Sainte-Beuve den jongen dichter van een nieuw volk voorgeschreven, wendt hij naar Engeland en Duitschland in zijn jeugd zijn schreden en bestudeert hij daar volk en letterkunde. Hij leert het feudalisme kennen en begrijpen; de dorpskerken, de normandische kasteelen, de oude abdijen en gothische kathedralen; de treffende herinneringen van een duizendjarige historie spreken hem toe uit de vruchtbare dalen van Engeland, en in zijn groene weiden, op zijn heuvelen en krijtklippen leert hij 't verleden en heden begrijpen van dat onvergelijkelijke eiland.

En toen trok de Rijn hem aan. Wij, die in onze jeugd *Hyperion* gelezen hebben en met hem te Rolandseck vertoefden, met hem langs Andernach naar Zwitserland gingen, leerden aan Longfellow's hand den Rijn liefkrijgen, en velen onzer gaan nooit in trein of stoomboot langs het altijd schoone, eeuwig jonge Rolandseck en de Drachenfels, of we denken aan Longfellow, die den Rijn lief had en vertolkte. Hij zwierf in de schoone, heldere Junidagen zijner jeugd naar Heidelberg en den Neckar, langs de korenvelden en dennebosschen van het liefelijke Odenwald; hij dwaalde over de zonnige wijnbergen door Baden en Wurtemberg en hij bezong Duitschland, het schoone oude Germanje, met welks letterkunde hij

zich doordrong, welks noordsche sagen en naïeve balladen, hij van buiten leerde, terwijl hij luisterde naar de verre echo van de tradities en legenden uit den tijd der *Niebelungen.* En als de zwerver uit het Westen, in het dal van de Pignitz tusschen de blauwe heuvels van Franconië komende, het tooverwerk in steen van de St. Sebaldskerk te Neurenberg ziet, dan zingt hij een lied, dat Duitschland zal doen opdoemen voor de verbeelding der jeugd in Amerika.

Quaint old town of toil and traffic, quaint old town of art and song,
Memories haunt thy pointed gables, like the rooks that round them throng:

Memories of the Middle Ages, when the emperors, rough and bold,
Had their dwelling in thy castle, time-defying, centuries old;

Everywhere I see around me rise the wondrous world of Art:
Fountains wrought with richest sculpture standing in the common mart;

And above cathedral doorways saints and bishops carved in stone
By a former age commissioned as apostles to our own.

Here, when Art was still religion, with a simple, reverent heart,
Lived and laboured Albrecht Dürer, the Evangelist of Art;

Hence in silence and in sorrow, toiling still with busy hand,
Like an emigrant he wandered, seeking for the Better Land.

Emigravit is the inscription on the tombstone where he lies;
Dead he is not, — but departed, — fort the artist never dies.

Fairer seems the ancient city, and the sunshine seems more fair,
That he once has trod its pavement, that he once has breathed its air.

Through these streets so broad and stately, these obscure and dismal lanes,
Walked of yore the Mastersingers, chanting rude poetic strains.

Vanished is the ancient splendour, and before my dreamy eye
Wave these mingling shapes and figures, like a faded tapestry.

Ik heb slechts enkele coupletten aangehaald van het vers aan Neurenberg gewijd, doch men zoeke het op en herleze het; wat ik overschreef is echter voldoende om te herinneren hoe hij Duitschland's verleden en de kunst der middeleeuwen waardeerde.

Teruggekeerd in Amerika, verdiept hij zich niet gelijk een

oudheidkenner in dat verleden, en schimpt hij niet, gelijk een vulgaire geest zou doen, op het ruwe en onrijpe dat hem omringt, om intusschen Europa's gouden verleden te idealiseeren. Neen, hij ziet om zich en vraagt aan het verleden en heden van eigen land de stof voor zijn kunstwerken.

"For the structure that we raise,
Time is with materials filled;
Our to-days and yesterdays
Are the blocks with which we build."

Hij vergat Europa niet, maar toont het, welke schoone toekomst het groote, rijke, jonge Amerika, dat een nieuwe beschaving voorbereidt, biedt aan de duizenden, die in de oude wereld verdrukt zijn en honger lijden.

Hij sprak dertig jaar geleden het opperhoofd der Omawhaws toe, die treurde over de nadering der blanken en over de treinen landverhuizers die westwaarts togen, zeggende:

Ah! 't is in vain that with lordly looks of disdain thou dost challenge
Looks of dislike in return, and question these walks and these pavements,
Claiming the soil for thy hunting-grounds, while downtrodden millions
Starve in the garrets of Europe, and cry from its caverns that they, too,
Have been created heirs of the earth, and claim its division!
. . . .
Lo! the big thunder-canoe, that steadily breasts the Missouri's
Merciless current! and yonder, afar on the prairies, the camp-fires
Gleam through the night . . . .
. . . .
It is a caravan, whitening the desert where dwell the Camanches!
Ha! how the breath of these Saxons and Celts, like the blast of the east-wind,
Drifts evermore to the west the scanty smoke of thy wigwams.

Longfellow heeft 's kunstenaars tol betaald aan zijn vaderland, door aan menige plek wijding en poëtische aantrekkingskracht te geven met zijn liederen, door amerikaansche namen uit te spreken met den klemtoon des dichters die onvergetelijk maakt.

Wat heeft de Génestet de duinen en dennen van Bloemendaal niet poëtisch en aantrekkelijk gemaakt, door ze lief te hebben en te bezingen! Op dezelfde wijze gaf Longfellow

melodie aan menigen amerikaanschen naam. Die Evangeline kent, haalt telkens regels vol zeggingskracht aan, als hij door Amerika reist:

"From the cold lakes of the North to sultry southern savannas. —
"From the bleak shores of the sea to the lands where the Father of Waters
Seizes the hills in his hands, and drags them down to the Ocean.

Wanneer men langs Ohio en Mississippi gaat herdenkt men zijn:

" . . . . Far down the Beautiful River,
Past the Ohio shore and past the mouth of the Wabash,
Into the golden stream of the broad and swift Mississippi
Floated a cumbrous boat". . . . .
. . . .
Onward o'er sunken sands, through a wilderness sombre with forests,
Day after day they glided adown the turbulent river."

Hij beschrijft de geheele vaart langs de Mississippi, de *silvery sand bars* waar de pelikanen waden, de huizen der planters te midden der negerhutten, en toont hoe, als de groote rivier de gouden kust van de golf nadert, ze zich in *bayous*, in doolhoven van trage, sluimerende, troebele wateren verliest, terwijl cypressen, met banieren van het lange fladderende spaansche mos omhangen, hun spookachtige armen over de wateren uitstrekken.

"Over their heads the towering and tenebrous boughs of the cypress
Met in a dusky arch, and trailing mosses in mid air.
Waved like banners that hang on the walls of ancient cathedrals."

Deze laatste vergelijking zal den reiziger in het Zuiden, die langs de Mississippi en de golf van Mexico gaat, telkens in gedachten komen. En als hij in het najaar door de bosschen van Amerika dwaalt en den *Indian summer* geniet, dan zal een ander beeld van Longfellow eveneens een uiting aan zijn gevoel van bewondering bieden:

"Filled was the air with a dreamy and magical light; and the landscape
Lay as if new-created in all the freshness of childhood,

Peace seemed to reign upon earth, and the restless heart of the ocean
Was for a moment consoled. . . . .
. . . .
While arrayed in its robes of russet and scarlet and yellow,
Bright with the sheen of the dew, each glittering tree of the forest
Flashed like the plane-tree the Persian adorned with mantles and jewels.

Ik wil niet meer aanhalen, en dus zelfs geen woord spreken van *Hiawatha*, Longfellow's meesterwerk, den heldenzang vol gevoel en humor der prairieën, welke meldt hoe Hiawatha, de zoon van den Westenwind, als de Hercules van het Westen, beschaving brengt onder de Indianen. Doch wat ik aanhaalde was voldoende om aan te toonen, hoe de gedichten van Longfellow een praeludium zijn, dat van de macht en schoonheid van Amerika een voorgevoel geeft, de letterkunde van het Westen aan die van het Oosten schakelende met een gouden keten van liederen en zangen.

EEN BEZOEK AAN GENERAAL SHERMAN.

Boston is een schoone stad vol herinneringen aan een groot verleden en vol bewijzen van een kracht, die voor de toekomst nog veel belooft.

Hoe vreemd het hier ook is, zoo vindt een Hollander hier toch een en ander dat hem zich te huis doet gevoelen. Waar ik logeerde, stond 15 jaar geleden meer dan twaalf voet water! Dit nieuwe, schitterend rijke gedeelte van Boston met zijn paleizen, zijn tuinen en kerken, was toen nog bedekt door de zee. Men heeft een dijk gelegd en over een spoorweg de aarde aangebracht van de heuvels binnenslands, om het gedeelte van de zee, dat de dijk afsneed, te plempen. Men heeft toen palen in den grond geslagen, — al zijn het ook slechts zwavelstokken bij de amsterdamsche vergeleken — en nu is deze nieuwe wijk de schoone, aristocratische wijk van het rijke Boston, waar de groote fabrikanten in paleizen van graniet en rooden steen wonen, en waar geen huis minder dan een *f* 10,000 huur doet.

Boston's groote handel met China en Indië is dood: doch het is nu het middelpunt van eene steeds in kracht winnende industrie.

Ik heb er tal van fabrieken gezien, die mij een machtigen indruk, een groot denkbeeld gaven van de ontwikkeling der nijverheid in Nieuw-Engeland.

Mijn vrienden brachten mij overal. Ik zag de beste stadsleesbibliotheek voor oud en jong van alle standen, welke ik

ooit aanschouwde, en waar honderden zaten te lezen, of boeken kwamen leenen. Ik zag musea die den kolonialen tijd in herinnering brachten, ledige havens die treurden over het protectie-stelsel, en een prachtig park, vol jongens, die op de borst liggende op prikken of vierkanten planken, langs sneeuwheuvels omlaag snorden.

Ik zag in enkele dagen ontzaglijk veel.

Een van de meest onbegrijpelijke zaken in Amerika scheen mij ook hier de vrijpostige, goed gehumeurde, maar vrij onbescheiden wijze, waarop men de eerste mannen van den staat behandelt, die het land besturen.

"Ik zal u even gauw voorstellen aan den gouverneur van Massachusetts," zeide de vriend, die mij Boston wilde leeren kennen, tot mij; "ga met mij mede!"

Wij stonden voor de breede, hooge trap van een groot gebouw met vergulden koepel. Dit was het *State house*, waar de vertegenwoordiging en senaat van den staat Massachusetts bijeenkomen en de gouverneur zijn officieelen zetel heeft.

Eenige personen, die tegelijk met ons binnen kwamen, liepen onaangediend bij den gouverneur binnen, doch mijn vriend zond eerst onze kaartjes. "Ik ben te lang in Europa geweest", zeide hij, "om zoo ongegeneerd te handelen, ofschoon gouverneur Long een academievriend van mij is."

Een mulat geleidde ons onmiddellijk in de groote, schoone zaal, waar de gouverneur tegenover zijn secretaris aan een schrijftafel zat. Hij was juist bezig te spreken met een heer en dame, die hem een post kwamen vragen voor een zoon. Wij gingen intusschen bij het venster op een paar armstoelen zitten, en ik nam alles op mijn gemak in oogenschouw. Telken kwamen nieuwe personen binnen, en al de beambten, die brieven, telegrammen, enz. binnenbrachten, bleken mij negers te zijn. Tijdens den oorlog was de sympathie voor hen in Nieuw Engeland zoo groot, dat zij voor alle ondergeschikte posten den voorrang hadden. De secretaris had een groote portefeuille voor zich, waarop stond gedrukt: *pardons*, en mijn vriend zeide dat, terwijl al die personen maar zoo onaangediend binnen kwamen, de gouverneur wellicht te beslissen had over

leven en dood, en beschikken moest of een ter dood veroordeelde gratie moest bekomen of niet. Doch hij wordt bij algemeene stemming verkozen, en is daarom vriendelijk en toeschietelijk jegens iedereen. Een gouverneur, die het volk wat op een afstand hield, zou ieder tegen zich verkrijgen.

Doch ook jegens mij, die geen stem had, en hem geen stem bezorgen kon, was hij zoo vriendelijk als hij zijn kon, zoodat zelfzucht alleen die goedhartigheid niet verklaart. De gouverneur gaf mij zijn secretaris mede, om mij het *Statehouse* te wijzen, en noodigde mij uit 's avonds met hem mede te gaan naar een receptie bij generaal Sherman, die voor een paar dagen bij zijn schoonzoon logeerde.

Zoo ik van Amerika niet veel leerde kennen, dan is dat mijn eigen schuld. Ieder was even vriendelijk om mij inlichtingen te geven, om mijn aandacht te vestigen op de belangrijkste zaken. Toen ik van den gouverneur had afscheid genomen, ging ik op de *Union Club* lunchen met den heer Devens, minister van Justitie te Washington en lid van het kabinet van president Hayes. De heer Devens werd beurtelings *general* en *judge* genoemd, want hij was generaal in den oorlog, en later rechter aan het hooge gerechtshof te Washington.

Hij vroeg met de grootste belangstelling naar Nederland, en zeide hoe belangrijk hij het achten zou, indien er meer en meer leven kwam in den handel tusschen de Unie en ons land. Het scheen mij opnieuw opmerkelijk, hoeveel men hier betreffende ons weet. Ik verklaar oprecht te gelooven, dat de Amerikanen meer kennis van ons land en zijn gewoonten, zijn kracht en zwakheid hebben, dan de Engelschen. "Laat uw handelaars toch zelve overkomen, en uit eigen oogen hier rondkijken," zeide hij, "dan zult ge weldra in uw eigen land veel zien gebeuren van wat ge nu voor zijn bloei en toekomst hoopt."

De heer Devens noodigde mij te Washington bij zich, en vertelde mij veel dat mij een goed begrip gaf van de amerikaansche *office-seekers*, van de duizenden die van een nieuwen president eischen dat hij hun een ambt geven zal.

's Middags had ik een diner met letterkundigen en journalisten, dat even leerzaam als vermakelijk was, en 's avonds

nam de gouverneur van Massachusetts mij mede naar de receptie van generaal Sherman.

Ik heb de groote eer genoten van een twintig minuten te mogen spreken met dezen grooten veldoverste, met dezen man van een hoog en edel karakter, op wiens onkreukbare trouw en rechtschapenheid ieder bouwt. Ik had dien morgen in het *Statehouse* de tot flarden geschoten, met bloed en stof bevlekte regimentsvlaggen gezien, die zoo dikwijls op het slagveld bogen om generaal Sherman te salueeren, als hij ernstig en bedaard na de overwinning de gelederen inspecteerde.

Het bezielde krijgslied "*marching through Georgia*" scheen mij in de ooren te klinken, toen ik die vlaggen en banieren aanschouwde, onder wier schaduw generaal Sherman in December 1864 van Atlanta naar de zee, naar Savannah marcheerde, terwijl ik dacht aan die grootmoedigheid voor den overwonnen vijand, welken hij in den oorlog, aan de nederigheid en rechtschapenheid welke hij na den vrede toonde. Hij is een nobel man, die, om de woorden van den gouverneur te gebruiken, "van den dag der zegepraal tot nu, niets hoogers gekend heeft dan een hereenigd groot vaderland."

Generaal Sherman, schoon opperbevelhebber van het amerikaansche leger, was in burgerkleeding, die enkel versierd was met de door Washington ingestelde "orde van Cinninnatus". Hij is groot van gestalte en draagt een zeer kort geknipte, borstelige witte snor en baard.

Toen ik aan hem was voorgesteld, vroeg hij mij terstond: "Wel, komt ge mij mededeelen dat er wat hollandsche emigranten op weg zijn naar Amerika? We hebben ze bijzonder gaarne, en in het Westen, in het Noordwesten vooral, kunnen we ze gebruiken. Uw landgenooten zijn vlijtige, eerlijke kerels en zijn niet ontaard van de zeventiende-eeuwsche vrienden van Motley!"

De generaal vroeg mij veel betreffende Nederland en onzen tegenwoordigen toestand, en toen ik hem mededeelde hoezeer ik hoopte dat onze handel met Amerika zou aanwakkeren, daar wij, de oude schippers van Europa, den overvloed van het Westen naar onze havens en langs den Rijn behoorden te

vervoeren, sprak de generaal met een warmte over reeders en goederenhandelaars, welke een hollandschen koopmanszoon goed aan het hart deed.

Dienzelfden morgen had de generaal in gelijken geest uitvoeriger gesproken tot de kooplieden van Boston, en daar zijn woorden leerzaam en opwekkend zijn, deel ik zijn redevoering in haar geheel mede:

"Ik had er mijne zinnen op gezet naar Boston te gaan en daar een paar gezellige dagen bij mijne dochter en eenige intieme vrienden door te brengen, en het was geenszins mijne bedoeling mijne stem in het publiek te laten hooren. Doch gij en al de Bostonsche handelaars hebt mij met vriendelijkheden overladen; ja, ik vrees zelfs dat ik misbruik heb gemaakt van uwe goedheid. Toen ik Boston voor de eerste maal bezocht, en dat was tijdens het begin van den Mexicaanschen oorlog, waren de meesten uwer nog niet geboren. Het is zonderling, dat onze herinnering liever teruggaat naar het verre verleden, dan stilstaat bij hetgeen juist achter haar ligt. Mijne ziel is veel meer vervuld van het eerste bezoek, dat ik aan Boston bracht, dan van al de volgende. Het was in het jaar 1846. De oorlog tegen Mexico was verklaard, reeds een paar malen was er slag geleverd en de jongere officieren, waaronder ik toenmaals de eer had te behooren, hunkerden naar hun aandeel van den op het oorlogstooneel te verwerven roem. Doch mij was het lot beschoren, naar een schip te New-York gezonden te worden, dat uitgerust was voor Californië. Wij wisten niet waar Californië lag. Ik kocht kaarten, boeken en papier, en eene kaart van het oude Californië, met de groote binnenlandsche rivier, de Sacramento, bij welker bron het Zoutmeer lag, is nog in mijn bezit. Dat was al de kennis van Californië die wij in 1846 bezaten. Daar wij ons niet voldoende ingelicht achtten, gingen twee van ons naar Boston. In New-York wist men niets van Californië, doch hier waren twee of drie schepen, die handel dreven op de Westkust. Ik meen dat het schepen waren van de reeders Russell Sturgis en C°., maar ik weet het niet zeker. Doch er was bepaald een man bij, die Dana heette,

Willem Dana. Die man heeft indertijd een boekje uitgegeven: "Twee jaren voor den mast". Ik heb den schrijver van dat boekje nooit ontmoet, maar ik verklaar openlijk, dat van al de boeken die er tot op dat tijdstip in Amerika waren uitgegeven, het zijne het beste is. Wij verlieten New-York en na zes en een halve maand stormen en golven getrotseerd te hebben, bereikten wij Montery, een onbekend land. In die dagen bestond er nog geen San Francisco. De plaats waar die stad nu staat was een klein dorpje, en Dana geeft eene uitstekende beschrijving van den toenmaligen toestand van dat land.

"En wat is er sedert 1846 niet gebeurd! Californië lag toen zes en eene halve maand reizens van New-York, over land of over zee. Geene goudmijnen waren daar nog ontdekt; tarwe werd verondersteld daar niet gebouwd te kunnen worden. Er was niets dan "californische bankbiljetten" in den vorm van huiden, en de Bostonsche kooplieden hadden het monopolie van dien handel, die naar mijne schatting niet meer dan 60.000 of 70.000 dollars 's jaars opbracht. Ik kom nu weder uit Californië en men spreekt van duizend schepen van duizend ton elk, die noodig zijn om de tarwe uit dat land te vervoeren. De goudoogst is omstreeks 30.000.000 dollars en de zilveroogst omtrent hetzelfde, en toch staan de voortbrengselen van Californië nog verre achter bij die van andere onzer groote staten. Daar zijn kooplieden even rijk als gij; schepen, fraai als die welke uwe havens uitzeilen; industriëele inrichtingen op plaatsen, waar men dertig jaar geleden nauwelijks zijn paard kon laten beslaan; hotels, welke in pracht die van New-York en Parijs overtreffen — en dat alles het werk van onze dagen, de vrucht van den ondernemingsgeest onzer kooplieden. Gij, mannen van Boston, hebt uw aandeel aan dien arbeid en gij hebt meer volbracht dan de kooplieden van het oude Phenicië, Griekenland, Venetië of eenig land op aarde. Ik durf zelfs beweren, dat gij en uwe onmiddellijke voorouders meer hebt gedaan voor de beschaving der menschheid, dan al de kooplieden die ooit in den ouden of nieuwen tijd geleefd hebben.

"Dezer dagen trok een ander ondernemingswerk van de man-

nen van Boston mijn aandacht. Toen ik door Nieuw-Mexico uit Californië terugkeerde, over een grondgebied van duizenden bunders bebouwd land, dat de "vallei des doods" placht genoemd te worden en waar dertig of veertig jaren geleden verlaten wagens en doode muildieren bij duizendtallen op den grond verspreid lagen, vond ik de mannen van Boston bezig een spoorweglijn te leggen naar de stad Mexico. Wij hadden een goeden trein met uitstekende slaapwagens en dineer-salons en eene tafel zoo goed als die, welke gijlieden hier gedekt hebt voor een diner dat gij lunch noemt. Indien dit uw lunch is, zou ik wel eens willen zien, wat gij onder uw "diner" verstaat. Doch ik verzeker u, dat wij in die vlakte prachtige wagens hadden, die ons van Missouri en Illinois tot in het Oosten brachten. Voor hen die vroeger dat land met een span ossen of muildieren zijn doorgetrokken, is het thans schooner dan Aladin's droom. Ieder die thans deze vlakte doorreist, moet zijn hoed afnemen in dankbare erkentenis voor den arbeid van de kooplieden van Boston, die aldus de lasten des levens verlicht hebben en in het land der duisternis beschaving en weelde hebben binnengelaten. En dit is niet alles. Deze spoorlijnen loopen rechtstreeks naar de stad Mexico en vereenigen het land van Cortez met ons eigen volk. Ik behoor tot hen die niet verlangen Mexico te annexeeren. Laten de Mexicanen zich tot een eigen land vormen met een eigen beschaving. Laat ons hen helpen een eigen nationaliteit te stichten, door vriendschappelijk met hen te verkeeren en handel te drijven, op die wijze bijdragende tot elkanders welvaart en grootheid. Wij hebben zelven nog overvloed van onbebouwd en onbevolkt land. Neem bijvoorbeeld de geheele vallei in West Minnesota en Dakota, de Roode rivier van het noorden, vermenigvuldig hare breedte met hare lengte en gij zult omstreeks anderhalf millioen vierkante mijlen gronds hebben. Verdeel dien grond in akkers en schat elken akker op twintig schepel en gij zult tweehonderd millioen schepel koren hebben, zooveel bijna als de geheele oogst van de Vereenigde Staten. Wij hebben geen land meer noodig; wij hebben genoeg. Laat ons alleen het land dat wij hebben, bebouwen, opdat het de vruchten voort-

brenge, die God wil dat het voortbrengen zal. Er is land genoeg voor ons en onze kinderen, ja, voor vier of vijf geslachten. Verder behoeven wij niet vooruit te zien.

"Kooplieden van Boston, ik ben blijde bij u te zijn. Ik dank u voor de vroeger en thans aan mij bewezen vriendelijkheid. Ik had gehoopt hier te komen zonder te behoeven te spreken, doch toen ik spreken moest, wilde ik zeggen wat mij op het hart lag. Laat mij, eer ik eindig, er bijvoegen, dat als gij zoo flink zijt als uwe vaders en grootvaders waren, als gij hun ondernemingsgeest, hun deugd en hun kracht bezit en verlangt te doen wat goed en mannelijk is, gij u verzekerd kunt houden, dat het u niet aan gelegenheden ontbreken zal hiervan bewijs te geven en te toonen dat gij een ras zijt, waarop Amerika roem kan dragen. Ik wensch u allen zegen, voorspoed en geluk."

Dus sprak de roemrijke oude generaal, die met hart en ziel in Amerika's toekomst gelooft, waarvoor hij gestreden en geleden heeft.

De handelaars, fabrikanten, geleerden en letterkundigen van Boston brachten hem daarvoor dankbare hulde, en ik hoorde tot laat in den nacht, van veteranen die elkander oude verhalen en anecdoten uit den grooten oorlog in herinnering brachten, veel dat mij het mannelijk, goedhartig karakter der Amerikanen, hun humor, eenvoud en moed beter waardeeren en begrijpen deed, dan vele boeken vermochten.

NIEUW ENGELAND'S GEESTDRIFT VOOR ONDERWIJS.

De volksschool — *the common school* — een der meest kenschetsende en eervolle inrichtingen van Amerika, is oorspronkelijk te danken aan de Pelgrimvaders die Boston, en aan de Hollanders die Nieuw-Amsterdam stichtten.

De Hollanders die aan den Hudson zich nederzetten wijdden onmiddellijk hun aandacht aan het onderwijs, en de West-indische Compagnie, die het werk der colonisatie leidde, schreef voor dat het plicht was goede en geschikte predikanten, schoolmeesters en ziekentroosters aan te stellen. In het reglement, dat voor Nieuw-Nederland in Amerika in het jaar 1638 gemaakt werd, staat dat "elke ingezetene zulk aandeel in de belasting zal betalen als later noodig zal blijken voor het onderhoud van schoolmeesters". De gemeentebesturen van Nieuw-Amsterdam en van de hollandsche steden op Long Island zorgden goed voor de volksschool; in 1659 ontboden ze uit Holland een latijnschen schoolmeester, die in Nieuw-Amsterdam een huis en tuin ontving en uit de stadskas betaald werd. De leerlingen, die de latijnsche school bezochten, betaalden den meester zes gulden per kwartaal, doch de lagere school was kosteloos.

Een Engelschman, de heer R. W. Dale, die *the popular education* van Amerika grondig behandeld heeft, prijst die maatregelen der hollandsche colonisten van harte en voegt er met eenige beschaming aan toe: the Dutch colony was con-

quered in 1664 by the English, and from that time popular education made no progress."

De Engelschen wilden niets weten van het Hollandsche voorbeeld om kostelooze lagere scholen te openen, en die uit de stedelijke belasting te betalen.

De Pelgrimvaders, die Nieuw-Engeland stichtten, waren verstandiger. Zij richtten in Boston de kostelooze volksschool op, en twee-en-twintig jaar na den verschrikkelijken winter toen de pelgrims uit de *Mayflower* op de naakte granietrotsen landden, werd door het bestuur van de colonie een wet aangenomen welke aandacht verdient. De "*select men*" van elke stad en dorp worden gelast: "to have a vigilant eye over their brethren and neighbors, and to see that none of them shall suffer so much barbarism in any of their families as not to endeavor to teach, by themselves or others, their children and apprentices so much learning as may enable them perfectly to read the English tongue, and obtain a knowledge of the capital laws, upon the penalty of twenty shillings for each neglect therein." (De mannen daartoe door de burgers gekozen, zullen een waakzaam oog houden op hun broeders en buren, en toezien dat ze geen van allen zoo groote barbaarschheid dulden zullen in hun gezinnen, dat zij niet pogen door het onderwijs van zich zelven of van anderen zooveel kennis mede te deelen aan hun kinderen en allen die bij hen in den leer zijn, dat ze het Engelsch volmaakt kunnen lezen en vertrouwd zijn met de voornaamste wetten, op straffe van een boete van twintig shilling voor elke tekortkoming in deze.")

In Boston voerde men dus het eerst "leerplicht" in, en vijf jaar nadat deze wet was afgekondigd, werd gelast dat elke nieuwe stad of dorp, zoodra er vijftig hoofden van huisgezinnen woonden, een onderwijzer zou aanstellen, die lezen en schrijven kon onderwijzen. De boeten voor verzuim in deze werden telkens verzwaard; de openbare meening was geheel aan de zijde van de wet en dus werd Nieuw-Engeland het land, waar men wellicht het best bestudeeren kan wat volksonderwijs op den duur vermag. Een jongen die volstrekt onwetend blijven wilde had weinig kans zijn zin te krijgen, gelijk op vermake-

lijke wijze door den heer James Parton (*Topics of the Times*, pag. 34) wordt aangetoond.

"Zoo er in een der steden van Nieuw-Engeland een inboorling is die niet schrijven en lezen kan, wordt hij als een merkwaardigheid beschouwt en wijst men hem aan vreemdelingen als een opmerkelijke zeldzaamheid.

"Er leeft op het oogenblik zoo'n man in Stockbridge (Massachusetts), die mij voorgesteld werd als de eenige inboorling van Nieuw-Engeland in deze streek, die zoo onwetend was. Men scheen eer trotsch op hem te zijn dan het tegendeel, daar hij geen klein bewijs van slimheid en handigheid gegeven had door zoovele valstrikken voor jongens en voetangels en klemmen voor volwassenen te ontkomen die, met spelboeken tot lokaas, ieder die niet lezen kan bedreigen."

Doch buiten Nieuw-Engeland werd in de engelsche colonies in Amerika het onderwijs op ouderwetsche wijze verwaarloosd.

Een van de meest kenschetsende bewijzen hiervan komt voor in een brief van Sir William Berkeley, die door Karel I tot gouverneur van Virginia benoemd was. De gouverneur somt op tot welken staat van bloei de colonie geraakt was tijdens zijn dertigjarig bewind en zegt: "Ik dank God dat wij geen kostelooze scholen en geen drukpers hebben, en ik hoop dat we die in de eerste honderd jaar zullen weren; want kennis en wetenschap hebben ongehoorzaamheid, ketterij en secten in de wereld gebracht, dewijl de drukpers hun tot tolk gediend heeft om kwaad te spreken van de beste regeering. *God keep us from both.*"

Wat de oude cavalier wenschte is geschied, doch Virginia is Sir William niet dankbaar voor zijn welgemeenden ijver.

William Penn, de stichter van Pennsylvanië, was verstandiger, en drukte den wensch uit dat men toch niet uit valsche zuinigheid zou verzuimen scholen op te richten, "*for by such parsimony all that is saved is lost* (dit is een aardige uitdrukking!), doch zelfs hij durfde het voorbeeld van de hollandsche en puriteinsche colonisten niet volgen, om de oprichting en instandhouding van lagere scholen verplichtend te stellen voor plaatselijk bestuur en coloniale regeering.

In het Zuiden had voor den burgeroorlog het "*common school-system*" niet de minste vorderingen gemaakt.

Het is aan den ijver, de geestdrift voor onderwijs van Nieuw-Engeland, van de Yankees te danken dat daarin verandering gekomen is en de „*Yankee schoolmarm*", de onderwijzeres uit Nieuw-Engeland, wordt nu in alle staten gevonden, terwijl alle staten en steden het voorbeeld van het Noorden navolgen.

Miss Ophelia in *Uncle Toms Cabin* geeft een goed denkbeeld van den beschavenden invloed, welken de vrouwen van Nieuw-Engeland in het Zuiden uitoefenden. En de heer Dale kan getuigen hoe Nieuw-Engeland — dank zij den eeuwenlangen ijver voor onderwijs — ook het Westen tot beweegkracht is. "Door de ondervinding van Nieuw-Engeland geleid en onderwijzers en onderwijzeressen uit het Noorden gebruikende, hebben vele Westelijke staten een stelsel van scholen en onderwijs opgericht, dat schier even goed is als dat van Massachusetts."

De volksschool is volgens het roemrijk voorbeeld van Boston nu in elken staat ingevoerd door een voorschrift van de wetgevende macht van elken staat.

De centrale regeering te Washington mist het recht om een stelsel van onderwijs voor het geheele land in te voeren, en daarom heeft Amerika aan de overtuigende kracht van het voorbeeld en van de geestdrift van Boston en Massachusetts meer te danken dan het ooit vergelden kan. Tien jaar geleden werd in het congres een poging gedaan om "*a thorough and efficient system of public instruction*" in alle staten gelijkelijk in te voeren, maar het voorstel werd verworpen als in strijd met het grondbeginsel der constitutie, volgens 't welk de centrale regeering zich niet bemoeien mag met de binnenlandsche aangelegenheden der verschillende staten. "Het *National Bureau of Education*" kan dan ook geen contrôle uitoefenen, maar enkel gegevens voor de statistiek en geschiedenis van het onderwijs in de verschillende staten verzamelen. In elken staat is het onderwijs eenigszins verschillend geregeld, en het was mij een groote teleurstelling te bespeuren, toen ik te Chicago komende, de in Boston opgedane kennis gebruiken wilde, dat het toezicht op de scholen,

hare inrichting, de samenstelling en macht van de schoolcommissie in Illinois anders was als in Massachusetts. In Boston wordt het openbaar onderwijs bestuurd door een schoolcommissie van 25 leden, waarvan de burgemeester voorzitter is.

Alle openbare scholen staan onder deze commissie, die door de kiezers gekozen wordt. Zij benoemt de onderwijzers, bepaalt hun salarissen, regelt het onderwijs en stelt een "superintendent" en zes "supervisors" aan. De superintendent moet zich op de hoogte houden van alle verbeteringen in onderwijs en tucht in de scholen der andere staten, om Boston daarvan voordeel te laten trekken. Hij moet den onderwijzers de beste methode van onderwijs aanraden, en daartoe soms vergaderingen met al de meesters houden. Hij heeft te letten op het aantal en den toestand der kinderen die de openbare school niet bezoeken, en middelen te beramen om hen tot schoolbezoek aan te sporen. Hij woont al de vergaderingen van de schoolcommissie bij, dient tot vraagbaak voor al de afdeelingen en brengt twee keer per jaar een uitvoerig verslag uit. Voor de gezondheid der kinderen op de school en de doelmatige inrichting der gebouwen moet hij zorg dragen, en als het weder buitengewoon stormachtig of heet is, heeft hij het recht de school 's morgens of 's middags te sluiten, waarvan hij kennis geeft door kwartier voor achten of kwartier voor twaalven het getal 22 te laten herhalen door de brand-alarm telegraaf.

De zes *supervisors* moeten de scholen twee keer per jaar bezoeken en de kinderen examineeren. Hun bevinding teekenen ze op in boeken, welke alleen ter kennis van de leden der schoolcommissie worden gebracht. Als zij de hoogste klassen van de *grammar schools* (de scholen voor uitgebreid lager onderwijs) geëxamineerd hebben, geven zij diploma's aan de leerlingen die hen voldaan hebben, welke diploma's toegang geven tot de *high-school*. Ze examineeren ook aspirant-onderwijzers.

De superintendent en zijn helpers hebben een uitgebreide volmacht; de deugdelijkheid van het onderwijs hangt van hun doorzicht en ijver af; ze mogen proefnemingen met nieuwe leerwijzen doen in één school, om, zoo ze slagen, de methode in alle scholen voor te schrijven.

Het maximum leerlingen in éène klasse is te Boston 56 in de lagere school, 56 in de *grammar school* en 30 in de *high school*, doch de inspecteur kan soms wijzigingen aanbrengen. Zoo melden bij de lagere scholen zich soms een aantal kinderen van pas gelande landverhuizers aan, die, schoon ze elf tot dertien jaar zijn, nog geen lezen en schrijven kunnen. Ze worden niet in een zelfde klasse met kinderen van zes jaar geplaatst, maar komen onder afzonderlijke onderwijzers, en zoo doorloopen ze de driejaars-cursus in anderhalf jaar.

In elke wijk van Boston is een *grammar-school* en het noodige aantal scholen voor lager onderwijs, die meest allen zes groote kamers bevatten, waar kinderen van vijf tot acht jaar leeren.

De meester van de *grammar-school* is de "*principal*" van het district en examineert in Januari en Juni de hoogste klasse der lagere school. De leerlingen die geslaagd zijn, worden toegelaten op de *grammar-school.* De ouders der niet toegelaten kinderen hebben het recht zich te beroepen op de afdeeling der schoolcommissie, die het toezicht op hun district heeft. Jongens, die hun best doen, kunnen dus van school tot school overgaan en ten slotte tot de universiteit worden toegelaten. Doch jongens die daarnaar streven, behooren na hun elfde of twaalfde jaar anders opgeleid te worden als de jongens die met hun veertiende of vijftiende jaar de school voor goed verlaten. Dit bezwaar is in Boston gevoeld en daarom zijn door de schoolcommissie aldaar latijnsche scholen opgericht met een cursus van acht jaren. De leerlingen worden op negenjarigen leeftijd er toegelaten.

De kostelooze, neutrale school is een instelling waarop de Amerikanen fier zijn. In New-York heeft zij een harden aanval te verduren gehad van de roomsche geestelijkheid, gesteund door de Ieren, doch de aanval is afgeslagen. De geestelijkheid, die zooveel mogelijk verhindert dat roomsche kinderen de openbare school bezoeken, handhaaft met bewonderenswaardige geestkracht en toewijding in New-York hare negentig scholen met 30 à 40.000 kinderen. In Philadelphia, Cincinnati en Chicago heeft ze eveneens van 20 tot 30.000 kinderen op hare scholen, doch de gesubsidieerde staatsscholen zijn zooveel beter,

dat de mededinging haar zeer moeielijk blijkt te zijn. Zij hoopt daarom steeds op subsidie van den staat, welk subsidie de wetgevende macht van elken staat aan secte-onderwijs geven mag. De centrale regeering heeft in 1876 gepoogd, tot bescherming van het neutraal openbaar onderwijs, dit recht aan de verschillende staten te ontnemen. Het huis der vertegenwoordigers nam het wetsvoorstel aan, met de geduchte meerderheid van 180 tegen 7 stemmen, doch in den senaat stemden 28 voor en 16 tegen. Daar eene wijziging der constitutie twee derden der stemmen eischt, werd de wet niet aangenomen. Uit de stemming blijkt echter voldoende dat de geestdrift voor secte-onderwijs niet groot is, want vele tegenstemmers in den senaat deden dit enkel uit liefde voor het eerste beginsel der democratische partij: de onvervreemdbare zelfregeering van elken staat.

De geestelijkheid hoopt echter door middel der iersche kiezers bij de volgende verkiezingen in New-York subsidie voor hare scholen te winnen, doch zelfs een tijdelijke overwinning van de clericalen zou mij niet doen gelooven dat ze ooit het *common-school system* der Amerikanen in een enkelen staat voor goed zouden kunnen overwinnen. De Amerikanen zijn trotsch op hun volksonderwijs als op een palladium hunner vrijheid.

In de verschillende staten wordt jaarlijks een 210 millioen gulden uitgegeven voor het onderwijs. De staatsbelasting draagt 15½ millioen dollars bij en de plaatselijke belasting meer dan 59 millioen. Eenige bijdragen tot het schoolfonds zijn opmerkelijk. In Nieuw-Hampshire levert de spoorwegbelasting 6.401 dollars, en een belasting op honden en vrijwillige bijdragen van belangstellenden 24.883 dollars op. Men mag den clericalen niet kwalijk nemen dat ze spotten met deze verwonderlijke samenvoeging onder één hoofd van de hondenbelasting en de vrijwillige bijdragen van ijveraars voor neutraal onderwijs. In Delaware wordt de openbare school gesteund door het patentrecht dat herbergiers, en de vergunning om te trouwen welke jonge paren betalen. In Jowa is een schoolfonds, dat versterkt wordt door 5% van de netto opbrengst van den verkoop van grond. In Florida krijgt dat fonds 25% van de opbrengst, en in de andere steden een of twee percent. In vele staten gaat

het geld van de boeten in gerechtshoven opgelegd en van den afkoop van militairen dienst naar de school. Rijke lieden vermaken vaak groote legaten aan de school. De beroemde Peabody b. v. liet aanzienlijke sommen na, om het neutraal onderwijs in het zuiden aan te moedigen.

De onderwijsbelasting is in enkele steden drukkend genoeg. Staat en gemeente vragen in de stad New-York b. v. gemiddeld tien gulden per hoofd van de bevolking. Men kan dus beseffen hoeveel de rijke inwoners moeten betalen, als men verneemt dat de bevolking van Boston meer dan twee millioen dollars per jaar voor volksonderwijs aan belasting opbrengt, dat is *f* 15.— per hoofd. Door elkander genomen kost elke leerling den belastingschuldigen van Boston *f* 63.— per jaar. In andere staten en steden wordt echter niet zooveel voor het onderwijs besteed. In Georgia kost elke leerling slechts *f* 8.— in Louisiana *f* 23 en in Californië *f* 42.—.

Te Boston zijn trouwens de salarissen veel hooger dan ergens elders in de republiek. Meesters van *grammar-schools* ontvangen b. v. *f* 7.630 per jaar, de eerste ondermeester ontvangt *f* 6.240 en elke andere ondermeester *f* 4.800.

In New-York zagen de scholen er arm en vuil uit, en de ventilatie was er meer dan onvoldoende, zoover ik kon opmerken, doch in Boston was alles keurig in orde. Wie het ideaal van een goed gebouwde, voorbeeldig ingerichte wetenschappelijk geventileerde school wil zien, behoort in Boston de Chauncy-Hill school te bezoeken. Dit is een particuliere school, wier inrichting en indeeling het ideaal nabij komt van ouders, die niet gaarne frissche kinderen naar school zenden, om met de vacantie bleeke, verlepte kinderen te huis te krijgen.

Evenals op de voortreffelijke school der Schoolvereeniging te Amsterdam gaan er jongens en meisjes op deze school. Ze heeft de *Kindergarten*, de Fröbel-school voor kleine kinderen, en voedt de jongens op voor Harvard-college en het Institute of Technology. Er zijn 300 leerlingen en 19 onderwijzers op deze modelschool.

Wat de openbare school in Amerika onderscheidt is dat zelfs op de laagste scholen geen kweekelingen worden gebruikt, en

dat elken dag eenige verzen uit den bijbel worden voorgelezen zonder commentaar.

Eendrachtig wil men in Noorden en Zuiden de neutrale lagere volksschool behouden, maar ik heb door tal van personen overal hooren protesteeren tegen het kosteloos hooger onderwijs. [1]

In New-York heeft men b. v. een soort van hoogeschool (een *college*) dat der stad 144.250 dollars kost, en kosteloos onderwijs geeft aan studenten die het admissie-examen afleggen. Op deze school volbrengen voornamelijk adspirant onderwijzers hun studiën, en het ware zonde en jammer zoo men deze voortreffelijke school ooit ophief; maar in New-York loopt ze toch gevaar.

Vijftig jaar geleden stelde De Tocqueville de Vereenigde Staten reeds ten voorbeeld aan Europa wegens de groote zorg

[1] Wat de heer Dale (Impressions of America, pag. 74) daarvan zegt komt woordelijk overeen met mijn ervaring.

"As to the necessity of maintaining the existing system for providing elementary education, I found no difference of opinion among the Americans with whom I happened to meet. On this subject Northerners and Southerners, the men of New-England and the men of the West, Republicans and Democrats, free-traders and protectionists, Episcopalians, Unitarians, and Congregationalists, were all of one mind. About the free highschools there was not the same unanimity. In one of the Middle-States I spent an evening with a number of gentlemen who complained most bitterly of being taxed for schools in which, without paying a cent, the son of a bricklayer or a washer-woman may study conic sections and the calculus, Goethe, Molière, and Tacitus, ancient and modern history, and political economy, and the art of rhetoric; and in which the bricklayer's daughter and the washer-woman's daughter may have half an hour's calisthenics every day, may have a drawing-master and a music-master, may study geometry and work quadratic equations, may run through a course of French and German literature, and may listen to lectures on chemistry, on mechanics, on heat, on light and sound, on electricity, galvanism, and magnetism, on astronomy, mathematical and descriptive, on botany, geology, and mineralogy. They maintained that in these schools the children of the poor acquire a distaste and contempt for manual labor, and are made discontented with their "rank and station in life". But even these gentlemen were as anxious as any of their fellow-citizens to sustain the efficiency of the elementary schools and to keep them in the hands of the school boards."

welke ze aan volks-onderwijs schonken. Die lof blijft het land verdienen. De resultaten van het *free-school system* ziet men in elken staat. Wel heeft een geestig amerikaansch schrijver, de heer Richard Grant White, in the *North American Review* onlangs het stelsel van kosteloos openbaar onderwijs scherp aangevallen, dat hij in theorie en praktijk even noodlottig acht, maar hij geeft argumenten noch bewijzen ten beste, terwijl men mij mededeelde dat het hem aan alle ervaring ontbreekt om op grond van eigen ondervinding te spreken. Zoo men den boom beoordeelt naar de vruchten, dan moet de vreemdeling die door Amerika trekt het wel oneens zijn met den heer White. Men vindt in Amerika iets dat veel gelijkt op professor Huxley's ideaal stelsel: "een lange onderwijsladder, waarvan het onderste einde in de straatgoot staat, en waarvan het bovenste in de hoogeschool uitkomt."

De vrije school van Amerika heeft de democratische instellingen van Amerika niet alleen wijding gegeven, maar zij heeft ze mogelijk gemaakt. Door de school werden de duizende landverhuizerskinderen geamerikaniseerd. Volgens het laatste verslag der *Commissioners of Education* worden 1½ millioen kinderen in de openbare neutrale school onderwezen, terwijl slechts 300.000 kinderen in bijzondere en secte-scholen worden opgevoed. Die school is de waarborg der republiek, en om haar te handhaven belast het volk zich zelf in dorp, stad en staat, en brengt het vrijwillig acht millioen dollars per jaar op. Op die school zit in menigen staat de zoon van den gouverneur en van den rechter naast dien van den Ier, die zijn keukenhout zaagt, en ze hebben dus in hun kinderjaren te wedijveren. "Dit vind ik zoo goed voor mijn jongens," zeide de burgemeester van een der grootste steden tot mij, "dat ik steeds den aandrang van mijn vrouw weerstaan heb, die ze liever naar eene particuliere school wil zenden, waar ze met standgenooten in kleiner klassen voor veel geld worden onderwezen.

"Nu krijgen ze tevens onderwijs in democratische beginselen, in republikeinschen geest. Wellicht leeren ze minder snel, en doen ze een geringer mate van kennis in enkele vakken op, doch dit is gemakkelijk later in te halen, en intusschen wordt

hun denkvermogen geprikkeld in het worstelperk dat voor allen open staat,. Ze moeten leeren zich te handhaven op hun plaats, en de knappe landverhuizerszoon dwingt hen te denken, leert hen om te gaan met ongelijksoortige medeburgers. En die dit niet vroeg leert haalt zijn schade moeielijk later in.

"Wat de openbare school bovendien voor mijn jongens doet, is wellicht het voornaamste. Op een groote openbare school is men natuurlijk gestreng; dit eischt de tucht. De leerling moet dus regelmatig komen en gaan; hij moet geregeld en ordelijk zijn werk doen, beleefd zijn jegens zijn medeleerlingen, en gehoorzaam aan zijn meester. Hij moet zijn eigenzinnigen wil, de maniertjes, hem als het wellicht bedorven kind van rijke ouders eigen, leeren overwinnen; hij is een klein deel van een groot geheel, en hij leert practisch zelfbedwang en nederigheid."

Dit was ongeveer wat de burgemeester mij zeide, en lachend zeide hij ten slotte: "Herhaal dit aan tafel eens, alsof het uit u zelf kwam, aan mijn vrouw. Uit den mond van een vreemdeling uit Europa zal haar dit treffen."

Ik deed mijn best om als zendeling van het openbaar onderwijs na de soep het gesprek te beginnen, doch ik deed het zoo onhandig, dat mevrouw mij al dra in de rede viel en met een vroolijken lach zeide: "Wat moet mijn man u van middag verveeld hebben met zijn gepraat over onderwijs. Doch u moet u niet wreken door mij te herhalen wat hij gezegd heeft. Ik herken zijn uitdrukkingen!"

"Ja, het is het nadeel van particulier onderwijs dat men zijn gouverneur of meester vaak te veel napraat," antwoordde ik, maar ik nam tegelijk mijn ontslag als zendeling.

Tot belooning genoot ik de geestige conversatie van mevrouw over ieder en alles, en ten slotte vertelde ze mij, dat ze enkel met haar man streed over het onderwijs der beide dochters, die ze naar een bijzondere school wenschte te zenden, "wat ik waarschijnlijk ook doen zal", zeide ze; hetgeen ik gaarne geloofde.

TE HARVARD.

Van het Noorden naar het Zuiden door de republiek reizende ontving ik in Boston en Nieuw-Engeland indrukken, welke mij later in Savannah en New-Orleans vaak in herinnering kwamen, omdat ze in zoo volkomen tegenstelling waren met die welke het Zuiden maakte.

In Nieuw-Engeland gevoelt men zich dadelijk te huis; honderde zaken en gewoonten doen ons aan Holland en Engeland denken. Vóór de revolutie werd Nieuw-Engeland bewoond door een zuiver engelsch ras. De colonisten in de Middenstaten en in het Zuiden waren van gemengd ras, doch de puriteinen die Nieuw-Engeland stichtten waren niet alleen van één ras, maar van één stand. Ze waren afkomstig van de kleine landeigenaars, de *country-gentlemen*, de *yeomanry* van Engeland. Velen waren welgesteld toen ze in Amerika landden, en allen vestigden zich daar wegens staatkundige of godsdienstige redenen, doch niet uit zucht tot avonturen, of uit begeerte om rijk te worden.

„*To scorn delights and live laborious days*" was, om met Milton's woorden te spreken, hun wensch en hun gewoonte; hun gestrenge godsdienst, het overwicht van de geestelijkheid, het verband tusschen kerk en staat, kenschetsten hun karakter. Ze voelden hun eigen meerderheid boven de andere colonisten, en gingen trotsch en vastbesloten hun eigen weg. Landbouw

en handel oefenden ze uit op ernstige en degelijke wijze; ze verdienden veel geld als visschers en vooral ook als vrachtvaarders, als reeders. Ze leefden eenvoudig en spaarzaam, doch voor onderwijs, hooger zoowel als lager, hadden ze geld over. In 1636, zestien jaar nadat de Pelgrimvaders op de rots van Plymouth geland waren, gaf de wetgevende macht van de colonie in Massachusetts Bay reeds *f* 5000.— voor de vestiging van een hoogeschool te Newtown, thans een voorstad van Boston.

De universiteit, dus nederig door het volk voor het volk begonnen, ontving twee jaar later een legaat van bij de *f* 10.000 van den predikant John Harvard, en uit dankbaarheid noemde men de instelling nu naar den gever: "*Harvard college*", terwijl men New-Town in Cambridge herdoopte, om de engelsche Alma mater in herinnering te brengen, waar Harvard gestudeerd had.

Bewonderingswaardig zijn de vrijgevigheid en edelmoedigheid waarmede de ernstige burgers van Nieuw-Engeland voor hun hoogeschool strijden. Ik heb een langdurig bezoek aan Harvard-college gebracht; ik heb gewandeld langs de oude gevels, die toonden hoe men een paar honderd jaar geleden hier in Amerika bouwde, ik heb de schoone gebouwen gezien, die in een vierhoek een groot plein met hooge boomen beplant omgeven, en de indrukwekkende *Memorial Hall* bewonderd, voor welke men 500.000 dollars besteedde, tot herinnering aan de zonen van Harvard die in den grooten burgeroorlog vielen. De fraaie hooge zaal met de gothische ramen dient tot eetzaal waar 600 studenten hun middagmaal gebruiken. Er zijn thans 1400 studenten en 120 professoren en lectoren aan de hoogeschool. Het admissie-examen in Harvard heeft den naam van het moeielijkste in Amerika te zijn, en duurt drie dagen; 15% der geëxamineerden wordt meestal afgewezen. De klassieke studiën nemen steeds nog een groote plaats in te Harvard.

Een merkwaardig bewijs daarvan werd onlangs gegeven, toen *Koning Oedipus* van Sophocles in het grieksch werd opgevoerd door de studenten in Sanders Theatre. De machtige, verheven eenvoud van dit onovertroffen drama, zoowel als de zedelijke

grootheid van het karakter van Oedipus, was door de jonge acteurs begrepen, en de indruk welken zij maakten op de toeschouwers en hoorders moet buitengewoon groot zijn geweest. De heer Norton, die de voorstelling bijwoonde, prijst haar ook als een bewijs van de toenemende liefde der studenten voor de klassieke oudheid. Jaar aan jaar wordt de overtuiging dieper, dat klassieke studie het zekerste en beste geneesmiddel is voor zekere gevaarlijke neigingen en richtingen in het intellectueele leven van het jonge Amerika. Geen zekerder middel bestaat er voor de vorming van zuiveren smaak en juist en gezond oordeel. Sophocles, door de studenten vertolkt, scheen natuurlijker en begrijpelijker, en vooral minder ouderwetsch dan Racine.

Sinds eenige jaren wordt te Harvard aan de moderne talen ook groote aandacht geschonken: kennis van Fransch en Duitsch wordt gevorderd bij 't admissie-examen, en behalve de verplichte colleges in deze talen gedurende de twee eerste jaren, worden er tal van colleges gehouden in de Fransche, Duitsche, oud Engelsche, Italiaansche en Spaansche taal en letterkunde.

Aan de exacte wetenschappen wordt minder tijd en zorg besteed dan aan letterkunde, taal en wijsbegeerte. Harvard geeft ook vijf "elective courses" in muziek.

De hoogeschool van Yale heeft een "*school of the fine arts*" aan zich verbonden, waar de studenten gratis technisch onderwijs kunnen ontvangen in schilder-, beeldhouw- en bouwkunst. Vassar, een universiteit voor vrouwen, wijdt nog meer aandacht aan kunst, en geeft onderwijs in vocale en instrumentale muziek, in teekenen, schilderen, boetseeren enz. enz. Dit heb ik echter alleen van hooren zeggen, daar Harvard de eenige hoogeschool is welke ik bezocht.

De verschillende hoogescholen hebben allen een kenschetsende eigenschap. De hoedanigheid en toon van het onderwijs, het geduld en de zorg aan verschillende vakken gewijd, hebben in den regel zekeren invoed op de meerderheid der studenten. Om amerikaansche ouders te leiden bij de keuze van een hoogeschool, heeft men de eigenschappen der verschillende universiteiten dus omschreven:

"The typical Yale graduate is ready und thorough; the Har-

vard, exact and full; the Amherst, patient and earnest; the Williams, well rounded and well balanced; the Dartmouth, independent; the Middlebury, careful and descriminating, and the Michigan, direct and clear. Positiveness of conviction and readiness in reaching conclusions are in generally fostered more by the best western, and the critical habit of mind by the eastern colleges."

Wat ouders echter over het algemeen meer zal leiden bij de keuze eener hoogeschool, is de koste van het onderwijs.

Harvard is verreweg de duurste der hoogescholen. De arme, zuinige student kan voor 450 dollars rondkomen, doch de meeste "arme studenten" geven 600 dollars uit. De rijke studenten hebben 2500 à 3000 dollars noodig. De "arme student" betaalt voor zijn onderwijs evenveel als de rijke, dat is 150 dollars per jaar. Met een anderen student zamen neemt hij een kamer in de gebouwen der hoogeschool, welke hem 22 dollars kost. Hij gebruikt zijn ochtend- en middagmaal in de Memorial Hall, waarvoor hij 152 dollars (4 dollars gedurende 38 weken) betaalt. Zijn steenkool en gas komen hem op 30 en zijn boeken minstens op 20 dollars te staan. Hij heeft nu 374 dollars betaald, maar heeft nog niets uitgegeven voor kleederen, wasschen, clubs en vereenigingen, reis naar huis en terug enz. De hoogeschool geeft hun voor de 22 dollars de helft van een ongemeubelde kamer, en hij en zijn makker moeten die het eerste jaar van het noodige voorzien, wat hun zeker 100 dollars kost.

De gewone studenten besteden echter veel meer. Ik deel nog eens een budget mede, nu van een welgesteld student. Onderwijs 150; kamer 300 (dit is 160 dollars hooger dan in eenige andere hoogeschool, maar daarvoor heeft hij dan ook een fraaie *suite*); voedsel à acht dollars per week, 304 dollars; voor schouwburgen, concerten, soupers en avondpartijen 500 dollars, voor clubs, genootschappen, vereenigingen enz. 400 dollars. Hij is dan echter geen lid van de Porcellian club, een zeer vermakelijke societeit, waarvan alle studenten lid wenschen te zijn, of van welke ze minstens willen weten wat er gedaan wordt. De leden namelijk zijn gebonden tot strikte geheimhouding van wat er geschiedt. De vreemdeling, wien een blik achter de

schermen vergund werd, kan echter verzekeren dat de mysteriën, zonder moeite, met veel genoegen kunnen uitgeoefend worden, en geen onaangename gevolgen achterlaten. De entrée voor het eerste jaar bedraagt niet minder dan 500 dollars. De tweede beroemde club is de Hasty Pudding club, welke zich aan het tooneelspel wijdt.

De helft der studenten te Harvard heeft een eigen bediende. Het meubileeren van hun kamer kost hun 't eerste jaar 500 tot 1000 dollars; voor paardrijden is de rekening zeker 150 dollars, voor steenkool en gas 75; voor boeken 100. Harvard is vlak bij Boston, wat de kosten niet minder maakt. Niettegenstaande Harvard dus een rijkelui's hoogeschool is, wordt ze door vele arme studenten bezocht, omdat op edelmoedige wijze knappe jongens door de hoogeschool geholpen worden, terwijl de beurs hun geschonken een eer en onderscheiding wordt gerekend, in plaats van een vernedering. Enkel knappe jongens, van wie men veel verwachting heeft, ontvangen ze. Harvard heeft 112 dezer *scholarships* te begeven, die van 40 tot 350 dollars per jaar opbrengen. Bovendien leent de hoogeschool geld aan behoeftige studenten, en ze helpt hen op zoovele manieren, dat ze in haar jaarverslag kan zeggen: "Good scholars of high character, but slender means, are seldom or never obliged to leave college for want of money."

Als regel kan men aannemen dat een student, die kalm zijn weg gaat en meer werkt dan pret maakt, in Columbia, Yale en Harvard voor 800 dollars per jaar kan rondkomen, terwijl hij in Princetown, Williams, Amherst, Dartmouth, en de meerderheid der oostelijke hoogescholen "*in comfort and respectability*" voor 500 dollars leven kan.

Elk jaar geven rijke kooplieden en fabrikanten nieuwe sommen aan de hoogescholen voor bijstand aan behoeftige studenten. Het volgende lijstje geeft hiervan een denkbeeld en duidt tevens de voornaamste hoogescholen aan:

Amherst. 101 beurzen van 86 dollars. De rente van 75,000 dollars voor studenten in de theologie.

Beloit. Kosteloos onderwijs voor studenten in de theologie, en enkele andere na vergelijkend examen.

Boston University. Kosteloos onderwijs voor die het behoeven.

Bowdoin. 27 beurzen van 60 dollars en een fonds van bijstand.

Brown. 100 beurzen van 80 dollars. Een fonds van bijstand. Verminderde onderwijskosten.

California University. Kosteloos onderwijs.

Columbia. 40 beurzen van verschillend bedrag. Kosteloos onderwijs voor hen die het vragen.

Cornell. 128 beurzen, en *vele* gelegenheden om zelf het noodige geld voor onderwijs en onderhoud te verdienen. Eenige studenten geven muziek-onderwijs, anderen vertalen, velen verdienen weekloon als schrijnwerker, beeldhouwer enz.

Dartmouth. 124 beurzen van 70 dollars.

Hamilton. 20 beurzen van 80 dollars en een fonds van bijstand.

Haverford. (Kwakers-hoogeschool.) "Vele" beurzen van 225 dollars.

Illinois. 7 beurzen van 36 dollars.

Michigan. Heeft nog geen fondsen.

North-Western. Leent geld aan studenten in de theologie.

Oberlin. Gelegenheden vóór *self-support.*

Princetown. Eenige beurzen van 75 dollars. Candidaat-predikanten der Presbyteriaansche kerk ontvangen 30 dollars.

Trinity. Vierduizend dollars te verdeelen naar gelang der behoefte.

Tufts. 27 beurzen van 75 dollars. Kosteloos onderwijs voor tien studenten. Een fonds tot aanmoediging van studenten.

Union. Vele beurzen van 100 dollars.

Virginia. Kosteloos onderwijs aan studenten in de theologie, en behoeftige studenten.

Wesleyan University. Een beperkt aantal beurzen van 75 dollars.

Williams. 9000 dollars worden verdeeld onder studenten die bijstand behoeven.

Yale. 28 beurzen van 60 dollars. 12,000 dollars worden verdeeld onder studenten in de theologie.

Vassar. De rente van 56.000 dollars wordt verdeeld onder de vrouwelijke studenten, die hulp noodig hebben en haar verdienen.

17

De hoogescholen van Amerika geven dus vrij veel bijstand aan studenten. Voor een knappen, helderdenkenden, werkzamen jongen, wiens ouders slechts weinig missen kunnen, is *Harvard* zeker de goedkoopste hoogeschool, daar hij al zijn onkosten betalen kan uit de prijzen welke zijn aanleg en arbeid hem winnen.

Voor minder begaafde jongens, die over weinig beschikken, zijn *Amherst* en *Williams* het beste. Zij liggen ver van groote steden, te midden der liefelijke natuur van West-Massachusetts, en het eenvoudige leven te midden der heuvelen van Berkshire moet voor vele naturen een heerlijke drijfveer tot werken en denken zijn.

AMERIKAANSCHE GODSDIENSTZIN.

"Wat heeft u in Amerika wel het meeste getroffen?" werd mij enkele keeren gevraagd toen ik was wedergekeerd, en zonder aarzelen antwoordde ik steeds: de godsdienstzin van het volk. Deze trof mij omdat in Engeland dogmatisch ongeloof zulke reusachtige veroveringen heeft gemaakt en de mannen aldaar, zich onder Huxley's en Tyndall's banieren scharende, meer en meer de kerk aan de vrouwen overlaten.

Ik geef alleen mijn indrukken weder, en zie niet voorbij dat menig Hollander, die Engeland snel doorreisde, gelijk ik het de Vereenigde Staten deed, zeer wel door engelschen godsdienstzin zou kunnen getroffen worden, naar het uiterlijk oordeelende, of het geheele volk de maat aanleggende van enkele engelsche vrienden. Hij zou niet in staat zijn het Engeland van heden met dat van voor 15 jaar te vergelijken, en dus kunnen dwalen in zijn oordeel. Ik heb mijn indruk echter aan dien van vele anderen getoetst en in Amerika zelf bij velen navraag gedaan omtrent dit punt. Algemeen was het antwoord dat het orthodoxe geloof meer aanhangers verloren heeft in Amerika dan zelfs in Engeland, doch dat dit oude geloof, hetwelk zich aan de letter vastklampte, vervangen was niet door onverschilligheid of vijandschap jegens godsdienst, maar door een nieuwen godsdienst in honderd vormen.

"Godsdienst is niet de grondslag van zedelijkheid maar zedelijkheid is die van godsdienst", zeide een amerikaansche pro-

fessor tot mij, met wien ik van de Niagara naar Chicago reisde. "Ons volk heeft goede zeden en een rein familieleven; het gevoelt dat er onbekende landen onder den gezichteinder zijn, welke het beperkte oog des menschen niet zien kan; het gevoelt behoefte aan aanbidding en aan een eeredienst, die wijding en poëzie geeft aan hun plichtsvervulling; het komt den vaders onpractisch en onmogelijk voor, zedelijkheid aan hun kinderen te onderwijzen zonder op een ideaal te wijzen, en dus vormen duizenden zich hier hun eigen godsdienst, en voegen zich bij eenig kerkgenootschap. "*Morality touched by emotion*" is hun godsdienst; ze buigen zich neder voor den Oorsprong van alles dat bestaat."

De man die dit opmerkte, was zelf een orthodox Christen, doch de waardeerende wijze waarop hij sprak van de algemeene neiging tot aanbidding in het amerikaansche volk, was even opmerkelijk als zijn krachtige afkeuring van de poging der engelsche staatskerk om van alle onderwijs, lager en hooger, het monopolie te behouden. "Ze kweekt meer huichelaars dan overtuigde christenen", zeide hij, "en de engelsche hoogescholen vormen zes maal meer atheisten dan onze amerikaansche."

De amerikaansche hoogescholen zijn niet langer, in organisatie, bestuur of onderwijs, bepaald godsdienstige instellingen, gelijk ze weleer waren.

Want godsdienst was de hoeksteen van haar vestiging. Harvard werd opgericht: "daar de colonisten er voor zorgen wilden dat de kerk geen ononderwezen predikanten kreeg" (*dreading to leave an illiterate ministry to the churches*).

Toen het onbuigzame en droefgeestige calvinisme der stichters langzamerhand wat gewijzigd was te Harvard, werd op het eind der 17de eeuw Yale gesticht, om meer orthodoxe beginselen te verkondigen. In 1746 werd Princetown gesticht "om de kerk te voorzien van geleerde en geschikte dienaars van het Woord."

Darmouth werd in 1769 gesticht "op de fundamentele beginselen van den christelijken godsdienst" en Bowdoin werd iets later toegewijd "aan de kerk van Christus."

Amherst werd in 1825 gegrondvest, "voornamelijk om zendelingen voor het buitenland te kweeken."

Volgens het boek van den heer Charles Thwing over *American Colleges* (G. P. Putnam and Sons, New-York), waaraan ik veel bijzonderheden ontleende, kan men het oorspronkelijk karakter der amerikaansche hoogescholen het best beoordeelen naar de inleidingsrede van prof. Witherspoon van Princetown die zeide: "Cursed be all that learning, that is contrary to the Cross of Christ; cursed be all that learning that is not coincident with the Cross of Christ; cursed be all that learning that is not subservient to the Cross of Christ."

Alle studenten leerden vroeger Hebreeuwsch zoowel als latijn en grieksch, en het voornaamste boek voor taalstudie was het oude testament in het Hebreeuwsch en het nieuwe in het Grieksch.

Deze godsdienstige inrichting voor het onderwijs bestaat niet meer. De studenten zijn in de meeste hoogescholen nog genoopt des zondags twee keer naar de kerk te gaan en dagelijks in de "*college chapel*" het morgengebed bij te wonen, doch daartoe beperkt zich de eisch der hoogeschool. Het theologisch seminarie heeft vele vakken van onderwijs overgenomen van de hoogeschool.

Harvard heeft in deze het voorbeeld gegeven. De hoofden der universiteit hebben sinds meer dan een halve eeuw gepoogd haar theologische faculteit, haar *Divinity School*, ondogmatisch en los van elke secte te maken. Feitelijk is ze daardoor echter het middelpunt der *Unitarians* geworden, daar deze alleen elk verschil van gevoelen over afzonderlijke dogmata van zeer ondergeschikt belang achtten. Wat Harvard poogde was zoo goed als onmogelijk, zoolang de onderscheidene afdeelingen der Protestantsche kerk elkander fel bestreden over verschil van opvatting omtrent enkele leerstellingen. Methodisten, Presbyterianen en Baptisten zonden hun zonen niet naar een hoogeschool, die, volgens het laatste jaarverslag, "sinds zestig jaar het beginsel vertegenwoordigd en gehandhaafd heeft, dat de verschillende wijsgeerige theorieën en vormen van godsdienstig geloof bestudeerd moeten worden *voor*, en niet *na* dat een hunner is aangenomen."

Doch in den tegenwoordigen toestand der geesten en gemoederen in de beschaafde wereld, nu het zoeken naar waarheid de meerderheid vereenigd heeft buiten het orthodoxe geloof, trekt deze wetenschappelijke, onpartijdige studie van theologische wijsbegeerte honderden aan, en de poging van Harvard verdient daarom waardeerende aandacht.

Terwijl de voornaamste hoogeschool van het Oosten dus de nieuwe richting poogt te leiden, zijn er in het Westen tal van *colleges* die opzettelijk zijn gesticht om christelijken invloed in het nieuwe Westen uit te oefenen, en om predikanten en zendelingen te vormen. In Illinois, Ohio, Jowa en de naburige staten zijn zulke seminaries, en Jowa-college, Western Reserve-college, Oberlin-college doen een nuttig en goed werk. Onder de merkwaardigste eigenaardigheden in de amerikaansche colleges, hoogescholen zoowel als seminariën, behooren ongetwijfeld de *revivals*, van welke men in Kirk's *Lectures on revivals* veel belangrijks lezen kan.

De voornaamste bijzonderheid van deze *revivals*, welke godsdienstig leven wekken onder de studenten, is, dat ze "geheel vrij zijn van *sectarian influences*", gelijk mij verzekerd werd. Het christelijk godsdienstig samenzijn is de hoofdzaak; in het verslag van den *commissioner of education* voor 1876 kan men lezen, dat grooter aandacht wordt gewijd door de studenten in al die seminariën en hoogescholen aan wat hen vereenigt dan aan wat hen scheidt. Studenten werken samen en behooren tot dezelfde godsdienstige vereeniging zonder te weten of A. of B. een Methodist, een Baptist of een Congregationalist is.

GEESTDRIFT VOOR WETENSCHAP.

Onder de voortbrengselen der Vereenigde Staten, welke het meest mijn afgunst wekken, behooren in de eerste plaats hun rijke burgers, die een deel van hun schatten beschikbaar stellen tot bevordering van wetenschap of kunst. Het ware een zegen voor Europa, zoo de republiek er een export-artikel van maken kon. Wat tobben wij in Nederland om prof. Buys Ballot in staat te stellen, door onze wetenschappelijke mannen een station in het Noorden te laten bezetten voor gelijktijdige waarnemingen met de overige beschaafde rijken.

En als men dat betreurt, leest men tevens hoe een vrijgevig burger van Pittsburg in Pennsylvania, die zijn naam geheim houdt, eenige duizenden dollars beschikbaar stelt voor prof. Longley, het beroemde hoofd van het Alleghany-observatorium, die een wetenschappelijken tocht begint tot vermeerdering onzer weerkennis. Hij wil door proefnemingen ontdekken, hoeveel warmte de zon aan de aarde geeft, en gaat die warmte meten op de hoogste bergtoppen in de droogste, dorste streek, welke hij vinden kan. Nergens vindt hij beter gelegenheid, meent hij, dan in het verre uiteinde van Arizona en Zuid-Californië, waar hij met zijn tochtgenooten niet komen kan zonder hulp en bescherming der regeering, welke hem door het departement van oorlog geschonken is, dat voor hun vervoer zorgt. Doch een honderdduizend gulden waren noodig voor instrumenten en bijkomende kosten en deze zijn aan professor Longley gezonden.

O, onbekende weldoener der wetenschap te Pittsburg in Pennsylvanië! ik hoop dat de amerikaansche dichters u zullen eeren. De maan, de roos, de nachtegaal, de tortelduif en het kirren en trekkebekken van jonge gelieven is reeds zoo dikwijls bezongen, dat men zijn verlangen naar nieuwe ontboezemingen dienaangaande best bedwingen kan. Doch verstandige, nederige, vaderlandlievende mannen, die begrijpen wat hun tijd noodig heeft en die daartoe medewerken naar gelang van eigen kracht, worden zelden opgemerkt en gewaardeerd gelijk ze verdienen. En toch doet die onbekende van Pittsburg meer voor de eer, de welvaart, het prestige van zijn volk, dan zoo hij op eigen kosten een geheel regiment uitzond tegen de Roodhuiden, of een vloot en leger uitrustte, om ergens een Transvaal-oorlog te beginnen. De tochten van de kleine *Barents* hebben meer gedaan om Nederland's heden en verleden bij Europa en Amerika in eervolle herinnering te houden, dan menig millioen, uit de staatskas gevloeid, vermocht. Dat onze regeering dit begrijpe, en den grooten onbekende van Pittsburg tot voorbeeld kieze.

De geestdrift voor wetenschap en onderwijs der Amerikanen toont zich echter soms op onverstandige wijze. Te veel ijver schaadt soms, en in Nieuw-Engeland, waar men de geleerden eert als de eersten van het land, kan men zich soms vroolijk maken over den onwetenden ijver voor hooger onderwijs, welke in het Westen door kersversche millionairs getoond wordt. Te Harvard vertelde men mij, dat er ongeveer 600 Colleges of hoogescholen in de Vereenigde Staten zijn, tengevolge van de zucht tot het stichten eener hoogeschool welke vele welmeenende millionairs gevoelen. In de statistieke tabellen van den *Commissioner of Education* worden echter een paar honderd *colleges* dien naam niet waardig gekeurd. Van de 311 welke hij opnoemt laten 170 beide seksen op gelijke voorwaarden toe; 134 zijn uitsluitend voor mannen, 5 uitsluitend voor vrouwen. Het aantal studenten op deze inrichtingen bedraagt 25.670 van welke een zesde vrouwen zijn. Twee der hoogescholen, Harvard en Yale, werden in de 17de eeuw, tweeëntwintig in de 18de eeuw en al de overige sinds 1800 gesticht.

De ontzaglijke vermeerdering dezer hoogescholen wordt door de vrienden van het hooger onderwijs in Amerika bitter betreurd, en veel geld wordt er zeker dus verkwist. De meeste stichters hebben zelve geen hooger onderwijs genoten; ze hebben over het algemeen het denkbeeld dat een universiteit in de eerste plaats een gebouw is, en dat het voornaamste gedaan is zoo dit eens staat. Hooger onderwijs is een goed iets, zeggen ze, en als het maar goedkoop genoeg binnen het bereik van een armen jongen gebracht kan worden, dan stelt het hem in staat om op te klimmen. Om daartoe te geraken wijden ze hun aandacht aan het gebouw, en als ze dat hebben opgericht en bekostigd, wordt een klein fonds beschikbaar gesteld voor de professoren, terwijl tevens bepaald wordt dat zij slechts een zeer geringe som als college-geld mogen heffen. Zelfs in Europa zouden de inkomsten der hoogleeraren aan die kleine hoogescholen geheel en al onvoldoende worden geacht, en het eenige wonder is, dat enkele dier professoren, die deze betaling aannemen, nog zoo kundig en ijverig zijn. Doch de stichter, de *founder*, die in steen zijn gedenkteeken wil oprichten en werkelijk voor onderwijs hart heeft, beschouwt de universiteit als een fabriek, en de professoren als zoovele stokers en machinisten die, onder toezicht, de machinerie aan den gang houden. Wanneer de "stichters" niet in Nieuw-Engeland geboren zijn, en aldaar in hun jeugd eerbied voor de dienaren der wetenschap leerden, deelen ze over het algemeen in den grooten afkeer der amerikaansche landbouwers om een igszin ordentelijke salarissen te geven aan mannen, wier arbeid niets voortbrengt dat geldswaarde heeft. Daardoor zijn predikanten en rechters slecht betaald en wordt de staat minder goed bediend dan groote maatschappijen, die weten dat men voor slecht loon geen goed werk krijgt.

De geestdrift voor onderwijs der Amerikanen, die rijk zijn geworden in petroleum, varkensvleesch of mijnaandeelen, behoort derhalve nog geleid te worden. Het overgroote aantal piepkleine universiteiten met een paar slecht betaalde professors en weinig studenten, maakt het hooger onderwijs in menigen staat belachelijk.

Een gunstig onderscheid maakt in deze de *John Hopkins University* te Baltimore. Zij begon met een gift van drie en een half millioen dollars, en heeft beschikbaar voor met eer gepromoveerde studenten, die zich aan verdere wetenschappelijke studie willen wijden, twintig jaargelden elk van 500 dollars. Elk jaar kan het jaargeld opnieuw aan den zelfden houder verleend worden. Soms moet hij door een verhandeling of lezing zijn .vorderingen toonen. Studenten van elke hoogeschool kunnen mededingen, zoo ze een bijzonderen aanleg hebben voor "*philology*, *literature*, *history*, *ethics and political science*, *mathematics*, *engineering*, *physics*, *chemistry and natural history*."

De *John Hopkins University* heeft den volke duidelijk gemaakt wat de eigenlijke aard van een universiteit is. Ze heeft geen fraaie gebouwen opgericht, maar de professoren geven college in een paar huurhuizen. Al het geld wordt besteed om de beste hoogleeraren te krijgen en wetenschappelijk onderzoek aan te moedigen.

Menige lezer zal mij zeker reeds lang gecritiseerd hebben over mijn onnauwkeurig door elkander haspelen van *college*, hoogeschool, universiteit en seminarie.

Doch hiervoor bestaat een reden. Ik heb vruchteloos een Amerikaan gezocht die mij het onderscheid kon vertellen tusschen een *college* en een *universiteit* in Amerika.

"In Engeland is een *college* een onderdeel der universiteit, niet waar?"

"Zeker, maar in Amerika niet!"

"Kunt u mij niet met een definitie helpen?"

"O ja, gaarne. *Harvard college* is een universiteit, maar de *University of Kansas*, *Kentucky University*, *the University of Mississippi* enz., enz. zijn colleges.

"Als ge het nu nog niet begrijpt zal ik er aan toevoegen dat *Yale college* daarentegen weer een universiteit is."

Na hartelijk door mij bedankt te zijn voor zijn duidelijke toelichting, verklaarde de professor te Harvard, die mij dit antwoord gegeven had, dat er geen sterveling wijs kon worden uit de verwarring van het hooger onderwijs in de Staten.

"Er is geen grooter vloek", zeide hij, "dan die stroom van *one horse Universities*", van die eenspannertjes, die het werk van een sneltrein nabootsen, die bullen verleenen en halfonderwezen jongentjes laten promoveeren."

De oorzaak der verwarring is de amerikaansche voorliefde voor overdreven uitdrukkingen en eervolle titels.

Gelijk men u, eer ge weet waar ge zijt, als: kapitein, majoor of colonel begroet, noemt men een eenvoudige instelling van onderwijs in een ommezien een universiteit.

In een *college* worden de studenten onder gestrenge tucht gehouden. Zij hebben de jaren bereikt wanneer de meeste ouders de teugels niet meer willen of kunnen strak houden en toch kunnen ze zich zelve nog niet goed besturen. Daarom staan ze onder toezicht en tucht, als in een geidealiseerd kostschool; ze hebben een taak te vervullen, ze moeten stipt en nauwkeurig op college komen, 's morgens de godsdienstoefening bijwonen enz.

Wanneer de student in het *college* heeft leeren werken en denken, als hun karakter eenigszins gevormd is en het hun ernst is om te leeren en vooruit te komen, zijn ze rijp voor de methode der universiteit.

Terwijl de professoren der *colleges* vooral goede onderwijzers moeten zijn, die karakters kunnen vormen, en kennis duidelijk kunnen mededeelen, moet de hoogeschool plaats en gelegenheid aanbieden aan geleerden en onderzoekers, onverschillig of ze de gave hebben van onderwijs te geven. Als ze slechts uitstekend zijn in hun vak, zullen ze daardoor reeds de studenten belang inboezemen, tot studie en onderzoek drijven.

Zelfs voor een rijk land als Amerika zou het onmogelijk zijn vele universiteiten te hebben, want een goede universiteit is ontzaglijk duur. Men hoopt dus dat eens de tijd moge komen dat er eenige staats-universiteiten zullen opgericht worden, waarheen de honderde *colleges*, en tot *colleges* teruggebrachte universiteiten hun studenten na een geslaagd eindexamen zullen zenden. Dan zouden die universiteiten alleen diploma's en graden mogen uitreiken, ten einde dus weer eenig vertrouwen

te wekken in een amerikaansch diploma. De verschillende faculteiten zouden op zoo'n hoogeschool georganiseerd zijn (wat nu slechts bij uitzondering het geval is). Een groot aantal wel-gesalarieerde hoogleeraren, die zelve nog steeds voort studeeren, zouden er de raadgevers zijn van studenten, die reeds gedisciplineerd waren voor eigen onderzoek en nadenken.

Ze zouden geleerden, die geen college geven, kunnen in staat stellen te studeeren waar hun dit het beste voorkwam, gelijk Harvard nu reeds doet, enkele van welks *fellows* te Cambridge in Engeland, te Heidelberg, Rome en Parijs historie, zoölogie, mathesis en geneeskunst bestudeeren.

Gelijk de heer Daniël Gilman in *the North-American Review* van October 1881 opmerkt, heeft de groote verstrooiing en verspreiding van kracht onder honderde zwakke nstellingen van hooger onderwijs de wetenschap groot nadeel gedaan.

Concentratie van hulpmiddelen en krachten om enkele mid delpunten is noodzakelijk. De roem en beweegkracht van een universiteit zijn de hoogleeraren, doch bovendien zijn laboratoria, bibliotheken, observatoria enz., enz., onontbeerlijk. "Wetenschap bloeit en groeit het beste, wanneer men haar cultiveert gelijk tarwe op groote velden en niet als geraniums in bloempotten."

De eene professor helpt den ander door prikkelend voorbeeld of lange ervaring. Dit poogt men op het oogenblik den rijken ijveraars voor hooger onderwijs, zoo van Chicago als van San Francisco, begrijpelijk te maken.

Een van hen heeft de les reeds begrepen. Een koopman in Californië heeft 75.000 dollars aan de *State University* van Californië gegeven voor het aanstellen van een hoogleeraar in het vak dat er een behoeft. Hij heeft geen voorwaarden gesteld en dus verstandig welgedaan.

De vraag is nu, of zonder medewerking van de centrale regeering — welke voor dit doel in Amerika niets vermag — het hooger onderwijs ooit op eenigszins voldoende wijze zal kunnen geregeld worden?

Wij geven tot besluit een klein overzicht van al de inrichtingen, die de wanhoop uitmaken van hen die slechts enkele groote universiteiten wenschen.

Statistiek is soms bijzonder welsprekend, en zelfs aan den lezer, die de volgende lijst der inrichtingen voor hooger onderwijs slechts even inziet, moet ze een denkbeeld geven te gelijk van de groote belangstelling der Amerikanen in hooger onderwijs en van den verwarden staat waarin het nog verkeert.

Van de zeshonderd *colleges* en *universities* kiezen wij er, in navolging van den heer Thwing, driehonderd elf die aanspraak maken op den rang van hoogeschool en graden verleenen.

Van deze instellingen zijn 76 Neutraal, 49 Methodist, 37 Roomsch Katholiek, 37 Baptist, 33 Presbyteriaansch terwijl de andere 14 Protestantsche sekten vertegenwoordigen.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten	Aantal boeken in Biblioth.
Southern College.......	Greensboro, Alaska	1856	7	79	2000
Howard College........	Marion, Ala.......	1843	4	77	1100
*University of Alabama..	Tuscaloosa, Ala...	1820	10	160	4000
*Arkansas College.......	Batesville, Ark....	1872	3	75	500
*Cane Hill College......	Boonsboro' Ark....	1852	5	10	30
*Judson University......	Judsonia, Ark.....	1871	9	17	130
*St. Johns Col. of Arkansas.	Little Rock, Ark..	1850	3	2	......
†Missionary College of St. Augustine...........	Benicia, Calif.....	1868	12	62	600
*Pierce Christian College.	College City, Cal..	1874	4	17	50
*University of California.	Oakland, Cal......	1868	31	177	13324
†St. Mary's College	San Francisco, Cal	1872	10	103	......
†Santa Clara College....	Santa Clara, Cal..	1855	22	180	10000
*University of the Pacific.	Santa Clara, Cal..	1853	5	59	1025
*Pacific Methodist College.	Santa Rosa, Cal...	1862	10	63	500
*California College......	Vaccaville, Cal....	1870	7	20	2500
*Hesperian College......	Woodland, Cal....	1862	8	150	375
*Colorado College.......	Colora do Springs, Colo....	1874	5	70	300
†Trinity College........	Hartford, Conn....	1823	15	101	18000
*Wesleyan University...	Middleto'n, Conn..	1831	14	184	27000
†Yale College...........	N. Haven, Conn...	1701	26	571	80000
*Deleware College	Newark, Del......	1869	7	40	6000
*University of Georgia...	Athens, Ga.......	1785	13	110	12000
*Atlanta University......	Atlanta, Ga.......	1867	5	13	4000

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
*Gainesville Male and Female College	Gainesville, Ga	1877	7	73	250
†Mercer University	Macon, Ga	1837	6	127	6000
†Pio Nono College	Macon, Ga	1876	11	57	300
†Emory College	Oxford, Ga	1836	8	108	3000
*Hedding College	Abingdon, Ill	1853	10	43	300
*Illinois Wesleyan University	Bloomington, Ill	1850	10	180	3000
*Blackburn University	Carlinville, Ill	1857	7	58	1000
*Carthage College	Carthage, Ill	1870	8	76	2000
†St. Ignatius College	Chicago, Ill	1870	8	59	9500
*University of Chicago	Chicago, Ill	1857	14	94	7000
*Northwestern University	Evanston, Ill	1851	10	183	20600
*Ewing College	Ewing, Ill	1874	6	19	40
*Knox College	Galesburg, Ill	1837	12	47	4100
*Lombard University	Galesburg, Ill	1859	5	27	6000
*Illinois Agricultural College	Irvington, Ill	1861	4	41	500
†Illinois College	Jacksonville, Ill	1835	7	69	8000
†Swedish American Ansgari College	Knoxville, Ill	1875	4	4	......
*Lake Forest University	Lake Forest, Ill	....	7	14	2200
*McKendree College	Lebanon, Ill	1834	7	129	3000
*Lincoln University	Lincoln, Ill	1865	10	62	......
*Evangelisch-Lutherisches Collegium	Mendota, Ill	1875	6	26	300
*Monmouth College	Monmouth, Ill	1857	8	135	2500
*Northwestern College	Naperville, Ill	1865	6	37	......
†Augustana College	Rock Island, Ill	1865	8	42	5000
†St. Joseph's College	Teutopolis, Ill	....	8	58	......
*Shurtleff College	Upper Alton, Ill	1835	6	50	4500
*Westfield College	Westfield, Ill	1865	8	39	900
*Wheaton College	Wheaton, Ill	1860	13	38	1562
*Bedford College	Bedford, Ind	1872	5	63	105
*Indiana University	Bloomingt'n, Ind	1828	11	134	6000
†Wabash College	Crawfordsville, Ind.	1833	12	104	12000
*Fort Wayne College	Fort Wayne, Ind	1846	8	17	600
*Franklin College	Franklin, Ind	1844	4	15	2000
*Indiana Asbury University	Greencastle, Ind	1837	13	361	10000
†Hanover College	Hanover, Ind	1833	11	34	5000
*Hartsville University	Hartsville, Ind	1851	6	56	800
*North Western Christian University	Irvington, Ind	1854	10	84	5000
*Smithson College	Logansport, Ind	1871	6	15	500
*Union Christian College.	Merom, Ind	1859	6	52	585
*Moore's Hill College	Moore's Hill, Ind	1554	5	26	1500
†University of Notre Dame Du Lac	Notre Dame, Ind	1844	7	200	15000
*Earlham College	Richmond, Ind	1859	6	48	2450

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
*Ridgeville College......	Ridgeville, Ind....	1867	5	20	200
†St. Meinrad's College...	St. Meinrad, Ind..	....	8	38	6000
*Amity College	College Springs, Iowa.............	1853	4	52	500
†Norwegian Luther College	Decorah, Iowa....	....	8	77	3130
*University of Des Moines.	Des Moines, Iowa.	1866	5	21	1000
*Parson's College	Fairfield, Iowa....	1875	7	23	738
*Upper Iowa University.	Fayette, Iowa	1857	7	30	2000
*Iowa College..........	Grinnell, Iowa....	1847	15	54	4500
*Humboldt College......	Humboldt, Iowa...	....	2	10	1500
*Simpson Centenary College.................	Indianola, Iowa...	1867	16	69	300
*Iowa State University..	Iowa City, Iowa..	1857	16	167	7000
*German College........	Mt. Pleas'nt, Iowa.	1873	4	10	
*Iowa Wesleyan University.................	Mt. Pleas'nt, Iowa.	1855	6	125	1200
*Cornell College.........	Mt. Vernon, Iowa.	1857	11	83	4000
*Oskaloosa College......	Oskaloosa, Iowa..	1856	9	26	1200
*Penn College...........	Oskaloosa, Iowa..	1866	2	38	1200
*Central University of Iowa................	Pella, Iowa	1853	4	70	2000
*Tabor College..........	Tabor, Iowa......	1866	8	62	3700
*Western College.......	Western College, Iowa..........	1856	8	37	800
†St. Benedict's College..	Atchison, Kans....	1868	5	20	2000
*Baker University.......	Baldwin City, Kans.	1857	9	18	1000
*Highland University....	Highland, Kans....	1858	5	7	5000
*University of Kansas...	Lawrence, Kans ..	1864	11	99	2200
*Lane University........	Lecompton, Kans.	1862	4	18	......
*Washburn College.. ...	Topeka, Kans.....	1865	3	5	3500
†St. Joseph's College....	Bardstown, Ky....	1824	5	92	2000
*Berea College..........	Berea, Ky........	1865	4	14	2000
†Cecilian College........	Cecilian Juncti'n, Ky............	1867	7	4	500
†Centre College.........	Danville, Ky......	1819	6	85	4247
*Eminence College......	Eminence, Ky.....	1856	6	127	1600
†Kentucky Military Institute............... .	Farndale, Ky.....	1846	6	41	4000
†Georgetown College....	Georgetown, Ky...	1829	7	84	9000
Kentucky University...	Lexington, Ky....	1858	9	80	......
Kentucky Wesleyan University.............	Millersburg, Ky...	1860	5	85	......
*Murray Male and Female Institute............	Murray, Ky.......	1870	3	12	......
*Concord College........	New Liberty, Ky.	1868	4	57	150
†Central University	Richmond, Ky....	1873	10	36	1000
†Bethel College.........	Russellville, Ky...	1856	6	82	1000
†St. Mary's College	St. Mary's, Ky....	1837	12	103	......
*Louisiana State University	Baton Rouge, La.	1853	5	3	11500
†St. Charles College	Grand Coteau, La.	1852	7	27	5700

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professo-ren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
†Centenary College of Louisiana.	Jackson, La	1825	3	12	2000
*New Orleans University.	New Orleans, La..	1873	5	12	......
†Bowdoin College	Brunswick, Me...	1794	15	135	17500
*Bates College	Lewiston, Me	1863	8	116	5000
*Colby University	Waterville, Me	1820	8	109	12778
†St. John's College	Annapolis, Md	1784	9	58	5000
†Johns Hopkins University	Baltimore, Md	1867	29	25	5000
†Loyole College	Baltimore, Md ...	1853	9	121	20000
†Washington College	Chestertown, Md..	1782	3	27	1400
†Rock Hill College	Ellicott City, Md..	1865	17	21	5050
†St. Charles College	Near Ellicott City, Md. ...	1830	12	200	4100
†Frederick College	Frederick, Md	1763	3	108	3000
*Western Maryland College	Westminist'r, Md..	1868	12	74	......
*Amherst College	Amherst, Mass ...	1825	20	320	31793
†Boston College	Boston, Mass	1863	4	50	8000
*Boston University College of Liberal Arts ...	Boston, Mass	1869	13	150	......
†Harvard College	Cambridge, Mass..	1650	42	821	160000
§Smith College	North ampton, Mass.	1871	12	33	......
†Tuft's College	College Hill, Mass.	1852	11	93	20000
§Wellesley College	Wellesley, Mass...	1875	24	76	13000
†Williams College	William stown, Mass	1793	13	191	17652
†College of the Holy Cross	Worcester, Mass ..	1865	8	88	11000
*Adrian College	Adrian, Mich	1859	10	85	300
*Albion College	Albion, Mich	1861	10	51	1000
*University of Michigan .	Ann Arbor, Mich.	1836	34	355	23500
*Battle Creek College...	Battle Creek, Mich.	1874	12	74	......
*Hillsdale College	Hillsdale Mich .. .	1855	20	100	5000
†Hope College.	Holland City, Mich	1866	7	20	3000
*Kalamazoo College	Kalamazoo, Mich..	1855	8	37	3050
*Olivet College	Olivet, Mich.	1859	13	89	5048
†Augsburg Seminary, Greek Department ...	Minneapolis, Minn.	1874	6	27	.... .
*University of Minnesota	Minneapolis, Minn.	1868	15	107	10000
*Carlton College	Northfield, Minn. .	1866	11	20	2840
†Mississippi College	Clinton, Miss	1820	5	60	2000
*Shaw University	Holly Springs, Miss	1870	3	44	300
*University of Mississippi.	Oxford, Miss	1844	10	82	4847
*Alcorn University	Rodney, Miss	1871	2	3	493
*Christian University	Canton, Mo	1853	10	82	300
*University of the State of Missouri	Columbia, Mo	1839	31	117	10000
*Central College	Fayette, Mo	1855	6	140	600

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
Westminster College....	Fulton, Mo.......	1853	6	100	5000
*Lincoln College........	Greenwood, Mo...	1870	2	37	350
*Thayer College........	Kidder, Mo.......	1863	6	12	400
†William Jewell College.	Liberty, Mo.......	1849	5	110	3500
*Baptist College........	Louisiana, Mo.....	1869	4	49	150
†Christian Brothers' College................	St. Louis, Mo.....	1855	22	33	20000
†St. Louis University...	St. Louis, Mo.....	1832	8	54	14000
*Washington University.	St. Louis, Mo.....	1853	21	69	2100
*Drury College.........	Springfield, Mo....	1873	6	59	3200
*Central Wesleyan College	Warrenton, Mo....	1865	4	68	1600
*Doane College.........	Crete, Nebr.......	1872	4	7	250
*University of Nebraska.	Lincoln, Nebr.....	1871	9	75	2000
†Dartmouth College.....	Hanover, N. H...	1769	16	249	48000
†St. Benedict's College..	Newark, N. J...	....	5	34	500
†Rutger's College.......	New Brunswick. N. J..........	1770	13	120	7500
†College of New Jersey.	Princeton, N. J..	1746	21	461	33000
†Seton Hall College.....	S. Orange, N. J.	1861	15	97	6000
*Alfred University.......	Alfred, N. Y.....	1857	10	116	4676
†St. Bonaventure's College	Allegany, N. Y...	1875	15	69	5100
†St. Stephen's College. .	Annandale, N. Y.	1860	7	60	2000
§Wells College..........	Aurora, N. Y.....	1868	11	66	3500
†Brooklyn Collegiate and Polytechnic Institute.	Brookly, N. Y....	1854	12	148	2107
†St. Francis College.....	Brooklyn, N. Y..	....	11	85	1300
†Canisius College........	Buffalo, N. Y.....	....	13	121	10500
†St. Joseph's College. ..	Buffalo, N. Y.....	....	7	12	2000
*St. Lawrence University.	Canton, N. Y.....	1856	10	47	7366
§Elmira Female College.	Elmira, N. Y.....	1855	12	42	1200
†Hamilton College......	Clinton, N. Y ...	1812	13	52	12500
†St. John's College.....	Fordham, N. Y...	1846	26	27	......
†Hobart College........	Geneva, N. Y....	1822	9	51	12000
†Madison University.....	Hamilton, N. Y...	1846	10	85	10000
*Cornell University......	Ithaca. N. Y......	1865	40	304	39000
†College of the City of N.Y.	New York........	1866	34	388	18000
†College of St. Francis Xavier..............	New York........	1861	9	105	12000
†Columbia College.......	New York........	1754	17	194	17500
†Manhattan College.....	New York........	1863	44	108	12360
†University of the City of New York..........	New York........	1830	66	52	3501
§Vassar College.........	Po'keepsie, N. Y.	1861	18	203	9734
†University of Rochester.	Rochester, N. Y..	1850	8	163	12558
†Union College..........	Schenectady, N. Y.	1795	20	165	12000
*Syracuse University....	Syracuse, N. Y...	1870	11	176	8000
†University of North Carolina................	Chapel Hill, N. C.	1789	9	56	5300
†Davidson College......	Davidson, College, N. C..........	1837	6	74	3000

*Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

18

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
†North Carolina College..	Mount Pleasant, N. C.....	1859	6	24	700
†Trinity College	Trinity, N. C....	1852	[illegible]	95	1000
†Wake Forest College...	Wake Forest, N. C.	1835	6	53	10000
†Weaverville College....	Weaverville, N. C.	1873	4	33	......
*Wilson College.........	Wilson, N. C.....	1872	9	48	1200
*Ohio University........	Athens, Ohio......	1804	4	46	5500
*Baldwin University.....	Berea, Ohio.......	1856	8	66	2000
*German Wallace College.	Berea, Ohio.......	1864	5	70	550
†St. Xavier College.....	Cincinnati, Ohio...	1842	19	54	12400
*University of Cincinnati.	Cincinnati, Ohio...	1870	10	88	500
*Farmers' College of Hamilton County.........	College Hill, Ohio.	1852	9	29	......
*Ohio Wesleyan University	Delaware, Ohio...	1842	11	141	9500
†Kenyon College........	Gambier, Ohio....	1824	6	51	3871
†Denison University.....	Granville, Ohio ...	1832	7	59	9000
*Hiram College.........	Hiram, Ohio	1867	7	18	910
*Western Reserve College.	Hudson, Ohio.....	1826	7	72	7000
†Marietta College	Marietta, Ohio.. .	1835	9	75	15420
*Mt. Union College.....	Mt. Union, Ohio..	1858	21	363	4160
*Muskingam College.....	New Concord, Ohio.	1837	5	30	500
*Oberlin College.	Oberlin, Ohio.....	1834	12	332	10000
*McCorkle College	Sago, Ohio	1873	2	13	150
*One-Study University. .	Scio, Ohio........	1866	4	82	800
*Wittenberg College.....	Springfield, Ohio..	1844	7	89	2000
*Heidelberg College.....	Tiffin, Ohio.	1850	6	90	4300
†Urbana University.....	Urbana, Ohio.....	1850	5	12	5000
*Otterbein University....	Westerville, Ohio.	1849	6	67	1000
*Geneva College..	W. Geneva, Ohio..	1853	5	44	490
*Willoughby College.....	Willoughby, Ohio..	1858	6	33	.....
Wilmington College	Wilmingt'n, Ohio..	1875	4	19	900
*University of Wooster..	Wooster, Ohio....	1866	1	165	6000
*Wilberforce University..	Xenia, Ohio.......	1863	7	7	4000
*Xenia College..........	Xenia, Ohio......	1850	7	76	300
*Antioch College........	Yello Springs, Ohio.	1852	6	30	6000
*University of Oregon...	Eugene City, Oreg.	1876	3	85	......
*Pacific University and Tualatin Academy....	Forest Grove, Oreg.	1854	5	6	5500
*Christian College.......	Monmouth, Oreg..	1865	4	70	200
*Philomath College......	Philomath, Oreg..	1867	4	49	112
†Muhlenberg College.....	Allentown, Pa....	1867	6	48	1200
*Lebanon Valley College.	Annville, Pa......	1867	5	84	1200
†Dickinson College......	Carlisle, Pa.......	1783	6	68	7810
Lincoln University.....	Chester County, Pa.	1854	10	73	4000
†Lafayette College	Easton, Pa.... ...	1826	27	83	16000
†Ursinus College........	Freeland, Pa	1869	6	41	......
†Pennsylvania College...	Gettysburg, Pa....	1832	10	79	7700
*Thiel College..........	Greenville, Pa....	1872	5	21	4000
†Haverford College......	Haverford, Pa.....	1833	7	42	7150
*Monongahela College ...	Jefferson, Pa......	1867	6	9	130

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
†Franklin and Marshall College	Lancaster, Pa	1853	8	68	3000
†St. Vincent College	Near Latrobe, Pa.	1870	39	122	14000
†University at Lewisburg.	Lewisburg, Pa	1846	8	66	5355
*Alleghany College	Meadville, Pa	1817	12	66	10000
*Mercersburg College	Mercerburg, Pa	1865	12	32	500
†Palatinate College	Myerstown, Pa	1868	9	15	......
*New Castle College	New Castle, Pa	1875	13	76	350
*Westminster College	New Wilmington, Pa	1852	8	115	3000
*La Salle College	Philadelphia, Pa	1863	18	110	5000
†St. Joseph's College	Philadelphia, Pa	1852	11	166	2400
†University of Pennsylvania	Philadelphia, Pa	1755	15	131	20000
†Western University of Pennsylvania	Pittsburg, Pa	1819	11	57	2800
†The Lehigh University.	South Bethlehem, Pa	1865	14	111	......
*Swarthmore College	Swarthmore, Pa	1864	12	87	2500
†Augustinian College of St. Thomas of Villanora	Villanora, Pa	1848	2	50	6000
†Washington and Jefferson College	Washington, Pa	1802	8	135	2100
*Waynesburg College	Waynesburg, Pa	1850	12	96	400
†Brown University	Providence, R. I.	1764	16	219	46000
†College of Charleston	Charleston, S. C.	1785	5	36	8000
†University of South Carolina	Columbia, S. C.	1801	11	89	28000
†Erskine College	Due West, S. C.	1841	5	44	5500
Furman University	Greenville, S. C.	1850	5	73	2000
†Wofford College	Spartanburg, S. C.	1851	7	74	1500
†Newbury College	Walhalla, S. C.	1858	5	35	5500
*East Tennessee Wesleyan University	Athens, Tenn	1867	5	100	1000
*Beech Grove College	Beech Grove, Tenn.	1869	5	32	......
†South Western Presbyterian University	Clarksville, Tenn.	1875	7	65	1000
†Hiwassee College	Hiwassee College, Tenn	1850	......	....	1522
*Greeneville and Tusculum College	Home, Tenn	1794	10	20	6000
†Southwestern Baptist University	Jackson, Tenn	1874	6	79	......
†Cumberland University	Lebanon, Tenn	1842	5	50	3000
*Bethel College	McKenzie, Tenn	1847	4	95	398
*McKenzie College	McKenzie, Tenn	1871	6	63	520
*Manchester College	Manchester, Tenn.	1856	3	35	......
*Maryville College	Maryville, Tenn	1842	8	27	3000
†Christian Brothers' College	Memphis, Tenn	1872	11	61	2500
*Mosheim Male and Female Institute	Mosheim, Tenn	1871	3	30	250

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

NAAM.	PLAATS.	Jaar van stichting.	Aantal Professoren.	Aantal Studenten.	Aantal boeken in Biblioth.
†Mossy Creek Baptist College	Mossy Creek, Tenn.	1853	4	40	......
*Central Tennessee College	Nashville, Tenn...	1866	8	8	2000
*Fisk University	Nashville, Tenn...	1867	5	11	1300
†Vanderbilt University	Nashville, Tenn...	1873	13	175	6500
†University of the South	Sewance, Tenn....	1857	11	140	6000
†Texas Military Institute	Austin, Tex......	....	6	100	1000
†St. Joseph's College	Brownsville, Tex..	....	5	70	2000
†Southwestern University	Georgetown, Tex..	1875	6	78	1200
†Baylor University	Independence, Tex.	1845	7	75	1350
*Salado College	Salado, Tex.......	1859	7	20	200
*Waco University	Waco, Tex.......	1861	9	114	1200
*University of Vermont	Burlington, Vt. ...	1791	8	66	16827
†Middlebury College	Middlebury, Vt...	1800	8	53	13000
†Norwich University	Northfield, Vt.....	1834	6	550	2000
†Randolph Macon College	Ashland, Va......	1830	12	167	10000
†Emory and Henry College	Emory, Va.......	1839	6	89	4580
†Hampden Sydney College	Hampden Sidney, Va.............	1783	5	86	2500
†Washington and Lee University	Lexington, Va....	1782	20	133	11000
Richmond College	Richmond, Va.....	1844	7	142	6000
†Roanoke College	Salem, Va........	1853	6	175	10500
†University of Virginia	University of Virginia, Va........	1819	18	179	40000
†College of William and Mary	Williamsburg, Va..	1693	6	27	5000
†Bethany College	Bethany, W. Va...	1840	7	121	2000
*West Virginia College	Flemington, W. Va.	1868	5	4	574
*West Virginia University	Morgantown, W. Va	1867	13	39	4500
*Lawrence University	Appleton, Wis....	1847	7	81	8000
†Beloit College	Beloit, Wis.......	1846	8	80	8500
*Galesville University	Galesville, Wis...	1854	4	26	4000
*University of Wisconsin	Madison, Wis.....	1848	19	225	7500
*Milton College	Milton, Wis.......	1867	5	67	1600
†St. John's College	Prairie du Chien, Wis............	1873	12	80	3500
†Racine College	Racine, Wis......	1852	9	33	1000
*Ripon College	Ripon, Wis.......	1855	8	49	4000
†Northwestern University	Watertown, Wis...	1864	8	48	2000
†Georgetown College	Georgetown, D. C.	1815	12	64	30000
†Columbian University	Washington, D. C.	1821	11	44	5000
*Howard University	Washington, D. C.	1867	4	18	10000

* Laat mannen en vrouwen toe. † Laat alleen mannen toe. § Laat alleen vrouwen toe.

DE ROTSGROT VAN ALY BABA.

> The request of Industry to the government is as modest as that of Diogenes to Alexander: — "Stand out of my sunshine."
>
> BENTHAM.

In zekere stad van Perzië, o machtige Sultan, leefde eens een man, die Aly Baba heette. Eens dat hij bezig was hout te vellen, zag hij veertig roovers te paard aankomen, beladen met zakken vol goudgeld en juweelen. De hoofdman naderde een rots, dicht bij den boom, waarop Aly Baba gevlucht was, en sprak de woorden: "Sesam open u!" Zoodra de rooverkapitein gesproken had, opende zich een deur en de zakken goud werden gedragen in een rotshol, vol balen rijke koopmansgoederen, zijde en goudlaken, lederen zakken en beurzen vol geld, dat aan het volk ontstolen was.

En Aly Baba vol bewondering voor deze vernuftige wijze om zich te verrijken, ging op zijn beurt aan het stelen, en Sesam open u! zeggende, belaadde hij zijn ezels met goud in plaats van met hout, werkte niet meer en bleef rijk zoolang er nog geld in de rotsgrot was.

Dit verhaal uit de Duizend in een Nacht kwam mij in herinnering, toen ik een bezoek had gebracht te Boston bij den heer Edward Atkinson, een geleerde staathuishoudkundige, die in zijn boeiend gesprek cijfers welsprekend wist te maken, en mij deed beseffen hoe veel het tarief van inkomende rechten het amerikaansche volk kost.

Men denkt aan Aly Baba, als men hoort hoe de wonderspreuk, waarmede de amerikaansche regeering een rotshol vol millioenen opent, welke het volk ontfutseld zijn, haar benijd wordt.

"Het is niet te verwonderen, dat de voorspoed der Vereenigde Staten onnadenkende lieden doet onderstellen, dat er geen beter middel voor een staat is om rijk te worden, dan een ongenadig stelsel van inkomende rechten", — merkte de *Pall Mall Gazette* onlangs op, toen bekend werd hoe, door aflossing van obligatiën en conversie van 5% in 3½% fondsen, de uitgaven der Vereenigde Staten in enkele weken met 24 millioen gulden per jaar verminderd werden. Men kan er zeker van zijn dat dit afbetalen der schuld op deze wijze zal voortgezet worden, en wanneer hij denkt dat dit geld alleen verkregen wordt door het beschermend stelsel, door de opbrengst der inkomende rechten, dan strekt menigeen in Engeland en Holland tegenwoordig begeerig de hand uit naar de wonderspreuk van protectie, die slechts uitgesproken behoeft te worden om het groote rotshol vol goud en juweelen te openen. *Ouvre toi*, *Sésame!* en daar knarst de zware ijzeren deur op haar hengels, en de grot vol schatten, welke aan het volk door de arabische roovers ontstolen werden, ligt open voor hem die het geld wil wegdragen.

Om met die wonderspreuk te werken, is het echter niet alleen noodig den talisman te kennen, maar ook om de grot te bezitten.

Zij die een klein, overbevolkt land, zonder mijnen en katoenvelden, dat van handel en zeevaart leven moet, op Amerika's voorbeeld wijzen en om protectie roepen ter wille van de schatkist en van de nijverheid, kunnen geen levendig besef hebben van het land, welks rijkdommen in de roovergrot zijn opgestapeld. Stelt men zich wel levendig voor, dat er in de Vereenigde Staten van Noorden en Zuiden vrije handel bestaat over een vasteland zoo uitgestrekt als Europa, dat grooter verscheidenheid van bodem en klimaat bezit, waar de rijkdom der mijnen [1] die der steenkoolvelden, graanakkers en petro-

---

[1] Behalve een overvloed van zilver, ijzer en andere delfstoffen, brengt het jonge land jaarlijks honderdtwintig millioen gulden aan goud op.

leumbronnen evenaart; waar dagelijks honderden landverhuizers kapitaal en werkkracht brengen op een onuitgeputten bodem, die millioenen meer kan voeden? De verschillende staten, die groote budgetten te bestrijden hebben, vinden hun inkomsten in directe belastingen, in rechtstreeksche heffingen op de eigendommen en inkomsten der burgers. Elke staat heeft een verschillend belastingstelsel, doch geen bestrijdt zijn uitgaven door inkomende rechten te heffen van de voortbrengselen der naburige staten — rijken zouden wij in Europa zeggen, — en dus is er vrije handel in een reusachtig land, en poogt men niet door protectiestelsel de sinaasappelen van Florida te weren, ten einde ze in de broeikassen van Massachusetts te teelen.

Het land is bijna een werelddeel, en wanneer er schaarschte is ten oosten van de Mississippi, vloeit het verre Westen van graan over. Colorado heeft zilvermijnen, Pennsylvanië ijzer en petroleum, Californië goud en druiven, Wisconsin en Maine wouden, het Mississipi-dal mais, het Zuiden katoen en het Noorden fabrieken, en hetgeen de fabrieken te veel maken, vindt jaarlijks aftrek bij een half millioen nieuwe landverhuizers.

De Vereenigde Staten zijn rijk in weerwil van en niet tengevolge der protectie en vooral omdat in dit reusachtig land zelf vrije handel heerscht. "Het belangrijke van dit land", schreef de heer Baden Powell onlangs in *Frasers Magazine* komt te meer uit wanneer men zich wel voorstelt hoe de Vereenigde Staten ongeveer even groot als Europa zijn, doch slechts een zevende deel van zijn bevolking tellen. Om wel te begrijpen wat dit beteekent, moet men uit Europa al de Engelschen, Hollanders, Denen, Zweden, Duitschers, Russen, Oostenrijkers, Italianen, Zwitsers, Spanjaarden, Portugeezen en Turken verbannen en dan over het geheele werelddeel de bevolking van Frankrijk en België alleen verdeelen. In dat geval zou de bevolking van Londen verdeeld worden over de Britsche eilanden om gebruik te maken van 's lands rijke hulpbronnen, zijn mijnen, weiden, akkers, visscherijen en havens. Wat Cobden droomde van Europa, bestaat reeds in de Vereenigde Staten."

Terwijl de verschillende Staten tusschen welke vrije handel bestaat uit directe belastingen inkomen trekken, verkrijgt de

regeering van het geheele land haar geld voor de loopende uitgaven en schulddelging, hoofdzakelijk uit inkomende rechten, uit *national tariff and excise laws*, doch eer men deze belastingheffing benijdt, bedenke men wat haar oorsprong was, en wat ze het land kost.

"Het tegenwoordige tarief," zegt de heer Edward Atkinson, "is niet als een maatregel van protectie, maar als een oorlogsmaatregel ingevoerd, in een tijd toen inkomende rechten schier alleen beschouwd werden als een middel om 's lands inkomsten zoo groot mogelijk te maken. Ruw en onwetenschappelijk als dit middel ons nu ook toeschijnt, heeft het echter zijn doel wel getroffen. In de jaren 1866 en 1867 heeft het een inkomen van duizend millioen dollars opgebracht."

Eer men, gelijk een der hollandsche dagbladen onlangs deed, den Nederlander, die Amerika's rijkdommen en welvaart bewondert, sommeert om ter wille der logica ook zijn protectie-stelsel te bewonderen en te benijden, behoort men na te gaan waarom die oorlogsmaatregel genomen is door een land dat, door burgeroorlog verscheurd, in de eerste en voornaamste plaats geld noodig had.

De Vereenigde Staten verheugen zich niet pas sinds gisteren of eergisteren in hun rijkdom, ontwikkeling en bloei. Reeds tientallen van jaren geleden maakte het land groote vorderingen op elk gebied en was het rijk en machtig.

In den tijd toen de planters der zuidelijke staten millioenen verdienden door den aanbouw en verkoop van katoen, en in New-Orleans, Mobile en Savannah de schoone paleizen verrezen, waar de slavenhouders des winters eenige weken doorbrachten, zou een reiziger uit Amsterdam met groote waardeering hebben kunnen schrijven van den rijkdom van den bodem, van de groote toekomst van het Zuiden.

"Ge moogt dien rijkdom niet prijzen en in de toekomst van het land niet gelooven," zou een nederlandsch blad toen hebben kunnen zeggen, "zonder tevens voor te stellen ook in Nederland den slavenhandel in te voeren!"

Na den burgeroorlog grepen de duizenden, die het zwaard gevoerd hadden, moedig naar spade en houweel. Men trok naar

het westen, ontginde den grond, legde spoorwegen aan en ontwikkelde een reusachtige geestkracht. Duizenden werden rijk, de welvaart werd algemeen en met warme waardeering kon een hollandsch reiziger van dien vooruitgang, die ontwikkeling en geestkracht gewagen.

"Ge moogt dus niet prijzen, zonder op logische wijze ook voor te stellen oninwisselbaar papieren geld in Nederland in te voeren."

De slavernij was afgeschaft en meer dan vier millioen slaven werden in vrijheid gesteld; het papieren geld rees van 60 pCt. tot pari en het goud kwam weer in omloop; intusschen werden meer spoorwegen gebouwd, het vervoer goedkooper gemaakt en stalen rails gelegd; meer mijnen werden ontgonnen, meer prairieën omgeploegd, en Chicago en New-York getuigden van een weergalooze ontwikkeling en geestkracht.

Een hollandsch reiziger ziet die wonderen en getuigt er met bewondering van, doch de "logica" wordt weer te hulp geroepen en dezelfde courant zegt: "Zoo gij, die tot vermoeienis toe den vooruitgang van Amerika uitbazuint," logisch zijt, moet gij ook het protectiestelsel hier aanbevelen en "door indirecte belastingen, zonder dwang, zonder verwekking van wrevel en ergernis, in alle behoeften voorzien!"

Men zou ons kleine handelsland met evenveel recht slavenhandel en papieren geld als panacee kunnen aanbevelen, want het amerikaansche stelsel is het rechtstreeksche gevolg van beide.

Toen de burgeroorlog gestreden en geleden was, eischten dringender vragen dan die van belastinghervorming om een antwoord. Er bestaan machtiger factoren voor de welvaart van een volk dan het stelsel van belastingen. De republiek had eendracht en orde noodig; men moest werken aan den opbouw der ruïnes in het Zuiden, aan de reconstructie van een staat, een volk. De rechten van een bevrijde natie van negerslaven moesten gehandhaafd en bestendigd worden, en de drukkende oorlogschuld afbetaald tijdens den bloeitijd van den staat, in de gouden eeuw der ontginning van de akkers van het Westen, terwijl goed, eerlijk geld het papieren ruilmiddel vervangen moest.

Nu het voornaamste is verkregen, wendt men de oogen naar de belasting-hervorming, doch men zal aanvangen met niet

plotseling een radicale verandering te eischen. Men zal het protectiestelsel, dat met honderden fabrieken zich in het groote land heeft vastgewrongen, niet eensklaps willen ontwortelen; doch men zal geduldig met wijzigingen en vermindering beginnen. Men zal het mindere verkiezen boven het meerdere, en — hoe parodoxaal het klinke — vrijeren handel aanvankelijk boven vrijen handel verkiezen.

Het engelsche voorbeeld van een plotselinge verandering van stelsel is zoo misleidend mogelijk.

Er is geen quaestie in Amerika, wier gewicht in de verste verte te vergelijken is met den drang, als die van het noodlot, waarmede de graanwetten in Engeland regeering en volk dwongen tusschen leven en dood te kiezen.

De groote belastinghervorming in Engeland is eerst ingevoerd toen een nationaal onheil, toen hongersnood het gevolg was geworden van een onzinnig stelsel. De zware inkomende rechten hadden Engeland op den rand des afgronds gebracht. Men hoore Noble in zijne *Fiscal Legislation of Great Britain:* "Onmogelijk is het door de statistiek alleen der cijfers van uitvoer een eenigszins voldoend tafereel te schetsen van den toestand van het volk, toen sir Robert Peel in 1841 aan het bewind kwam. Ieder levensbelang van het volk was gedrukt; in de fabriekdistricten waren fabrieken en werkplaatsen gesloten en daalden de eigendommen en vaste goederen dagelijks in waarde. In de zeehavens lagen de schepen nutteloos en werkeloos te rotten; daglooners op het veld sleepten een ellendig bestaan voort, doordien hun hongersnood-weekloon werd aangevuld door onderstand van de gemeente; 's lands inkomsten waren onvoldoende om de uitgaven te bestrijden, het rijk was op den rand gebracht van een nationaal en algemeen bankroet.

"Het protectiestelsel, dat gesteund werd ten einde het land onafhankelijk te maken van buitenlandschen toevoer, ten einde dus engelsche nijverheid en handel te ontwikkelen, had dien handel geheel vernield, door het geheele volk tot den bedelstaf en noodsgebrek te brengen. De groote meerderheid van het volk kon zich geen voedsel verschaffen, en had dus geen geld over om voor britsch fabriekwerk te betalen."

Nu verkeert Amerika, dat nog niet half bevolkt of ontgonnen is en zijn eigen voedsel nog in geen eeuw zonder hulp op kan, niet in een toestand die zelfs flauw op den toestand van Engeland gelijkt.

Nederland daarentegen, kleiner, meer bevolkt, zonder mijnen, geheel afhankelijk van buitenlandschen toevoer, van transitohandel en zeevaart, kan nog veel minder dan Engeland zich de weelde van inkomende rechten veroorloven.

We zouden werkelijk evengoed slavenhandel en papieren geld kunnen invoeren.

Zelfs het volk, dat het rijke wonderland van het Westen ontgint, begint den loodzwaren last van goud, door inkomende rechten verkregen, te gevoelen.

De boeren beginnen te beseffen, dat de lederen zakken met goud, welke Ali Baba uit de rotsgrot haalt, aan het volk zijn ontnomen, en wrevel en ergernis worden daardoor gewekt in het Westen, waar de onbeschermde landbouwer al wat hij noodig heeft 40 pCt. te duur te betalen heeft ter wille van de fabrikanten.

In de Vereenigde Staten betaalt iedereen eene zware belasting op alles wat hij gebruikt behalve op landbouwvoortbrengselen, en het groote deel dier belasting gaat in den zak van bevoorrechte fabrikanten. Een volk, dat beschikt over een in de eerste eeuwen onuitputtelijk graanveld, moet voor zijn landbouwwerktuigen en kleederen, voor zijn treinen die het graan vervoeren en voor de spoorwegstaven waarover de treinen rijden, bijna het dubbele betalen van wat noodig is. Mededinging van de oude wereld wordt uitgesloten, de amerikaansche fabrikanten kunnen dus vragen wat ze willen, en terwijl engelsche stalen *rails* in de amerikaansche haven kunnen afgeleverd worden voor 72 à 80 gulden de ton, dwingt de wetgever den amerikaansche producent en spoorwegdirecteurs juist het dubbele daarvoor te betalen. Wanneer men er aan denkt wat de kosten der rails over duizenden mijlen gelegd beteekenen, hoezeer alleen het goedkoop vervoer over spoorwegen de Amerikanen in staat stelt hun goed uit te voeren, kan men beseffen welk een schadelijke verdubbeling der kosten van dit enkele artikel

der protectie, der meerderheid van het volk, den landbouwers aandoet.

Tot nu toe maakt 's lands rijkdom dat deze hooge inkomende rechten niet ernstig genoeg gevoeld worden door eenige klasse in de maatschappij, om haar, tot behoud van het leven, tot verzet tegen deze wet te dwingen. De groote behoefte aan vermindering in prijs van de onontbeerlijk geworden stalen rails zou echter licht tot beweegkracht kunnen dienen om oppositie te wekken.

Want zonder stalen rails heeft een groot deel van den oogst van het Westen geen handelswaarde. In Poor's spoorwegboek wordt de meerderheid van stalen boven ijzeren rails helder in het licht gesteld: "De voordeelen van stalen boven ijzeren spoorwegstaven kan men het best zien door de resultaten van den *New-York Central and Hudson River Railroad.* In 1869 werden over dezen weg 589,362,823 tonnen een mijl vervoerd voor 2.4 cent per ton. In 1879 werden 2,295,827,387 tonnen een mijl vervoerd voor 0.81 cent per ton. In een enkel jaar werden hierdoor aan producent en consument 36,829,607 dollars bespaard. In 1869 werd een ton koopwaren van Chicago naar New-York voor 24 dollar vervoerd; in 1879 voor 7.90 dollar, dus een verschil van 16.10 dollar per ton. Den landbouwer werd hierdoor aan vrachtprijzen meer bespaard dan de winst, welke hij op zijn oogst maakte. In andere woorden: dat goedkoop vervoer alleen maakte hem den verkoop van zijn graan aan het buitenland mogelijk. Waren tusschen 1869 en '79 de stalen rails niet gelegd, dan zou het zenden van graan naar het Oosten den producent positief verlies hebben bezorgd. Doch de goede gevolgen van de besparing der stalen rails zijn nog veel grooter; want zij heeft aan staten en territoriën, 1500 mijl ten westen van New-York, het monopolie gegeven om de westelijke staten van Europa van graan te voorzien. Een groote invoer van goud volgde, die zulke beweegkracht gaf aan elken tak van nijverheid in een gedeelte in het land, dat onze grootste daad — de hervatting van betaling in specie — betrekkelijk gemakkelijk werd gemaakt. Zonder deze hervatting hadden we zedelijk zoowel als financieel bankroet gemaakt."

Wanneer de landbouwer, door slechten oogst in Amerika of

bijzonder overvloedigen oogst in Europa, eens tot verscherpte mededinging gedwongen, begrijpt dat de stalen spoorwegstaven juist het dubbele kosten van wat noodig is, enkel om de ijzerwerken van Pennsylvanië te bevoordeelen, dan zal eene felle beweging tegen deze drukkende belasting op den landbouw niet uitblijven.

"Weet ge wat amerikaansche landbouwers voor hun winterkleederen hebben te betalen?" vroeg onlangs de president der kamer van koophandel te Bradford in Engeland. "De inkomende rechten op elk soort van laken en wollengoed bedragen 50 centen Amerik. per pond gewicht, en 35% van de waarde. Wanneer men door elkander genomen de waarde van wollen goederen op 16 stuivers per pond rekent, bedraagt het inkomend recht 156%. Voegt men hier de 35% bij, dan krijgt men een inkomend recht van 191%. Wollen goederen, voor de meerderheid van het volk bestemd, zijn dus zoo hoog belast dat ze feitelijk geweerd worden. De amerikaansche fabrikanten hebben dus geen mededinging te vreezen. Terwijl een zwart lakensche jas in New-York voor juist het dubbele gekocht kan worden van wat ze in Europa kost, wordt het wollen goed voor den werkman, door het gelijke inkomende recht per pond gewicht, zoo zwaar belast dat een duffelsche jas den amerikaansche werkman juist vier of vijfmaal zooveel kost als den Engelschman."

Een ander voorbeeld:

De bevolking van den Staat Jowa bestaat voor 60 pCt. uit landbouwers, en — zooals de *Chicago Times* aantoont — gaan deze diep gebukt onder de beschermende rechten. Zij missen daardoor de geriefelijkheden des levens. Een pond suiker, waarvoor een engelsche boer 18 centen betaalt, kost in Jowa 30 centen. De boer in Jowa draagt grove kleederen, omdat een pak, waarvoor hij in Canada 15 dollars zou moeten geven, den dubbelen prijs kost in zijn eigen land. Een japon voor zijn vrouw, door haar zelf gemaakt, kost hem 10 dollars, — 6 voor de stof en 4 voor de protectie. Een flanellen hemd kost tweemaal zooveel als in Engeland. Ieder kleedingstuk, ieder mes, alle meubelen voor keuken, huis of boerderij, kosten 35

tot 125 pCt. meer dan anders het geval zou zijn, alleen wegens de beschermende rechten. Zoo gaat het met alle behoeften voor huiselijk gebruik en voor het bedrijf. De burger in het westen is als een slaaf, die werkt en zwoegt voor de rijke fabrikanten, die groote fortuinen maken in de staten van het oosten. Hij begint dat in te zien en zal het elk jaar meer inzien.

Terwijl goud en zilvermijnen en goedkoope grond de landverhuizers aantrokken, voerde Amerika zonder inkomend recht te heffen, kundige Europeesche werklieden en fabriekarbeiders in het land, dat dus over de ervaring en kunde der oude wereld kon beschikken.

De beschermde fabrieken werken schier alleen voor het binnenland en kunnen natuurlijk niet buiten de grenzen in mededinging met Europa treden, terwijl de prijs van alles voor het volk van verbruikers in Amerika noodeloos opgedreven wordt. Engelsch ijzer en staal, schoon belast met vervoerkosten en 40% inkomende rechten, kunnen amerikaansch ijzer en staal op de amerikaansche markt vaak verdringen, en de landbouwers beginnen te overwegen dat over de kunstmatig duurgemaakte spoorwegen hun oogst vervoerd moet worden, die dus niet alleen niet beschermd maar belast wordt. Wanneer ze nagaan dat, om engelsche katoenen te weren, een inkomend recht van 5 centen Amerik. per *yard* geheven wordt, dan beginnen ze uit te rekenen dat ze eigenlijk 4 centen Amerik. per el te veel betalen, en als de meerderheid van hen die stemmen hebben en van landbouw leven, dit eens begrijpen, zullen de gevolgen niet uitblijven.

Zij beginnen reeds nu te beseffen dat de wondere voorspoed van het land, dat zijn reusachtige uitvoer niet te danken is aan de zorgvuldig beschermde nijverheid, maar wel aan den onbeschermden landbouw. Het zijn de ruwe vruchten van akkers, wouden en petroleumbronnen, welke het goud het land doen instroomen. Het zijn de zevenhonderd millioen dollars, welke jaarlijks betaald worden door Europa voor het graan, de katoen, de rotsolie, de varkens en koeien van Amerika, waarmede de boeren in staat zijn, zonder te hard te schreeuwen, de rotsgrot

te laten vullen met het goud, dat door de monopolisten bij hen geplunderd wordt.

De Amerikanen die "*national isolation*" voorstaan, die hun land geheel onafhankelijk wilden maken van de oude wereld, alleen verkoopen maar niet koopen wilden, en op europeesche schepen rekenen die enkel retourvrachten voor lief zouden nemen, zijn dan ook in de Unie zeer aan het verminderen, zoo ver ik kon oordeelen. De meerderheid beschouwt het tarief als een tijdelijk middel van inkomsten voor schulddelging en voor de aanmoediging van fabrieken, die thans op zich zelve leeren staan. Het is feitelijk de verkwistende, vrijgevige wijze van huishouden, welke alleen een schatrijk man, die nog veel te verwachten heeft, zich veroorloven kan. Zoo lang er nog veel land te verkrijgen is en de oogsten overvloedig blijven, kan de republiek zich die weelde veroorloven, maar langer ook niet. Zeer geleidelijk zal verandering in den toestand worden gebracht, want tot nu toe zijn de Amerikanen vrij gebleven van doctrinaire dweepzucht, van de radicale hebbelijkheid, om in geen beginsel te kunnen gelooven, zonder in naam van dat beginsel er op los te gaan hakken om het vrij baan te geven. Het buitensporige tarief heeft kapitaal en arbeid als met hydraulische kracht in zoo vele kanalen gedwongen en gedrongen, dat geen sterveling — al had hij de natuur van een Robespierre — die kanalen plotseling zou willen droog leggen.

Elke verandering zal dus geleidelijk en langzaam moeten plaats hebben, doch dat een wijziging onvermijdelijk is, hebben de vurigste voorstanders van bescherming te Boston en Chicago, die er schatrijk door worden ten koste van het volk, mij verzekerd. En de reden daarvan zal men zien, als men nagaat welke directe nadeelen die indirecte belasting voor het land gehad heeft en nog heeft, en welk gevaar het land dreigt door het verloopen der zeevaart.

Boston's scheepvaart is verdwenen en de stad is de kern geworden der beschermde nijverheid. Nergens vindt men dan ook zulke felle voorstanders van protectie als daar, ofschoon ik er enkele handelaars leerde kennen, die zich zelve "onmatige vrijhandelaars" noemden; en als op de club de strijd tus-

schen voor en tegenstanders begon, dan bespeurde men spoedig hoe warm de vraag allen maakte. Twee opmerkingen der vrijhandelaars, zoo in Boston als in Chicago, bespeurde ik dat steeds de meeste opwinding veroorzaakten, de minst bevredigende antwoorden uitlokten: Engeland's volk geniet van vrijen handel en leeft veel goedkooper dan wij; intusschen ontvangt dit land door inkomende rechten twintig millioen pond sterling per jaar, terwijl het met de geheele wereld handel drijft.

Het inkomen van de Vereenigde Staten uit dezelfde bron, doch met drukkend hoog tarief, bedraagt slechts zeven millioen pond sterling meer, en vermindert jaarlijks. Van 37 millioen in 1869 verminderde de opbrengt van inkomende rechten tot 27 millioen in 1879. In dat zelfde tijdperk vermeerderden Engeland's inkomsten — hoe weinig artikelen ook belast zijn — met vier millioen pond. Men voert bij ons minder in of men smokkelt meer, doch in elk geval vermindert het inkomen van den staat uit inkomende rechten zonder dat het volk iets een cent goedkooper krijgen kan.

De tweede opmerking, welke vooral in Boston menigeen zeer somber deed kijken, was: en de protectie heeft onze handelsvloot vernield. We hebben geen schepen en matrozen meer; de Engelschen zijn onze vrachtschippers. New-York is een groote havenstad, maar ze wordt gerekend onder de engelsche "homeports," want in het afgeloopen jaar kwamen er 3000 britsche schepen aan, die een half millioen meer tonnenlast hadden dan al de britsche schepen, welke dit jaar in Liverpool binnenkwamen.

Geen Amerikaan ontmoette ik in Noorden of Zuiden, die dit geene nationale ramp achtte, en toch is ze kunstmatig veroorzaakt door onverstandige wetgeving.

IN DE HAVEN.

Toen ik te Boston een bezoek bracht aan den dichter en humorist Wendell Holmes (aan letterkundigen bekend als *the autocrat of the Breakfast table*), las hij mij een liefelijk gedicht voor op de amerikaansche vlag. Hij had een lange reis gemaakt door Europa en zag te Genua voor het eerst weder de geliefde *stars and stripes*. "Helaas!" zeide hij, "men kan tegenwoordig lang en ver reizen zonder die vlag te zien. Amerika heeft geen schepen meer!"

Dat dit zoo is, en dat dit het rechtstreeksche gevolg is van het protectiestelsel, dat vrijen handel in schepen verboden heeft, wordt door niemand ontkend, doch door iedereen betreurd. Het gaat zelfs het rijke amerikaansche volk aan het hart, dat het in de laatste vijftien jaar voor het transport van goederen en mails meer dan duizend millioen dollars in goud aan buitenlandsche reederijen heeft moeten betalen.

De heer Cyrus W. Field — het type van den geëerden, scherpzinnigen man van zaken, die in Amerika door beide partijen gelijkelijk geacht is — kwam onlangs terug van een reis van 30.000 mijlen rondom de wereld. Hij, de man wien de telegraafkabel tusschen oude en nieuwe wereld grootendeels te danken is, was natuurlijk weer op reis geweest om den metalen gordel, welken hij om de aarde slaat te voltooien. Een kabel werd gelegd tusschen San-Francisco en Yokohama, en terwijl hij

rondziende onderzocht en opmerkte, troffen hem twee zaken boven alles. Hij was verwonderd over den invloed van Engeland in het Oosten, en voorspelt dat aan het Engelsch sprekend ras de wedergeboorte, de herleving van Azië te danken zal zijn. "*English is the world's language of the future*". Hij was ontsteld doordien hij nergens de vlag der amerikaansche republiek had zien wapperen onder een wimpel van rook, dat hij overal engelsche, nergens amerikaansche schepen aantrof.

Het denkbeeld van het belastingstelsel der Vereenigde Staten ter navolging aan te bevelen in een handelsland, dat van scheepvaart leeft, gelijk tegenwoordig enkele merkwaardige lieden in Nederland doen, is dan ook zeer opmerkelijk. Dank zij dit stelsel, zijn de amerikaansche reederijen fout gegaan; zij konden geen engelsche schepen koopen; amerikaansche schepen waren te duur voor de mededinging, en tusschen Europa en Amerika houden engelsche, duitsche en hollandsche reederijen, die grootendeels met engelsche booten varen, den dienst gaande. De kooplieden van Amerika klagen te recht wat ze klagen kunnen. We zenden, zeggen ze, ons graan uit in schepen, welke we pogen te verhinderen terug te komen, daar we door onze wetgeving hen dwingen half leeg te vertrekken van Europa, waarmede wij geen ruilhandel wenschen. Ofschoon vele Amerikanen met goed gevolg in Engeland schepen zouden kunnen koopen, om die in Amerika te bemannen en van daar te dirigeeren, wordt hun dit verboden, enkel omdat andere Amerikanen niet met winst ijzeren stoombooten kunnen bouwen.

Geen schip, in Europa gebouwd, mag onder amerikaansche vlag varen; al de amerikaansche reederijen zijn verloopen en tot nu toe hoopte men dat Amerika ten slotte schepen zou krijgen, enkel door ze vele jaren lang niet te hebben.

De Amerikanen hadden een afzonderlijke wet van het congres noodig om een Noordpool-expeditie te kunnen ondernemen. Ze hadden geen schip daartoe geschikt; konden er geen bouwen dat niet onzinnig veel geld zou gekost hebben, en eer de heer Bennett de oude *Pandora* van sir Allen Young mocht koopen — waarop Koolemans Beynen zijn eerste tochten naar het Noorden maakte — moest de wetgevende macht worden

ingeroepen. Eveneens was de tusschenkomst der wetgevende macht noodig toen de kleine *Madge*, een tien tonner uit Engeland, op noodiging der amerikaansche yacht-clubs, daar verleden zomer aan de hardzeilerij kwam deelnemen. Het scheepje was te klein om den oceaan over te steken. Het werd op dek van den *Allan liner Devonia* vervoerd, doch mocht niet ontscheept worden eer 32% van de waarde van haar betaald was als *wooden ware*. Beschouwde men het schip niet als houtwerk maar als een schip, dan mocht het door geen Amerikaan gekocht en voor een *race* ingeschreven worden.

De wetgeving had een stokpaardje. Ze wilde dat het volk alleen schepen zou hebben in Amerika gebouwd. Professor Sumner zeide dienaangaande, dat een visscher, die niets gevangen had, soms voor een dwazen prijs visch kocht, om toch iets te huis te brengen en zijn ijdelheid niet te laten kwetsen. Maar het koopen dier dure visch uit 's lands vischwater wordt langzamerhand bezwarend, en het bezit dier visch bewijst niet dat hij zijn tijd goed besteed en prettig gevischt heeft.

Amerika's rijkdom hangt geheel af van de geregelde levering van 's lands producten op de europeesche markt. Zoo de weg daarheen een jaar geblokkeerd wordt, vallen de gieren van ondergang en bankroet op honderden en duizenden handelaars en landbouwers.

Een land, dat verklaart een beschermend stelsel voor zijn ijzer- en staalnijverheid noodig te hebben, erkent daardoor ijzeren en stalen schepen niet zoo goed en goedkoop als andere landen te kunnen voortbrengen; het verhindert zijn kooplieden, zich die goedkoope schepen aan te schaffen en belet hen dus op den Oceaan mede te dingen met de volken, voor wie de goedkoope markt openstaat.

Toen dit vrij eenvoudige argument weleer gebruikt werd, weigerde men in Amerika te gelooven, dat het waar was en dat de scheepvaart verloopen zou. Dit is geschied, doch de protectionisten zijn nog niet bekeerd en wenschen nu aan kunstmatig duurgemaakte amerikaansche schepen de mededinging mogelijk te maken door groote subsidies uit de staatskas. De groote fabrikanten en politieke raddraaiers, die de verkiezingen

manipuleeren, wenschen dus het verlies der reeders over te schrijven op de rekening van het volk, dat te land geld mag verdienen voor wat op zee verloren gaat. De extra belasting, die de landbouwers daarvoor te betalen hebben, vermeerdert de kosten van al wat het land opbrengt, en maakt het bouwen der schepen onder-anderen weer nog iets duurder.

Men draait in een ongelukkigen cirkel rond, en het is enkel de vraag wanneer de landbouwers — dat is de kracht en kern van Amerika's rijkdom — dien cirkel zullen verbreken. Vroeg of laat doen ze dit even zeker, als ze ten slotte de cirkel der slavernij verbroken hebben.

Eens moet het den landbouwers gaan verdrieten, dat men hen eerst laat betalen voor de productie van ijzer, dan voor het maken van schepen uit het beschermde ijzer, om hen eindelijk nog eens subsidies te laten betalen ten einde de beschermde schepen uit beschermd ijzer in staat te stellen zonder verlies te varen.

De boeren beginnen in te zien, dat zij, zoo ze voor de honderden millioenen dollars, welke ze van Europa trekken voor graan, vleesch, katoen en kaas, al hun benoodigdheden op de goedkoopste markt konden krijgen, zij daarvoor 30 à 40 pCt. minder zouden te betalen hebben. De schepen zouden dan ook in Europa ladingen vinden naar Amerika, uitvoervrachten maken en dus goedkooper het graan vervoeren; de spoorwegdirectiën zouden al haar benoodigdheden goedkooper inslaan, en dus haar vrachten nog meer verlagen, en bovendien zou Amerika zelf weer een eigen scheepvaart kunnen krijgen, welke het nu niet langer heeft, daar het protectie-stelsel, de goedkoopste en beste markt voor stoomschepen voor de amerikaansche reeders sluitend, hun mededinging met europeesche stoombootmaatschappijen onmogelijk heeft gemaakt.

Om aan te toonen wat het gevolg is van het protectie-stelsel, dat het koopen, importeeren en dirigeeren van buitenlandsche schepen als een zeer verdachte, ja misdadige handelwijze te keer gaat, heeft de heer Henry Hall in *The Atlantic Magazine* van Februari 1881 eenige cijfers en feiten medegedeeld, die aandacht verdienen ook in ons land. In het jaar, eindigende

30 Juni 1880, werden uit de Vereenigde Staten 18 millioen ton handelswaren uitgevoerd en 3,900,000 ingevoerd, waardoor 34,000 schepen lading kregen. De zee is wit van de zeilen, de lucht is donker van den rook der groote handelsvloten uit Europa, die deze ladingen komen halen; doch amerikaansche schepen worden niet meer gebouwd en de oude liggen nutteloos en werkeloos in de groote havens. Naar elk punt der lange kust van Amerika, waarheen een spoorweg leidt, zendt Engeland regelmatig zijn stoombooten, met zeilschepen als hulptroepen. Elke maand schier komt er een nieuwe lijn, nu naar Norfolk, dan naar Mobile, Charleston, Savannah, Galveston en New-Orleans. Elk jaar komen grooter, veiliger en volmaakter engelsche passagiersbooten in de vaart, en elk jaar vermindert het aantal amerikaansche vrachtschepen tusschen Europa en Amerika, terwijl niet één enkele aanzienlijke passagierslijn onder de amerikaansche vlag vaart.

Stoomschepen vervoeren het meeste goed uit de Vereenigde Staten, maar zeilschepen vormen nog een geduchte reserve, en wat door goedkoopen arbeid, goedkoope bouwstof, ondernemingszucht en zeemanschap nog met zeilschepen kan gedaan worden, toonen de flinke Noren, die veel meer zeilschepen over den Oceaan zenden dan de Vereenigde Staten. Zij bouwen de goedkoopste zeilschepen; en toen de russische graanuitvoer slapper werd, en de stoombooten hen in de Oostzee overvleugelden, zijn ze in zwermen gevlogen naar de havens van Amerika, waar ze zich waardige erfgenamen der zeekoningen getoond hebben, want ze hebben den Amerikanen hun geboorterecht ontroofd en vervoeren, voor minder geld dan zij, in goede zeilschepen 's lands voortbrengselen.

Tusschen de Vereenigde Staten en Europa hebben de volgende landen zeilschepen en stoombooten in de vaart.

Transatlantische zeilschepen.

Britsche	1276
Noorweegsche en Zweedsche	1025
Amerikaansche	884
Italiaansche	598

Duitsche	335
Oostenrijksche	165
Hollandsche	49
Russische	64
Deensche	29
Portugeesche	26
Spaansche	85
Fransche	57
Belgische	2

Transatlantische stoombooten.

Britsche	447
Duitsche	35
Spaansche	21
Amerikaansche	14
Belgische	13
Fransche	9
Hollandsche	10
Italiaansche	5
Deensche	5

Deze stoombooten vervoeren echter groote ladingen en doen meer reizen dan de zeilschepen, wat de uitvoer uit New-York gedurende het jaar eindigende 30 Juni 1880, kan aantoonen.

Uitvoer uit New-York naar:	Zeilschip.	Stoomboot.	Totaal.
Engeland	$ 26,216,606	$ 130,569,396	$ 156,786,002
Schotland	„ 1,456,514	„ 22,755,438	„ 24,211,952
Duitschland	„ 12,351,890	„ 19,284,415	„ 31,636,305
Nederland	„ 3,052,579	„ 6,731,381	„ 9,783,960
België	„ 7,531,932	„ 14,325,142	„ 21,857,074
Frankrijk	„ 22,411,156	„ 16,437,402	„ 38,848,558
Totaal	$ 73,020,677	$ 210,103,174	$ 283,123,851

Van de invoerartikelen komen vier vijfden per stoomschip.

Is voor Nederland, de natie der oude vrachtvaarders van Europa, leering te putten uit deze cijfers, en geven ze het bewijs

dat een hollandsche stoombootlijn niet naijverig behoeft te zijn als ten laatste er een tweede bijkomt, wat moet dan wel de beschamende leering zijn, welke deze tabellen aan de protectionisten van Amerika geven? Holland schoot tekort door gebrek aan ondernemingsgeest en aan den ouden hollandschen zeemansgeest om op avontuur te varen, doch de Amerikanen lieten zich in hun eigen havens zoo volkomen verslaan, dat het kleine België evenveel transatlantische stoombooten zendt uit zijn eenige haven — waarvoor het echter voorbeeldig zorgt! — als de groote republiek uit haar tal van havens, die koningsvlooten bergen.

Het verlies van inkomsten, dat Amerika daardoor lijdt, is groot. Enkel voor het vervoer van amerikaansch graan, maïs en meel werd verleden jaar bij de 37 millioen dollars betaald, terwijl het transport van petroleum 14,710,000 en dat van katoen 13,400,000 dollars kostte. Bij de 134 millioen dollars voor import- en export-vrachten gingen dus de brandkast der amerikaansche reeders voorbij. Doch dit is op verre na het eenige nadeel niet dat de republiek lijdt door het protectiestelsel, hetwelk den reeders verhindert engelsche stoomschepen te koopen.

Ware deze winstderving het eenige bezwaar, dan zou een Amerikaan zich kunnen troosten met de opmerking, dat het gebrek aan eigen schepen en zeelieden — dat ontzettend en doodelijk zou zijn voor koloniale mogendheden als Engeland en Nederland — minder bezwaar heeft voor een rijk, dat geen andere koloniën heeft dan die, welke het binnen zijn eigen rekbare, schier onmetelijke grenzen plant. Zoo de buitenlanders zoo goedkoop voor ons willen varen, dan doen ze ons enkel een dienst, kunnen zij zeggen.

Er zijn dan ook Amerikanen, die dus spreken, doch de knappe mannen van zaken, die steeds een oog open hebben, dat op de toekomst gericht is, weten wel beter.

Gesteld eens dat er oorlog uitbrak tusschen Engeland en een zeemogendheid, en snelzeilende Alabama's en torpedobooten de engelsche handelsvloot van den oceaan dreven, dan zou Amerika zijne producten niet kunnen uitvoeren, ook al ging langzamerhand een deel der engelsche handelsvloot onder vreemde vlag varen.

Oneindig erger ware het gemis van een handelsvloot en eigen zeevolk, zoo de republiek zelve in oorlog geraakte. Zij heeft geen leger, en daarvoor is ook geen noodzakelijkheid, daar te land haar geen gevaar dreigt, doch een vijandelijke vloot zou in een paar maanden het land een onberekenbare schade kunnen toebrengen. Die hieraan twijfelt neme de eerste gelegenheid de beste waar, dat hij een Amerikaansch zeeofficier spreekt en vrage hem om inlichting, of verzoeke een kijkje in het verslag, dat van wege de marine in 1877 aan de regeering te Washington werd aangeboden.

Door zijn protectiestelsel heeft Amerika de werven niet beschermd, maar laten verloopen, want de reeders gingen fout, die zoo duur ter markt poogden te gaan. Hetzelfde zou in Nederland geschieden, indien men door protectie onzen reeders verhinderde de goedkoope engelsche schepen te koopen. Amerika heeft bijna geen werven en zeelieden, en het was aan dezen juist te danken dat het Noorden triomfeerde in den oorlog tegen het Zuiden. Het Noorden zond 60.000 bekwame werklieden van de particuliere werven naar de rijkswerven en begon die beroemde *ninety-days* kanonneerbooten en monitors te bouwen, een van welke juist gereed kwam om te verhinderen dat Washington den slavenhouders in handen viel. Zoo het Noorden de Zuidelijke havens niet had kunnen blokkeeren, toevoer van Engeland afsnijdende, dan had het nooit gewonnen.

Het protectiestelsel, dat de amerikaansche handelsvloot vernietigd heeft, is daarom weinig aanbevelenswaardig voor een klein handeldrijvend land als het onze, dat door de zee is opgekomen, door zeevaart moet leven, rijke overzeesche koloniën heeft en kostbare belangen van de zeezijde heeft te beschermen.

Wie in deze gewichtige vraag belang stelt kan haar in geen betere stad bestudeeren dan in Boston, dat weleer zijn honderde schepen uitzond naar Oost en West, naar Bombay en, Kaap Horn om, naar San Francisco.

De scheepsbouwmeesters zijn schier allen verdwenen. Een der overgeblevene, de heer Roach, heeft in de "North American Review" van April 1881 de vraag gesteld: *Shall Americans build ships?* en nog niet door ondervinding geleerd, eischt hij

nog meer inmenging der regeering en nog meer hinderlijke wetten.

Professor W. Summer beantwoordde de vraag: "Zullen de Amerikanen schepen bouwen?" in het volgend nummer met de vraag: "Zullen Amerikanen schepen bezitten", en hij toonde het doodelijk gevaar aan, voor elken tak van nijverheid, van wetten die alle economische beginselen met de voeten treden. Hij zegt hetzelfde wat de heer Stork uit Twente onlangs zeide op de vergadering van eenige nederlandsche Kamers van Koophandel, die wilden gaan liefhebberen in protectie: "het eenige wat de nijverheid noodig heeft is, dat de regeering haar vrij laat."

Wie weten wil wat protectie doet, ga na waarom de amerikaansche en fransche handelsvloten zoo ontzaglijk verminderen. Frankrijk zal weldra geen schepen tusschen het buitenland en zijn havens in de vaart hebben, behalve zijn gesubsidieerde mail-lijnen. Van 1.089.600 tonnen in 1872, heeft de fransche handelsvloot in enkele jaren 150.000 tonnen verloren, en het voorbeeld van Amerika en Frankrijk heeft de duitsche reeders zoo beangstigd, dat het gild van "*der ehrbare Kaufmann*" van Hamburg, in naam der duitsche reeders aan Oost- en Noordzee, de regeering gesmeekt heeft hen toch in 's hemels naam niet wel te doen en hen niet te beschermen. "Tot zoo ver," zeggen ze, "zijn duitsche handel en zeevaart in staat geweest mede te dingen met die van andere rijken, en hun tegenwoordige positie zijn ze voornamelijk verschuldigd aan hun eigen inspanning. Zelfs indien de fransche regeering grooter monopolie en rijker subsidie aan den nationalen handel verleent, zijn de Hamburger reeders niet bevreesd dat de ontwikkeling van hun vloot schade zal lijden door deze hun vijandige wetgeving. De groei en voorspoed van nationalen handel worden in de eerste plaats gewekt door het aangeboren talent, de natuurlijke geschiktheid van het volk. Regeeringsmaatregelen — hetzij ze kunstmatige hinderpalen in den weg leggen van vreemde mededingers of rechtstreeks de nationale vlag beschermen — kunnen hier en daar voordeel verleenen aan deze of gene particuliere onderneming, doch ze zullen nooit op blijvende wijze de handelsvloot opheffen en versterken.

"Integendeel, de ondervinding, door Frankrijk o. a. opgedaan, heeft geleerd dat ze individueele geestkracht verlammen en ondernemingszucht knotten en daardoor den handel doen kwijnen, ja te niet gaan. In het belang van den duitschen handel en de nationale vlag verzoeken de Hamburger kóoplieden ernstig en eerbiedig dat alle regeeringsmaatregelen om hen te beschermen, mogen worden opgegeven."

Dit is een fier en waardig antwoord van de kloeke Hamburgers aan prins von Bismarck en het heeft in Amerika aan honderden de oogen geopend.

AMERIKA ALS EUROPA'S MEDEDINGER.

De Vereenigde Staten zijn een Unie van republieken, en onder deze trok de staat Massachusetts, de oude republiek der Puriteinen, mij bijzonder aan. Ik meende dat ik in dit middenpunt van het intellectueele leven van het volk, hetwelk tevens de kern is van 's lands fabrieksnijverheid, antwoord zou krijgen op vele vragen die ik mij stelde betreffende de toekomst van de groote republiek. En wat ik er zag en hoorde bevestigde de overtuiging. Men kan er leeren wat de kracht en wat de zwakheid van het volk is. In Nieuw-Engeland vindt men overal de groote instelling, de machtige corporatie, die regeert en tyraniseert. De fabrikant, die op zich zelf staat, is als een kinderwagentje tusschen tramwagens, omnibussen en locomotieven. Groote compagnieën besturen de fabrieken; ze vormen een *pool* of een *ring* tegen ieder die hen in den weg komt, en hun stelselmatig beslist optreden tegen elke oppositie en mededinging in binnen- en buitenland doet de protectie-geest der natie begrijpen.

Nu in dat land zulk een tal van machtige fabrieken aan het werk zijn, en hun mededinging zoo gevreesd wordt voor de toekomst, dat menigeen in Engeland weer naar het protectionisme de handen uitstrekt, kan het belangrijk zijn met den heer James Henderson na te gaan, welke de voordeelen zijn, waarover de Vereenigde Staten als producent beschikt, wanneer men ze b. v. vergelijkt met die van Engeland.

Tot nu toe is de uitvoer van fabriekwerk uit Amerika naar Engeland zoo gering in vergelijking met die van Engeland naar Amerika, dat zulk een vergelijking voorloopig al zeer noodeloos kan schijnen, doch er wordt zooveel over die mededinging gesproken èn in de Staten èn in Engeland, dat de brochure van een deskundige, die de zaak grondig onderzocht, aandacht verdient.

Noord-Amerika bezit zulke onmetelijke natuurschatten, welke zijn grond, zijn mijnen, zijn rivieren en havens het aanbieden, dat zijn hulpbronnen elke soort van industrieele overwinning mogelijk maken, doch de dwaze protectie-staatkunde, heeft aan de ontwikkeling dier hulpbronnen zoovele hinderpalen in den weg gelegd, dat het nog langen, langen tijd moet duren eer ze ten volle gebruikt kunnen worden. Voor Engeland is het zeker te hopen, dat Amerika zijn protectie-stelsel handhaaft. Amerikaansche vrije handel zou Engeland aanvankelijk baten, en rijker maken, maar de amerikaansche fabrikanten, eens tot mededinging gedwongen, zouden leeren gebruik maken van hulpbronnen, welke reuzen zich zouden wenschen.

Aanvankelijk heeft protectie daarentegen Amerika geholpen, en Engeland geschaad, door kunstmatig tal van takken van nijverheid te doen ontstaan en engelsche goederen gedeeltelijk te weren, doch op den duur doet ze juist het tegenovergestelde.

Protectie is als een Chineesche muur, die niet alleen vreemde importen maar ook eigene exporten belet. Men neme b. v. de amerikaansche katoennijverheid, welke ieder, die gelijk ik de *Lowell Mills* en de voortreffelijke *Pacific Mills* te Lawrence City aan het werk zag, steeds belang zal inboezemen, omdat die reusachtige inrichtingen met zooveel kennis bestuurd worden, en zoo goed voor de arbeiders en arbeidsters zorgen.

Welke zijn de voordeelen van een katoenspinnerij, weverij en drukkerij in de Vereenigde Staten?

Ze ligt dichter dan die in europeesche districten bij de velden welke den katoenoogst leveren; ze beschikt over water als beweegkracht; ze beschikt over knappe werklieden.

Volgens den heer Nourse, een der voornaamste katoenmakelaars van Boston, is de betrekkelijke nabijheid der oogstvel-

den bij de fabrieken, den amerikaanschen fabrikant een amerik. cent per pond waard. Doch dit ontkennen de spinners van Lancishere ten sterkste. Katoen wordt van New-Orleans naar Liverpool gebracht voor niet veel meer dan ze naar Boston gaat, doch het voordeel van den Amerikaan is, dat hem de ruwe katoen in beter toestand wordt afgeleverd, daar zij niet zoo geperst en saamgewrongen wordt als die welke in transatlantische booten gaat.

Het voordeel van de vele rivieren als beweegkracht is ook niet bijzonder groot. Groote compagnieën bezitten de waterkracht van de meeste rivieren in Nieuw-Engeland, en ze zijn er zoo duur mede, dat stoom verkozen wordt boven het dure water der monopolisten.

De directeur van de *Lawrence Mills* vertelde mij, dat hij stoom ging gebruiken in de geheele fabriek, omdat de groote compagnie, welke over de rivier beschikte, hem op onduldbare wijze de duimschroeven had aangezet.

Het derde voordeel dat men den amerikaanschen katoenfabrikanten steeds toeschrijft is ook minder groot dan het was en dan het nog schijnt. De amerikaansche fabriekwerkers zijn vervangen door immigranten uit Ierland en Fransch-Canada; de Engelschen wil men liever niet hebben, omdat ze te ontevreden van aard zijn en steeds tot werkstakingen aansporen, doch de directeur van de *Lawrence Mills* zeide mij, dat de werklieden, waarmede hij zich nu moest vergenoegen en die hij zoo duur te betalen had, niet haalden bij zijn vroegere, die geboren Amerikanen waren, doch meest allen naar het Westen trokken. Zoolang er nog veel goedkoop land te ontginnen is, trekken de fabrieken niet de beste werkkrachten.

De nadeelen voor de mededinging welke de amerikaansche fabrikant te overwinnen heeft, zijn grooter dan de voordeelen welke hem begunstigen. De engelsche fabrikant krijgt zijn kapitaal veel goedkooper; hij heeft veel minder te betalen voor zijn gebouwen en machinerie; vrije handel, welke alles in Engeland goedkooper maakt, stelt de engelsche fabriekwerkers in staat voor minder loon even comfortable te leven, zich te voeden en te kleeden als de amerikaansche werkman. De Engelsch-

man betaalt minder voor licht en brandstof en bereikt, door zijn handelsvloot en zijn huizen met al hun vertakkingen, veel gemakkelijker de verbruikers in het buitenland dan de Amerikanen vermogen.

De amerikaansche fabrikant betaalt 50% meer voor zijn werktuigen en zijn fabriek dan zijn engelsche mededinger. Hij betaalt telkens voor steenkool een prijs, welke een Engelschman van ontzetting zou doen achterover vallen. De *Pennsylvania coal-rings* drijven nu en dan de prijzen omhoog op een manier, als slechts in een land waar protectie heerscht, aan monopolisten mogelijk is. In Nieuw-Engeland hebben de fabrikanten de voortreffelijke steenkool van Nova Scotia onder hun bereik, doch om de amerikaansche steenkooleigenaars te beschermen ten nadeele van het amerikaansche volk, belast men den invoer van elke ton buitenlandsche steenkool met twee dollars.

En dus maakt de wetgeving de steenkool noodeloos duur in een land, welks steenkoolmijnen de geheele wereld zouden kunnen voorzien! Wat hebben de mijnen van Engeland niet een reuzenwerk tot stand gebracht met de gedurende honderde eeuwen opgespaarde zonnewarmte, waarvan de mensch — die zaterdagavond laat geboren is — partij trok. En toch is het steenkoolveld van Engeland, dat honderdduizende werktuigen laat rondwielen, de zee met stoombooten overdekt en de werelddeelen aan elkander bindt, kleiner dan een der kleine schotsche meren, terwijl Amerika steenkoolvelden bezit van welke eenige zoo groot zijn als geheel Engeland.

De zwarte aderen, die zich daar op enkele plaatsen zelfs boven den grond vertoonen, omlijsten een reuzenlandschap met glinsterend ebbenhout.

Toch moet de amerikaansche fabrikant zijn steenkool duur betalen! Enkele hollandsche fabrikanten en industrieelen, die Amerika's protectie-stelsel benijden en op half bedekte wijze — als schaamden ze zich een weinig — er om vragen, verdienen dat de hollandsche veenderijen en bosschen, de limburgsche mijnen, en de makers van windmolens beschermd mogen worden in ons land door een inkomend recht op steenkool van vijf gulden per ton.

Alles wordt kunstmatig zoo duur gemaakt in de Vereenigde Staten, dat zij moeten toezien hoe zelfs Zuid-Amerika door Engeland van alles voorzien wordt, en dat ze zelfs geen lijn van stoombooten tusschen zich en Zuid-Amerika in de vaart kunnen houden.

Fabrikanten van wollen goederen in Canada krijgen hun grondstof grootendeels uit Londen, al liggen hun fabrieken ook vlak bij de amerikaansche grens, omdat ze daar alleen de hoedanigheid en hoeveelheid kunnen krijgen, welke ze noodig hebben. Vrije handel heeft Engeland tot de wereldmarkt gemaakt, en indien men gelooft dat de Amerikanen — die geen geprotegeerde fabrikanten zijn — dit nadeel voor hun land niet beginnen in te zien, dan heeft men geen groot denkbeeld van amerikaansch gezond verstand. Als de *fair traders* en de voorstanders van *reciprocity* in Engeland en Holland nog eenige jaren geduld hebben, eer ze er in slagen hun landen zelfmoord te laten plegen, dan zal Amerika waarschijnlijk beginnen zijn handel vrij te maken tegen den tijd dat de handelsvolken van Engeland en Holland hun handel en zeevaart in banden slaan.

En geschiedt dit, dan zal de nieuwe wereld triomfeeren op het veld der nijverheid *et par droit de naissance et par droit de conquête.*

EEN CAUSERIE.

Het was aanvankelijk mijn voornemen om al de aanteekeningen uit te werken, welke ik vrij nauwgezet gemaakt had bij het bezoek van de menigte fabrieken, welke mijn Boston-vrienden mij deden bezoeken, maar ik spaar mijn lezers die mededeeling; deskundigen zouden haar overslaan en oningewijden zou ze vervelen.

Als ik nog denk aan al die tollende klossen, snorrende, draaiende schijven en drijfriemen, aan al dat ratelend, schuifelend, suisend, bonzend gedwarrel van wielen en werktuigen, dan komt het mij begrijpelijk voor dat de oude Psalmdichter zijn vijanden het lot van wielen toewenschte:

My God! oh make them as a wheel;
No quiet let them find;
Giddy and restless let them reel
Like stubble from the wind.

gelijk Milton den psalmdichter nazong. Als er onder de duizende fabriekarbeiders eens een dichter opstond, wat zou die man dan in een verheven ode de rust van den stillen nacht, van den sterrenhemel kunnen beschrijven. Men zou gedoemd willen zijn tot eenige weken hard werk te midden dier ongenadige wielen en ratelende, donderende werktuigen, om rust en vrede, harmonie en muziek naar recht te leeren waardeeren.

Na een bezoek aan de fabrieken waardeerde ik des avonds te Boston te meer den gezelligen kring der vrienden, wier ge-

sprekken mij Amerika's ontwikkeling en de hoopvolle toekomst van dit land deden waardeeren.

Onder de aardige anecdoten welke ik daar hoorde was er een, die verteld werd van Philip English, een der voorvaderen van Nathaniel Hawthorne. John Hawthorne, de puriteinsche vervolger van andersdenkenden, was dezen Philip English tot bitteren vijand geweest. Toen Philip op zijn sterfbed lag, smeekte men hem zijn vervolger te vergeven. "Nu, dat's goed, ik vergeef hem," zeide hij ten laatste: "but if I get well, I'll be damned if I forgive him!"

Zijn dochter was vergevensgezinder dan hij en huwde den zoon van den vervolger.

Vele dergelijke herinneringen werden mij verteld uit den ouden Puriteinschen tijd, toen alles uit dagelijksch leven, staatkunde en eeredienst gebannen werd, wat niet door rechtstreeksche voorschriften van de Heilige Schrift gewettigd was. Ik kreeg een levendige voorstelling van die mannen van ijzer, die met den bijbel in handen "*the fair humanities*", kunst en schoonheid, beoorloogden als van den Booze.

"Als ge Amerika's verleden en heden begrijpen wilt," zeide men mij in Boston, "dan moet ge vooral aandacht schenken aan het groote verschil tusschen de Pelgrimvaders en de Puriteinen welke zich hier vestigden. Die worden altijd verward en dooreengemengd; toch zijn ze zeer verschillend, en veel van wat u hier verwondert, als afwijkend van het puriteinsche ideaal, is een gevolg van de overwinning van den geest der Pelgrimvaders die, uit Delfshaven vertrokken, na 65 dagen door storm te zijn geteisterd, in den winter bij Cape Cod op Plymouth-Rock landden."

De eerste engelsche colonie in Amerika vestigde zich in Virginia en bestond uit Episcopalen. De tweede was die der Pelgrimvaders, die in 1620 te Plymouth landden, en protestantsche afgescheidenen uit de kerk van Engeland waren. Zij waren de eerste voorstanders van volkomen gewetensvrijheid en vervolgden nooit andersdenkenden.

Dit deden de Puriteinen, die in 1630 uit Engeland geweken, zich te Salem en Boston vestigden, de kwakers vervolg-

den, de heksenprocessen begonnen en den staat het kerkgezag toevertrouwden. Zij waren hervormden, die zoowel in Engeland als in Nieuw-Engeland in de kerk wilden blijven, welke ze poogden te zuiveren van alles wat hun bijgeloof en vormendienst scheen. Ze waren *Nonconformists*, omdat ze zich niet wilden voegen naar die ceremoniën en vormen der kerk, welke ze "paapsch" noemden.

De gedachtenis der Pelgrims wordt in Boston jaar in jaar uit met groote vereering en dankbaarheid gevierd. Hun geest heeft getriomfeerd, meent men, en Amerika's historieschrijver zegt dan ook: "the principles held by them are the foundation and keystone of American civil polity, and are embodied in every American constitution."

Het voorbeeld der Pelgrims wordt den kinderen van Massachusetts als de heerlijkste en heiligste traditie van hun land voorgehouden, en omdat ze de groote beginselen van godsdienstige en burgerlijke vrijheid het eerst hebben onderwezen en gehandhaafd, past de heer Edwards in Scribner's *Monthly* op hen de volgende regelen toe:

"We have need of these
Clear beacon stars, to warn and guide our age.
The great traditions of a nations life,
Her founders' lustrous deeds, with honor rife,
Are her most precious jewels, noblest heritage,
Time-polished jewels in her diadem."

Wat zouden de Puriteinen verwonderd en verontwaardigd zijn, als ze uit hun graven verrezen en zagen hoe de Pelgrimvaders hen overwonnen hebben. Want terwijl godsdienstzin bestaan blijft, is de vormelijke vormen-haat der Puriteinen te zamen met hun onverdraagzaamheid verdwenen. Gelijk ik reeds opmerkte is het oude bedehuis, met de naakte, kale wanden, en de witte vensters, die staren als oogen zonder oogleden, vervangen door gothische kerken, op de spits van wier slanke torens het gouden kruis in de morgenzon straalt. Orgels zijn in de kerk toegelaten en koren zingen hymnes van ongewijde dichters.

Een ring — de heidensche ring! — doet de bruidegom aan den

vinger van zijn bruid, en aan het graf spreekt een geestelijke woorden van hoop en troost, wat de Puriteinen even strikt verboden als het vieren van andere christelijke feestdagen dan den Sabbath.

Doch de felle reactie, gewekt door de dwingelandij van Tudors en Stuarts en door hetzelfde clericalisme, waartegen Hugenooten en Geuzen streden, is voorbij. De roemrijke puriteinsche beweegredenen hebben de puriteinsche dogma's en vervolgzieke reglementen overleefd. De onafhankelijkheid van Amerika is te danken aan de stoere vrijheidsliefde der zonen van Pelgrims en Puriteinen. Boston en Nieuw-Engeland hebben getoond te beseffen dat godsdienst een bedrijvend, geen lijdend zelfstandignaamwoord is, dat hij zich moet uiten in daden, al zijn vele van zijn vormen en symbolen nuttiger en stichtelijker dan de voorvaderen dachten.

Gaande door Nieuw-Engeland's bedrijvige, van leven en beweging krioelende fabriekssteden, langs zijn witte dorpen met de houten huizen en ouderwetsche boerderijen, herdenkt men met dankbaarheid dat het de zonen der Puriteinen waren, die voor de bevrijding van den slaaf goed en bloed over hadden, en in Faneuil Hall in Boston eert men "de wieg der vrijheid". En wat vrijheid en onderwijs doen voor beschaving, voor letterkunde en wetenschap, gevoelt men ook nergens beter dan in de hoofdstad van Massachusetts, het Athene van Amerika.

Het is een allermerkwaardigste *Table Ronde* van mannen en vrouwen, die Boston in de laatste twintig jaren tot de letterkundige hoofdstad der republiek maakten. Emerson, Longfellow, Irving, Bryant, Holmes, Whittier, Beecher Stowe, Howells, Aldrich, Motley, Lowell, om slechts enkelen te noemen, hebben een jonge, frissche letterkunde doen ontluiken, en de reinheid, waardigheid en adel van hun werk vergen onze hulde en eerbied. De zonen der Puriteinen hebben getoond, welke beweegkrachten in de kunst godsdienst, vaderlandsliefde en burgerdeugd zijn, en ik geloof dat in weinig landen zulk een hartelijke band van vriendschap en onderlinge waardeering prozaschrijvers en dichters vereenigt als in het weleer zoo on-

verdraagzame Boston plaats vindt. Al wat ik van de Boston *Table Round* zag vervulde mij met bewondering en naijver, omdat wij in ons kleine land niets van dien aard hebben. Den dag toen ik Boston verliet, boden de vereenigde journalisten van Boston mij een afscheids-luncheon aan. De journalisten hadden het voorbeeld der letterkundigen gevolgd; ze kwamen soms bijeen, leerden elkander kennen en waardeeren en bewezen gezamenlijk vriendschap aan den confrater van over zee.

Ze vertelden mij hoe de letterkundigen van Boston niet lang geleden den 70sten verjaardag van Dr. Wendell Holmes, den beminnelijken, geestigen humorist, gevierd hadden. Het feest hem aangeboden was eenig geweest. Toen ik er Dr. Holmes naar vroeg kwamen hem de tranen in de oogen, want hij had van het geheele amerikaansche volk de treffendste blijken van liefde en waardeering ontvangen. De pathos, vroolijke opgewektheid en teedere ironie, de fijne geest en het frissche gezond verstand van Dr. Holmes komen vooral uit in zijn *Autocrat of the Breakfast table*, een liefelijk boekje, dat ik letterkundige *gourmets* met aandrang aanbeveel.

Dr. Holmes gaf mij, toen ik hem bezocht, zijn levensbeschrijving van Motley, die zijn boezemvriend was, ten geschenke. Hij haalde van Lennep's uitgave van Vondel uit zijn boekenkast, welke hij op raad van Longfellow gekocht had, en waarop hij "met behulp van woordenboek en spraakkunst in lange winteravonden kloeke aanvallen gedaan had," gelijk hij lachend zeide. "Ik had echter hulp van mijn moeder, die eene miss Wendell was, uit een der oude hollandsche Knickerbocker families van New-York, die van moeder tot dochter, van vader tot zoon, nog steeds een weinig Hollandsch kenden. Ik stel mij nu maar altijd voor, dat mijn moeders familie van Vondel afstamt en dat de naam van Vondel in Wendel verbasterde, want atavisme kan de eenige oorzaak zijn, welke poëzie deed aanwaaien aan een eenvoudigen geneesheer."

Aardiger, beminnelijker solo-prater dan Dr. Holmes heb ik nooit ontmoet, en afscheid nemende van Nieuw-Engeland met deze causerie, is het mij aangenaam met zijn naam en met een gedicht van hem te eindigen.

Het is een nog onuitgegeven vers, dat hij voorlas op zijn 70ste verjaarfeest en mij schonk:

Where is this patriarch you are kindly greeting?
Not unfamiliar to my ear his name,
Nor yet unknown to many a joyous meeting
In days long vanished — is he still the same?

Or changed by years, forgotten and forgetting,
Dull-eared, dim-sighted, slow of speech and thought,
Still o'er the sad, degenerate present fretting,
Where all goes wrong, and nothing as it ought?

Old age, the graybeard — well indeed I know him,
Shrunk, tottering, bent, of aches and ills the prey
In sermon, story, fable, picture, poem,
Oft have I met him from my earliest day.

In my old Esop, toiling with his bundle,
His load of sticks, politely asking death —
Who comes when called for — would he lug or trundle
His fagot for him? He was scant of breath.

And sad "Ecclesiastes, or the Preacher,"
Has he not stamped the image on my soul
In that last chapter where the worn-out teacher
Sighs o'er the loosened cord, the broken bowl?

Yes, long indeed I've known him, at a distance;
And now my lifted door-latch shows him here; —
I take his shrivelled hand without resistance,
And find him smiling as his step draws near.

What thought of gilded baubles he bereaves us,
Dear to the heart of youth, to manhood's prime —
Think of the calm he brings, the wealth he leaves us,
The hoarded spoils, the legacies of time.

Altars once flaming, still with incense fragrant,
Passion's uneasy nurslings rocked asleep,
Hope's anchor faster, wild desire less vagrant,
Life's flow less noisy, but the stream—how deep!

Still, as the silver cord gets worn and slender,
Its lightened task-work tugs with lessening strain;
Hands get more helpful, voices grow more tender —
Soothe with their softened tones the slumberous brain.

Youth longs and Manhood strives, but Age remembers —
Sits by the raked-up ashes of the past;
Spreads its thin hands above the whitening embers
That warm its creeping life-blood till the last.

Dear to its heart is every loving token
That comes unbidden ere its pulse grows cold;
Ere the last lingering ties of life are broken,
Its labors ended and its story told.

Ah! when around us rosy youth rejoices,
For us the sorrow-laden breezes sigh,
And through the chorus of its jocund voices
Throbs the sharp note of Misery's helpless cry.

. . . .

I come not here your morning hour to sadden,
A limping pilgrim leaning on his staff —
I who have never deemed it sin to gladden
This vale of sorrows with a wholesome laugh.

If word of mine another's gloom has brightened,
Through my dumb lips the heaven-sent message came;
If hand of mine another's task has lightened,
It felt the guidance that it dares not claim.

But oh! my gentle sisters; oh! my brothers,
These thick-sown snowflakes hint of toil's release;
These feebler pulses bid me leave to others
The tasks once welcome — evening asks for peace.

Time claims his tribute; silence now is golden;
Let me not vex the too long suffering lyre;
Though to your love untiring still beholden,
The curfew tells me — cover up the fire.

And now with grateful smile and accents cheerful,
And warmer heart than look or word can tell,
In simplest phrase — these trait'rous eyes are tearful —
Thanks, brothers, sisters, children; and farewell.

EEN WINTERNACHT IN DEN TREIN.

"Acht graden onder nul (Fahrenheit)," schreef ik den 30sten December uit Niagara, "een felle westenwind — die hier in Amerika gevreesd is als bij ons de oostenwind — sneeuw, die als met ijssplinters het aangezicht wondt... dus was het vannacht buiten den trein, die gisterenmiddag van Boston naar Niagara vertrok en om een uur 's nachts zich had vastgewerkt in de sneeuw."

Ik had mijn lieve Boston-vrienden pas vaarwel gezegd aan het station, en mij al hun vriendschap herinnerende en nog half lachende om al de grappen op het journalisten-luncheon gehoord, had ik aanvankelijk niet bespeurd, hoe ontzettend koud het buiten was, hoe het sneeuwde en vroor.

Binnen in den trein was het dan ook gezellig, warm en huiselijk. In den *sleeping-car* waren al de rood gestreepte gordijnen dicht getrokken voor de in voortreffelijke ledikanten hervormde zitplaatsen, waar dames, heeren en kinderen in een zelfde *zaal* — want zoo mag men den wagen gerust noemen — slapen. Men kleedt zich uit, na de gordijnen achter zich te hebben dicht geschoven, zoo eng mogelijk tegen de beddeplank zich drukkend, terwijl men de kleederen uittrekt. Allergrappigst is het de golvingen van de gordijn te zien, door de beweging van hoofd, rug, armen en beenen, totdat het bed bestegen is. De zaal is heerlijk warm, dank zij een *Baker's patent*

car warmer, een ijzeren kachel welke *buiten* de zaal, op den doorloop staat, en van waar pijpen warm water *elke* zitplaats van onderen geheel omringen. Het was 65 graden in de slaapzaal, terwijl het daar buiten 8 onder nul was!

Er waren zeven van die slaapzalen achtereen, waarin reizigers naar Niagara, Chicago, St. Louis, Omaha en San Francisco het zich zoo gemakkelijk mogelijk maakten. Ik ging even buiten den wagen, in de sneeuw. Zulke koude! Ik had geen denkbeeld van zoo iets snijdends, zoo iets gloeiend pijnlijks! Met den rug tegen den wind kon men het nauwelijks een paar minuten uithouden. IJverig werd gewerkt om de door den wind opgedreven sneeuw weg te ruimen, en na eenige uren oponthoud zette de trein langzaam de reis voort.

Den volgenden middag reeds las ik in de courant van de stad Syracuse, waar wij het eerst wat te eten kregen, dat onze trein was ingesneeuwd, en het volgende uitknipsel zal u toonen, dat men het in die stad ook al niet veel warmer had dan wij:

Five degrees below zero explained the trouble on the streets last night. Frost-bitten ears and noses blossomed finely all over the city yesterday.

De harde sneeuw, gedreven door den wind, voelde droog en geleek op zuiver wit zand. Tusschen de dubbele vensters van den wagen drong ze als stof. De wind schudde de wagens als wilde hij ze omver werpen. Een conducteur, die met een vlag vooruit was gezonden, om naderende treinen te waarschuwen, kwam binnen tien minuten terug met het gelaat zwart van de vorst en de oogen zoo rood als vuur. Hij werd met sneeuw zachtkens gewreven, doch de pijn scheen onverdragelijk groot te zijn. Met drie locomotieven kwamen wij er ten laatste, doch dezen winternachtstorm ten oosten van Buffalo en de meren zal ik niet licht vergeten. Zegt het niet veel ten gunste van de inrichting der amerikaansche spoorwegen, dat het in de wagens zoo warm en aangenaam was als in een salon?

Reusachtige sneeuwploegen werkten om de wegen vrij te maken, en de locomotieven hebben bovendien groote driehoeken, waarmede ze de sneeuw wegdrukken en snijden. In een trein, die van Canada kwam, waren verschillende koeien en

varkens doodgevroren: ze stonden als opgezette dieren naast de andere levende beesten.

Elke stad ten Oosten van de *Rocky mountains*, die geen koude te verklaren had onder zero, werd in de dagbladen eenvoudig overgeslagen in het weêrverslag. In elk station kwamen nieuwe reizigers binnen, die wat wisten te verhalen van den "bevroren storm", gelijk een hunner dien noemde.

Het was donker toen we te *Niagara falls* aankwamen. Ik hoorde het donderend gerommel van het vallend water, en zag spookachtig een witte rookkolom ten hemel stijgen. Dat was de duizend voet hooge kolom waterstof en droppels, welke de val de eeuwen door opwaarts zendt.

Een groote omnibus op een slede bracht mij naar mijn hotel. Ik poogde even den val te gaan zien, doch de koude was zoo pijnlijk en de eenzaamheid bij de razende zee van water, die in het duister verdween, zoo ontzettend, dat ik slechts even een schrikwekkende hel van woedend water zag, waarna ik zoo snel mogelijk omkeerde en, met den wind mede, weder naar het hotel terug ging, waar ik met een bevroren vinger aankwam, welks pijnlijke ontdooiing mij het gansche leven heugen zal.

Ik had geen spook gezien, maar wel een millioen spoken en bleeke geesten, die loeiden, gilden en met wilde gebaren naar den afgrond wenkten, waarin ze zich zelve al brullende wierpen. Ik weet niet wat ik gezien en gehoord heb, maar ik deel eenvoudig den indruk mede dien ik, staande op een trillende, bevende brug bij een eiland kreeg, toen ik voor het eerst de Niagara hoorde en een schijnsel van zijn golven en ijsbergen zag.

DONDEREND WATER.

In Canada schrijf ik dezen brief. Het is oude jaar 1880. Ik sta in een overwarme kamer vol Niagara-gidsen, koetsiers van sleden en verkoopers van photographieën en indiaansche *mocassins*, voor een hoogen lessenaar, waar ik wil pogen u een schets te geven van wat ik gezien heb, nu mijn geheele lichaam nog trilt van de beweging van rots en ijs en water in de diepte bij den val, en terwijl de wondere muziek mij in de ooren klinkt van het vallend water, dat even buiten dit huis zijn grenzen heeft, en dat de Indianen "Donderend Water" (*Niagara*) noemden. Maar als het een donder is, dan is het een Beethovensche donder vol harmonie en muziek, luid maar toch zacht, met een diepen violonceltoon, die het hart treft.

De zon scheen helder; er waaide een frissche bries uit het westen en het was één graad Fahrenheit, toen ik van morgen in een slede met twee paarden bespannen stapte en het mij onder de harige huid van een beer van de *Rocky mountains* zoo gezellig mogelijk maakte. Ik ging den geheelen dag aan Niagara wijden en moest, om dit te doen, een uur of wat in een slede vliegen over de hardbevroren sneeuw, twee keer van de Vereenigde Staten naar Canada en terug gaan, om telkens bij den terugkeer in de groote republiek door de douanen gevisiteerd te worden.

Wat men in den winter het eerst van den Niagara-val ziet, doet meer denken aan een ontzettenden brand dan aan iets anders.

Zware, onmetelijke, rollende wolken witte waterdamp stoomen opwaarts, nu en dan wild een duizend voet opspuitende, en met die vlagen en rhythmische stooten opborrelende, welke men waarneemt in den rook van brandende gebouwen.

Telkens als de wind den waterrook een weinig links of rechts deed dwarrelen, zag ik een berg water met twee of drie breede welvingen uit den nevel opstijgen, en ik vernam dat dit een deel van den amerikaanschen val was. Ik wist niet wat ik zag, en was, zoo niet geheel teleurgesteld, toch ontmoedigd door het schaduwachtige en onbestemde van het schouwspel, dat alle wijsgeeren en dichters op de knieën geworpen heeft.

Vooruit vloog de slede weder over de sneeuw, en na eenigen tijd gerend te hebben, hielden we stil voor een huis, waar men mij verzocht plaats te nemen in een klein vertrek. Ik had voorgenomen met mij te laten sollen naar hartelust en alles te zien, en meende dat ik in een *camera obscura* trad. Plotseling zinkt die kamer in de diepte; ik hoor een rad kraken, een touw loopen en bespeur dat men mij door een houten koker naar de diepte zendt. Twee honderd voet daalde ik langs een lijnrechte rots; door een kleine opening zie ik hoe steil de rots is, waarlangs ijskegels, zoo dik als boomstammen, nederhingen.

Buitengewoon onaangenaam vond ik dat eenzame nederdalen in de duisternis naar het water. Men liet mij van boven af en ik wist niet of er iemand beneden zou zijn om mij te helpen. Ten laatste voel ik een schok en de kamer stoot op den grond, de deur wordt geopend en een kleine jongen, die buiten op het omlaag schokkend gevaarte wachtte, springt zonder een woord te zeggen naar beneden op de rots, tot vlak bij het water. Ik volg hem zoo goed als ik kan over sneeuw en ijs, en daar het ontzettende en schrikwekkende de overhand had op het schoone, dacht ik voor een oogenblik meer aan de hel van ijs, welke Dante beschrijft, dan aan de Niagara. Opgestapelde, krakende ijsbergen en schotsen omringden mij aan alle zijden; de rots en de houten schoorsteen, door welke ik was omlaag gelaten, waren een voet dik met korrelig ijs bezet. Ik hoorde den val meer dan ik hem zag, hoe onmiddel-

lijk nabij ik ook was, daar de kokende, borrelende, stoomende mist van waterdroppelen het uitzicht belette. Tusschen den oever en de Canadazijde had een ijsveld, of liever een reeks ijsheuvelen, zich reeds voor den derden of vierden keer vastgezet; op het oogenblik dat ik er naar keek, brak het weer op, en rezen ijsschotsen omhoog als zoovele uit de diepte omhoog geheven gevouwen handen, en het ijs splinterde en barstte uiteen. Ik was volkomen veilig waar ik stond, maar ik snelde naar het ellendige donkere kamertje in de ijspijp terug; de knaap trok aan een schel, en langzaam doch stootende rees ik weer op.

De ar stond klaar en meer verschrikt dan tot bewondering gestemd, reed ik opnieuw verder. We snelden een drie kwartier ver over de gladde, glinsterende sneeuw, langs alleenstaande houten huizen en omheinde velden. De hemel was zoo blauw, de lucht zoo opwekkend, de beweging zoo vroolijk, het tjingelen der bellen op het tuig der galloppeerende paarden zoo muzikaal, dat ik langzamerhand het beeld der verschrikking vergat. We waren op weg naar de *rapids*, de geleidelijke doch snelle daling van het binnen enge hooge rotswanden besloten vierhonderd voet diepte water naar den afgrond.

Ik wandelde meer dan een uur langs die machtige *rapids*. Ze zijn de inleiding, de *ouverture* zoo van de muziek als van de beweging van Niagara; ze doen begrijpen en gissen wat volgt. Indrukwekkend is het woeste, roekelooze, vrije leven van dat opstuivende, worstelende, springende water, dat jubelend en zingend voortvliegt naar de diepe, die daar ginds gaapt om het te ontvangen.

Als een zondvloed komt het met honderde stroomen aanspoeden. Zoo ver als het oog reikt ziet men dat levende water springend en plassend kracht winnen, om worstelend even te aarzelen eer het, in groote wolken witten rook verloren, de groote sprong omlaag doet.

Het welft zich in gladde koepels, het sist omhoog, het speelt met ijsschotsen als met veertjes, en de gemartelde ijsblokken worden door de eene golf toegeworpen aan de andere, die hen

weer terugwerpt; en zoo spelen, spotten en joelen ze er mede. Reusachtige ijsschotsen, die aan rotsen van gesplinterd graniet doen denken, worden langzaam en deftig in groote cirkelbocht rondgedraaid, totdat ze, overbuigende, plotseling met den kop naar beneden in de diepte worden gesleurd en spattend in het water plompen, om dan weder eensklaps opgeworpen te worden als door een watervulkaan; dan dansen de golven er mede en spoelen en springen er over, totdat een nieuwe groote cirkelbocht de ijsschollen weder in statigen omgang brengt. Eindelijk uit den dwarrelpoel, uit de gladde draaikolk geworpen, buitelen ze, tegen elkander knarsende, voorwaarts en springen mede in den wilden wedloop naar den rookenden afgrond.

Ik verliet met moeite dien eeuwigen springvloed, die geen eb kent, die vroolijke, woeste openbaring van onweerstaanbare kracht, doch de koetsier was weergekeerd met de slede en het was te koud om de paarden te laten wachten.

Vooruit dus naar Canada.

Welk een grens Amerika waardig, scheidt de republiek van Canada! Een paar honderd meter beneden den val overspant een brug, die in volkomen harmonie met de grootsche omgeving is, den wilden stroom. Tusschen twee hooge torens hangt dit spinneweb van stalen draden 170 voet hoog boven de rivier. Die bevallige ragfijne brug bracht mij twee regels van ik weet niet welken dichter in herinnering:

> "Under the gardenhedge the spider
> Crosses his bridge with his rain-drop lamps."

We gingen er in de slede over en het was mij als zweefden we halverwege den hemel en het water door de lucht. In de diepte beneden ons en in een halven cirkel voor ons uit, zag ik niets als tuimelend water, als wolken waterdroppels die tallooze regenbogen deden fonkelen, niets als roerlooze ijsbergen en sneeuwheuvels, waarover het water, langs een woud van ijskegels en ijspiramiden, droppelde en plaste. Het was geen rivier, maar een breed meer, door een groot eiland vol

fonkelende boomen van kristal in tweeën gescheiden, en welk meer verdwijnt in een diepte door geen menschenhand ooit gepeild. Vlak onder den val was het water stil, ja doodsch, en het ijs overwelfde het; doch veel verder, waar de rivier een nieuwe bocht neemt, stijgt het op uit de ontzettende diepte, en schuimt en kookt omhoog in wilde draaikolken, in dwarrelende maalstroomen en stormgolven, die als ontzind van schrik en angst overal heen pogen te vluchten.

Daar vliegt de slede de brug af een breeden straatweg op en Canada binnen. We zwenken met een scherpe bocht links, langs logementen en winkels; we slieren zoo vlak langs het woedende water, dat ik de berenhuid optil, om zoo noodig uit de slede te kunnen springen, en we houden stil vlak bij den Canada-val, voor een huis met een toren, welke beide van boven tot beneden door een muur van ijs, dat mij meer dan een voet dik scheen, omkorst waren. Door de waterdroppelen steeds overgoten, waren huizen, boomen, struiken, heggen en bruggen in een wit harnas van glinsterend, doorschijnend ijs gehuld. Ik bestijg den toren en zie het schoonste, machtigste deel van den val, die vroeger den vorm van een paardenhoef had, doch nu een rechthoek vormt, in zijn ontzaglijke schoonheid.

Elke *minuut* verdwijnen 25 millioen kubieke voeten water in den afgrond; de zoetwater-zeeën *Michigan*, *Superior*, *Erie* en *Huron* — waarlangs men dagen lang met een sneltrein stoomen kan — storten door de Niagara hun watervervloed in het honderden voeten lager gelegen meer *Ontario*, en de ontelbare eeuwen door bonzen die onafzienbare wateren met donderend geluid in de machtige diepte, rotsen gruizelende en de aarde schuddende.... al is het ook, dat ze uit de hand van den Schepper der zonnestelsels als een stofje nederdwarrelen.

Doch het is niet van de hoogte, maar van omlaag, dat men dien machtigen waterorkaan moet zien woeden, en ik besloot daarom — na eenige aarzeling, ik beken het — om nogmaals omlaag te dalen, doch nu te voet. Ik deed mijn kleederen uit en kreeg een dik wollen pak aan en daarover een geheele zeemansuitrusting in geel geölied linnen. IJzeren klampen met scherpe stalen punten werden aan mijn zolen gehecht, en met

een gids daalde ik door een houten koker, van binnen en van buiten geheel met ijs gepantserd, langs een smalle wenteltrap naar beneden. Omlaag gekomen moest ik op handen en knieën door een enge opening kruipen, die twee keer per dag wordt opengehouwen met bijlen en houweelen, daar het water zijn kokend schuim tegen den koker werpt en het dikgeribde ijs de opening telkens met wit graniet toemetselt. Ik greep den arm van den gids en stampte de stalen prikkels bij elken stap vast in het ijs, terwijl we behoedzaam over een ordeloozen hoop ijsblokken gingen, langs bergen van sneeuw, die bijna tot boven aan den val reikten. We gingen tot onder den *horseshoe fall*, en waren op een punt waar des zomers het water nederslaat; doch het ijs in de bedding der rivier omhoog had den val een weinig ter zijde gedwongen, en het water, siepelend langs zijn gewonen weg, had ijsstalactieten, een reuzenfranje van versteend doorzichtig water, grotten van tintelend kristal, gothische kathedralen van bevroren zonnelicht gevormd.

Millioenen watervonken sloegen in schitterende wolken van ter zijde en uit de diepten tegen ons aan, onze mutsen en oliepakken met ijs omkleedend, doch we voelden de koude niet; ik dacht niet langer aan mogelijk gevaar, maar mij vasthoudend aan den gids, keek ik met het diepste, het innigste ontzag uit dit tooverland van ijs naar die twee reusachtige bergen van water, naar die donkergroene massa twintig voet dik, welke, een stormwind teweegbrengend die de ijskegels deed schudden, daar in onze onmiddellijke nabijheid nederschoot in de nooit gepeilde diepte, welke we niet zien konden.

Wat we zien gelijkt niet op water, maar op groen vuur, dat door borrelende witte wolken vulkaanrook gloeit. Welk een wilde, waanzinnige spokendans dansen dat woeste schuim en dat verpletterde water, hetwelk als jachtsneeuw stuift. De aarde trilt onder onze voeten en het geheele lichaam trilt mede. Men voelt den donder van het water rollen en schokken; het rhythmisch geluid gelijkt de goddelijke muziek van een eindeloos hoog kerkorgel. Men ziet niets als water, men hoort niets als water, men voelt zich opgenomen door dien witten orkaan van water, men valt met dat tintelende,

fonkelende, heldere groen en wit mede in de geheimzinnige mistige diepte, waaruit de donder omhoog rolt en springt.

En als men dan weder opziet, aanschouwt men opnieuw de hooge waterbergen, de machtige vallende zee, welke alles dreigt te overstelpen, en men merkt op hoe, tusschen den val en de rots, de kristalgrot die van wit vuur gloeit, zich achter het water uitstrekt met honderde stalactieten, een woud van doorzichtige boomen en hangende varens van ijs, tot ze, in den schemer en in 't duister steeds verflauwend, zich verliest.

Alles trilde en schudde, alles straalde en schitterde; ik zag niets als ijs en water, als zonlicht en borrelenden witten damp, en schier verblind steeg ik de ijstrap weer omhoog, en boven gekomen weende ik als een kind.
